

KIRKKO

JA

**REKISTERÖIDYT
PARISUHTEET**

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen
14.9.2005 asettaman työryhmän mietintö

**KIRKKO
JA
REKISTERÖIDYT
PARISUHTEET**

SUOMEN EV.-LUT. KIRKON KESKUSHALLINTO
SARJA B 2009:1

ISSN 1237-5411
Hakapaino Oy 2009

KIRKKO JA REKISTERÖIDYT PARISUHTEET

Piispainkokouksen 13.–14.9. 2005 asettaman työryhmän mietintö - Sarja B 2009:1

SISÄLLYS

PIISPAINKOKOUKSELLE	8	4.3 Homoseksuaalinen käyttäytyminen	
1 JOHDANTO	11	Vanhassa testamentissa	43
2 HOMOSEKSUAALISUUS JA KRISTILLINEN IHMIKUVA	15	4.3.1 Luominen mieheksi ja naiseksi	43
2.1 Suhtautuminen muuttuu	15	4.3.2 Vanhan testamentin miehenmakaamiskiellot	47
2.2 Muutos kirkollisessa keskustelussa	15	4.3.3 Miksi miesten homoerotiikka torjutaan Vanhassa testamentissa?	49
2.3 Seksuaalisuuden moninaiset lähtökohdat	19	4.3.4 Puolesta ja vastaan	51
2.4 Rekisteröidyt parisuhteet yhteiskunnassa	20	4.3.5 Sodoman synty	52
2.5 Sielunhoidon erilaisia linjoja	21	4.3.6 Raiskaus Gibeassa	54
2.6 Kristillisestä ihmiskuvasta	23	4.4 Homoseksuaalinen käyttäytyminen	
3 EKUMENIA	25	Uudessa testamentissa	56
3.1 Yhteinen kysymys	25	4.4.1 Paavaliin kirje Roomalaisille	56
3.2 Kirkkoperheet ottavat kantaa	26	4.4.2 Uuden testamentin syntiluettelot	60
3.2.1 Katolinen kirkko	26	4.4.3 Mitä mieltä Jeesus olisi?	62
3.2.2 Ortodoksit	27	4.5 Raamatun tulkinta	64
3.2.3 Anglikaanit	30	4.5.1 Hermeneuttiset päätyypit	64
3.3 Kirkkojen maailmanneuvosto	31	4.5.2 Analogian vaikeus eli vastaavuusongelma	66
3.4 Luterilaiset kirkot keskustelevat	32	4.5.3 Yksityiskohdat ja kokonaisuus	69
3.4.1 Luterilainen maailmanliitto	32	4.5.4 ”Yksin Raamattu” ei ole koskaan yksin	70
3.4.2 Missouri-synodi	32	5 ETIIKKA JA OPPI	73
3.4.3 Yhdysvaltain evankelis-luterilainen kirkko (ELCA)	33	5.1 Moraalikäsitysten historiaa	73
3.4.4 Kanadan luterilaiset kirkot	33	5.1.1 Moraalikäsitysten historia ja sen suhde kirkon ratkaisuihin	73
3.4.5 Saksan evankelis kirkot	34	5.1.2 Perinteen jännitteisyys	73
3.4.6 Norja	37	5.2 Luonnollinen moraali	74
3.4.7 Tanska	38	5.2.1 Luonnollista on se, mikä ei ole sopimuksenvaraista	74
3.4.8 Ruotsi	39	5.2.2 Luonnollista on se, mikä on järkevää	75
4 RAAMATTU	41	5.2.3 Luonnollista on se, mikä on Jumalan tahdon mukaista	76
4.1 Raamatun opetus seksuaalisuudesta	41		
4.2 Käsitteet: ei ”homoseksuaalisuus” vaan ”homoseksuaalinen käyttäytyminen”	42		

5.2.4 Uuden ajan murros	76	6.3 Kirkollisten toimitusten johtavat periaatteet	100
5.3 Uudenlainen seksuaalietiikka	77	6.3.1 Joustavuus ja yhtenäisyys	100
5.3.1 Seksuaalisuudesta identiteetin määrittäjä	78	6.3.2 Intentio	102
5.3.2 Seksuaalisuuden sosiaalisuus	78	6.3.3 Kirkollinen järjestys	103
5.3.3 Seksuaalisuuden oikea ja väärä?	79	6.4 Muuttuvat kirkolliset toimitukset	104
5.4 Moraaliperusteiden ongelmallisuus	79	6.4.1 Sairaana voitelun kaava	104
5.4.1 Luonnollisen lain ongelmat	80	6.4.2 Eronneiden vihkiminen ja avokummit	105
5.4.2 Luojan tahto	81	6.5 Siunaaminen kirkollisissa toimituksissa	107
5.5 Luterilaisen etiikan erityispiirteet	81	6.5.1 Siunaamisen merkitys	107
5.5.1 Laki ja evankeliumi, usko ja rakkaus	81	6.5.2 Aviopuolisoiden siunaaminen	108
5.5.2 Teologinen ja filosofinen ihmiskäsitys	82	6.5.3 Pieni rukoushetki	109
5.5.3 Maallinen ja hengellinen järjestys	83	6.5.4 Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osan rukoushetket	110
5.6 Kristillinen seksuaalietiikka	84	6.6 Kysymys rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta	114
5.6.1 Sukupuolisuus, lisääntyminen ja rakkaus	84	6.6.1 Kirkolliskokouskäsitely	114
5.6.2 Avioliitto, naimattomuus ja seksuaalisuus	85	6.6.2 Mikä olisi rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen sisältö?	117
5.6.3 Kirkot, avioero, avioliitto ja rekisteröity parisuhde	87	6.6.3 Mikä olisi rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen kohde?	118
6 KIRKOLLISET TOIMITUKSET	91	6.6.4 Mitkä olisivat parisuhteen siunaamisen toteutusvaihtoehdot?	119
6.1 Mikä on kirkollinen toimitus?	91	7 LAINSÄÄDÄNTÖ	123
6.1.1 Kirkollisten toimitusten kirja	91	7.1 Parisuhdelaki	123
6.1.2 Kirkollisen toimituksen merkitys	93	7.2 Perheen sisäinen adoptio rekisteröidyssä parisuhteessa	126
6.1.3 Erilonteiset kirkolliset toimitukset	95	7.3 Hedelmöityshoidot	128
6.1.4 Kirkollisten toimitusten tavoitteet	96	7.4 Perustuslain perusoikeussäännökset	129
6.2 Opin ja sielunhoidon leikkauspiste	98		
6.2.1 Opin ja jumalanpalveluselämän suhde	98		
6.2.2 Kirkollinen toimitus ja opetus, sielunhoito ja kirkkokuri	99		

7.5 Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset	131	7.12 Johtopäätökset syrjäntäkiellon arvioinnista	156
7.6 Rekisteröidyt parisuhteet ja yhdenvertaisuuslaki	135	7.13 Rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen liittyviä oikeudellisia näkökohtia	157
7.7 Rikoslain syrjäntäkiellot, työsopimuslaki ja työturvallisuuslaki	137	7.13.1 Aloite siunaamiskaavoista	157
7.8 Kirkon oma lainsäädäntö ja perusoikeuksien rajoittamisen edellytykset	138	7.13.2 Kirkollisista toimituksista päättäminen	158
7.9 Asiaan liittyvää kirkkoa koskevaa oikeuskäytäntöä	141	7.13.3 Piispainkokouksen toimivalta	160
7.9.1 Vaasan hallinto-oikeuden päätös 27.8.2004	141	7.13.4 Rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen vapaaehtoisuus	162
7.9.2 Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätös 9.6.2005	142	7.14 Johtopäätökset rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen arvioinnista	165
7.10 Kirkon virkamiesoikeudellisten säännösten muuttaminen	143	8 JOHTOPÄÄTÖS	167
7.10.1 Kirkkohallituksen esitys	143	8.1 Ihmiskuva ja sielunhoito	168
7.10.2 Kirkolliskokouksen perustevaliokunnan lausunto	144	8.2 Ekumenia	171
7.10.3 Kirkolliskokouksen lakivaliokunnan mietintö	146	8.3 Raamattu	173
7.10.4 Kirkkohallituksen uusi esitys	149	8.4 Raamatun tulkinta ja soveltaminen	176
7.11 Kirkko työnantajana ja perusoikeudet	150	8.5 Luterilainen teologia	178
7.11.1 Viranhaltijoiden ja työntekijöiden kuuluminen kirkkoon	150	8.6 Etiikka	182
7.11.2 Uskonnollisen yhteisön autonomia	152	8.7 Kirkolliset toimitukset	184
7.11.3 Kirkon opin ja tunnustuksen tulkinta	153	8.8 Juridiikasta	187
7.11.4 Pappisviran erityisluonne	154		
7.11.5 Laintasoinen säännös	155		

KIRKON KESKUSHALLINTO			
Diaciritunnus	841		
Asiainro	20 03 - 01128		
Seap.	612	2009	
Käsitt.	/	20	§

PIISPAINKOKOUKSELLE

Piispainkokous käsitteli 10.–11.2.2004 (5 ja 25 §) kysymystä parisuhteen rekisteröinnin seurauksista kirkossamme. Piispainkokous päätti tuolloin

1. *pyytää Kirkon tutkimuskeskusta valmistamaan selvityksen muissa kristillisissä kirkoissa käydyistä, homoseksuaalisuutta koskevasta keskustelusta. Selvityksessä tulee kiinnittää huomiota keskustelussa käytettyihin erilaisiin argumentteihin ja keskustelun ekumeenisiin vaikutuksiin;*
2. *käynnistää työryhmätyöskentelyn homoseksuaalisuutta kirkossa koskevan kotimaisen keskustelun argumenttien selvittämiseksi ottaen huomioon teologiset, juridiset ja ekumeeniset näkökohdat; sekä*
3. *palata asian käsittelyyn edellä tarkoitettujen selvitysten valmistuttua*

Istunnossaan 13.–14.9.2005 (5 ja 22 §) piispainkokous

1. *kävi lähete keskustelun sille toimitetusta tausta-aineistosta, tulevasta toimintalinjasta ja strategiasta;*
2. *perusti työryhmän, jonka tehtävänä on laatia 30.11.2006 mennessä ehdotus piispainkokouksen selvitykseksi parisuhdelain rekisteröinnin seurauksiin liittyvistä teologisista ja juridisista näkökohdista kirkossa; ja*
3. *kutsui työryhmän puheenjohtajaksi piispa Mikko Heikan ja jäseniksi piispa Juha Pihkalan, asessori Niilo Pesosen, asessori Pirjo Vahtolan sekä perheasiain neuvottelukeskukseen johtajan, psykologi Paula Juolasmaan.*

Työryhmän työskentelytapa ja aikataulutus hyväksyttiin 14.–15.2.2006 (5 §). Tämä tarkoitti myös lisäajan myöntämistä vuoden 2008 loppuun.

Työryhmä kutsui sihteerikseen TM, HuK Antti Saarelman ja pysyviksi asiantun-

tijoiksi dosentti Kalervo Salon sekä varatuomari Matti Mäkisen.

Työryhmä otti nimekseen *Parisuhdelakityöryhmä*. Työskentelyyn ovat osallistuneet monet asiantuntijat. Lisäksi järjestettiin kaksi seminaaria, joiden alustukset ja kommenttipuheenvuorot julkaistiin Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisusarjassa.

Työryhmän päättävä kokous oli 2.2.2009.

Työryhmä jättää työnsä kunnioittavasti piispainkokoukselle.

Helsingissä 6. päivänä helmikuuta 2009

Mikko Heikka

Juha Pihkala

Niilo Pesonen

Pirjo Vahtola

Paula Juolasmaa

1 JOHDANTO

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on käynnistynyt keskustelu suhtautumisesta homoseksuaaliin parisuhteisiin. Keskustelun taustalla on osaksi Laki rekisteröidystä parisuhteesta, joka tuli voimaan maaliskuun alussa 2002. Suomalainen lainsäätäjät hyväksyy parisuhteet samaa sukupuolta olevien kumppanien välillä, mutta kysymys jakaa yleistä mielipidettä ja käsityksiä kirkon piirissä.

Kirkon uskon ja kristillisen elämän ylin ohje on Raamattu. Kirkon piirissä on kuitenkin erilaisia näkemyksiä ihmiskuvasta, parisuhteista ja seksuaalisuudesta. Niiden taustalla on erilaisia käsityksiä raamatuntulkinnasta ja kristillisestä etiikasta. Suomen kirkko ei keskustele asiasta yksin, sillä kysymys seksuaalisesta monenlaisuudesta jakaa kaikkia kirkkokuntia. Samalla kirkkojen näkökulmat ovat eri maisia erilaisia, koska jokainen kirkko pohtii kysymystä vuorovaikutuksessa sen yhteiskunnan kanssa, jossa elää.

Kirkolliskokous

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksessa tehtiin parisuhdelain hyväksymisen jälkeen kaksi aloitetta. Toisessa edustaja-aloitteessa (3/2002) katsottiin, että rekisteröidyssä parisuhteessa elävien ei pitäisi voida työskennellä kirkossa. Aloitteessa esitettiin kirkkojärjestyksen lisättäväksi kohta, jossa ilmaistaan,

ettei samaa sukupuolta olevan parisuhteen rekisteröinyt henkilö voi toimia kirkon viranhaltijana tai työntekijänä.

Toisessa aloitteessa (4/2002) haluttiin, että parisuhteensa rekisteröineet voisivat saada kirkollisen siunauksen.

että kirkolliskokous antaisi käsikirjavalioikunnalle tehtäväksi valmistella muutamia vaihtoehtoisia siunaamiskaavoja mainittuja tilanteita varten.

Perustevaliokunta oli saanut lakivaliokunnan lausunnon 6/2002. Perustevaliokunta antoi asiasta mietinnön 2/2003. Kirkolliskokous jätti marraskuussa 2003 aloitteet raukeamaan, mutta päätti samalla

lähettää parisuhteen rekisteröinnin seurauksia kirkossa koskevan asian piispainkokoukselle siihen liittyvien teologisten ja juridisten näkökohtien selvittämiseksi.

Piispainkokous päätti istunnossaan helmikuussa 2004

1. pyytää Kirkon tutkimuskeskusta valmistamaan selvityksen muissa kristillisissä kirkkoissa käydyistä, homoseksuaalisuutta koskevasta keskustelusta. Selvityksessä tulee kiinnittää huomiota keskustelussa käytettyihin erilaisiin argumentteihin ja keskustelun ekumeenisiin vaikutuksiin
2. käynnistää työryhmätyöskentelyn homoseksuaalisuutta kirkossa koskevan kotimaisen keskustelun argumenttien selvittämiseksi ottaen huomioon teologiset, juridiset ja ekumeeniset näkökohdat; sekä
3. palata asian käsittelyyn edellä tarkoitettujen selvitysten valmistuttua.

Selvitystyön toteuttamiseksi kirkkohallitus palkkasi projektityöhön pastori Antti Saarelman (ekumeniikka) ja dosentti Kari Kuulan (eksegeetikka). Lisäksi tutkimustyöhön osallistuivat palkkiotoimisesti teologian opiskelijat Satu Linko ja Maija Kalliomäki. Myös professori Jaana Hallamaalta oli pyydetty taustaselvitystä. Piispainkokouksen teologinen sihteeri Hannu Juntunen, Mikkelin hiippakunnan lakimiesasessorin Pirjo Pihlaja ja Kirkkohallituksen henkilöstöosaston työmarkkina-asiamiehen Pauliina Hirsimäki tekivät asiaan liittyvän juridisen selvityksen.

Syyskuussa 2005 piispainkokous päätti taustaselvitysten perusteella asettaa työryhmän valmistelemaan asiaa. Työryhmän puheenjohtajaksi tuli Espoon hiippakunnan piispa Mikko Heikka ja muiksi jäseniksi Oulun ev.lut. seurakuntayhtymän johtava perheneuvoja, psykologi Paula Juolasmaa, Tampereen hiippakunnan piispa Juha Pihkala, Oulun hiippakunnan hiippakuntadekaani, teol. tri Niilo Pesonen sekä Kaarinan seurakunnan kirkkoherra, asessori Pirjo Vahtola. Työryhmä otti pysyväksi asiantuntijakseen dosentti Kalervo Salon, lakimiesasiantuntijakseen varatuomari Matti Mäkisen ja sihteerikseen pastori Antti Saarelman. Piispainkokous antoi työryhmän tehtäväksi

laatia 30.11.2006 mennessä ehdotus piispainkokouksen selvitykseksi parisuhdelain rekisteröinnin seurauksiin liittyvistä teologisista ja juridisistä näkökohdista kirkossa.

Piispainkokouksen parisuhdelakityöryhmä aloitti työskentelynsä tiedonkeruulla ja asiantuntijoiden kuulemisilla. Asiantuntijoina kuultiin lääketieteen, oikeustieteen ja teologian eri alojen asiantuntijoita. Syyskuussa 2006 piispainkokous myönsi työryhmälle lisäaikaa 31.12.2008 asti.

Työryhmä on käyttänyt seuraavia asiantuntijoita: lakimies Timo von Boehm, dosentti Juhani Forsberg, professori Jaana Hallamaa, teologian tohtori Eero Junkkaala, dosentti Petri Järveläinen, ihmisoikeussihteeri Kati Jääskeläinen, professori Paavo Kettunen, professori Heikki Kotila, dosentti Kari Kuula, teologian tohtori Pekka Kärkkäinen, dosentti Mikael Lindfelt, yhteiskuntatieteiden maisteri Anna-Maria Mäki-Kuutti, toiminnanjohtaja Päivi Mäntylä, dosentti Kalervo Nissilä, pastori Jaana Partti, dosentti Kai Peltonen, teologian maisteri Ari Puonti, professori Antti Raunio, ylilääkäri Jari Sinkkonen, teologian tohtori Riitta Särkiö, teologian tohtori Olli-Pekka Vainio ja professori Veli-Pekka Viljanen. Tämän mietinnön suomenkielen on tarkistanut filosofian maisteri Tuija Malkavaara.

Työryhmä järjesti kirkon johdolle kaksi seminaaria vuonna 2007. Kirkon parisuhdelakiseminaareista ensimmäinen pidettiin tammikuussa 2007 aiheina homoseksuaaliset parisuhteet raamatuntulkinnan, kristillisen etiikan ja ekumeenisten yhteyksien kannalta. Seminaarissa olivat asiantuntijoina teol. tri Martti Esko, professori Jaana Hallamaa, teol. tri Jouko M. V. Heikkinen, teol. tri Vesa Hirvonen, pääsihteeri Heikki Huttunen, Harri S. Jukkala, hiippakuntadekaani Kaarlo Kalliala, dosentti Kari Kuula, professori Antti Laato, dosentti Mikael Lindfelt, professori Martti Nissinen, hiippakuntadekaani Kai Peltonen, piispa Juha Pihkala, teol. maist. Ari Puonti, professori Antti Raunio, dosentti Matti Repo, teol. tri Riitta Särkiö ja teol. tri Olli-Pekka Vainio.

Toisen seminaarin aiheena marraskuussa 2007 olivat ihmiskuvaan liittyvät kysymykset seurakuntatyössä ja julkisessa terveydenhoidossa sekä lainsäädäntöön liittyvät kysymykset kirkon hallinnossa ja seurakuntien toiminnassa. Tässä seminaarissa olivat asiantuntijoina oik. lis. Veijo Hämäläinen, pariterapeutti Harri S. Jukkala, dosentti Sammeli Juntunen, teol. tri Pauliina Kainulainen, erikoislääkäri Elina Koivisto, pastori Hanna-Liisa Konttinen, varatuomari Matti Mäkinen, ylilääkäri Mikko Naarala, dosentti Kalervo Nissilä, pastori Arja Penttinen, lääket. tri Hannu Säävälä, hallintoneuvos Irma Telivuo, rovasti, oik. kand. Kari Ventä, professori Veli-Pekka Viljanen ja kirkkoneuvos Risto Voipio.

Vuonna 2007 pidettyjen kirkon parisuhdelakiseminaarin alustukset ja kommenttipuheenvuorot on julkaistu kahtena artikkelikokoelmana. Kirjat *Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa* ja *Homoseksuaalisuus ihmiskuvassa ja lainsäädännössä* ilmestyivät Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisusarjassa. Kirjoissa on laajat kirjallisuusluettelot. Lisää lähteitä ja tausta-aineistoa löytyy Kirkon tutki-

muskeskuksen perustamilta verkkosivuilta *Kirkot ja homoseksuaalisuus*, jotka ovat osoitteessa evl.fi/kirkotjahomoseksuaalisuus.

Tämä mietintö on työryhmän ehdotus piispainkokouksen selvitykseksi parisuhdelakiin liittyvistä teologisista ja juridisista näkökohdista. Tarkoituksena on ollut selvittää lain vaikutusta kirkon uskoon, opetukseen, jumalanpalveluselämään ja sielunhoitoon sekä hallintoon. Aiheesta on kirkkomme piirissä hyvin erilaisia näkemyksiä. Siksi mietinnössä on pyritty kirjaamaan asiaan liittyvät eri näkökulmat mahdollisimman kattavasti ja tasapuolisesti.

2 HOMOSEKSUAALISUUS JA KRISTILLINEN IHMISKUVA

2.1 Suhtautuminen muuttuu

Seksuaalisuudella on aina ollut monenlaisia ilmenemismuotoja, mutta suhtautuminen niihin on vaihdellut eri aikoina ja eri kulttuureissa. Suomessa keskustelu sukupuoliasioista on ollut perinteisesti pidättyvää. Yksityisyyden aluetta on kunnioitettu, toisaalta henkilökohtaisia asioita on ollut vaikea puhua läheisillekään. Homoseksuaalisuudesta on vaiettu sitäkin enemmän, sillä sukupuoliin kanssakäyminen samaa sukupuolta olevien kesken oli rikos vuoteen 1971, ja homoseksuaalinen taipumus luokiteltiin sairaudeksi vuoteen 1981 asti.

Viime vuosina suhtautuminen seksuaaliseen monimuotoisuuteen ja erilaisiin seksuaalisiin vähemmistöihin on muuttunut voimakkaasti. Tänä päivänä erilaisia ajatuksia, kokemuksia ja toiveita voi ilmaista paljon vapaammin. Yleisen mielipideilmaston muutoksesta kertoo myös se, että vuodesta 2002 samaa sukupuolta olevat ovat voineet rekisteröidä parisuhteensa.

2.2 Muutos kirkollisessa keskustelussa

Kirkolle tämä muutos on ongelmallinen: samaa Raamattua lukevat kristityt ovat erimielisiä homoseksuaalisuudesta ja esimerkiksi rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta. Toiset haluavat, että kirkko pitäytyisi perinteisellä kannallaan eikä hyväksyisi homoseksuaalisia parisuhteita. Toiset taas odottavat, että kirkko muuttaisi asenteitaan niin, että samaa sukupuolta oleville pareille annettaisiin sama asema kuin avioliitossa eläville.

Kirkollisen keskustelun muutoksesta kertovat kirkkomme piispojen yhteiset kannanotot. Neljäkymmentä vuotta sitten 1960-luvun piispat julkaisivat seksuaali-etiikkaan liittyvistä kysymyksistä kannanoton *Ajankohtainen asia*. Homoseksuaalisuus ymmärrettiin lääkärinhoitoa vaativaksi häiriöksi ja siveellisen rapping merkiksi, jonka toteuttamisesta on syytä pidättäytyä:

Sukupuolisen vetovoiman tunteminen samaa sukupuolta oleviin henkilöihin on taipumus, jonka hoitaminen kuuluu lääketieteen alaan. Kristillisen uskon ja sopivan lääkärinhoidon avulla saadaan homoseksuaalinen taipumus hillityksi silloinkin, kun se ei häviä.

Homoseksuaalisuuden vaarallisuudesta on oltava selvillä, sillä se leviää ja ulottaa turmiollista vaikutustaan suojattomiin yksilöihin. Vaikka homoseksuaalinen ei aina olekaan itse vastuussa tämän taipumuksen synnystä, on jokainen velvollinen pidättäytymään sen toteuttamisesta, samoin kuin terveellä sukupuolivetillä varustettu on siihen velvollinen avioliiton ulkopuolella.

Raamattu ei suotta puhu tästä synnistä varoittavin sanoin. Homoseksuaalisuuden lisääntyminen on aina ollut ilmauksena aikakauden siveellisen elämän rappeutumisesta. Kristittyjen asiana on tehdä voitavansa niiden ihmisten auttamiseksi, jotka syystä tai toisesta ovat joutuneet tämän taipumuksen valtaan, ja kohdeltava näitä lähimmäisiä ymmärryksellä.

Porvoon hiippakunnan piispa Karl-Erik Forssell ei allekirjoittanut kannanottoa muiden piispojen kanssa. Hän vetosi oman hiippakuntansa seurakuntiin, että seksuaalisesti erilaisia ei tuomittaisi.

Kaksikymmentä vuotta myöhemmin 1980-luvun piispat kirjoittivat homoseksuaalisuudesta kannanotossaan *Kasvamaan yhdessä*. Homoseksuaali ei tämän kannanoton mukaan ole vastuussa taipumuksensa syntymisestä, mutta homoseksuaalinen käyttäytyminen on luonnonvastaista ja synnillistä. Kirkossa ja yhteiskunnassa homoseksuaalien on voitava toimia täysivaltaisina jäseninä. Kirkon työssä edellytetään, ettei opeteta eikä toimita vastoin kirkon kantaa.

Homoseksuaalisuus ei ole ilmiönä yksiselitteinen. Sen synnystä vallitsee tieteellisessä kirjallisuudessa sikäli laaja yksimielisyys, että homoseksualistin ei katsota olevan itse vastuussa seksuaalisen taipumuksensa syntymisestä, vaan hän on saanut sen tahdostaan riippumatta.

Kristinuskon historiassa homoseksuaalisuuteen on suhtauduttu kielteisesti. Tässä on liitytty erityisesti roomalaiseen oikeuteen, mutta myös muuhun yleiseen kulttuuriperintöön.

Kirkon kielteisen asennoitumisen pohjimmaisat juuret ovat Raamatussa, jossa homoseksuaalinen käyttäytyminen selkeästi torjutaan (3. Moos. 18:3–4, 22; 20:13; 5. Moos. 23:17; Room. 1:26–27; 1. Kor. 6:9–10; 1. Tim. 1:9–10). Raamatun aikana ei pohdittu homoseksuaalisen taipumuksen syntyyn vaikuttaneita seikkoja, vaan asiaa arvioitiin pelkästään käyttäytymismuodon

perusteella. Homoseksuaalista käyttäytymistä pidetään Raamatussa sekä luonnonvastaisena että ennen kaikkea osana pakanuutta. Muiden Jumalan tahdosta poikkeavien seksuaalisten käyttäytymismuotojen tavoin se on ruumiin pyhyden turmelemista. Syntinä homoseksuaaliset teot eivät kuitenkaan ole Uudessa testamentissa missään erikoisasemassa (1. Kor. 6:9–10).

Raamattuun perustuva kirkon käsitys homoseksuaalisen käyttäytymisen luonnonvastaisuudesta ei anna kenellekään oikeutta riistää homoseksualisilta ihmisarvoa eikä se saa johtaa tinkimiseen lähimmäisenrakkauten vaatimuksesta. Homoseksuaalinen lähimmäinen on hyväksyttävä täysivaltaisena jäsenenä mukaan kirkon ja yhteiskunnan toimintamuotoihin. Ottaessaan homoseksuaalisia jäseniään virkoihin ja muihin palvelutehtäviin kirkolla on kuitenkin oikeus odottaa, ettei asianomainen opeta eikä toimi vastoin sitä, mitä kirkko homoseksuaalisuudesta opettaa.

Kun eduskunta hyväksyi parisuhdelain syksyllä 2002, kirkkomme piispat antoivat tiedotteen eduskunnan hyväksymän parisuhdelain johdosta:

Eduskunta on hyväksynyt lain samaa sukupuolta olevien rekisteröidystä parisuhteesta. Lausunnoissaan kirkko on vastustanut samaa sukupuolta olevien parisuhteen rinnastamista avioliittoon. Hyväksytyssä laissa tällainen suhde onkin avioliitosta erillinen oikeudellinen instituutio. Se ilmenee parisuhteen rekisteröimistavassa sekä osapuolten yhteisen sukunimen ja adoptio-oikeuden torjumisessa.

Yhteiskunnassa on tuettava sellaista opetusta sekä lasten ja nuorten kasvua, jotka vahvistavat naisen ja miehen keskinäistä parisuhdetta. Avioliittoon vihkeminen ja avioliiton siunaaminen ovat kirkon yksi tapa tukea miehen ja naisen välistä suhdetta. Lain voimaan tuleminen johdosta kirkko ei toteuta samaa sukupuolta olevien parisuhteeseen liittyviä vastaavia kirkollisia toimituksia. Työntekijöiltään kirkko edellyttää perinteisen opetuksensa mukaista käyttäytymistä.

Homoseksuaalisen taipumuksen omaaviin tulee sekä yhteiskunnassa että kirkossa suhtautua heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Sielunhoitotehtävässään kirkko on edelleen valmis kohtaamaan niitä yksilökohtaisia tilanteita, joihin homoseksuaalisen taipumuksen omaavat henkilöt elämässään ja ihmissuhteissaan saattavat joutua.

On syytä huomata, että nyt hyväksytty laki ei poista taloudellisia ja verotuksellisia epäkohtia niiden kohdalta, joiden asuinkumppanuus perustuu muuhun kuin sukupuoliseen suuntautuneisuuteen.

Tuoreessa kannanotossaan *Rakkauden lahja* 2000-luvun piispat käsittelevät laajasti perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä. Yhtenä aiheena mainitaan myös suhtautuminen homoseksuaalisuuteen. Piispat eivät ole aina kantaa, mutta esittävät asiasta kysymyksiä. Piispat Wille Riekkinen ja Kari Mäkinen eivät allekirjoittaneet piispojen kannanottoa. Kolme suurta kysymystä koskevat homoseksuaalisuuden luonnetta, suhtautumista vähemmistöihin ja Raamatun tulkintaa. Kirkko tukee heteroseksuaalisen avioliiton erityisasemaa ja suhtautuu pidättyvästi homoseksuaalisten parisuhteiden siunaamiseen kirkossa, mutta haluaa edistää oikeudenmukaista kohtelua yhteiskunnassa. Keskustelu vaatii kuuntelemaan, kirkon ykseyttä pitää vaalia.

Mitä tieteellinen tutkimus voi sanoa homoseksuaalisuudesta ja sen synnystä? Osa tutkijoista painottaa perintötekijöiden merkitystä, osa taas korostaa kasvuympäristön ja sosiaalisten suhteiden osuutta. Varsin laaja yksimielisyyks vallitsee siitä, että seksuaalisen taipumuksen synty on ihmisen omasta tahdosta riippumaton. Jäljelle jää kaikille ihmisille vaikeita kysymyksiä: Miten toteuttaa sitä, minkä itse kokee oikeaksi? Jokaisella on oikeus tulla siksi, mitä hän on, mutta toisaalta jokainen joutuu asettamaan itselleen rajoituksia. Millainen on ihmisen seksuaalisen suuntautumisen ja käyttäytymisen välinen suhde? Jos kasvuympäristöllä on vaikutusta, millaista kehitystä yhteiskunnan tai seurakunnan pitäisi tukea?

Toinen tärkeä kysymys koskee sitä, miten yhteisössämme suhtaudutaan niihin vähemmistöihin, jotka poikkeavat enemmistön tavasta elää. Kristillisessä ja länsimaisessa perinteessä yksilön arvo on aina pidetty luovuttamattomana. Yleisinhimilliset perusoikeudet takaavat sen, että kaikilla on oikeus ihmisarvoiseen elämään. Kristillinen kirkko on vakuuttunut siitä, että jokainen ihminen on Jumalan kuva ja hänen luomansa. Toteutuvatko nämä lähtökohdat asenteissamme ja käytännön elämässä? Suhtaudummeko kaikkiin lähimmäisiin kunnioittavasti ja oikeudenmukaisesti? Muistammeko, että jokainen ihminen on Kristuksen lunastama ja hänen seuraajakseen kutsuttu?

Kolmas iso kysymys koskee sitä, miten kirkossa tulkitaan pyhää Raamattua, uskomme lähettä ja auktoriteettia. Siitä vallitsee suuri yksimielisyyks, että sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa suhtaudutaan torjuvasti homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Ilmeistä on myös, että Raamatun syntyaikana ei tunnettu homoseksuaalisen taipumuksen syntyyn vaikuttaneita tekijöitä samalla tavalla kuin nykyään. Vaikea kysymys kuuluu: antaako oman aikamme tieto seksuaalisuudesta mahdollisuuden tai oikeuden tulkita Raamattua uudella tavalla?

Monet ihmiset ja kirkon jäsenet kokevat, että seksuaalisuudesta käytävä keskustelu on joko tarpeetonta tai saa liikaa huomiota osakseen. Osa toivoo nopeita muutoksia, osa taas sitä, että kirkko pitää kiinni perinteisistä näkemyksistään. Vastakkaisten käsitysten keskeltä ei voida päästä pois nyt eikä tulevaisuudessa. Toisella tavalla ajattelevia ja uskovia on kuunneltava, kirkon ykseydestä on pyrittävä pitämään kiinni.

2.3 Seksuaalisuuden moninaiset lähtökohdat

Länsimainen ihmiskäsitys on muuttunut oleellisesti, kun ihmistä koskevan tieteellisen tiedon määrä on lisääntynyt. Osa nykytutkijoista painottaa perintötekijöiden merkitystä, osa taas kasvuympäristön ja sosiaalisten suhteiden osuutta seksuaalisuuden muotoutumisessa. Varsin laaja yksimielisyys vallitsee siitä, että seksuaalisten toiveiden suuntautuminen ei riipu ihmisen omasta valinnasta. Seksuaalisuuttamme muovaavat monet biologiset, psyykkiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät yhdessä.

Kaikkia ihmisiä yhdistävät seksuaalielämän käytännön valinnat, joita jokainen meistä joutuu tekemään omien toiveidensa, käytännön mahdollisuuksien, henkilökohtaisten näkemystensä ja yhteisön ratkaisujen jännitteessä. Miten toteuttaa sitä, minkä itse kokee oikeaksi? Millainen on ihmisen seksuaalisen suuntautumisen ja käyttäytymisvalintojen suhde? Millaista kehitystä kasvuympäristön, yhteiskunnan tai seurakunnan pitäisi tukea? Kuinka kohtaamme käytännössä seksuaalisen monimuotoisuuden ja erilaiset käyttäytymisvalinnat?

Lääketieteessä pidetään eettisesti hyväksyttävänä ”sellaisia ihmisen seksuaalisuuden monimuotoisuuden ilmentymiä, jotka eivät vahingoita toisia henkisesti tai fyysisesti”. Vahingoittavuuden arviointi on kuitenkin vaikeata, sillä valintojen seuraukset ja kokemusten vaikutukset tulevat esiin vasta jälkikäteen, ehkä pitkänkin ajan kuluttua. Nykypsykiatrian näkökulmasta homoseksuaalisuus on hyväksyttävää sekä tunne-elämän että toiminnan ilmiönä, ellei se häiritse asianomaista itseään.

Toisinaan seksuaalisuuden monimuotoisuutta on psykiatriassa tarkasteltu identiteetin pysyvyyttä ja sen muovautuvuutta korostavista näkökulmista. Synnynnäisen, pysyvän identiteetin näkökulma pohjautuu pitkälti biologisiin teorioihin, ja siksi sitä voidaan nimittää myös essentiaaliseksi näkökulmaksi. Tämän näkökulman mukaan seksuaali-identiteetti mielletään lähinnä perimän aiheuttamaksi, muuttumattomaksi ja olemukselliseksi asiaksi: ihmiselle kehittyä jo varhain yksiselitteinen hetero- tai homoseksuaalinen identiteetti. Biseksuaaliset ihmiset ovat tämän näkemyksen mukaan vasta etsimässä varsinaista identiteettiään.

Pääasiassa psykoanalyttisiin teorioihin pohjautuva liikkuvan, joustavan identiteetin näkökulma kuvaa ihmisen seksuaalisuuden muovautuvammaksi. Yksilön seksuaalisuus nähdään alttiiksi muutoksille koko elämänkaaren ajan. Ihmiset ovat seksuaalisesti monenlaisia, ja pelkistävä luokittelu on tarpeetonta. Seksuaalisen suuntautumisen kirjo muodostaa jatkumon yksipuolisen heteroseksuaalisesta kokemuksesta eriasteisen biseksuaalisuuden kautta täysin homoseksuaaliseen identiteettiin. Joillakin ihmisillä seksuaalista suuntautuneisuutta kuvaa osuvammin pysyvän identiteetin ja toisilla taas muuttuvan taipumuksen näkökulma.

Homoseksuaalisten parisuhteiden virallistamista on perusteltu ihmissuhteiden vakiinnuttamisella. Toivotaan, että hetero- ja homoseksuaalisten suhteiden tasavertaisuus yhteiskunnassa kannustaisi ihmisiä pitkäaikaisiin yksiavioisiin parisuhteisiin. Tätä on pidetty tärkeänä varsinkin erilaisissa perheissä elävien lasten kannalta. Mitä vakaampi kasvuympäristö, sitä turvallisempi lapsuus. Toisaalta virallistamista on vastustettu samalla perusteella. Pelätään, että homoseksuaalisten suhteiden hyväksyminen edistää homoseksuaalista käyttäytymistä ja lisää lapsiperheitä, joissa lapsilta puuttuu toista sukupuolta oleva vanhempi.

Seksuaalisuuden erilaisista muodoista voidaan puhua yleisellä tasolla ja yhteisön näkökulmasta. Seksuaalinen monenlaisuus ei kuitenkaan ole vain periaatteellinen ilmiö. Oma seksuaalinen suuntautuminen on jokaiselle ihmiselle omakohtainen kokemus. Seksuaalisuuden toteuttamiseen liittyvät valinnat ovat yksityisiä ratkaisuja, jotka jokainen joutuu tekemään itse. Valinnat tapahtuvat tietoisesti ja vastuullisesti, jos niiden perustana on hyvä itsetuntemus ja selkeä arvoajattelu.

2.4 Rekisteröidyt parisuhteet yhteiskunnassa

Laki rekisteröidystä parisuhteesta tuli voimaan 1. maaliskuuta 2002. Parisuhteita rekisteröitiin vuosina 2002–2007 yhteensä 1436. Niistä 685 oli miespareja ja 741 naispareja. Vuosina 2002–2007 rekisteröidyistä pareista erosi vuoden 2007 loppuun mennessä 152. Vuoden 2007 lopussa rekisteröityjä parisuhteita oli kaikkiaan 1089. [...]

Parisuhteiden rekisteröintejä

2002	446 (240 miesparia ja 206 naisparia)
2003	190 (84 ja 106)
2004	186 (84 ja 102)
2005	200 (100 ja 100)

2006	191 (84 ja 107)
2007	213 (93 ja 120)

Rekisteröityjen parien eroja

2002	2 (2 miesparia ja 0 naisparia)
2003	7 (4 ja 3)
2004	15 (4 ja 11)
2005	31 (13 ja 18)
2006	30 (10 ja 20)
2007	67 (22 ja 45)

Rekisteröityjä pareja

2002	399 (207 miesparia ja 192 naisparia)
2003	546 (271 ja 275)
2004	682 (325 ja 357)
2005	828 (398 ja 430)
2006	948 (455 ja 493)
2007	1089 (527 ja 562)

Myös rekisteröityyn parisuhteeseen perustuvissa perheissä on lapsia. Silloin toinen puolisoista on lasten huoltaja, sillä puoliset eivät voi yhdessä ottaa ottolapsia, eikä myöskään perheen sisäinen adoptio ole ollut mahdollista.

Alaikäinen lapsi rekisteröidyn parin perheessä

2002	32 perheessä (1 miesparia ja 31 naisparia)
2003	47 perheessä (2 ja 45)
2004	59 (1 ja 58)
2005	86 (2 ja 84)
2006	120 (3 ja 117)
2007	146 (4 ja 142)

2.5 Sielunhoidon erilaisia linjoja

Homoseksuaalisilla kristityillä on samantyyppisiä erityisen tuen tarpeita kuin muihinkin vähemmistöihin kuuluvilla ihmisillä. Itsetuntemukseen ja minäkuvaan liittyvät kysymykset ovat vähemmistöön kuuluvilla usein raskaampia kuin muilla. Tor-

junnan kokemukset ja tuomituksi tulemisen pelot vievät voimia. Erilaisuus aiheuttaa yhteisössä vierauden tunnetta ja ulkopuolisuutta. Kokemus voi olla erityisen raskas, jos yhteisö muuten korostaa – niin kuin kristillinen seurakunta tekee – yhteenkuulumista ja keskinäistä hyväksymistä. Tulee tarve löytää vertaistukea tai muuta apua henkilökohtaisten kysymysten käsittelyyn.

Kirkkomme perheneuvontatyössä autetaan kaikenlaisia perheitä ja pariskuntia seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Homoseksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä käsitellään perheneuvonnassa esimerkiksi silloin, kun aviopuolisoista toinen huomaa työstävänsä kysymyksiä omasta seksuaalisesta identiteetistään. Homoseksuaalisten pariskuntien kysymykset ovat pitkälle samanlaisia yhteiselämän peruskysymyksiä kuin heteroseksuaalisillakin pariskunnilla, mutta samaa sukupuolta olevilla pareilla voi olla lisärasitteina homoseksuaalisuuteen liittyvät asenteet suvussa, työyhteisössä, ystäväpiirissä tai seurakunnassa. Perheneuvonnan periaatteena on kunnioittaa asiakkaan omaa kokemusta ja tarjota tukea tilanteen monipuoliseen pohdintaan.

Kirkkomme seurakunnissa on järjestetty vain vähän kohdennettua toimintaa kristityille homoseksuaaleille toisin kuin monissa ulkomaiden kirkoissa. Toimintaa järjestävät kuitenkin eräät kristilliset järjestöt, jotka tarjoavat yhteistyötä seurakunnille. Kirkon toisessa parisuhdelakiseminaarissa 2007 kuultiin kahden erilaisista lähtökohdista työskentelevän järjestön toiminnasta.

Arcus-ryhmä on ekumeeninen ryhmä kristityille homoseksuaaleille, jotka voivat muutosta kirkkojen perinteiseen opetukseen homoseksuaalisuudesta ja hyväksyvät homoseksuaalisen elämänmuodon. Ryhmä tarjoaa luottamuksellisen keskusteluyhteyden seurakuntalaisille ja seurakuntien työntekijöille, jotka usein kokevat välttämättömäksi katkea seksuaalisen identiteettinsä työyhteisössä, seurakunnassa ja usein vielä myös yksityiselämässään. Arcus-ryhmän piirissä homoseksuaalisia kristittyjä rohkaistaan hyväksymään oma seksuaalisuutensa ja elämään kristittyinä. Lähellä Arcus-ryhmää toimii Yhteysliike, jossa toimii kristittyjä homoseksuaaleja ja muita kristittyjä, jotka haluavat tukea heitä. Yhteysliike pyrkii edistämään rekisteröityjen parisuhteiden siunaamista ja kirkon homoseksuaalisten työntekijöiden mahdollisuuksia vapaasti rekisteröidä parisuhteensa.

Aslan ry on kirkkokuntiin sitoutumaton kristillinen palvelujärjestö, joka perustettiin vuonna 1991. Aslan syntyi niiden kristittyjen toimesta, jotka eivät halunneet toteuttaa homoeroottisia tunteitaan. Toiminnassa on sen alusta asti ollut myös niitä, jotka ovat halunneet käsitellä heteroseksuaalisuuteensa liittyviä kysymyksiä. Yhdistyksen päämääränä on tukea raamatulliselta pohjalta niitä, jotka haluavat kasvaa ihmissuhteiden, tunne- ja seksuaalielämän alueilla. Aslanissa tavoitellaan eheytymistä tasapainoiseen heteroseksuaalisuuteen ja pidetään mahdollisena seksuaalisen suun-

tautumisen muutosta. Sielunhoito tapahtuu eheyttämisseminaarien sekä kasvu- ja vertaistukiryhmien avulla.

2.6 Kristillisestä ihmiskuvasta

Kristillisessä ja länsimaisessa perinteessä yksilön arvoa on pidetty luovuttamattomana. Yleisinhimilliset perusoikeudet takaavat oikeuden ihmisarvoiseen elämään. Kristillinen kirkko on vakuuttunut siitä, että jokainen ihminen on Jumalan kuva ja hänen luomansa. Vaikka siis olemme seksuaalisesti monenlaisia, Jumalan silmissä olemme yhdenvertaisia.

Kristillisen ihmiskuvan juuret johtavat pääosin Raamatun luomis- ja syntiinlankeemuskertomuksiin, pelastuskertomuksiin sekä Raamatun opetukseen elämästä kristittyinä. Siitä vallitsee suuri yksimielisyys, että Raamatussa suhtaudutaan torjuvasti homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Johtavatko kuitenkin muuttuvat käsitykset ihmisen sielunelämästä ja seksuaalisuuden luonteesta ajattelemaan asiasta toisin?

Muuttuvan tiedon vaikutus ihmiskuvaan ja etiikkaan on syvälinen kysymys. Kristillisen ajattelun perinteessä on erotettu toisistaan teologinen ja filosofinen ihmiskäsitys. Teologinen ihmiskäsitys koskee erityisesti ihmiselämän alkuperää, taroitusta ja päämäärää. Se perustuu Raamattuun ja on luonteeltaan uskonnollista. Filosofiseen ihmiskäsitykseen kuuluu kaikki se, mitä ihmisestä voidaan tietää ilman Raamatun ilmoitusta. Filosofisen ihmiskäsityksen perustana on siis järki, jonka Jumala antoi ihmiselle jo luomisessa. Seksuaalisuuteen liittyy monitasoisia kysymyksiä, joita on arvioitava samanaikaisesti sekä teologisen että filosofisen ihmiskäsityksen puitteissa. Siksi homoseksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä pyritään pohtimaan tässä mietinnössä monista näkökulmista.

3 EKUMENIA

3.1 Yhteinen kysymys

Homoseksuaalisuus ei herätä keskustelua vain Suomen kirkossa. Se on ollut viime vuosina tärkeä keskustelunaihe kirkoissa kautta maailman. Useimmille kirkoille on yhteistä, että homoseksuaalisuuteen liittyvät kysymykset jakavat mielipiteitä ja nos-tavat tunteita. Käsituseroja on yhtä hyvin saman kirkon sisällä kuin eri kirkkojen välillä.

Kirkkojen suhtautuminen homoseksuaalisuuteen muodostuu monen tekijän yhteisvaikutuksesta. Raamattu on kaikille kristillisille kirkoille uskon ja elämän ylin ohje. Kirkkojen piirissä on ihmiskuvasta, parisuhteista ja seksuaalisuudesta kuitenkin erilaisia näkemyksiä, joiden taustalla on erilaisia käsityksiä raamatuntulkinnas-ta ja kristillisestä etiikasta.

Keskustelu tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kirkkojen ja yhteiskunnan kanssa. Kirkot elävät erilaisissa yhteiskunnissa, ja toimintaympäristö vaikuttaa sii-hen, mistä asioista keskustellaan. Myös muiden kirkkojen ratkaisut vaativat kannan-ottoja ja ohjaavat keskustelua.

Ympäröivän yhteiskunnan arvojen ja asenteiden kehitys on kirkoille suuri haas-te. Uusista perhemuodoista ja parisuhdetyypeistä on seurannut oikeudellisia epä-kohtia ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Toisaalta kirkkojen on arvioitava muutok-sia kristillisen perinteen kannalta.

Muutos tapahtuu eri maissa eri tahtiin. Esimerkiksi Tanskassa parilaki tuli voi-maan 1989, Norjassa 1993, Ruotsissa 1995, Saksassa 2001 ja Suomessa 2002. Kun kirkon jäsenillä ja työntekijöillä on mahdollisuus elää yhteiskunnan virallistamassa homoseksuaalisessa parisuhteessa, kirkkojen on määriteltävä suhtautumisensa hei-dän asemaansa kirkossa.

Perinteisen kristillisen opetuksen kannalta kysymyksenasettelu on vieras ja tor-juttava. Ne, jotka toivovat kirkkojen suhtautumiseen muutosta, katsovat asiaa erilai-sen ihmiskuvan ja arvomaailman kannalta. Kristilliset kirkot ovat käsitelleet tätä eri-mielisyyttä eri tavoin ja päätyneet erilaisiin ratkaisuihin.

3.2 Kirkkoperheet ottavat kantaa

3.2.1 Katolinen kirkko

Kristillisten kirkkojen perinteistä opetusta homoseksuaalisuudesta edustavat nykyaikana selvimmin roomalaiskatolinen kirkko ja ortodoksiset kirkot. Katolinen kirkko on viime vuosikymmeninä toistuvasti vahvistanut perinteisen kristillisen kannan. Katolisen kirkon moraaliopetus on vuosisatojen ajan vaikuttanut muidenkin kirkkojen etiikkaan. Seksuaalietiikassa monet muut konservatiiviset kirkot ja perinteisesti ajattelevat kristityt yhtyvät katolisen kirkon virallisiin kantoihin.

Katolisen kirkon virallisissa kannanotoissa tuomitaan homoseksuaalinen käyttäytyminen riippumatta siitä, onko seksuaalisuhteen perustana pitkäaikainen psykologinen suuntautuminen vai satunnainen seksuaalinen kokeilu. Seksuaalisen kanssakäymisen vaikutin ja luonne eivät vaikuta moraalisene arvioon, sillä katolisen käsityksen mukaan homoseksuaaliset seksisuhteet ovat ihmisen luontaisen seksuaalisuuden vastaisia: ne eivät noudata seksuaalisuuden tarkoitusta, kun niistä puuttuu luonnollinen suvunjakamisen mahdollisuus.

Katolisessa opetuksessa erotellaan seksuaalinen taipumus ja sen toteuttaminen. Homoseksuaalinen taipumus sinänsä ei ole synti, vaan väärin on taipumuksen toteuttaminen seksisuhteessa. Jo homoseksuaalista suuntautumista pidetään katolisen kirkon virallisessa opetuksessa ”objektiivisena häiriönä”, koska se on taipumus asiaan, joka kirkon käsityksen mukaan on sinänsä moraalisesti paha, vaikka se ihmisestä itsestään saattaisi subjektiivisesti tuntua hyvältä.

Vaikka virallinen katolinen kanta homoseksuaalisuuteen on torjuva, Katolinen kirkko tekee monissa maissa paljon seurakuntatyötä homoseksuaalisten ihmisten auttamiseksi. Homoseksuaaleja pyritään tukemaan hengellisessä elämässä ja seksuaalisessa pidättyvyydessä.

Koska Katolinen kirkko ei hyväksy homoseksuaalista parisuhdetta, sen siunaamiseksi ei ole lupaa, kaavaa eikä kirkollista toimitusta. Katolisessa kirkossa on kuitenkin monia siunaamistoimituksia, jotka ovat kirkollisten toimitusten teologian kannalta kiinnostavia. Kysymys on varsinaisia sakramenteja alemman tasoista sakramentaaleista.

Kirkolliset toimitukset jaetaan roomalaiskatolisessa kirkossa sakramenteihin ja sakramentaaleihin. Sakramenttien katsotaan olevan Kristuksen itsensä asettamia (kaste, vahvistus eli konfirmaatio, papiksi vihkiminen, avioliitto, eukaristia eli ehtoollinen, parannus eli rippi ja sairaiden voitelu). Sakramentaalit puolestaan ovat kirkon asettamia siunaus- ja vihkimystoimituksia. Sakramentit vaikuttavat Jumalan niille antamalla voimalla, sakramentaalit taas kirkon rukouksen ja siunauksen

kautta.

Sakramentaalit jaetaan katolisessa perinteessä vihkimyksiin, siunauksiin ja eksorkismeihin. Erilaisia virkaan vihkimyksiä ja tilanteen mukaisia siunaamistoitmituksia on säilynyt ja kehittynyt myös luterilaisessa jumalanpalvelusperinteessä. Liturgian historian kannalta taustalla on perinteinen läntinen käsitys kirkollisista toimituksista, joita kirkko voi kehittää ja asettaa yhteisön ja yksilön kristillisen elämän tueksi.

59. Sakramenttien tarkoituksena on ihmisen pyhittyminen. Koska sakramentit ovat merkkejä, ne palvelevat myös opetustarkoitusta. Ne eivät vain edellytä uskoa, vaan sekä sanoin että aineellisesti myös ravitsevat, vahvistavat ja ilmaisevat sitä; siksi niitä nimitetään uskon sakramenteiksi. Ne välittävät armoa, mutta sen lisäksi niiden jakaminen tekee uskovat parhaiten kykeneviksi ottamaan tämän armon vastaan hedelmää tuottavasti, palvomaan Jumalaa oikein ja harjoittamaan rakkautta. Sen vuoksi on erittäin tärkeää, että uskovat voisivat helposti ymmärtää sakramenttien merkit ja ottaisivat usein vastaan ne sakramentit, jotka on asetettu ravitsemaan kristillistä elämää.

60. Toisaalta pyhä äitimme Kirkko on asettanut sakramentaalit. Nämä ovat merkkejä, jotka ikään kuin jäljittelevät sakramenteja. Ne kuvaavat ennen muuta hengellisiä vaikutuksia, jotka saavutetaan Kirkon rukousten avulla. Niiden avulla ihmiset tulevat kykeneviksi ottamaan vastaan sakramenttien vaikutuksen täydessä tehokkuudessaan ja lisäksi eri elämän tilanteet tulevat pyhitetyiksi.

Vatikaanin II kirkolliskokouksen liturgiakonstituutio *Sacrosanctum concilium* kohdat 59–60

3.2.2 Ortodoksit

Ortodoksisten kirkkojen virallisissa keskusteluissa perinteistä opetusta homoseksuaalisuudesta ei ole juuri edes kyseenalaistettu. Ortodoksisten kirkkojen suhtautumista kuvastaa Suomen ortodoksisen kirkon piispojen kannanotto parisuhdelakiesitykseen. Ortodoksipiispat korostivat ensin miehen ja naisen avioliiton omaleimaista ja ainutlaatuista merkitystä. He eivät ottaneet kantaa lakiehdotuksen juridisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin, vaikka periaatteessa pitivätkin epäoikeudenmukaisuuksien vähentämistä yhteiskunnassa oikeana pyrkimyksenä.

Ortodoksien yhteinen kanta on, että samaa sukupuolta olevien parisuhteita ei

pidä rinnastaa perinteiseen miehen ja naisen perustamaan perheeseen. Suomen ortodoksisen kirkon piispat ovat vältäneet ottamasta kantaa homoseksuaalisiin suhteisiin ja niiden virallistamiseen. Muiden maiden ortodoksiset kirkot ovat torjuneet jyrkästi homoseksuaalisen elämänmuodon, mikäli he ylipäättään ovat ottaneet asiaan kantaa. Toisaalta myös ortodoksisella taholla on alettu uudelleen pohtia kysymystä kirkon kannasta homoseksuaalisiin suhteisiin.

Ortodoksisen kirkkojen jumalanpalveluselämässä on parisuhteen siunaamiseen liittyvien kysymysten kannalta merkittäviä aineksia. Kirkolliset toimitukset mielletään ortodoksisessa perinteessä eritasoisiksi ryhmiksi. Ortodoksisessa jumalanpalveluselämässä puhutaan mysteριοista (jotka vastaavat läntisen perinteen sakramentteja), toimituksista ja siunaamisista. Yksi ortodoksisen jumalanpalveluselämän käsikirjoista on nimeltään Euhologion, pyhien toimitusten käsikirja.

Euhologion sisältää papin osuudet ja toimitusohjeet mysteerioiden toimittamiseen. Lisäksi siinä on aineisto hautaustoimituksiin ja muihin kirkollisiin toimituksiin sekä erilaisiin elämäntilanteisiin ja vuodenkiertoon liittyviin siunaamisiin. Eri-laisia siunaamisia on suuri kirjo kodinsiunaamisesta ja uudishedelmien siunaamisesta arkistenkin toimien siunaamisiin. Euhologionin laajemmassa muodossa ovat mukana vihkimykset pappeuden eri asteisiin, kirkon vihkimys ja pyhän jumalanpalvelusöljyn mirhan siunaaminen.

Ortodoksisen pyhien toimitusten historiassa tunnetaan myös samaa sukupuolta olevien kumppanuuden siunaamisen toimitus. Tutkimuksessa ei ole yksimielisyttä toimituksen yleisyydestä ja kirkollisesta merkityksestä saati itse kumppanuuden luonteesta. Ilmiölle ei ole vakiintunutta modernia nimitystäkään, koska sanat veljeysliitto tai ystävyysliitto eivät välttämättä ilmaise asian koko sisältöä. Historiallinen tosiasia kuitenkin on, että ensimmäisen vuosituhannen jälkipuolelta aina 1300-luvulle saakka on säilynyt toimituskaavoja samaa sukupuolta olevien kumppanien (lähinnä kahden miehen) suhteen siunaamiseksi.

Ystävyysliiton siunaamisen kaavoissa on selkeästi yhteisiä, kaavasta toiseen toistuvia aineksia. Lisäksi niissä on keskeisiä yhtäläisyyksiä avioliittoon vihkimisen toimituksen kanssa mutta myös oleellisia eroja. Toimitus jäi vähitellen 1300-luvulta alkaen pois jumalanpalveluskirjoista. Käytännössä se eli kuitenkin vielä pitkään mm. Balkanilla ja itäslaavien keskuudessa ja on edelleen käytössä joissakin ortodoksisissa kirkoissa.

Rukous samaa sukupuolta olevien liiton toimituksessa

Oi Herra ja Valtias, joka olet armollinen ja ihmisiä rakastava, joka loit ihmisuvun kuvasi ja kaltaisuutesi mukaan ja joka katsoit sopivaksi pyhien

apostoliesi Filippoksen ja Bartholomeoksen liiton ja yhdistit heidät toisiinsa ei luonnon vaan uskon ja hengen sitein. Kuten katsoit pyhät marttyy-ri Sergioksen ja Bakkoksen arvollisiksi liittymään yhteen, siunaa nyt nä-mäkin palvelijasi N. ja N., jotka ovat yhdistyneet toisiinsa eivät luonnon kautta vaan uskossa ja hengessä, ja anna heille rauha, rakkaus ja yksimielisyys. Puhdista heidän sydämensä kaikesta liasta ja epäpuhtaudesta ja suo heidän rakastaa toisiaan ilman vihaa ja pahennusta kaikkina heidän elämänsä päivinä Jumalansynnyttäjän ja kaikkien pyhiesi rukousten tähden, sillä Sinulle kuuluu kaikkalainen kunnia.

Kreikankielinen käsikirjoitus 1000-luvulta

Samaa sukupuolta olevien kumppanien liiton siunaamisen perinne on kiinnostava suhteessa siihen, kuinka kielteisesti nykyajan ortodoksiset kirkot virallisesti suhtautuvat homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Herää kysymys, onko näissä suhteissa ollut kysymys seksuaalisesta rakkaussuhteesta vai pikemminkin henkisesti kumppanuudesta. Toisaalta on huomautettu, että kaikki nykyajankaan ortodoksit eivät suhtaudu yksiselitteisen tuomitsevasti samaa sukupuolta olevien kumppanuu-teen. Ortodoksipappi siunaa kodin aina kun häneltä tällaista toimitusta pyydetään. Mikäli kysymyksessä on samaa sukupuolta olevien koti, voidaan kysyä, hyväksyykö pappi samalla hiljaisesti heidän elämäntapansa.

Kodin siunaamiselle annettu sivumerkitys voidaan tulkita vääräksi mukautumiseksi nykyajan kielteisiin kehityslinjoihin. Toisenlaisena selityksenä voidaan nähdä ns. ekonomian periaate ortodoksisessa sielunhoidossa. Sillä tarkoitetaan mahdollisuutta ottaa yksittäistä tapausta arvioitaessa huomioon asian taustat ja vaikuttimet sekä henkilö- tai tilannekohtaiset tekijät. Kirkollista ekonomiaa eli ”armon taloudenhoitoa” piispa harjoittaa esimerkiksi antaessaan oikeuden haudata itsemurhan tehnyt kirkollisesti.

Ortodoksisen perinteen mukaan ekonomian periaatetta voidaan soveltaa sielunhoidossa ja seurakunnan kaitsennassa, kun katsotaan, että ymmärtävä armollisuus on kristityn kilvoittelun ja sielun pelastuksen kannalta parempi vaihtoehto kuin tiukka säännönmukaisuus. Idän kirkon vuosisatainen tapa suhtautua homoseksuaalisuuteen yksityisen ja luottamuksellisen sielunhoidollisen huolenpidon piirissä sisältää nykykeskustelunkin kannalta kiinnostavia piirteitä. Luottamuksellisen sielunhoidon kautta opetetaan ihmistä hyväksymään oma seksuaalinen identiteetinsä, on se mikä tahansa.

3.2.3 Anglikaanit

Anglikaanisessa kirkkoperheessä on suuria jännitteitä homoseksuaalisuuteen liittyvien kysymysten vuoksi. Anglikaanien yleiskokouksessa on kymmenen vuoden välein torjuttu muutokset kirkon perinteiseen suhtautumiseen homoseksuaalisuuteen. Vuoden 1998 Lambeth-konferenssissa anglikaaniset piispat korostivat avioliiton merkitystä ainoana hyväksyttävänä seksisuhteena. Konferenssi piti homoseksuaalista käyttäytymistä Raamatun vastaisena ja torjui homoseksuaalisessa suhteessa elävien vihkimisen pappisvirkaan. Monissa anglikaanisissa kirkoissa aiheesta on kuitenkin keskusteltu vilkkaasti, ja aihe jakaa kirkkokuntaa syvästi.

Englannin kirkon seksuaalieettisissä asiakirjoissa käsitellään monenlaisia sukupuolielämän kysymyksiä Virallisen kannan mukaan kirkon homoseksuaalisten jäsenten tulee voida tuntea itsensä tervetulleiksi kirkon yhteyteen riippumatta siitä, pidättäytyvätkö he seksisuhteista vai elävätkö he parisuhteessa. Kannanotto tarkoittaa kristilliseen vakaumukseen perustuvaa sitoutunutta ja uskollista parisuhdetta, jonka pariskunta mieltää Jumalan heille tarkoittamaksi elämäntavaksi. Seurakuntalaisten uskonnollista vakaumusta halutaan siis kunnioittaa, vaikka se johtaisi perinteestä poikkeavaan käsitykseen homoseksuaalisuudesta. Sama vakaumuksen vapaus ei piispojen mukaan koske kuitenkaan homoseksuaalisia pappeja, joita velvoittaa pappisviran julkinen opetustehtävä kirkon sanoman julistajina ja sen yhteisen perinteen edustajina. Kaikilta naimattomilta papeilta edellytetään pidättäytymistä seksuaalisuhteista.

Anglikaanisessa maailmassa keskustelu kärjistyi vuonna 2003 kahden piispanvaalin johdosta. Englannin kirkossa toisen miehen kanssa parisuhteessa elävä pappi nimitettiin piispaksi vuonna 2003. Vastustuksen ja painostuksen vuoksi nimitetty kuitenkin kieltäytyi virasta. Yhdysvalloissa homoseksuaalisessa parisuhteessa elävä pappi valittiin piispaksi ja myös vihittiin virkaan. Yhdysvalloissa on paljon homoseksuaalisessa parisuhteessa eläviä anglikaanipappeja, mutta piispanvirka on anglikaaneille erityisasemassa. Kiista on johtanut vakaviin välirikkoihin maailman anglikaanisten kirkkojen kesken. Yhdysvaltain episkopaalinen kirkko on jakautunut sisäisesti. Erityisesti kolmannen maailman anglikaanit ovat katkaisseet välejään Yhdysvaltain kirkon kanssa, ja eräät muut anglikaaniset kirkot ovat ryhtyneet perustamaan maahan rinnakkaisia kirkollisia rakenteita.

Canterburyn arkkipiispa pyrki selvittämään kriisiä asettamalla syksyllä 2003 ns. Lambeth-komission. Komission raportti pyrki selvittämään anglikaaneille oleellisia kysymyksiä kirkon ykseyden perusteista ja kirkkoperheen keskinäisistä menettelytavoista. Raporttiin tuli eri puolilta anglikaanista maailmaa paljon vastineita ja keskustelu laajeni. Komission työ ei ole kuitenkaan pystynyt hillitsemään ristiriidan

kiristymistä.

Parisuhdelaki tuli Englannissa voimaan vuonna 2005. Samaa sukupuolta olevien epävirallisiakin parisuhteita oli kuitenkin siunattu kirkossa jo pitkään. Englannin kirkon piispojen mielestä anglikaanisissa kirkoissa ei ole riittävää yksimielisyyttä asiasta, joten siunaamisia ei ole suotavaa toimittaa eikä yhteistä kaavaa kehittää. Pappien toivotaan pidättäytyvän myös parisuhteen rekisteröinnistä, vaikka heillä siihen maallisen lain mukaan onkin laillinen oikeus. Jos pappi kuitenkin rekisteröi parisuhteen, hänen odotetaan pidättäytyvän sukupuolisesta kanssakäymisestä, koska seksuaalisuhde avioliiton ulkopuolella on edelleen kirkon opetusta vastaan.

Anglikaanisten kirkkojen piispat kokoontuivat jälleen Lambeth-konferenssiin kesällä 2008. Konferenssi vältti kirkkoperheen hajoamisen, mutta homoseksuaalisuuteen liittyviin kysymyksiin ei löydetty uusia ratkaisuja. Afrikan, Aasian ja Etelä-Amerikan konservatiiviset anglikaanikirkot suhtautuvat yhä jyrkemmin Yhdysvaltain ja Kanadan anglikaanikirkkoihin, joissa on kiistelty piispan ja homoseksuaalisten suhteiden siunaamisen vuoksi.

3.3 Kirkkojen maailmanneuvosto

Kansainvälisistä kirkkoliitoista Kirkkojen maailmanneuvostossa on eniten keskusteltu homoseksuaalisuudesta. Samalla se on ollutkin herkimpiä ristiriidan aiheita, jota on myös pyritty välttämään keskinäisen sovun vuoksi. Järjestön piirissä on todettu, että jäsenkirkoilla ei ollut yhteistä tahtoa käynnistää erityistä toimintaohjelmaa homoseksuaalisuudesta. Sen sijaan jäsenkirkot ovat toivoneet mahdollisuutta aiheen alustavalle keskustelulle. Työskentely on toteutettu kolmessa nk. Bosseyn seminaarissa.

Seksuaalietiikka liittyy Kirkkojen maailmanneuvoston työskentelyssä lisäksi teologiseen antropologiaan, josta Faith and Order -komissio on toteuttanut oman tutkimusohjelmansa. Yhtenä ohjelman tavoitteista oli tuottaa teologisesti laadukasta ja ekumeenisesti vastuullista materiaalia myös seksuaalieettiseen keskusteluun. Monilla klassisen teologian tuntijoilla on käsitys, että kirkon vanhastakin perinteestä voi löytyä apua nykyajan ekumeenisten ongelmien käsittelyyn.

3.4 Luterilaiset kirkot keskustelevat

3.4.1 Luterilainen maailmanliitto

Luterilaisen maailmanliiton yleiskokouksessa Winnipegissä vuonna 2003 keskusteltiin homoseksuaalisuudesta. Jäsenkirkot sitoutuivat ”rohkaisemaan ja tukemaan toisiaan tutkimukseen ja kunnioittavaan vuoropuheluun avioliittoa, perhettä ja ihmisen seksuaalisuutta koskevista kysymyksistä kunkin jäsenkirkon tarpeille sopivalla tavalla”. Lisäksi jäsenkirkot sitoutuivat ”puhumaan kaikkien ihmisten ihmisoikeuksien ja ihmisarvon puolesta riippumatta heidän sukupuolestaan tai seksuaalisesta suuntautumisestaan”.

Luterilaisen maailmanliiton piirissä on toiminut työryhmä, joka on käsitellyt perhe-elämän, avioliiton ja seksuaalisuuden kysymyksiä. Koska Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkot edustavat näissä asioissa hyvin erilaisia käsityksiä, maailmanliitto on pyrkinyt edistämään kunnioittavaa keskustelua ja tiedonvaihtoa jäsenkirkkojen kesken.

3.4.2 Missouri-synodi

Yhdysvaltain ja Kanadan luterilaisissa kirkkoissa on keskusteltu homoseksuaalisuudesta perusteellisesti jo usean vuosikymmenen ajan, koska kysymys on ollut pohjoisamerikkalaisessa yhteiskunnassa ajankohtainen. Näissä kirkkoissa on pohdittu paljon myös homoseksuaalisten seurakuntalaisten osallistumisen ja sielunhoidon perusteita ja menetelmiä.

Yhdysvaltain kahdesta suuresta luterilaisesta kirkosta pienempi, Missouri-synodi, otti ensimmäisen kertaa virallisesti kantaa homoseksuaalisuuteen kirkolliskokouksessaan 1973. Missouri-synodin mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on ”sinänsä synnillistä”, mutta samalla korostetaan, että kaikille katuville syntisille on tarjolla anteeksiantamus.

Myöhemmässä keskustelussa Missouri-synodi on vahvistanut vuoden 1973 peruskannan, mutta samalla on vahvistunut sielunhoitoon ja seurakuntatyöhön liittyvä kysymyksenasettelu. Kirkon johdon asettama työryhmä julkaisi vuonna 1999 toimintasuunnitelman sielunhoitoon ja evankeliointiin homoseksuaalien ja heidän perheidensä parissa. Tarkoituksena on auttaa homoseksuaaleja hyväksymään kirkon opetus homoseksuaalisen käyttäytymisen synnillisyydestä ja sitten kutsua heitä mukaan kirkon elämään ilman pelkoa torjunnasta. Erityisesti neuvotaan tukemaan vanhempia niin, että läheissuhteet eivät katkeaisi lapsen homoseksuaalisuuden takia.

Suhteessa yhteiskuntaan Missouri-synodin kannanotot ovat koskeneet parisuh-teiden rekisteröintiä ja avioliittolainsäädäntöä. Synodin kirkolliskokous on asettu-nut tukemaan yksiavioista heteroseksuaalista avioliittoa (”yhden naisen ja yhden miehen välillä”) ja vastustamaan samaa sukupuolta olevien kumppanien suhteita.

3.4.3 Yhdysvaltain evankelis-luterilainen kirkko (ELCA)

Yhdysvaltain evankelis-luterilainen kirkko (ELCA) aloitti toimintansa 1988, kun kolme vanhempaa luterilaista kirkkoa yhdistyivät. Kirkkoja yhdistettäessä sovittiin, että edeltäjäkirkkojen eettiset kannanotot sitovat uutta yhdistynyttä kirkkoa, kunnes hyväksytään uusia, yhteisiä kannanottoja. Edeltäjäkirkot olivat pysyneet perinteises-sä kristillisessä käsityksessä homoseksuaalisen käyttäytymisen synnillisyydestä.

Keskustelu seksuaalietiikasta käynnistyi kohta ELCA:n aloitettua toimintansa ja se on jatkunut monivaiheisena käytännössä yhtäjaksoisesti jo viidentoista vuoden ajan. Keskustelussa on ollut jatkuvasti kolme rinnakkaista linjaa: kirkkojärjestyk-seen liittyvät linjanvedot, seksuaalietiikkaa käsittelevät periaatekeskustelut ja seksuaalivähemmistöjä tukevat yksittäiset kannanotot.

ELCA:n piirissä on ollut voimakkaita vaatimuksia, että homoseksuaalisessa pa-risuhteessa elävät teologit voisivat toimia kirkon hengellisessä virassa. Kysymystä homoseksuaalisuudesta on työstetty monissa työryhmissä ja julkaisuissa. Keskuste-lu – sekä muutospainetta että muutosvastarintaa – jatkui tultaessa 2000-luvulle. Suuri keskushallinnon työryhmä valmisteli aiheesta laajan keskustelun, jota käytiin seura-kunnissa kaikkialla maassa. Suuren kyselytutkimuksen mukaan enemmistö kirkon jäsenistä vastusti homoseksuaalisessa suhteessa elävien pappisvihkimystä ja homo-liittojen siunaamista.

ELCA:n kirkolliskokous vuonna 2005 ei asettanut virallisen siunaamiskaavan kannalle vaan jätti parisuhteiden siunaamisen paikallisten seurakuntien ja pappien harkintaan. Kirkon vanha kanta homoseksuaalisessa suhteessa elävien pappisvihki-mykseen ei muuttunut.

Keskustelu homoseksuaalisuudesta jatkuu ELCA:n piirissä. Aiheesta on julkais-tu uusia keskusteluasiakirjoja. Tulevissa kirkolliskokouksissa kysymyksiin palataan. Homoseksuaalisuuskeskustelun rinnalla kirkko valmistele seksuaalietiikasta yleen-sä laaja-alaisempaa kannanottoa, joka on tarkoitus vahvistaa kesällä 2009.

3.4.4 Kanadan luterilaiset kirkot

Kanada muutti 2005 avioliittolakiaan niin, että avioliiton solmiminen tuli heinä-kuussa mahdolliseksi myös samaa sukupuolta oleville pareille. Kanadan kirkot ovat

osallistuneet keskusteluun vilkkaasti. Maan luterilaisista kirkoista pienempi, Mis-souri-synodia lähellä oleva Lutheran Church Canada on pitänyt keskustelussa esillä perinteistä kristillistä käsitystä seksuaalisuudesta ja avioliitosta.

Kanadan suuremmissa luterilaisissa kirkossa keskustelu homoseksuaalisuudesta käynnistyi vähitellen 1980-luvulta alkaen. Kanadan evankelis-luterilainen kirkko (ELCIC) on julkaissut aiheesta selvityksiä ja asiantuntija-artikkeleita. Kirkon perin-teistä kantaa on haluttu muuttaa ymmärtävämpään suuntaan. Kanadan kirkolliskou-sus ja piispat ovat kuitenkin pysyneet perinteisellä linjalla.

3.4.5 Saksan evankeliset kirkot

Saksassa parisuhdelaki tuli voimaan vuonna 2001, mutta aiheesta käytiin laajaa kes-kustelua Saksan evankelisissa kirkoissa koko 1990-luvun ajan. Monet toivoivat, että homoseksuaalinen parisuhde voisi saada kirkossa siunauksen jo ennen kuin yhteis-kunta oli virallistanut rekisteröidyn parisuhteen. Saksassa keskusteltiin vilkkaasti myös seurakuntien homoseksuaalisten työntekijöiden asemasta.

Saksan monien maakirkkojen keskustelulle antoi suuntaa valtakunnallinen ”orientaatioapu”, jonka Saksan evankelisen kirkon kirkkohallitus julkaisi vuon-na 1996. Asiakirjassa *Jännitteiden kanssa eläminen* aiheetta käsitellään Raamatun ja evankelisen uskonkäsityksen pohjalta. Homoseksuaalien pappisvihkimystä pide-tään tietyin edellytyksin mahdollisena. Sukupuolielämä on työntekijän yksityisasia, mutta pappia velvoittaa pappisvirkaan liittyvä esikuvallisuuden vaatimus. Siksi pa-pin täytyy elää niin, että hänen elämäntapansa ja vakaumuksensa on sopusoinnus-sa Raamatun opetuksen ja auktoriteetin kanssa. Pappisvihkimyksestä päätettäessä ei edellytetä päättäjien täydellistä yksimielisyyttä (*Einstimmigkeit*), mutta riittävää so-vinnollisuutta (*Einmütigkeit*) ja ekumeenista pyrkimystä pidetään tärkeänä, koska asiasta on kirkossa ja kirkkojen välillä eriäviä ja epävarmoja käsityksiä.

Asiakirjassa otetaan kantaa myös homoseksuaalisten parisuhteiden siunaami-seen. Homoseksuaaleillekin kuuluu omassa elämäntilanteessaan Jumalan puhuttelu ja rohkaisu ja yhteys toisiin ihmiseen armollisen Jumalan kautta. Tähän sisältyy esi-rukous, jossa pyydetään Jumalan varjelusta ja johdatusta. Homoseksuaalisessa pa-risuhteessa elävien ihmisten siunaaminen kuuluu yksityiseen sielunhoitoon, eikä si-tä pidä toimittaa yhteisessä jumalanpalveluksessa, jotta homoseksuaalista parisuh-detta ei alettaisi samastaa heteroseksuaaliseen avioliittoon. Tällaisessa siunaamisessa siunataan asiakirjan mukaan siunausta pyytävät ihmiset, ei homoseksuaalista pa-risuhdetta perhemuotona.

Keskushallinnon linjaus ei kuitenkaan tyydyttänyt kaikkia. Yksittäisissä maa-kirkoissa otettiin seuraavina vuosina pidemmälle meneviä kantoja. Esimerkiksi Rei-

ninmaan maakirkko päätti vuonna 2000, että homoseksuaaliset pariskunnat voivat saada yksityisen sielunhoidon lisäksi myös ”jumalanpalveluksellista rinnalla kulke- mista” (*gottesdienstliche Begleitung*). Liturgiselta toimitukselta edellytettiin papiston yhteisesti sopimaa muotoa, joka eroaa riittävän selvästi avioliittoon vihkimisestä. Tällainen toimitus voidaan toteuttaa hartaushetkessä kotona tai seurakunnan pien- ryhmässä tai rukoushetken muodossa seurakunnan yhteisessä jumalanpalvelukses- sa.

Kun parisuhdelaki oli tullut Saksassa voimaan, evankelisen kirkon kirkollisko- kous otti syyskuussa 2001 kantaa maakirkkojen erilaisiin linjauksiin. Se vetosi, et- tä maakirkoissa noudatettaisiin vuoden 1996 yhteisen asiakirjan periaatteita ja py- syttäisiin asiassa yhtenäisellä linjalla. Koska kysymys liittyy Raamatun tulkintaan ja kirkon tunnustukseen, sitä ei pitäisi ratkaista enemmistöpäätöksellä, vaan asiassa tarvitaan suurta yksimielisyyttä (*magnus consensus*). Kannanotossa todettiin myös, että parisuhdelaki ei velvoita kirkkoa siunaamaan rekisteröityjä parisuhteita.

Vuonna 2007 Saksan evankelisen kirkon maakirkoista viisi oli torjunut homo- seksuaalisten parisuhteiden siunaamisen, yhdeksän oli sallinut sen, seitsemässä oli asian käsittely kesken, ja viidessä asiaa ei ollut vielä alettu käsitellä. Luterilaisista maakirkoista Baijeri ja Saksi olivat kieltäneet siunaamisen, Braunschweig ja Pohjois- Elbia olivat sen hyväksyneet, Thüringen, Hannover, Schaumburg-Lippe ja Mecklen- burg eivät olleet tehneet asiasta vielä päätöstä.

Homoseksuaalisen parisuhteen rekisteröineiden mahdollisuudesta toimia kir- kon virassa viitattiin edelleen vuoden 1996 kannanottoon. Siinä mainittujen edelly- tysten lisäksi kirkolliskokous piti tärkeänä, että rekisteröidyssä parisuhteessa elävän työntekijän ottamisessa seurakunnan palvelukseen tutkitaan henkilökohtainen so- veltuvuus ja pyritään säilyttämään seurakunnan yhtenäisyys. Tässä hengessä on teh- tävä paikallisseurakunnissa yksittäiset päätökset myös homoseksuaalisessa parisuh- teessa elävän papin mahdollisuudesta asua pappilassa. Homoseksuaalisessa parisuh- teessa eläviltä työntekijöiltä edellytettiin, että he

- eivät sanoin tai teoin tee seksuaalielämästään julistuksen sisältöä,
- ovat tietoisia monien vanhempien varauksellisuudesta suhteessa homo- seksuaalien osallistumiseen lapsi- ja nuorisotyöhön,
- elävät omaa homoseksuaalista yhteiselämänsä sopuinnussa Raama- tun normatiivisen auktoriteetin kanssa ja
- tunnustavat avioliiton ja [heteroseksuaalisen] perheen esikuvallisuuden eivätkä edistä homoseksuaalista parisuhdetta niiden kanssa samanar- voisena [perhemuotona].

Saksan evankelis-luterilaisen kirkon piispainkonferenssi julkaisi erityisesti luterilaisia maakirkkoja sitovan kannanoton maaliskuussa 2004. Piispainkonferenssi edellytti, että parisuhteen rekisteröineiden henkilöiden asemaa suhteessa pappisvirkaa arvioitaessa otetaan huomioon seuraavat näkökohdat:

- Avioliiton esikuva on samassa taloudessa toisten ihmisten kanssa elävile papeille määräävä. Kaikki muut virallisesti hyväksytyt perhemuodot ovat poikkeuksia tähän pääsääntöön.
- Poikkeuksia hyväksyttäessä on lähtökohtana pappisvihkimykseen perustuva velvollisuus noudattaa pappisvirkaa vastaavaa elämäntapaa. Poikkeuksia voidaan tehdä vain erityisillä henkilökohtaisilla syillä, jos pappisviran toimittamisen uskottavuus ei vaarannu.
- Erityisiä henkilökohtaisia syitä, jotka oikeuttaisivat poikkeuksen, on pääsääntöisesti vain silloin, kun parisuhteessa toteutuu avioliiton kaltainen luotettavuus ja vastavuoroinen vastuullisuus.
- Homoseksuaalisessa parisuhteessa elävien pappien on viranhoidossaan tunnustettava avioliiton erityisasema, eivätkä he saa edistää omaa elämäntapaansa samanarvoisena tai parempana eivätkä tehdä omasta elämänmuodostaan aihetta julistukseen tai viranhoitoon.
- Päätös homoseksuaalisen parisuhteen sopivuudesta yhteen papillisen viranhoidon kanssa kuuluu kunkin maakirkon asianomaisille hallintoelimille. Homoseksuaalisen parisuhteen aloittavan papin on ilmoitettava asiasta, jotta voidaan keskustellen löytää ratkaisu, joka ottaa huomioon pappisviran vaatimukset.
- Papin homoseksuaalinen parisuhde on mahdollinen seurakuntatyössä tai kirkon yhteisissä tehtävissä vain, jos sellainen elämänmuoto hyväksytään siellä Seurakunnan päättäjien ja muiden henkilöstöhallintoon osallistuvien henkilöiden ja hallintoelimien yksimielinen hyväksyntä on välttämätön (*magnus consensus*). Papin elämänmuoto ei saa vaarantaa seurakunnan yksimielisyyttä ja toimintaa.

Piispainkonferenssi ei velvoittanut jäsenkirkkoja hyväksymään pappien homoseksuaalisia parisuhteita. Se vahvisti, että VELKD:n jäsenkirkoilla on mahdollisuus kieltää papeiltaan rekisteröidyn parisuhteen solmiminen tai eläminen muussa homoseksuaalisessa parisuhteessa. Kannanotto perustui Saksassa hyväksytyyn käsitykseen, että kirkoilla on oikeus asettaa papeille erityisiä edellytyksiä, jotka perustuvat pappisviran hengelliseen luonteeseen, julkiseen tehtävään ja uskonnolliseen merkitykseen.

3.4.6 Norja

Norjassa homoseksuaalisuus tuli kirkon yhteiseen keskusteluun 1970-luvulla. Asiaan palattiin kirkon hallinnossa 1990-luvun alussa. Vuonna 1995 aiheesta julkaistiin monipuolinen ja laaja selvitys. Raamatuntulkinnassa ja kristillisen etiikan käsitteilyssä julkaisussa esitetään kaksi eriävää näkemystä, mikä tuo hyvin esiin Norjan kirkossa vallitsevat näkemyserot. Piispaikokous pitäytyi vuonna 1995 kirkon perinteisellä kannalla, ja kirkolliskokous yhtyi piispojen linjanvetoon samana vuonna. Kirkolliskokous teki asiassa kuusikohtaisen päätöksen (KM 15/95):

- Kirkko ei voi muuttaa suhtautumistaan homoseksuaalisuuteen.
- Vihkimistä muistuttavalle toimitukselle ei ole perusteita.
- Piispojen ei tule toimia asiassa omavaltaisesti.
- Homoseksuaalien osallistumista seurakuntaelämään ja mahdollisuuksia järjestää esirukous parisuhteen puolesta kirkkotilan ulkopuolella tulee selvittää edelleen. Tarvitaan jatkotyöskentelyä myös ”kirkon ykseydestä ja uskon perusteista” sekä asian työoikeudellisista seurauksista.
- Kirkon tulee jatkaa homoseksuaalisuuteen liittyvien kysymysten teologista ja eettistä pohdintaa Raamatun ja kirkon tunnustuksen pohjalta sekä kohtaamisissaan ihmisten kanssa.
- Hiippakuntaneuvostojen ja kirkkohallituksen tulee järjestää seurakuntaan keskusteluprosessi.

Pitäytyminen perinteiseen kantaan jatkui seuraavina vuosina. Syksyllä 1997 Norjan kirkkohallitus päätti, että homoseksuaalisessa parisuhteessa eläviä ei voida vihkiä kirkon hengellisiin virkoihin (papiksi, diakoniksi tai katekeetaksi). Vuosina 1998–1999 Norjan kirkon hallintoelimissä käsiteltiin kiistaa, jonka oli aiheuttanut yhden piispan omavaltainen päätös antaa virkamääräys papille, joka eli parisuhteessa toisen naisen kanssa. Kirkkohallitus korosti piispojen johdonmukaisuuden ja kirkon yhtenäisyyden merkitystä.

1990-luvun kiistojen johdosta Norjan kirkon oppineuvosto otti käsittelyyn kysymyksen raamatuntulkinnasta ja homoseksuaalisuudesta. Piispojen ja professorien oppineuvosto julkaisi tammikuussa 2006 laajan mietinnön, mutta kannat jakautuivat jyrkästi.

Norjan piispaikokous ja kirkolliskokous tekivät päätöksiä oppineuvoston mietinnön pohjalta syksyllä 2007. Yhdestätoista piispasta kuusi oli valmiita muuttamaan kirkon opetusta homoseksuaalisuudesta. Kirkolliskokous päätti äänin 50–84 sallia parisuhteessa elävien homoseksuaalien vihkimisen kirkon virkaan. Ratkaisu

jätettiin hiippakuntien tasolle piispojen ja tuomiokapitulien harkintaan.

Kirkolliskokouksen päätöksen jälkeen Norjan piispaikokous otti kantaa rekisteröityjen parisuhteiden siunaamiseen. Piispat huomauttivat, että kirkolliskokouksen tehtävä on vahvistaa kirkolliset toimitukset ja pappien tehtävä on noudattaa kirkon järjestystä ja suorittaa kirkolliset toimitukset kirkkokäsikirjan mukaisesti. Piispat sekä kehottivat esirukoukseen että varoittivat liturgiasta omavaltaisuudesta:

Pappi voi – ja papin täytyy – rukoilla kaikkien niiden puolesta, jotka pyytävät papin esirukousta. On kuitenkin tiedostettava, että liturginen esirukoustoimitus tällaisessa tilanteessa voidaan mieltää uudeksi liturgiseksi kaavaksi. On vältettävä esirukoustoimituksia, jotka voidaan mieltää uudeksi liturgiseksi kaavaksi.

Homoseksuaalisen parisuhteen siunaaminen on tullut Norjassa yhä ajankohtaisemmaksi kysymykseksi. Norjan avioliittolakia muutettiin kesäkuussa 2008 niin, että 1.1.2009 alkaen Norjassa voidaan vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevia pariskuntia. Uskonnollisille yhdyskunnille tulee mahdollisuus vihkiä homoseksuaalisia pareja avioliittoon, mutta ei velvollisuutta. Vastaava vapaaehtoisuus koskee pappeja, joille säädettiin mahdollisuus kieltäytyä vihkimästä homopareja avioliittoon.

3.4.7 Tanska

Tanskan kirkossa keskustelu parisuhteiden siunaamisesta käynnistyi parisuhdelain hyväksymisen jälkeen vuonna 1989. Piispat asettivat työryhmän selvittämään avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen välistä suhdetta ja erittelemään ”siunauksen” käsitettä.

Piispojen asettamalle työryhmälle syntyi vastatyöryhmä, jonka takana oli perinteisellä kannalla olevia kirkollisia järjestöjä. Kumpikin työryhmä julkaisi mietinnön. Mietinnöt olivat asiassa vastakkaisilla kannoilla. Piispojen asettama työryhmä suositteli parisuhteen siunaamisen virallistamista Tanskan kirkossa ja yhteisen siunaamiskaavan käyttöönottoa. Toinen työryhmä vastusti kirkon opetuksen muuttamista.

Tanskan piispat torjuivat yhteisen siunaamiskaavan vedoten liian suuriin erimielisyyksiin raamatuntulkinnasta ja pyrkimykseen vaalia kirkon ykseyttä. Samalla piispat katsoivat, että samaa kirkon ykseyttä vaalitaan, kun pyydettyä toimitetaan rukoushetki rekisteröidyn parisuhteen puolesta.

Erimielinen keskustelu aiheesta jatkui Tanskan kirkossa. Tanskan piispat neu-

vottelivat tilanteesta tammikuussa 2005. Keskustelun tulokseksi tuli ilmoitus, että piispat ovat asiasta eri mieltä. Kahdestatoista piispasta kahdeksan ilmoitti ottavansa omassa hiippakunnassaan käyttöön rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen kaavan, joka on lehtitietojen mukaan hyvin lähellä avioliittoon vihkimisen kaavaa. Neljä piispaa jättäytyi ratkaisusta sivuun.

3.4.8 Ruotsi

Ruotsissa parisuhdelaki tuli voimaan vuonna 1995. Aihe on ollut ruotsalaisessa yhteiskunnassa ja myös Ruotsin kirkossa esillä jo pitkään. Kirkossa on takana pitkä ja monivaiheinen hallinnollinen käsittely, jossa homoseksuaalisuudesta on keskusteltu sekä kirkollisessa julkisuudessa että virallisessa hallintokoneistossa. Ruotsin kirkko on tuottanut kolmenkymmenen vuoden sisällä neljä laajaa selvitystä homoseksuaalisuudesta.

Keskustelun käynnistyttyä julkaistiin kirjoituskokoelma *Homoseksuaalit kirkossa* (toim. Holsten Fagerberg 1974). Kirja ilmestyi Ruotsin kirkon piispainkokouksen toimeksiannosta. Siihen sisältyy keskustelunavaus, jonka mukaan Ruotsin kirkossa voitaisiin harkita samaa sukupuolta olevien kumppanien parisuhteiden siunaamista. Piispainkokous ei ottanut kantaa julkaisun sisältöön eikä aihetta käsitelty piispainkokouksen virallisessa työskentelyssä koko 1970-luvulla.

Homoseksuaalisuutta koskeva neljäs selvityskierros alkoi Ruotsin kirkossa maaliskuussa 1998, kun kirkkohallitus piispainkokouksen tuella antoi Ruotsin kirkon teologiselle komitealle tehtäväksi jatkaa periaatteellisten kysymysten käsittelyä. Teologinen komitea luovutti mietintönsä kirkolliskokoukselle vuonna 2002. Ruotsin kirkkohallitus teetti mietinnön rinnalle lisäasiakirjan, joka käsitteli rekisteröidyn parisuhteen siunaamista. Kirkolliskokous käynnisti mietinnön pohjalta palautekeskustelun, ja teologinen komissio järjesti laajan julkisen kuulemisen homoseksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä.

Ruotsin kirkolliskokous käsitteli homoseksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä syksyllä 2005 kirkkohallituksen kirjelmän pohjalta. Kirkkohallituksen päätösesityksen mukaan kirkkohallitus päättäisi ”asettua tukemaan kirkkohallituksen toteamuksia, jotka koskevat homoseksuaaleja kirkossa” ja hyväksyä kirkkohallituksen ehdotukset parisuhteen siunaamiskaavan käyttöönotosta. Kirkkohallituksen toteamukset käsittivät neljä näkökulmaa:

- Homoseksuaalista henkilöä ei tule tuomita eikä homoseksuaalisesta taipumuksesta tule syyllistä.
- Kirkon on aktiivisesti vastustettava syrjintää seksuaalisen taipumuksen

perusteella.

- Ruotsin kirkon ei pidä tukea eikä harjoittaa järjestelmällistä toimintaa tavoitteena homoseksuaalien ”parantaminen” heidän taipumuksestaan
- Homoseksuaalinen taipumus tai elämä parisuhteessa ei ole peruste kielittää vihkimys kirkon virkaan.

Ruotsin kirkolliskokous päätti lokakuussa 2005 äänin 160–81 hyväksyä kirkkohallituksen esitykset. Kirkkohallitus sai tehtäväksi valmistella rekisteröidyn parisuhteen siunaamiskaavan käyttöönottamisen Ruotsin kirkossa. Kaavaluonnos lähti lausunnoille maaliskuussa 2006, ja joulukuussa 2006 vahvistettiin kokeilukaava käyttöön 1.1.2007 alkaen.

Kirkolliskokouksen päätös herätti kannanottoja sekä Ruotsin kirkon sisällä että sen yhteistyökirkkoissa. On ilmeistä, että kirkon kenttä on kysymyksessä paljon jakaantuneempi kuin kirkolliskokous. Ekumeenista palautetta on tullut sekä idästä että lännestä. Esimerkiksi Moskovan patriarkaatti päätti katkaista kahdenväliset kirkolliset yhteydet Ruotsin kirkkoon, ja Englannin kirkon kannanoton mukaan Ruotsin kirkon päätös asettaa vaakalaudalle eettisten näkökohtien lisäksi merkittäviä opillisia kysymyksiä.

Homoseksuaalisuutta koskevan päätöksen jälkeen Ruotsin kirkko on laajentanut keskustelun koskemaan perhe-elämän kysymyksiä laajemminkin. On selvitetty yhteiselämän teologiaa ja haettu seurakuntatyöhön ja kirkon kannanottoihin ratkaisuja, jotka tukisivat perheitä muuttuvassa yhteiskunnassa.

Suurin periaatteellinen muutos on tulossa avioliittolakiin, kun myös Ruotsin valtio on hyväksymässä ns. sukupuolineutraalin avioliittokäsityksen. Sen mukaan avioliitto ei edellytä kumppaneiksi miestä ja naista vaan samaakin sukupuolta olevat kumppanit voidaan jatkossa vihkiä Ruotsissa avioliittoon. Poliittinen keskustelu aiheesta jatkuu, eikä lainmuutoksen toteutumisaikajankohta ole vielä tiedossa. Hallitus pyrkii lainmuutokseen jo toukokuusta 2009.

Uusi avioliittokäsitys ja suhtautuminen kirkon vihkimisoikeuteen jakavat käsityksiä Ruotsin kirkossa. Ruotsin kirkkohallitus otti asiaan kantaa joulukuussa 2007. Kirkkohallituksen mukaan Ruotsin kirkossa voidaan vihkiä uuden lain mukaan homoseksuaalisia pareja, koska Ruotsin kirkon käsityksen mukaan ”[heteroseksuaalinen] avioliitto ja [homoseksuaalinen] parisuhde ovat samanarvoisia yhteiselämän muotoja”. Kirkko ei kuitenkaan halua käyttää tässä yhteydessä sanaa avioliitto ja pitää tärkeänä valtion lupausta, että uskonnollisille yhdyskunnille ja yksittäisille pappeille ei tule vihkimisvelvollisuutta.

4 RAAMATTU

4.1 Raamatun opetus seksuaalisuudesta

Raamattu on kaikille kristityille yhteinen uskon ja elämän perusta. Raamatun opetus ihmisen sukupuolisuudesta voidaan koota seuraaviin neljään kohtaan:

1. Ihminen on luotu kahdeksi sukupuoleksi, toisiaan täydentäviksi mieheksi ja naiseksi.
2. Ihminen haluaa rakastaa, ja hän kaipaa vakituista elämänkumppania.
3. Sukupuolisuuden yksi tarkoitus on lisääntyminen.
4. *Seksuaalisuuden* kautta ilmaisemme rakkautta ja kuulumista toiselle, ja se on nautinnon ja ilon lähde.

Samalla Raamattu tekee selväksi, että parisuhde ja lasten saaminen eivät kuulu kaikkien ihmisten kutsumukseen. Jotkut elävät yksin, ja jotkut pariskunnat eivät saa lapsia.

Kristittyjen keskustelu homoseksuaalisuudesta kytkeytyy näihin neljään kohtaan. Peruskysymys kuuluu yksinkertaisuudessaan: sopiiko homoseksuaalisuus ja sen toteuttaminen yhteen Raamatun seksuaaliopetuksen kanssa, vai torjuuko Raamattu samaa sukupuolta olevien rakkauden ja sukupuolielämän?

Tähän suureen peruskysymykseen vastaaminen edellyttää Raamatun koko seksuaaliopetuksen ottamista huomioon. Erityisen tärkeänä on pidetty luomiskertomuksia, koska niissä luodaan raamatullisen ihmiskuvan peruslinjoja. Luonnollisesti tärkeään asemaan tulevat myös ne yksittäiset Raamatun kohdat, joissa suoraan viitataan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

4.2 Käsitteet: ei ”homoseksuaalisuus” vaan ”homoseksuaalinen käyttäytyminen”

Homoseksuaalisuudesta keskusteltaessa on tärkeää kiinnittää huomiota Raamatun käsitteistöön. Raamatussa ei ole seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä sanoja ”homoseksuaalisuus” tai ”homoseksuaalit”. Myöskään heteroseksuaaliselle suuntautumiselle ei ole omaa sanastoa. Homoseksuaalisuuteen liittyvissä kohdissa asiasta puhutaan konkreettisen toiminnan tasolla. Kolmannessa Mooseksen kirjassa viitataan miesten väliseen sukupuoliyhdyntään, ja Paavali puhuu samaa sukupuolta olevien yhdynnästä.

Tässä mietinnössä pyritään kiinnittämään huomiota siihen, millä sanoilla näihin Raamatun kohtiin viitataan. Selvyuden vuoksi ei puhuta homoseksuaalisuudesta *sinänsä*, vaan homoseksuaalisesta *käyttäytymisestä*, tai samaa sukupuolta olevien *yhdynnöistä*. Näin pyritään välttämään eri aikakausien käsitteiden vastaavuuteen liittyvä sekaannus (anakronismi), jos se tulkinta pitää paikkansa, että nykyaikana syntynyt homoseksuaalisuuden käsite ei vastaa Raamatussa tarkoitettua homoseksuaalista toimintaa. Keskustelussa on nimittäin tarkoitus nimenomaan selvittää, vastaako näiden raamatunkohtien kuvaama ilmiö sitä, mitä nykyään tarkoitetaan homoseksuaalisuudella. Vasta tämän keskustelun ja selvityksen jälkeen voidaan päätää, mitä sanoja käytetään puhuttaessa näiden raamatunkohtien kuvaamasta käyttäytymisestä.

Käsitteellinen varovaisuus ei tarkoita, että kyseiset kohdat eivät voisi olla opetuksia homoseksuaalisuudesta. On mahdollista, että Raamattu opettaa homoseksuaalisuudesta käyttämällä toiminnallista kieltä. Silloin näihin raamatunkohtiin sisältyvät kiellot olisi ymmärrettävä laajemmassa merkityksessä: esimerkiksi 3. Mooseksen kirjassa miesten välisiin yhdyntöihin kohdistuva kiello opettaisi koko homoseksuaalisen elämäntavan olevan Jumalan tahdon vastaista

Homoseksuaaliseen käyttäytymiseen liittyvät raamatunkohdat voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäiseen kuuluvat Raamatun yleiset opetukset seksuaalisuudesta, rakkaudesta ja ihmisenä olemisesta. Tärkeimpiä tähän liittyviä kohtia ovat 1. Mooseksen kirjan luomiskertomusten maininnat ihmisen luomisesta mieheksi ja naiseksi. Lisäksi esille voidaan ottaa Laulujen laulun rakkausrunot, Jeesuksen ja Paavalin opetukset avioliitosta sekä Vanhan ja Uuden testamentin lukuisat avioliitto- ja sukupuolielämän etiikkaan liittyvät kohdat.

Toinen ryhmä on selvärajaisempi. Siihen kuuluvissa kohdissa puhutaan suoraan homoseksuaalisesta käyttäytymisestä:

- 1. Mooseksen kirjan ja Tuomarien kirjojen kertomukset homoseksua-

lisen raiskauksen yrityksestä,

- 3. Mooseksen kirjan miestenmakaamiskiellot,
- Paavalin viittaus luonnonvastaisesta sukupuoliyhteydestä sekä
- Paavalin kirjeiden kaksi syntiluetteloa, joissa mainitaan miesten kanssa makaavat miehet.

Toisinaan keskustelussa otetaan esiin muutama muukin Raamatun kohta, mutta epäselvyytensä tähden niillä ei ole juurikaan merkitystä kokonaiskuvan saamisen kannalta. Näitä ovat 1. Mooseksen kirjan kertomus Haamista, joka ”näki isänsä alastomuuden” (1. Moos. 9:20–27), 5. Mooseksen kirjan ja Kuninkaiden kirjojen viittaukset miespuolisiin kulttiprostituoituihin (5. Moos. 23:17–18; 1. Kun. 14:24; 15:12; 22:46; 2. Kun. 23:7) sekä Hesekielin kirjan ja Juudaksen kirjeen viittaukset Sodomian ja Gomorran asukkaiden synteihin (Hes. 16:50, 18:12; 33:26; Juud. 7, ks. myös 2. Piet. 2:7). Toisinaan esille otetaan myös Samuelin kirjojen kertomus Daavidin ja Jonatanin lämpimästä ystävytydestä (1. Sam. 18–20).

4.3 Homoseksuaalinen käyttäytyminen Vanhassa testamentissa

4.3.1 Luominen mieheksi ja naiseksi

Ensimmäisen Mooseksen kirjan luomiskertomuksilla on ollut suuri merkitys homoseksuaalisuudesta keskusteltaessa, koska niiden katsotaan opettavan jotakin siitä, minkälaiseksi Jumala on luonut ihmisen. Tosin sanoen, ensimmäinen ihmispari paljastaa jotakin yleispätevää ihmisyydestä.

Voisiko luomiskertomusten opettaman ihmiskuvan sisään mahtua myös homoseksuaalisuus? Jotkut kristityt ovat vastanneet tähän myönteisesti: luomiskertomukset eivät torju sitä mahdollisuutta, että joidenkin ihmisyyteen kuuluu homoseksuaalinen suuntautuneisuus. Toisten mielestä ne painottavat heteroseksuaalisuuden normatiivisuutta. Niiden ajatus ihmisestä vastakkaista sukupuolta kaipaavana olentona sulkee pois homoseksuaalisuuden mahdollisuuden. Seuraavassa esitellään kummankin kannan tueksi esitettyjä näkökohtia.

Ensimmäisen Mooseksen kirjan ensiluvuissa on kaksi hieman erilaista kertomusta luomisesta. Ensimmäisessä luomiskertomuksessa (ns. Pappiskirjan luomiskertomus) ihmisen luominen mainitaan lyhyesti: ”Ja jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät”

(1. Moos. 1:27). Sitten Jumala antoi ihmiselle tehtäväksi lisääntyä ja täyttää maa (1. Moos. 1:28). Sukupuolten mainitseminen erikseen viittaa ihmisen tehtävään. Koska ihminen on mies ja nainen, hän kykenee lisääntymään. Näin ihminen osallistuu Jumalan luomistyöhön saamalla lapsia. Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi luominen sen sijaan ei viittaa lisääntymistehtävään, sillä muut jälkeläisiä saavat elävät olennot eivät ole Jumalan kuvia. Yleensä Jumalan kuvana olemisessa nähdään viittaus ihmisen Jumalasuhteen laatuun. Ihminen on siinä määrin Jumalan kaltainen, että hän kykenee aivan erityiseen keskustelusuhteeseen Luojansa kanssa.

Jälkimmäinen luomiskertomus (ns. Jahvistin luomiskertomus) keskittyy ihmisen luomiseen (1. Moos. 2:4–25). Ensin Jumala loi yhden ihmisen (*adam*) ja hänelle puutarhan asuinpaikaksi. Sitten Jumala päätti tehdä ihmiselle ”kumppanin, joka sopii hänen avukseen” (1. Moos. 2:18). ”Apu” (*ezer*) ei tarkoita, että tuleva nainen olisi miehen palvelija, eikä sitäkään että auttajana hän olisi autettavansa yläpuolella. Ihmisen ”avun” tarve viittaa siihen, ettei hän tule toimeen yksinään vaan hän tarvitsee jonkun rinnalleen. Kumppania merkitsevä prepositioista muodostettu ilmaus *kenegdo* tarkoittaa kirjaimellisesti ”vastapäätä olevaa tai ”toiselle sopivaa” Jumalan suunnittelema toinen ihminen ei siis ole identtinen ensimmäisen ihmisen kanssa vaan täydentää tätä. Tässä näkyy ajatus sukupuolten välisestä erosta. Kumpikin sukupuoli tuo toiselle jotakin, mitä tällä itsellään ei ole.

Toisen ihmisen luominen kerrotaan lyhyesti. Vaivutettuaan ihmisen (*adam*) uneen Jumala irrotti tämän kylkiluun ja teki siitä ”naisen ja toi hänet miehen luo” (1. Moos. 2:22). Vasta nyt kertomuksessa puhutaan selvästi sukupuolisin termein miehestä (*is*) ja naisesta (*issa*). Tätä ennen ensimmäiseen ihmiseen oli viitattu ihmistä tarkoittavalla sanalla *adam*. Sananvalinnassa voidaan nähdä se tosiasia, että ihmisen, *adam*, sukupuolesta voidaan puhua vasta sitten, kun hänen rinnallaan on eri sukupuolta edustava toinen ihminen. Sukupuolethan määrittyvät toistensa kautta.

Unesta herättyään mies huutaa riemuissaan: ”Tämä se on! Tämä on luu minun luustani ja liha minun lihastani. Naiseksi häntä sanottakoon: miehestä hänet on otettu” (1. Moos. 2:23). Toisin sanoen, nyt ihminen on löytänyt kaipaamansa kumppanin. Kertomuksen päätteeksi tehdään yleispätevä johtopäätös: ”Siksi mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että he tulevat yhdeksi lihaksi” (1. Moos. 2:24). Näin lukijalle selitetään, miksi mies ja nainen kaipaavat toistensa luo. Vain nainen on miehelle sopiva kumppani, sillä hän on riittävän samanlainen ja samalla riittävän erilainen täydentääkseen miestä. Tietenkin kertomuksen logikkaan kuuluu myös naisen näkökulma ihmisenä olemiseen. Nainen yhtäläillä ikävöi miestä, jota ilman häneltä puuttuu jotakin oleellista.

Mikä on näiden kertomusten anti homoseksuaalisuutta koskevalle keskustelulle? Tulkinnat menevät kahteen suuntaan. Ensimmäisen tulkintalinjan mukaan niis-

tä seuraa homoseksuaalisuuden torjuva ihmiskuva. Tätä perustellaan seuraavilla näkökohdilla:

- Kuvaus ensimmäisen ihmisparin luomisesta on luonteeltaan yleispätevä ja normatiivinen. Se kertoo, minkälaiseksi Jumala on tarkoittanut ihmisyiden. Siksi kaikkien ihmisten rakkauden pitäisi suuntautua luomiskertomusten mukaisella tavalla vastakkaiseen sukupuoleen.
- Ihminen on luotu mieheksi ja naiseksi, erilaisiksi, mutta toisiaan täydentäviksi olennoiksi. Tämä ei toteudu samaa sukupuolta olevien yhteiselämässä.
- Mies ja nainen kaipaavat toistensa luokse ja tarvitsevat toisiaan sukupuoli- ja elämänkumppaneina. Ihmiseen on siis luotu perustavanlaatuisen kaipuu nimenomaan vastakkaiseen sukupuoleen.
- Ihmisen sukupuolisuuden yksi tehtävä on jatkaa luomistyötä lasten synnyttämisen kautta, mikä ei luonnollisella tavalla ole mahdollista homoseksuaalisessa suhteessa.
- Muualla Raamatussa esiin tuleva kielteinen suhtautuminen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen perustuu ihmisen luomiseen vastakkaista sukupuolta kaipaaviksi olennoiksi. Muu raamatullinen traditio on siis tulkinnut ihmisen luomisen mieheksi ja naiseksi siten, että ihmisen tulee liittyä vain vastakkaiseen sukupuoleen.

Homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuva lukutapa puolestaan katsoo, etteivät luomiskertomukset sulje pois homoseksuaalisen suuntautuneisuuden ja elämäntavan mahdollisuutta. Niiden opetus miehen ja naisen välisestä rakkaudesta kertoo, miten ihmisyyys toteutuu tyyppillisesti ja pääsääntöisesti. Mutta tämän päälinjan rinnalle mahtuu myös samaa sukupuolta olevien rakkaus. Tätä on perusteltu näin:

- Ihmisen kaipuu toisen ihmisen luo ja halu löytää itselleen sopiva sukupuoli- ja elämänkumppani toteutuu myös homoseksuaalisessa suhteessa. Samaa sukupuolta olevien yhteiselämä seuraa siis ensimmäisen ihmisparin tarjoamaa mallia.
- Kertomuksen mukaan ihminen kaipaa toista ihmistä, joka täydentää häntä ja antaa hänelle jotakin, jota hän itse ei voi tuottaa. Homoseksuaalit kokevat saamansa tämän ”täydentymiskokemuksen” samaa sukupuolta olevalta kumppaniltaan, joten heissäkin toteutuu luomiskertomuksen ajatus itselleen sopivan vastakappaleen löytämisestä. Toisin sanoen, tois-

- tensa täydentämisen ajatus ei ole ehdottomasti sukupuolisidonnainen.
- Lisääntymistehtävä on annettu ihmislajille yhteisesti eikä se välttämättä koske jokaista yksilöä. Lapseton osallistuu tulevan polven kasvattamiseen rakentamalla omalta osaltaan turvallista yhteiskuntaa. Samalla tavalla homoseksuaalit voivat yhteiskuntansa kantavina jäseninä osallistua luomistyöhön ja tehdä työtä lisääntymistehtävän toteutumiseksi, vaikka he itse eivät saisikaan lapsia. Lisäksi nykyaikana myös samaa sukupuolta olevien pariskuntien on mahdollista hankkia lapsia. Näillä perusteilla on esitetty, että luomiskertomuksiin kuuluva lisääntymisen ajatus ei torjuisi homoseksuaalisen parisuhteen mahdollisuutta.
  - Ihmisen luominen mieheksi ja naiseksi ei kiellä homoseksuaalisen rakkauden mahdollisuutta. Vaikka luomiskertomuksen mies ja nainen löytävät toisensa, miehenä tai naisena oleminen voi toteutua myös niin, että joku löytää samaa sukupuolta olevan elämäkumppanin. Homoseksuaalit ovat täysivaltaisia oman sukupuolensa edustajia, vaikka heidän rakkautensa kohdistuukin samaan sukupuoleen.
  - Ihmisen luominen Jumalan kuvaksi ei viittaa hänen sukupuolisuuteensa ja lisääntymiseensä vaan kykyynsä olla vuorovaikutus- ja keskustelusuhteessa Jumalan kanssa. Jumalan kuvaksi luodun ihmisen rakkauselämä ja elämäkumppanin kaipuu voi siis kohdistua samaankin sukupuoleen.

Näistä syistä jotkut katsovat, että luomiskertomusten opetus ihmisyydestä voidaan tulkita laajemmin siten, että se sulkee sisäänsä myös homoseksuaalisesti suuntautuneet ihmiset. Heidänkin elämässään voivat toteutua luomiskertomusten pariskunnan keskeiset yhdistävät tekijät. Tätä ei kumoa se että homoseksuaalisuus ei kaikissa yksityiskohdissaan seuraa luomiskertomusten pariskuntaa, sillä homoseksuaalit ovat samaa sukupuolta eivätkä he voi saada keskenään lapsia. Luomiskertomusten perusmalli sallii kuitenkin tällaisen poikkeuksen. Tätä kantaa edustavat vertaavat tilannetta niihin, joiden kutsumus on naimattomuus tai lapsettomuus (jotka eivät halua lapsia). Heissäkin toteutuu luomiskertomusten ihmisyyttä, joskin hieman eri tavalla kuin kertomusten kuvaamassa tyypillisessä tapauksessa.

Luomiskertomuksia tulkitaan siis kahdella erilaisella tavalla. Tulkintatapaan vaikuttaa tuntuvasti se kokonaisnäkemys, josta käsin niitä luetaan. Useimmiten raamattuteologisessa keskustelussa luomiskertomuksia on katsottu ensin muun Raamatun tarjoaman aineiston valossa. Tällöin neuvoa on haettu erityisesti 3. Mooseksen kirjan viittauksista miesten homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

4.3.2 Vanhan testamentin miehenmakaamiskiellot

Vanhan testamentin merkittävimmät homoseksuaalista käyttäytymistä koskevat tekstit ovat 3. Mooseksen kirjan kaksi kohtaa, joissa miehiä kielletään makaamasta toistensa kanssa (3. Moos. 18:22; 20:13). Niiden erityistä painoarvoa korostaa se, että ne ovat Jumalan omaa puhetta. Jumala lausui makaamiskiellot Moosekselle ja käski hänen kertoa ne edelleen Israelin kansalle. Jumala itse siis kieltää miehiä makaamasta miesten kanssa ja määrää siihen syyllistyville kuolemanrangaistuksen. Tästä huolimatta makaamiskieltojen tulkinta ja soveltaminen tämän päivän tilanteeseen ei ole ollut itsestään selvää. Raamatun tulkitsijat ovat kysyneet, minkälaista homoseksuaalista käyttäytymistä miehen makaamisella tarkoitetaan, miksi miesten välinen yhdyntä kielletään ja mikä näiden kohtien anti on tämän päivän keskustelulle homoseksuaalisuudesta.

Miehenmakaamiskiellot kuuluvat niiden lakien ja säädösten joukkoon, jotka Herra antoi kansalleen Mooseksen kautta Siinain erämaassa. Tutkimuksessa tekstijaksoa 3. Moos. 17–26, jonka sisällä makaamiskiellot sijaitsevat, kutsutaan pyhyyslaiksi. Siinä muistutetaan toistuvasti, että Israelin kansan on oltava pyhä, koska sen Jumala on pyhä. Makaamiskielto esitetään kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla luetellaan joukko sopimattomia sukupuoli-suhteita, joiden joukkoon kuuluu myös miesten makaaminen toistensa kanssa (3. Moos. 18). Toisella kerralla mainitaan, mitä rangaistuksia kyseisistä tavoista seuraa (3. Moos. 20). Miesten kanssa makaaja on surmattava. Makaamiskiellot ovat lyhyitä ja ytimekkäitä.

Älä makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, sillä se on kauhistuttava teko. (3. Moos. 18:22)

Jos mies makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, he ovat mollemmat tehneet kauhistuttavan teon ja heidät on surmattava. He ovat itse ansainneet kuolemansa. (3. Moos. 20:13)

Tässä kielletään selväsanaisesti miesten välinen seksi. Huomiota herättävää on, että naisten väliseen sukupuolielämään ei oteta lainkaan kantaa. Makaamiskiellon käytännöllinen tausta jää jokseenkin hämäräksi. Emme tiedä, esiintyikö muinaisen Israelin keskuudessa miesten välistä homoseksuaalista käyttäytymistä. Homoseksuaalinen raiskaaminen kyllä tunnettiin keinona häpäistä vihollinen. Joka tapauksessa makaamiskiellot ovat selviä ja ehdottomia. Miehet eivät saa maata miesten kanssa.

Kieltojen sanamuoto on merkittävä. Miehelle osoitettua kieltoa ”älä makaa miehen kanssa” tarkennetaan ilmauksella ”*niin kuin naisen kanssa maataan*“. Useim-

miten tutkijat ajattelevat tarkennuksen osoittavan, että miehen yhtymisen toiseen mieheen ajateltiin tapahtuvan samalla tavalla kuin naiseen yhdytään. Ilmeisesti taustalla on yhdyntän määrittelyminen tietyllä tavalla ymmärretyistä miehen ja naisen rooleista käsin. Miehen kuuluu olla aktiivinen osapuoli, joka tulee naisen sisään. Nainen puolestaan passiivisena osapuolena antautuu miehelle ja ottaa tämän vastaan. Homoseksuaalisessa kohtaamisessa ajateltiin tapahtuvan samalla tavalla. Toinen mies tulee toisen miehen sisään niin kuin naisen sisään tullaan. Homoseksuaalisen raiskaamisen tekee erityisen nöyryyttäväksi se, että raiskatuksi tullut mies pakotetaan naisen rooliin. Hän joutuu naisen tavoin ottamaan vastaan toisen miehen.

3. Mooseksen kirjan makaamiskielit eivät kuitenkaan tee eroa passiivisen ja aktiivisen osapuolen välille. Molemmat syyllistyvät kauhistavaan tekoon ja heille kuuluu sama kuolemanrangaistus.

Makaamiskieltojen perusajatus on selvä. Miesten välinen seksi on vastoin Jumalan tahtoa. Kun näitä kieltoja tulkitaan ja sovelletaan nykyaikaan, monet ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että kiellot lausutaan pelkästään toiminnan tasolla: miesten keskinäinen makaaminen kielletään. Sukupuolista suuntautumista, tunte-elämää tai makaamiseen liittyvää ihmissuhdeulottuvuutta ei lainkaan pohdita. Tästä syystä on kysytty, kohdistuvatko nämä kiellot sellaiseen homoseksuaalisuuteen, josta kristityt nykyään keskustelevat. Toisin sanoen, voidaanko makaamiskieltoja soveltaa niihin, jotka kokevat rakkauden ja läheisyyden kaipuunsa kohdistuvan samaan sukupuoleen ja jotka elävät samaa sukupuolta olevan elämäkumppanin kanssa? Näiden kysymysten edessä on esitetty kaksi erilaista tulkintalinjaa.

Ensimmäisen mukaan makaamiskielit ovat ilmiänsultaan toimintakeskeisiä, mutta niiden varsinainen asia ulottuu syvemmälle. Ne eivät torju vain satunnaisia homoseksuaalista käyttäytymistä, esimerkiksi homoseksuaalisia kokeiluita, vaan niissä tulee esiin perustavanlaatuisen raamatullinen vakaumus. Homoseksuaalinen käyttäytyminen kaikissa muodoissaan on vastoin Jumalan tahtoa. Jotkut kristityt ovat ajatelleet, että kieltojen toimintapainotteisuus jättää avoimeksi suhtautumisen homoseksuaaliseen suuntautuneisuuteen, mutta ne torjuvat selvästi homoseksuaalisen käyttäytymisen. Tämä on usein johtanut, yhdessä eräiden muiden näkökohtien kanssa, esittämään, että homoseksuaalinen *suuntautuneisuus* sinänsä ei ole väärin, mutta sitä ei tule *toteuttaa* käytännön elämässä.

Toisen tulkintalinjan mukaan makaamiskieltoja ei voi sellaisenaan soveltaa tämän päivän homoseksuaalisuutta koskevaan keskusteluun. Niillä ei tarkoiteta homoseksuaalisesta suuntautuneisuudesta nousevaa käyttäytymistä, joka perustuu kahden ihmisen väliseen sitoutuneeseen rakkauteen ja tunneyhteyteen. Siksi niiden ei katsota torjuvan homoseksuaalista rakkautta. Joidenkin tulkitsijoiden mielestä tämä merkitsee, ettei makaamiskieltoilla ole minkäänlaista sovellutusta nykyajan ho-

moseksuaalien tilanteeseen. Toiset puolestaan näkevät niissä erään viestin: ne kieltävät heteroseksuaaleja kokeilemasta homoseksuaalisia suhteita. He muistuttavat siitä, että alun perin makaamiskieltojen henki oli juuri tällainen. Muinaisessa Israelissa kaikkien miesten ajateltiin haluavan vastakkaista sukupuolta ja miltei kaikki menivätkin naimisiin. Makaamiskieltojen tarkoitus oli siis kieltää heterosuhteissa eläviä tai niihin päätyviä miehiä harjoittamasta satunnaisia homoseksuaalisia suhteita.

4.3.3 Miksi miesten homoerotiikka torjutaan Vanhassa testamentissa?

Tutkijat ovat pohtineet makaamiskieltojen perimmäistä syytä. Perustuvatko ne johonkin avoimesti lausuttuun tai oletettuun teologiseen tai eettiseen näkökohtaan? Seuraavia neljää vaihtoehtoa on ehdotettu.

1) Miesten välinen makaaminen torjutaan, koska se ei johda lisääntymiseen. Siinä siis tuhlataan siementä. Mikään tekstissä itsessään tai sen asiayhteydessä ei kuitenkaan selvästi viittaa tällaiseen ajatukseen. Lisäksi muuallakaan Vanhassa testamentissa ei anneta ymmärtää, että seksin tarkoitus olisi pelkästään lasten saaminen ja että rakastelu ilman tätä tarkoitusta olisi sopimatonta.

2) Miehenmakaamisen kiellon tarkoitus on torjua kultillinen homoerotiikka pakanallisten jumalten kunniaksi. Tällaista oli harjoitettu Mesopotamiassa, Kanaanin maassa, ja kanaanilaisten kautta käytäntö ilmeisesti tunkeutui myös israelilaisten pariin. Juudan alueella toimineet miespuoliset ”haureutta harjoittaneet pyhäköpalvelijat” ovat todennäköisesti tarjonneet miehille mahdollisuuden homoseksuaaliseen yhdyntään uskonnollisessa asiayhteydessä (1. Kun. 14:24; 15:12; 22:47). Ehkä sen ajateltiin jollakin tavalla kanavoivan jumallista voimaa yhdyntään suorittajaan. Kuningas Joosia lopetti tällaisen käytännön 600 luvulla eKr. toimeenpanemassaan jumalanpalveluksen uudistuksessa (2. Kun. 23:7). Mahdollisesti makaamiskiellon taustalla on tällainen kultillinen asiayhteys.

Tämän tulkinnan puolesta puhuu se, että kiellettyjen sukupuolisuhteiden luetelon johdannossa painotetaan, että Jumalan kansa ei saa ”seurata niitä tapoja, joita noudatetaan Kanaaninmaassa” eivätkä he saa ”elää vieraiden kansojen tapojen mukaan” (Lev. 18:3-4). Lisäksi luettelon jälkeen todetaan, että Kanaanin maan asukkaat ovat saastuttaneet itsensä tällaisilla ”iljettävillä” tavoilla (3. Moos. 18:24–30). Samoin rinnakkaisen jakson 3. Moos. 20 lopussa muistutetaan, että Israel ei saa noudattaa pakanoiden tapoja, sillä Herra on tehnyt eron heidän ja muiden kansojen välillä (3. Moos. 20:23-26). Miesten välinen yhdyntä olisi siis nimenomaan pakanoiden tapa.

Lisäksi homoerotiikasta käytetty ilmaus ”kauhistuttava teko” (*toeba*) voi liittyä epäjumalanpalveluksessa käytettyihin tapoihin.

Toisaalta mikään tekstissä ei suoraan viittaa siihen, että kiellot rajoittuisivat vain kultin piiriin. Ilmaus ”kauhistuttava teko” ei tarkoita Vanhassa testamentissa vain epäjumalanpalvelusta vaan myös monenlaisten eettisten vääryyksien muotoja (5. Moos. 24:4; Hes. 22:11; San. 3:32; 6:16–17; 16:5). Lisäksi suurin osa muista makaamiskieltojen yhteydessä mainituista ”pakanoiden tavoista” ei ole yhteydessä kulttiin vaan arkielämän seksuaali- ja avioliittoetiikkaan. Näistä syistä nykyisessä Raamatun tutkimuksessa makaamiskieltojen ei ajatella kohdistuvan nimenomaan kultilliseen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen, vaan ne torjuvat kaikenlaisen homoerotiikan.

3) Miesten välinen seksi on sopimatonta, koska se rikkoo Israelin puhtaussäädöksiä. Ilmeisesti puhtaussäädökset perustuvat seuraavanlaiseen ajatusmalliin. Todellisuuden täytyy heijastaa Jumalan pyhyyttä siten, että kaikki oleva pysyy oman lajinsa mukaisella alueella ja käyttäytyy lajityypillisellä tavallaan. Puhtaita eläimiä ovat oman lajinsa täydelliset edustajat, joten siitä poikkeavat eivät sovi ruoaksi. Ihminen on puhdas silloin, kun hänen kehonsa rajaa ei riko mikään vuoto tai muu tunkeutuminen. Eri lajeja ei saa sekoittaa keskenään, joten samaan peltoon ei kylvetä kahta erilaista siementä tai samaa vaatetta ei ommella kahdesta erilaisesta langasta. Epäpuhtaat eläimet eivät sovi ruoaksi. Ihmisten tuleminen epäpuhtaaksi esimerkiksi koskemalla kuolleeseen merkitsee sitä, ettei hän voi osallistua jumalanpalvelustilanteeseen. Epäpuhtaus ei siis ole samanlainen asia kuin synti.

Tätä taustaa vasten ymmärrämme, miksi homoseksuaalinen kontakti tekee epäpuhtaaksi. Siinä miehet eivät toimi omalle miehen lajilleen ominaisella tavalla. Heidän kuuluu maata naisten kanssa, joten seksuaalinen kontakti toisen miehen kanssa tekee epäpuhtaaksi eli saastaiseksi. Mahdollisesti taustalla on myös ajatus roolin sekaantumisesta. Antautuessaan toiselle miehelle mies luopuu omasta miehen luokastaan ja omaksuu naisen passiivisen sukupuoliroolin. Hän siis pyrkii olemaan yhtä aikaa mies ja nainen. Myös aktiivinen osapuoli saastuu, sillä saastaisuus tarttuu. Lisäksi hän rikkoo omalle miehen lajilleen tyypillistä toimintaa yhtyessään toiseen mieheen.

Epäilemättä miesten välinen yhdyntä on nähty osana puhtaussäädöksiä. Monien tulkitsijoiden mielestä makaamiskiellot eivät kuitenkaan perustu vain puhtaussäädöksiin, vaan kyse on vakavammasta asiasta. Yleensä epäpuhtauden nimittäin voi poistaa puhdistusrituaalin avulla tai se häviää ajan kuluessa. Homoseksuaalisen kontaktin yhteydessä tällainen ei ole mahdollista, vaan siitä säädetään ankara kuolemanrangaistus. Siksi makaamiskiellot eivät ole pelkästään puhtaussäädöksiä, vaan niiden taustalla on jotakin muutakin.

4) Homoseksuaalisen käyttäytymisen tekee sopimattomaksi se, että siinä mies ei käyttäydy miehelle kuuluvalla tavalla. Taustalla on se käsitys, että kumpaakin sukupuolta velvoittavat oman sukupuolen mukaiset toimintatavat. Miesten kuuluu harjoittaa seksiä vain naisten kanssa. Toiselle miehelle antautuva mies ei enää toimi miehen tavoin vaan hän omaksuu naisen roolin. Tämä on hänelle häpeällistä ja alentavaa. Homoseksuaalisen kontaktin aktiivisen osapuolen puolestaan ajateltiin häpäisevän ja alentavan kumppaninsa. Hän siis tavallaan tekee väkivaltaa partnerilleen, vaikka yhdyntä tapahtuisikin molempien yhteisestä sopimuksesta. Yksinkertaisesti sanottuna: homoseksuaalinen yhdyntä on sopimatonta, häpeällistä ja kauhistuttavaa.

Homoseksuaalisen yhdyntän sopimattomuutta korostaa se, että vaikka kyse on yksityiselämässä tapahtuvasta muilta salatusta asiasta, sen seuraukset ovat hyvin vakavia. Siihen ryhtyneet eivät vain häpäise itseään, vaan he saattavat koko kansan vaaraan. Jumala nimittäin saattaa kostaa koko kansalle sen yksittäisten jäsenten synti. Siksi homoseksuaalisesta käyttäytymisestä rangaistaan kuoleamalla.

Jotkut tulkitsijat käyttävät tässä yhteydessä termiä tabu, jolla tarkoitetaan perustelematonta mutta ehdottomasti velvoittavaa käytäntöä tai ajattelutapaa. Miesten välinen yhdyntä on tabu: kaikissa olosuhteissa täysin sopimaton toimintatapa. Vaikka 3. Mooseksen kirjassa tälle ei esitetäkään selkeitä perusteluita, Vanhan testamentin kokonaisuudesta käsin sellainen on helppo löytää. On luontevaa olettaa, että oli makaamiskieltojen syntyhistoria mikä tahansa, 3. Mooseksen kirjan asiayhteydessä ne liitettiin Mooseksen kirjojen esittelemään luomisuskoon. Miesten ei tule maata miesten kanssa, koska miehiä ei ole luomisessa tarkoitettu tällaiseen kanssakäymiseen toistensa kanssa. Miehen sukupuolipartneriksi on luotu nainen.

4.3.4 Puolesta ja vastaan

Seuraavassa on yhteenveto kahdesta erilaisesta tulkintasuunnasta, joista käsin 3. Mooseksen kirjan makaamiskieltoja on lähestytty. Ensimmäisen mukaan ne edelleen opettavat kristityille, että homoseksuaalinen käyttäytyminen ei ole sopivaa. Tätä perustellaan seuraavilla näkökohdilla:

- Kiellot selvästi torjuvat homoseksuaalisen käyttäytymisen.
- Vaikka kiellot lausutaan toiminnan tasolla, ne kattavat myös toimintaa ohjaavan sisäisen vaikuttimen tason. Ne torjuvat kaikenlaisista syistä nousevan homoseksuaalisen käyttäytymisen.
- Kieltojen taustalle on luontevaa olettaa luomiskertomusten opetus ihmisestä toisiaan täydentävinä vastakkaisina sukupuolina.

- Myös Uudessa testamentissa torjutaan homoseksuaalinen käyttäytyminen, joten makaamiskiellot eivät koske vain Vanhan testamentin Israelin kansaa, vaan ne velvoittavat myös kristittyjä.

Homoseksuaalisuuteen sallivasti suhtautuva tulkintalinja katsoo, että makaamiskiellot eivät ratkaise lopullisesti kristillistä kantaa asiaa. Perustelut ovat seuraavia:

- Katsotaan, että makaamiskiellot eivät kohdistu sellaiseen homoseksuaalisuuteen, josta nykyään keskustelemme. Kieltojen lähtökohtana on se oletus, että ihmiset ovat heteroseksuaalisesti suuntautuneita ja kaipaavat luonnostaan yhteyttä samaa sukupuolta oleviin ihmisiin. Tästä syystä homoseksuaalista käyttäytymistä pidettiin sopimattomana ja suorastaan kauhistuksena. Makaamiskiellon sisältävät raamatunkohdat eivät puhu homoseksuaalisesta ihmissuhteesta, jossa ihminen kokee rakkautta ja liittymistä johonkin saman sukupuolen edustajaan, elää tasaveroisessa suhteessa hänen kanssaan ja ilmaisee sitä myös seksuaalisella tasolla. Siksi oletetaan, että makaamiskiellot eivät kohdistu sellaiseen samaa sukupuolta olevien parisuhteeseen, jota homoseksuaalisella kumppanuudella nykyään tarkoitetaan.
- Makaamiskiellot ovat niin lyhyitä ja suppeita, etteivät ne sellaisinaan riitä kristillisen kannan muodostamiseksi asiaan.
- Luomiskertomusten olettaminen makaamiskieltojen taustalle ei ratkaise asiaa, koska tämän tulkinnan mukaan luomiskertomusten opettaman ihmiskuvan sisälle mahtuu myös homoseksuaalinen suuntautuneisuus ja elämäntapa.

4.3.5 Sodoman synty

Vanhan testamentin kertomusaineistossa homoseksuaalista käyttäytymistä kuvataan kaksi tai kolme kertaa. Seuraavassa tutkitaan 1. Mooseksen kirjan Sodoma-kertomusta ja Tuomarien kirjan kertomusta Gibeassa tapahtuneesta raiskauksesta. Kolmas tällainen kertomus saattaa olla 1. Mooseksen kirjan maininta Nooasta ja hänen pojastaan Haamista (1. Moos. 9: 20–27), mutta sen tulkinta on varsin epävarma.

Kertomus sodomalaisten miesten yrityksestä maata Lootin vieraat lienee Vanhan testamentin tunnetuin homoseksuaalisuuteen liitetty teksti. Sen perusteella on syntynyt vanha homoseksuaalisuutta tarkoittava termi *sodomia*. Kertomus kuuluu

laajempaan kokonaisuuteen, joka alkaa kuvauksella Abrahamin vieraiksi tulleista kolmesta miehestä ja päättyy Lootin pakoon Sodomasta (1. Moos. 18–20). Nämä kolme miestä olivat enkeleitä (19:1), joiden hahmossa Herra itse meni katsomaan, ovatko Sodoman ja Gomorran asukkaat todella niin pahoja kuin väitettiin (18:20–21) Sodoman kaupunki oli maineensa veroinen. Kun Sodomassa asunut Loot otti miehet kotiinsa, hänen ovelleen saapuivat kohta ”kaupungin kaikki miehet, niin nuoret kuin vanhatkin” haluten maata Lootin vieraat. Loot tarjosi Sodoman miehille tyttäriään, mutta nämä eivät heistä piitanneet vaan yrittivät tunkeutua väkisin Lootin kotiin käydäkseen käsiksi tämän vieraisiin. Silloin enkelit sokaisivat taloon pyrkivät miehet niin, etteivät he voineet toteuttaa aiettaan. Aamulla Loot perheineen pakeni kaupungista hieman ennen kuin taivaasta satanut tulikivi tuhosi sen.

Mistä Sodoman synnissä oli kyse? Mahdollisuuksia on kaksi. Ensimmäisen tulkinnan mukaan tuomittavaa oli homoseksuaalinen himo. Sodoman miehet halusivat tyydyttää seksuaalisia halujaan Lootin vieraiksi tulleiden miesten kanssa. Sanoivathan kaupungin miehet selvästi, että ”haluamme maata heidät”.

Toisen tulkinnan mukaan sodomalaisten synty ei ollut homoseksuaalinen himo vaan muukalaisvihamielisyys. Lootin vieraiden makaamisen tarkoitus oli häpäistä ja alistaa heitä. Tätä tulkintaa on perusteltu seuraavilla näkökohdilla. Jokainen sodomalainen mies oli tullut Lootin talon eteen (”kaupungin kaikki miehet, niin nuoret kuin vanhatkin”). Miehet eivät kaivanneet seksiä, sillä he eivät huolineet Lootin tyttäriä, joita tämä tarjosi heille vieraidensa sijaan. Kyse tuskin on siitäkään, että kaikki kaupungin miehet olisivat halunneet homoseksuaalista kohtaamista juuri sinä yönä ja juuri kyseisten vieraiden miesten kanssa. Tilanteen julkisuus viittaa siihen, että sodomalaiset pyrkivät avoimeen yhteenottoon Lootin vieraiden kanssa.

Kertomuksen lähtökohtaletuksena on se, etteivät Lootin vieraat halua tulla toisten miesten makaamaksi. Se olisi nöyryyttävää ja alentavaa. Väkisinmakaamisen tarkoituksena oli siis nöyryyttää ja häpäistä Lootin luo tulleet vieraat. Perimmäisenä motiivina tälle oli muukalaisvihamielisyys. Se tulee ilmi sodomalaisten vastauksesta Lootille tämän yrittäessä suojella vieraitaan: ”Tuo yksi on tullut muukalaiseksi tänne asumaan, ja hän pyrkii jo määräälemään meitä. Nyt sinun käy vielä pahemmin kuin noiden miesten” (19:9). Lootiakin pidettiin muukalaisena ja hänen yrityksensä suojella vieraitaan tulkittiin muukalaisten pyrkimykseksi määrällä sodomalaisia. Sodomalaisten synty oli siis muukalaisvihamielisyys, ylimielisyys ja vieraanvaraisuuden puute.

Sodoman syntiin viitataan muuallakin Raamatussa. Nekin viittaukset osoittavat pikemminkin jälkimmäisen kuin ensimmäisen tulkinnan suuntaan. Vanhassa testamentissa Sodomaa ei muisteta homoseksuaalisuuden pesänä, vaan sitä pidetään kaikenlaisen pahan ja jumalattomuuden tyssijana (5. Moos. 29:23; 32:32; Jes.

3:9; 13:19; Jer. 49:18; 50:40; Val. 4:6; Aam. 4:11; Sef. 2:9). Jeremian kirjan mukaan sodomalaiset ”rikkovat avion, valehtelevat ja pettävät (Jer. 23:14), Jesaja syyttää Sodomaan oikeudenmukaisuutta koskevista rikoksista (Jes. 1:10–17) ja Hesekielin mukaan ”Sodoman synti oli julkea itsekkyyttä”, sillä se ei avannut kättään köyhälle ja kurjalle, vaan ryhtyi ”minua uhmaten yhä uusiin iljettävyysiin (Hes. 16:49–50). Näissä syytöksissä ei ole kyse homoseksuaalisesta käyttäytymisestä vaan yleisestä jumalattomuudesta ja huonosta elämästä. Nimenomaan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen voisi viitata vain Hesekielin kirjan maininta sodomalaisten ”iljettävyyksistä” (*toeba*), joksi 3. Mooseksen kirja nimittää miesten välistä makaamista (”kauhistus”, *toeba*). Mutta myös muuta kuin homoseksuaalista käyttäytymistä nimitetään Vanhassa testamentissa iljettävyudeksi tai kauhistukseksi.

Uudessa testamentissa Sodoma mainitaan muutaman kerran pahuuden ja jumalattomuuden tyyppiesimerkkinä sen kummemmin erittelemättä sen syntyjä (Matt. 10:15; 11:24; Luuk. 10:12; 17:29; Room. 9:29; 2. Piet. 2:6; Juud. 7; Ilm. 11.). Jumalan sanan torjumisen ja vieraanvaraisuuden puutteeseen viittaa Jeesuksen sana, jonka mukaan ”Sodomakin pääsee tuomiopäivänä vähemmällä kuin” se kaupunki, joka ei ota vastaan hänen opetuslapsiaan ja heidän sanomaansa. Sodomalaiset torjuivat luokseen tulleet enkelit, mikä sekin on vakavaa, mutta vielä vakavampaa on torjua Jeesuksen sanoma Jumalan valtakunnasta. Homoseksuaaliseen käyttäytymiseen voisi viitata ainoastaan Juudaksen kirjeen maininta siitä, sodomalaiset antautuivat ”luonnonvastaisten himojen valtaan” (Juud. 7). Tosin tämä tulkinta on kiistanalainen. Alkukielen mukaan he havittelivat ”vierasta lihaa” (*apelthousai opisoo sarkos heteras*) mikä saattaa viitata sodomalaisten yritykseen yhtyä enkeleihin, joita Lootin vieraaksi tulleet miehet olivat.

Ensimmäisen Mooseksen kirjan Sodoma-kertomus voidaan siis tulkita kahdella tavalla. Ensimmäisen tulkinnan mukaan sodomalaisten miesten synti oli homoseksuaalinen himo. Toinen, nykyään yleisempi tulkinta, pitää homoseksuaalista käyttäytymistä tarinan opetuksen sivuteemana. Sodoman synti oli muukalaisvihamielisyys, jota se osoitti yrittämällä häpäistä kaupunkiin poikenneet miehet raiskaamalla heidät homoseksuaalisesti.

4.3.6 Raiskaus Gibeassa

Tuomarien kirjan kertomus raiskauksesta Benjaminin Gibeassa on hyvin samankaltainen kuin 1. Mooseksen kirjan Sodoma-kertomus (Tuom. 19). Siinäkin miesjoukko yrittää maata väkisin muukalaismiehen. Jälleen kertomus voidaan tulkita kahdella tavalla: gibealaisten synti on joko homoseksuaalinen himo tai muukalaisvihamielisyys. Tässä tapauksessa jälkimmäinen tulkintalinja on kuitenkin ilmeinen.

Kertomuksen punaisena lankana on kauttaaltaan muukalaisiin ja vierasheimoihin kohdistuva vihamielisyyks, ei homoseksuaalinen käyttäytyminen sinänsä.

Kertomus alkaa parisuhdeongelmasta. Erään Efraimin vuoristossa asuvan leeviläisen miehen sivuvaimo suuttui mieheensä ja palasi takaisin isänsä kotiin Juudan Betlehemiin. Kun vaimoa ei alkanut kuulua, mies matkusti hänen peräänsä taivutellakseen hänet palaamaan kotiinsa. Vaimon isä otti leeviläisen vieraanvaraisesti vastaan. Vieraanvaraisuuden teemaa painotetaan kertomalla, että mies jäi appensa luo kolmeksi päiväksi ja kun hän yritti lähteä takaisin kotiin, appi vielä kahdesti taivutelti hänet jäämään yön yli nauttimaan talon tarjoiluista (Tuom. 19:4–9). Lopulta leeviläinen ja hänen vaimonsa pääsivät lähtemään kotimatkalle. Päivämatkan kuljettuaan mies valitsi yöpaikakseen Gibeon kaupungin, jossa asui Benjaminin heimoon kuuluvia israelilaisia. He menivät kaupunkiin toivoen, että joku pyytäisi muukalaiset kotiinsa yöpymään. Toisin kävi, joten ”kun kukaan ei pyytänyt heitä kotiinsa, heidän oli jäätävä torille istuskelemaan” (Tuom. 19:15). Näin lukijalle luodaan mielikuva kaupungista, joka suhtautuu ynseästi matkalaisiin. Illan pimetessä paikalle saapui viimein eräs muualta Gibeon muuttanut vanhus, joka noudatti esimerkillisesti yleisitämaista vieraanvaraisuuden hyvettä ja kutsui matkalaiset kotiinsa, ruokki heidän aasinsa ja tarjosi heille aterian.

Mutta Gibeon asukkaat suhtautuivat vieraisiin vihamielisesti. Illan tullen ”kaupungin miehet, jotka olivat kelvottomia roskaväkeä”, piirittivät talon ja vaativat vanhusta antamaan hänen luokseen tulleen vieraan heidän käsiinsä, jotta he makaisivat hänet. Vanhus pyysi, etteivät he tekisi hänen vieraalleen mitään niin hirveää. Hän tarjosi gibealaisille omaa tytärtään, mutta häntä he eivät halunneet. Lopulta leeviläinen mies vei heille vaimonsa, jonka he raiskasivat ja pahoinpitelivät hengiltä. Kauhian tapauksen seurauksena syytyi veljessota, jossa muut Israelin heimot tuhosivat miltei sukupuuttoon Benjaminin heimon.

Mitä kertomus raiskauksesta Gibeon antaa homoseksuaalisuutta koskevalle keskustelulle? Gibeonaiset kuvataan ”raakalaisina” ja ”kelvottomana roskaväkenä.” Muukalaismiehen raiskaamisyrityksen tarkoitus oli häpäistä hänet ja siten osoittaa gibealaisten ylemmyyttä. Saman asian ajoi se, että gibeonaiset pahoinpitelivät miehen vaimon kuoliaaksi. Toiset tulkitsijat korostavat, ettei kertomuksella ole paljoakaan tekemistä homoseksuaalisuuden kanssa. Gibeonalaisten kauheassa teossa ei ollut kyse homoseksuaalisesta himosta vaan röyhkeydestä, ylimielisyydestä ja muukalaisvihamielisyydestä. Toisten mielestä kertomus kuitenkin osoittaa, että miesten välistä makaamista pidettiin sopimattomana ja nöyryyttävänä. Jos miehen antautuminen vapaaehtoisesti toiselle on häpeällistä, väkisin maatuksi tuleminen on vieläkin kauhistuttavampaa.

Yksimielisiä molemmat tulkintalinjan edustajat ovat siitä, että Vanhan testa-

mentin maailmassa miehen antautumista toiselle miehelle pidettiin sopimattomana ja häpeällisenä. Toiselle miehelle suostuva mies ottaa naisen roolin yhdyntätilan- teessa ja siten luopuu mieskunniaastaan. Tämä ajatus on taustalla 3. Mooseksen kir- jan makaamiskiehellön tarkennuksessa: ”Älä makaa miehen kanssa *niin kuin naisen kanssa maataan*, sillä se on kauhistuttava teko”.

4.4 Homoseksuaalinen käyttäytyminen Uudessa testamentissa

4.4.1 Paavalin kirje Roomalaisille

Uuden testamentin merkittävimmän homoseksuaalista käyttäytymistä koskevan kannanoton esittää apostoli Paavali Roomalaiskirjeen alussa. Paavali aloittaa kir- jeensä ensimmäisen pääjakson osoittamalla kaikkien ihmisten olevan samalla ta- valla syntisiä Jumalan edessä (1:18–3:20). Tämän jälkeen hän tuo esiin, että myös pelastus Kristuksesta kuuluu kaikille ihmisille samalla tavalla (Room. 3:21–4:24).

Homoseksuaalinen käyttäytyminen mainitaan esimerkkinä pakanoiden synty- syydestä. Apostolin ajatuksenkulku etenee seuraavalla tavalla. Jumalan viha kohdis- tuu kaikkeen ihmisten jumalattomuuteen ja vääryyteen (1:18). Ihmiset ovat nimit- täin tunteneet Jumalan, mutta eivät silti ole kunnioittaneet häntä, vaan heidän ym- märryksensä on pimentynyt ja he ovat palvelleet epäjumalankuvia (1:20–24). Kun ihmiset ovat torjuneet Jumalan, hän on jättänyt heidät heidän oman pahuutensa val- taan, jolloin vääryys saa entistä lujemman otteen ihmisistä. Paavali mainitsee homo- seksuaalisen käyttäytymisen esimerkkinä siitä, miten omien mielihalujensa valtaan jätetyt ihmiset jatkavat Jumalan totuuden vääristämistä.

Sen vuoksi Jumala on jättänyt heidät mielihalujensa valtaan sellaiseen saas- taisuuteen, että he keskinäisissä suhteissaan häpäisevät oman ruumiinsa. He ovat vaihtaneet Jumalan totuuden valheeseen, he ovat kunnioittaneet ja pal- velleet luotua eivätkä Luoja – olkoon hän ikuisesti ylistetty, aamen. Siksi Ju- mala on jättänyt heidät häpeällisten himojen valtaan. Naiset ovat vaihtaneet luonnollisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen, ja miehet ovat samoin luopuneet luonnollisesta yhteydestä naiseen ja heissä on syttynyt himo toisi- aan kohtaan. Miehet ovat harhautuneet harjoittamaan keskenään säädyttö- myyttä ja saavat ansaitsemansa palkan. Koska he eivät ole antaneet arvoa Ju- malan tuntemiselle, on Jumala jättänyt heidät arvottomien ajatusten valtaan

tekemään sellaista mikä ei sovi. (Room. (1:24–28)

Tämän jälkeen Paavali luettelee pitkän listan muita syntejä, joissa myös näkyy Jumalan totuuden vaihtuminen vääryyteen (Room. 1:29–32).

Paavalin kielteinen kanta homoseksuaaliseen käyttäytymiseen on kiistatonta. Hän torjuu kaikenlaisen samaa sukupuolta olevien sukupuolisen kanssakäymisen. Ensimmäisen kerran Raamatussa myös naisten homoseksuaalinen käyttäytyminen otetaan esiin. Paavali ei tee eroa miesten ja naisten seksuaalisuuden välillä. Hänen mielestään kummankin sukupuolen edustajien homoseksuaalinen käyttäytyminen on samanlaista luonnollisen vaihtamista luonnottomaan.

Paavali ei perustele tai puolusta näkemystään juuri millään tavalla, koska hän olettaa lukijoidensa olevan ilman muuta samaa mieltä hänen kanssaan. Tästä voimme päätellä, että kristityt olivat omaksuneet juutalaisille ominaisen torjuvan suhtautumisen kaikenlaiseen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

Mistä syystä Paavali pitää homoseksuaalista käyttäytymistä sopimattomana? Vaikka hänen näkemyksensä perustelut jäävät niukoiksi, asiayhteydestä ja sananvalinnoista voidaan tehdä joitakin päätelmiä Tutkimuksessa on esitetty Paavalin kielteisen kannan perustuvan seuraaville näkökohdille.

- Homoseksuaalinen käyttäytyminen on Paavalin sanavalinnan mukaan luonnollisen *vaihtamista* luonnottomaan. Naiset ovat ”vaihtaneet” luonnollisen luonnottomaan ja miehet ovat ”luopuneet” luonnollisesta sukupuoliyhteydestä. Vaihtamisen ajatus viittaa siihen, että homoseksuaalisessa käyttäytymisessä ihmiset muuttavat ja vääristävät itselleen ominaisen käyttäytymisen toisenlaiseksi. Apostoli näyttää siis pitävän ”vaihtamista” ihmisten omana vapaana päätöksenä.
- Homoseksuaalinen toiminta on luonnonvastaista (*para fysin*). Luonnonvastaisuuden ajatuksesta on tullut myöhemmin hyvin tärkeä osa homoseksuaalisuutta koskevaa keskustelua. Tutkijat ovat esittäneet useita arvioita siitä, mitä apostoli tarkoitti homoseksuaalisen käyttäytymisen luonnonvastaisuudella.
- Erään tulkinnan mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on vastoin ihmisille ominaista, yleisesti ilmenevää ja yhteisen käsityksen pohjalta sopivaksi koettua toimintaa. Homoseksuaalinen käyttäytyminen on väärin, koska ihmiset pääsääntöisesti haluavat yhteyttä vastakkaiseen sukupuoleen. Tulkinta lähtee pinnallisesta luonnonmukaisuuden määritelmästä: luonnonmukaista on se, mitä ihmiset pääsääntöisesti tekevät.
- Toisen tulkinnan mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on apos-

tolin mukaan väärin, koska ihmisluontoon kuuluu haluta yhteyttä vastakkaiseen sukupuoleen. Apostolin mielestä tällainen halu asuu homoseksuaalisesti toimivienkin sisimmässä, koska he ovat ”vaihtaneet” sukupuolisen toimintatapansa toisenlaiseksi. Tämä tulkinta lähtee luonnonmukaisuuden teologisesta määritelmästä: luonnonmukaista on se, mikä toteuttaa seksuaalisuuden luomisessa asetettua tarkoitusta. Tämän ajatusmallin mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on luonnonvastaista, koska se ei edistä seksuaalisuuden biologista tarkoitusta, lisääntymistä.

- Apostolin mielestä homoseksuaalisen käyttäytymisen biologisen luonnonvastaisuuden pitäisi olla täysin ilmeistä ihmisille. Homoseksuaalinen yhdyntä on luonnonvastaista, koska samaa sukupuolta olevat kumppanit eivät voi samanlaisen anatomiansa vuoksi lisääntyä keskenään. Samalla tavalla kuin voimme nähdä Jumalan totuuden luonnossa (1:19), voimme nähdä sukupuolisen tarkoituksenmukaisuuden tarkastelemalla ihmiskehoja. Paavalin mukaan homoseksuaalinen synty on siinä, että he tietävät ihmisten sopivan yhteen vastakkaisen sukupuolen kanssa, mutta eivät silti käyttydy heteroseksuaalisesti.
- Paavalin käsitys seksuaalisuuden luomisen mukaisesta tarkoituksesta liittyy luomiskertomukseen, jonka mukaan ihminen on luotu toisiaan täydentäviksi mieheksi ja naiseksi. Tämä tulee ilmi jaksossa esiintyvistä termeistä, jotka viittaavat sekä luomiseen että Vanhan testamentin luomiskertomuksiin. Apostoli puhuu Jumalan totuuden näkymisestä ”luomisesta asti” (1:20) ja nimittää Jumalaa ”Luojaaksi” (1:25). Miehestä ja naisesta käytetyt harvinaiset ilmaukset *arsen ja theely* sanojen *aneer ja gynee* sijaan viittaavat siihen, että apostolilla on mielessään kreikkankielisen Vanhan testamentin käännöksen luomiskertomus, jossa ihmisen luominen ”mieheksi ja naiseksi” ilmaistaan näillä sanoilla. Homoseksuaalinen yhdyntä on siis luonnonvastaista siinä mielessä, että se on ”luomisen vastaista” eli vastoin Jumalan luomissuunnitelmaa.
- Luomiskertomusten lisäksi Paavali tunki 3. Mooseksen kirjan makaamiskiellot ja liittyi niihin. Makaamiskiellot, samoin kuin muut 3. Mooseksen kirjan avioliittolait, koskevat Paavalin mielestä myös kristittyjä. Tämän tulkinnan tueksi on viitattu eräisiin Paavalin sanavalintoihin. Hän nimittää tässä homoseksuaalista yhdyntää ”säädyttömyydeksi” (*askheemosyne*), jota sanaa käytetään 3. Mooseksen kirjan sukupuolissäädöksiä käsittelevässä jaksossa 3. Moos. 18 ja 20 yli 20 kertaa. Näin apostoli muistuttaa lukijoitaan 3. Mooseksen kirjan opetuksista. Lisäk-

si hän käyttää 1. Korinttilaiskirjeessä miesten kanssa makaavia miehiä tarkoittavaa sanaa *arsenokoitees*, joka on muotoiltu kreikankielisen 3. Moos. 18:20 pohjalta. Apostoli siis katsoi seuraavansa 3. Mooseksen kirjan ohjeita torjuessaan homoseksuaalisen käyttäytymisen.

Monien mielestä tämä Paavalin viittaus homoseksuaaliseen käyttäytymiseen ratkaisee kristillisen kannan asiaan. Vaikka apostolin mielestä kaikki Mooseksen lait eivät koske kristittyjä ja vaikka niillä ei ole pelastuksen kannalta merkitystä – kuten apostoli argumentoi myöhemmin samaisessa Roomalaiskirjeessä – niiden seksuaalietiikka miehenmakaamiskieltoineen on edelleen voimassa. Tässä kysymyksessä Uusi testamentti siis vahvistaa Vanhan testamentin linjan. Tämä on monille raamattuteologinen peruste sille, että kristilliseen ihmiskuvaan ei voi sovittaa ajatusta homoseksuaalisuudesta tai ainakaan sen toteuttamisesta.

Homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvat tulkitsijat eivät kiistä Paavalin peruskantaa. Sen sijaan heidän mielestään tämä Roomalaiskirjeen kohta ei vielä ratkaise lopullisesti kristillistä näkemystä asiasta. Tätä perustellaan seuraavilla näkökohdilla.

- Paavalin viittaus ei kohdistu siihen, mitä me tarkoitamme homoseksuaalisuudella. Hän lähti liikkeelle siitä, että kaikki ihmiset luonnostaan haluavat yhteyteen vastakkaisen sukupuolen kanssa (paitsi jos Jumala on antanut naimattomuuden kutsun, kuten Paavalille ja Jeesukselle). Näin ollen homoseksuaalisesti toimivat itse vaihtavat itselleen ominaisen heteroseksuaalisen käyttäytymisen toisenlaiseksi. Paavali ei tämän tulkinnan mukaan tunne kokonaisvaltaista homoseksuaalista suuntautuneisuutta, jossa oman sukupuolen edustajaan kohdistuu seksuaalisen halun lisäksi kokonaisvaltainen kiintymys ja liittymisen toive. Toisin sanoen homoseksuaalien kokemus omasta ihmissuhde-elämästään ja seksuaalisuudestaan osoittaa, ettei homoseksuaalisuutta voida pitää vapaaehtoisena ja tietoisena muutoksena seksuaalikäyttäytymisessä. Siksi tätä Roomalaiskirjeen kohtaa ei voida pitää raamattuteologisena perustana, jolta käsin kristittyjen tulisi ottaa kielteinen kanta homoseksuaalisuuteen tai sen mukaan elämiseen.
- Homoseksuaalisuuden luonnonmukaisuutta voidaan arvioida toisella tavalla kuin apostoli itse teki. Luonnonvastaista ei välttämättä ole se, mikä on harvinaista ja vastoin ihmisten yleistä käytäntöä. Se, että maailmassa on homoseksuaaleja ihmisiä, osoittaa sen olevan joillekin ihmisille ominainen ja luonnollinen tapaa elää ihmisyttä. Meidän ei siis

pitäisi lähteä liikkeelle siitä oletuksesta, että jokaisen ihmisen seksuaalinen perussuuntautuneisuus on samanlainen, vaan olisi otettava vakavasti homoseksuaalien oma kokemus heidän tavastaan olla ihminen.

- On ajateltu, että homoseksuaalinen yhdyntä olisi luonnoton, koska samaa sukupuolta olevat kumppanit eivät voi samanlaisen anatomiansa vuoksi lisääntyä keskenään. Nykyään kuitenkin ajatellaan, että seksuaalisuudella on parisuhteessa muitakin merkityksiä kuin lisääntyminen. Ihminen on paljon enemmän kuin vain hänen anatominen rakenteensa. Myös hänen psykososiologinen rakenteensa kertoo siitä, minkälainen parisuhde on hänen ”luontonsa mukainen”. Lisäksi homoseksuaalien oman kokemuksen mukaan sukupuolielämä voi olla tyydyttävää myös samaa sukupuolta olevien kumppanien kesken.
- Ihmisen luominen toisiaan täydentäviksi mieheksi ja naiseksi voi joidenkin ihmisten kohdalla tarkoittaa, että heille täydentävä kumppani onkin samaa sukupuolta. Homoseksuaaleissa toteutuu luomisessa asetettu kumppanin kaipuu, joskin eri tavalla kuin 1. Mooseksen kirjan kertomuksen ensimmäisen parin kohdalla tapahtui. Tämä ei silti tarkoita sitä, että homoseksuaalisuus olisi luonnotonta siinä merkityksessä, että siinä eivät toteutuisi ihmisen luomistarkoitukset.

Näiden näkökohtien perusteella jotkut katsovat, että kyseinen Roomalaiskirjeen kohta ei estä kristittyjä suhtautumasta myönteisesti homoseksuaalisuuteen. Tämän kannan edustajien pääargumentti on se, että Paavalin tarkoittama homoseksuaalinen käyttäytyminen ei ole sama asia kuin se, mitä nykyään tarkoitetaan homoseksuaalisuudella. Nykyaikana homoseksuaalisuus nähdään laajana koko ihmisuhde-elämää ja sukupuolisuutta koskevana ilmiönä, ei pelkästään samaa sukupuolta olevien yhdyntänä. Lisäksi Paavalin esittämä ajatus luonnonmukaisuudesta voidaan ymmärtää myös niin, että sen sisälle mahtuu myös homoseksuaalinen rakkaus. Tässä kysymyksessä apostolin päättely ja lopullinen kanta edustavat siis Raamatun ihmillistä puolta, joka ei sido kaikkia kristittyjä kaikkina aikoina.

4.4.2 Uuden testamentin syntiluetelot

Uuden testamentin noin kahdeksastatoista syntiluetelosta kahdessa mainitaan homoseksuaalinen käyttäytyminen (1. Kor. 6:9; 1. Tim. 1:10). Se, että ne esiintyvät nimenomaan syntiluetelossa, osoittaa jo sellaisenaan, ettei varhainen kristillisyyss hyväksynyt homoseksuaalista käyttäytymistä. Ensimmäinen maininta esiintyy Ensimmäisessä korinttilaiskirjeessä:

Ettekö tiedä, että vääryyden tekijät eivät saa omakseen Jumalan valtakuntaa? Älkää eksykö! Jumalan valtakunnan perillisiä eivät ole siveettömyyden harjoittajat (*pornoit*) eivätkä epäjumalien palvelijat, eivät avionrikkoajat (*moikhoit*), eivät miesten kanssa makaavat miehet (*malakoi kai arsenokoitai*), eivät varkaat eivätkä ahneet, eivät juomarit, pilkkaajat eivätkä riistäjät. Tällaisia jotkut teistä olivat ennen, mutta nyt teidät on pesty puhtaiksi ja tehty pyhiksi ja vanhurskaiksi Herran Jeesuksen Kristuksen nimessä ja Jumalamme Hengen voimasta. (1. Kor. 6:9–11)

Syntiluettelon tarkoitus on varoittaa korinttilaisia siitä, että Jumala ei salli hänen palvelijoidensa tekevän vääryyttä. Tässä homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viitataan termiparilla *malakoi ja arsenokoitai*, jotka kirkkoraamatussamme on käännetty ilmaukseksi ”miesten kanssa makaavat miehet”. Sanaparin tarkempi merkitys on hieman yksityiskohtaisempi. Sana *arsenokoitees* (tässä yksikkömuodossa) on 3. Mooseksen kirjan makaamiskieltojen kreikankielisen käännöksen pohjalta syntynyt uudissana, joka tarkoittaa miehen kanssa makaavaa miestä. Yleisen käsityksen mukaan se viittaa tässä homoseksuaalisen kohtaamisen aktiiviseen osapuoleen eli mieheen, joka yhtyy toiseen mieheen. Samassa yhteydessä perusmerkitykseltään ”pehmeää” tarkoittava *malakos* (tässä yksikkömuodossa) taas viittaa tilanteen passiiviseen osapuoleen eli toiselle miehelle antautuvaan mieheen. Tässä tulee näkyviin käsitys siitä, että homoseksuaalisessa tilanteessa toinen osapuoli omaksuu naisen roolin ja toinen miehen. Jostakin syystä naisten homoseksuaalinen käyttäytyminen jää tässä yhteydessä mainitsematta.

Toinen syntiluetteloiden viittaus homoseksuaaliseen käyttäytymiseen löytyy Ensimmäisestä kirjeestä Timoteukselle.

Me tiedämme, että laki on hyvä, jos sitä käytetään lain tarkoituksen mukaisesti. Eihän lakia ole säädetty kunnan ihmisten takia, vaan lain ja järjestyksen rikkojien, jumalattomien ja syntisten, rienaajien ja pyhäinhäpäisijöiden, isän- ja äidinmurhaajien, tappajien, siveettömien (*pornois*) miesten kanssa makaavien miesten (*arsenokoitais*), ihmisten sieppaajien, valehtelijoiden, valpattojen ja ylipäänsä kaikkien sellaisten takia, jotka toimivat vastoin tervettä oppia. (1. Tim. 1:8–10)

Mahdollisesti luetteloa on muovattu kymmenen käskyn pohjalta. Luettelon alussa mainittu ”laki” tarkoittaa Mooseksen lakia. Mahdollisesti sanan *arsenokoitais*, ”miesten kanssa makaavat miehet”, valinnalla viitataan 3. Mooseksen kirjan makaa-

miskieltoon. Nyt sen yhteyteen ei liitetä sanaa *malakos*, joka viittaa homoseksuaalisen suhteen passiiviseen osapuoleen. Ilmeisesti tässä ei tehdä eroa passiivisen ja aktiivisen osapuolen välillä, vaan *arsenokoita*s kattaa kaiken miesten homoseksuaalisen käyttäytymisen. Mahdollisesti luettelossa oletetaan, että homoeroottisessa suhteessa molemmat osapuolet toteuttavat vuorollaan aktiivista ja passiivista roolia, joten yksi sana riittää kuvaamaan asiaa.

Näistä kohdista voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset varhaiskristittyjen ajattelusta:

- Homoseksuaalinen käyttäytyminen oli kristityille samanlainen synti kuin moni muu yleisesti paheena pidetty asia.
- Homoseksuaalista käyttäytymistä pidettiin täysin mahdottomana kristityille. Jos joku oli harjoittanut sellaista ennen, kristityksi tultuaan hän on sen lopettanut, sillä samaa sukupuolta olevien kanssa makaavien katsottiin jäävän Jumalan valtakunnan ulkopuolelle. 3. Mooseksen kirjassa mainittu kuolemantuomio on siis muuttunut iankaikkiseksi kadotukseksi. Toisaalta on huomattava syntiluettelon luonne kehotuspuheena: syntien seurauksista muistutetaan siitä syystä, että ihmiset tekisivät parannuksen, ei siksi että syntejä voisi järjestellä jonkinlaiseen vakavuusasteikkoon.
- Kristityt katsoivat Mooseksen lain torjuvan homoseksuaalisen käyttäytymisen.

Joidenkin tulkitsijoiden mielestä nämä syntiluetteloiden kohdat vahvistavat Roomalaiskirjeestä seuraavaa johtopäätöstä: kristilliseen ihmiskuvaan ei kuulu hyväksyvää suhtautumista homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Toiset puolestaan ohittavat nämä maininnat samalla perusteella kuin kyseisen Roomalaiskirjeen kohdan: syntiluetteloissa ei puhuta meidän tarkoittamastamme homoseksuaalisuudesta.

4.4.3 Mitä mieltä Jeesus olisi?

Evankeliumeista ei löydy yhtään suoraa viittausta homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Siksi monet ovat kyselleet, voisivatko eräät evankeliumien muita aiheita käsittelevät kohdat antaa suuntaviittoja homoseksuaalisuuden pohtimiselle. Voi olla kuitenkin ongelmallista lukea historiallisista teksteistä muuta kuin mitä niihin on kirjoitettu. Nykyajan lukijaa uhkaa se tulkintavirhe, että hän näkee vanhassa tekstissä siihen kuulumattomia nykyajan ajatuksia (anakronismi). Kuvaavaa on, että ole-

tukset Jeesuksen kannasta ovat johtaneet kahteen eri suuntaan.

Joidenkin mielestä seuraavat Jeesuksen opetuksista ja esimerkeistä nousevat näkökohdat haastavat kristittyjä tarkistamaan perinteistä kantaansa homoseksuaalisuuteen ja homoseksuaaleihin:

- Jeesus puolusti enemmistön halveksimia, sortamia ja yhteisön ulkopuolelle jättämiä ihmisiä.
- Jeesus kutsui luokseen syntisiä ja armahti heitä.
- Jeesus suhtautui kriittisesti Mooseksen lakiin ja etsi lain kirjaimellisen tulkinnan takaa lain henkeä. Lain perimmäinen tarkoitus on auttaa ihmisiä ja kutsua heitä vapauteen, ei orjuuteen.
- Nämä seikat rohkaisevat nykyajan kristittyjä etsimään teologisesti myönteistä tulkintaa homoseksuaalisuudesta. Perinteinen kielteinen kanta tulkitaan ”isien perinnäissäännöksi”, joka tulee voida hylätä yhtä rohkeasti kuin Jeesus torjui oman aikansa perinnäissäanttöjä.

Vastakkaisen kannan edustajat eivät kiistä näitä näkökohtia, mutta heidän mielestään niistä ei silti voida johtaa uudenlaista suhtautumista homoseksuaalisuuteen. He nimittäin katsovat, että ensin on kysyttävä, mihin suuntaan evankeliumien aineisto tosiasiaissa ohjaa homoseksuaalisuutta koskevaa pohdintaa. Vaikka Raamatussa ei ole Jeesuksen omaa opetusta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä, voimme kuitenkin epäsuoran päättelyn avulla pohtia hänen suhtautumistaan. Tällöin näyttää todennäköiseltä, että Jeesus ei hyväksynyt homoseksuaalista käyttäytymistä:

- Jeesus oli juutalainen ja edusti opetuksessaan juutalaisia näkemyksiä. Todennäköisesti myös hänen kantansa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen oli sama kuin muidenkin juutalaisten.
- Evankeliumeissa ei puhuta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä mitään. Tämä on luontevinta tulkita niin, että aiheesta ei tallennettu Jeesuksen opetusta, koska hänellä ei ollut poikkeavaa sanottavaa siitä. Hän siis torjui homoseksuaalisen toiminnan yhdessä muiden juutalaisten kanssa.
- Jeesus ei tullut kumoamaan Mooseksen lakia vaan korosti, että laista ei katoa pieninkään piirto (Matt. 5:17–20).
- Varhaisen kristillisyyden kielteinen suhtautuminen homoseksuaalisuuteen tukee sitä päätelmää, että Jeesuksen oletettiin opettaneen samalla tavalla tai että hän ei ainakaan ollut eri mieltä asiasta.
- Jeesus kutsui syntisiä luokseen, mutta haastoi heitä samalla parannukseen. Esimerkiksi armahdettuaan aviorikoksesta kiinni jääneen naisen

hän kehotti tätä: ”Mene, äläkä enää tee syntiä” (Joh. 8:11). Todennäköisesti hän olisi kohdannut homoseksuaalisesti käyttäytyviä samalla tavalla.

- Jeesus suhtautui eräisiin seksuaalietiikan kysymyksiin jyrkemmin kuin hänen aikansa juutalaisuus. Jeesuksen mukaan avioero on periaatteessa mahdotonta, koska Jumalan yhdistämiä puolisoita ei kukaan ihminen saa erottaa. Ainoan poikkeuksen tekee aviorikos, jonka tähden eronneilla ei ole mahdollisuutta mennä uudestaan naimisiin (Matt. 5:32; 19:9). Samoin Jeesus määritteli aviorikoksen jyrkemmin kuin hänen aikalaisensa: pelkästään toisen naisen himoitseminen on jo aviorikos (Matt. 5:27–28). Näiden näkökohtien valossa on todennäköistä, ettei hän väljentänyt aikansa juutalaisuuden kielteistä kantaa homoseksuaaliseen, vaan piti kiinni 3. Mooseksen kirjan miehenmakaamiskielloista.
- Jakeessa Mark 7:21 Jeesus mainitsee syntien joukossa monikollisen ”siveettömyydet” (*porneiai*), joka kattaa kaikki moraalisesti kyseenalaiset seksuaaliset teot. On luontevaa olettaa, että juutalaisessa kontekstissa ”siveettömyyden” ymmärrettiin kattavan kaikki 3. Mooseksen kirjan (3. Moos. 18; 20) mainitsemat sopimattomat sukupuoliytävät, mukaan lukien homoseksuaalisen käyttäytymisen.

Koska tulkinnat ovat johtaneet kahteen vastakkaiseen suuntaan, on ilmeistä, että oletuksia ohjaavat nykyajan näkökulmat ja henkilökohtaiset korostukset. Vastuulliset tulkinnat perustuvat siihen, mitä historiallisesta tekstistä voidaan lukea.

4.5 Raamatun tulkinta

4.5.1 Hermeneuttiset päätyypit

Kun luetaan Raamatun viittauksia homoseksuaaliseen käyttäytymiseen, joudutaan ottamaan kantaa myös siihen, miten Raamattua tulkitaan ja minkälainen asema Raamatulle annetaan teologisessa ja eettisessä keskustelussa. Näköalat laajenevat yksittäisistä raamatunkohdista Pyhän kirjan suuriin linjoihin ja sen tulkinta- ja soveltamisperiaatteisiin. Kristikunnan parissa onkin muotoutunut hieman erilaisia tapoja ymmärtää Raamatun asema uskon kokonaisuudessa. Tästäkin syystä kristittyjen näkemykset joistakin uskon ja etiikan kysymyksistä saattavat ajautua eri suuntiin.

Luterilaisessa kirkossa on pidetty tärkeänä seuraavia neljää näkökohtaa.

1. *Raamattua tulkitaan sen keskeisestä pelastussanomasta käsin.* Pyhän kirjan pääasia on sanoma Kristuksesta, jonka kautta Jumala kutsuu ihmisiä yhteyteensä. Kun puhumme Raamatun sanoman keskuksesta, sanomme samalla, että jotkut muut teemat sijoittuvat sen reuna-alueille. Teemme eron kehällisten ja keskeisten asioiden välillä. Mitä keskeisemmästä asiasta on kyse, sitä tärkeämpää on, että kristityt voisivat olla siitä mahdollisimman yksimielisiä. Kehällisissä asioissa taas on mahdollisuus suurempaan tulkintojen kirjoon.
2. *Raamattua selitetään Raamatulla.* Raamatun keskuksen avulla hahmotetaan kokonaiskuva raamatullisesta ilmoitushistoriasta ja ymmärretään Pyhän kirjan teologinen ja hengellinen ”juoni” alusta loppuun. Näin Raamatun yksittäiset kohdat ja teemat yhdistyvät yhtenäiseksi teologiseksi kokonaisuudeksi.
3. *Raamattu on pohjimmiltaan hengellinen kirja, jonka oikea ymmärtäminen vaatii uskon asennetta.* Pelkkä historiallinen analyysi ei vielä johda uskon sanoman avautumiseen henkilökohtaisella tasolla.
4. *Raamattu on erityisesti kristittyjen ja kristittyjen yhteisön, kirkon, kirja.* Vaikka se puhuttelee, lohduttaa ja nuhtelee yksittäistä kristittyä, se on ennen kaikkea kristittyjen yhteinen kirja. Tällä tarkoitetaan sitä, että kristityt yhdessä tutkivat, lukevat ja keskustelevat Raamatun tulkinnasta päästäkseen parhaimpaan selvyteen sen sanomasta. Tämän selvyden etsimisestä ja löytämisestä kertoo erityisesti uskontunnustusten historia ja laajemmin kristillinen oppihistoria.

Nämä näkökohdat ja niistä nousevat tulkintaperiaatteet tulevat esiin myös silloin, kun pohditaan Raamatun opetusta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä. Niiden pohjalta on kysytty muun muassa seuraavia asioita:

- Mitä Raamatun keskus, sanoma Kristuksesta, merkitsee homoseksuaalisuuden ymmärtämiselle?
- Miten Raamatun viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen niveltävät sen muuhun opetukseen ihmisydestä, seksuaalisuudesta ja rakkaudesta?

- Miten suuri yksimielisyys kirkolla tulisi olla homoseksuaalisuuteen liittyvien kohtien tulkinnassa? Voivatko kirkkokunnat olla niistä eri mieltä vaarantamatta silti kristittyjen perimmäistä yhteyttä?
- Mitä homoseksuaalisuuteen liittyvät kohdat lopulta tarkoittavat, ja mikä on niiden anti nykyajan kristikunnalle, joka pohtii suhtautumistaan homoseksuaalisuuteen?

Kun näitä kysymyksiä on esitetty, kristityt ovat päätyneet erilaisiin kantoihin. Ne voidaan jakaa kolmeen erilaiseen pääsuuntaukseen.

1. Raamatun mukaan homoseksuaalisuus tai sen toteuttaminen ei voi kuulua luontevana osana kristilliseen ihmiskuvaan. Siksi homoseksuaalien tosiasiallinen läsnäolo kirkossa ja yhteiskunnassa merkitsee suurta haastetta. Vaikka heidän taipumustaan tai sen toteuttamista ei voida teologisessa mielessä hyväksyä, ihmisinä ja kristittyinä heitä pidetään samanarvoisena kuin ketä tahansa muuta ihmistä.
2. Homoseksuaalisuuden hyväksyminen mahtuu Raamatun seksuaaliopetuksen sisälle. Raamatun viittaukset homoseksuaaliseen toimintaan eivät nimittäin kohdistu sellaiseen vastuulliseen homoseksuaalisuuteen, jota kirkollisessa keskustelussa tarkoitetaan. Siksi Raamattu ei suoralta kädeltä torju homoseksuaalisuutta. Lisäksi Raamatun muu opetus seksuaalisuudesta voidaan tulkita niin, että se kattaa myös homoseksuaalisuuden.
3. Kristillistä kantaa homoseksuaalisuuteen ei voida muodostaa yksin Raamatun homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viittaavien kohtien nojalla, vaan on pohdittava myös muita teologisia ja eettisiä näkökulmia. Tämä johtuu siitä, ettei aiheeseen liittyvien raamatunkohtien tulkinta ole riittävän selvää ja yksiselitteistä. Tämän linjan valitseminen ei silti määrää etukäteen lopullista kantaa asiasta. Kyseisistä raamatunkohdista riippumattoman teologisen arvioinnin pohjalta voidaan päätyä kumpaan kantaan tahansa.

4.5.2 Analogian vaikeus eli vastaavuusongelma

Homoseksuaalisuutta koskevassa keskustelussa on otettava huomioon Raamatun tulkintaan ja soveltamiseen liittyvä vastaavuuden (analogian) ongelma. Vastaavuus-

ongelma voi syntyä Raamatun sisällä eri käsitteiden välillä: jos verrataan Raamatun opetuksia ja raamatuntulkinnan muutoksia eri kysymyksissä, kysymysten on käsitteellisesti vastattava toisiaan. Tässä mielessä on esitetty, että esimerkiksi kysymys miehen ja naisen tasa-arvosta olisi analoginen rotujen yhdenvertaisuuden kanssa.

Analogian ongelma voi syntyä myös puhuttaessa samasta aihepiiristä eri aikoina eri käsitteillä. Raamatun ajan opetuksen täytyy kohdistua samaan asiaan, johon sovellamme sitä nykyajan keskustelussa. Kun Raamatusta lausutaan jokin eettinen tai käytännön elämään liittyvä kannanotto, kyse on jossakin tiettyssä historiallisessa tilanteesta ilmaistusta ajatuksesta. Se kohdistettiin johonkin tiettyyn käyttäytymismalliin, ilmiöön tai arvostukseen, jonka tekstien lukijat tunnustivat omassa elämämpiirissään. Jotta me ymmärtäisimme oikein nuo kannanotot, meidän on ensin muodostettava käsitys siitä, minkälaisiin ilmiöihin ne alun perin kohdistuivat. Vasta tämän historiallisen tarkastelun jälkeen katse käännetään nykyajan ilmiöön, johon kyseistä Raamatun kohtaa sovelletaan. On varmistettava, että kyseinen nykyajan ilmiö, ongelma tai tilanne on riittävän samanlainen kuin se, josta Raamatusta aikanaan puhuttiin. Vasta sitten osaamme oikealla tavalla soveltaa kyseisiä Raamatun kohtia meidän aikamme tilanteeseen.

Kun keskustellaan homoseksuaalisuudesta, vastaavuusongelma on ensisijaisesti jälkimmäistä tyyppiä. Raamatun opetusta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä ei voida suoraan rinnastaa muihin Raamatusta käsiteltyihin kysymyksiin. Sitä vastoin on pohdittava, missä määrin Raamatun opetus homoseksuaalisesta käyttäytymisestä koskee nykyajan homoseksuaalisia parisuhteita. Siksi on yritetty selvittää, miten ja minkälaisena samaa sukupuolta olevien seksuaaliset kontaktit tapahtuivat Vanhan ja Uuden testamentin maailmassa. Näin voidaan ymmärtää, minkälaisen käyttäytymisen Vanhan ja Uuden testamentin teologit torjuivat suhtautuessaan kielteisesti homoerotiikkaan.

Vanhan testamentin maailmassa käytännöllisesti katsoen kaikki aikuiset miehet elivät vakiintuneessa sukupuolisuhteessa naisen kanssa. Moniavioisessa järjestelmässä yhdellä miehellä saattoi olla useampia vaimoja, yksiavioisuuden yleistyessä yhdellä miehellä oli yksi vaimo. Miehen makaamisen kiellot lausuttiin siis naimisissa oleville miehille, joilla ei ollut vaihtoehtona homoseksuaalista parisuhdetta. Siksi on ajateltu, että makaamiskiellot eivät olisi liittyneet homoseksuaaliseen parisuhteeseen, koska sellaista ei eräiden nykyisten tulkintojen mukaan Vanhan testamentin maailmassa tunnettu. Makaamiskielloilla torjuttiin naimisissa olevien miesten homoseksuaalinen käyttäytyminen. Uuden testamentin maailmassakaan homoseksuaalinen parisuhde ei ollut vaihtoehto heteroseksuaaliselle avioliitolle. Siksi on ajateltu, että myös Uuden testamentin kiellot oli tarkoitettu naimisissa oleville ihmisille, jotka vain toisinaan olivat seksuaalisessa kanssakäymisessä samaa sukupuolta

olevien kanssa.

Homoseksuaalista käyttäytymistä kuvataan myös muissa Raamatun ajan lähteissä. Ne kertovat usein selkeistä rooleista miesten välisessä seksissä. Kumppaneista toinen oli passiivinen osapuoli, joka antoi itsensä aktiivisen osapuolen käyttöön. Näiden kuvausten mukaan passiivinen osapuoli oli tyypillisesti sosiaalisessa hierarkiassa alemmalla asteella. Usein on myös esitetty käsitys, että miesten välinen seksi tapahtui esimerkiksi vapaan miehen ja orjan tai vanhemman ja nuoremman miehen välillä. Klassisen käsityksen mukaan aikuisen miehen ja nuorukaisen suhde ei kuitenkaan ollut fyysinen seksisuhde vaan sen pääsisältö oli nuoren ihmisen henkinen ohjaus ja miesten välinen toverillinen kiintymys.

Naisten sosiaalinen elämä rajoittui perhepiiriin, eikä heidän välisiin suhteisiin liittynyt samanlaisia hierarkkisia merkityksiä kuin miehillä. Ehkä naisten välinen seksi jätettiin Vanhassa testamentissa mainitsematta, koska se oli yksityisempää eikä liittynyt yhteiskunnan sosiaaliseen rakenteeseen samalla tavoin kuin miehillä.

Vanhan ja Uuden testamentin maailmassa homoseksuaaliset suhteet eivät siis tämän tulkinnan mukaan olleet vaihtoehtoja heteroseksuaaliselle avioliitolle. Osittain tästä syystä Raamatussa puhutaan homoseksuaalisuudesta pelkästään seksuaalikäyttäytymisen mielessä: 3. Mooseksen kirjassa miehiä kielletään makaamasta miesten kanssa ja Paavalin mukaan yhtyminen samaa sukupuolta olevien kanssa on luonnotonta. Mitä nämä näkökohdat merkitsevät homoseksuaalisuuteen liitettyjen raamatunkohtien soveltamiselle nykypäivän tilanteeseen? Vastaukset menevät kahtaalle.

Joidenkin mielestä nykypäivän keskustelussa tarkoitettu homoseksuaalinen parisuhde on eri ilmiö kuin se homoseksuaalinen käyttäytyminen, johon nämä raamatunkohdat viittaavat. Homoseksuaalisella parisuhteella tarkoitetaan nykyään kokonaisvaltaista ihmissuhdetta, jossa rakastetaan kumppania ja eletään yhdessä. Kumppanit sitoutuvat toisiinsa ja pitävät toisiaan tasavertaisena. Yhdyntä on vain yksi osa tätä rakkaussuhdetta. Raamattu kieltää samaa sukupuolta olevien yhdynnän, mutta tämän käsityksen mukaan homoseksuaalisuuteen voi nykyaikana liittyä kokonaisvaltainen parisuhde, jossa seksi tapahtuisi eri vaikuttimin kuin Raamatun kieltämässä homoseksuaalisessa käyttäytymisessä. Raamatussa ei puhuta samaa sukupuolta olevien rakkaudesta tai sitoutumisesta toisiinsa. Siksi katsotaan voitavan ajatella, että nämä raamatunkohdat eivät kohdistuisi sellaiseen homoseksuaaliseen parisuhteeseen, joka nykyaikana hyväksytään viralliseksi perhemuodoksi. Tämän ajattelutavan mukaan homoseksuaalisuus olisi Raamatun kannalta hyväksyttävissä vastuullisessa parisuhteessa toteutuvana elämänmuotona.

Toisten mielestä Raamatun ajan ja nykypäivän kulttuurinen erilaisuus ei johda näin pitkälle vietyyn johtopäätökseen. Kumpanakin aikana homoseksuaalises-

sa käyttäytymisessä oli niin paljon yhteisiä tekijöitä, että kyseisiä raamatunkohtia voidaan soveltaa myös nykypäivän tilanteeseen. Vaikka Raamatun viittausten ensisijainen tarkoitus olisikin puhutella heterosuhteissa eläviä ihmisiä, niiden perusajatus sisältää silti kaikenlaisen homoseksuaalisen käyttäytymisen torjunnan. Siksi ne opettavat edelleen kristityille, ettei homoseksuaalinen elämäntapa ole sopusoinnussa kristillisen ihmiskuvan kanssa. Jotkut tämän kannan omaksuneet kiinnittävät huomiota siihen, että Raamatussa puhutaan homoseksuaalisuudesta pelkästään toiminnan näkökulmasta. Tämän katsotaan merkitsevän, että kristittyjen ei tule hyväksyä homoseksuaalista käyttäytymistä missään olosuhteissa. Homoseksuaaliseen taipumukseen sen sijaan voidaan suhtautua ymmärtävämmiin. Toisin sanoen homoseksuaalinen suuntautuneisuus ei ole tämän käsityksen mukaan Raamatun kannalta tuomittavaa, kun taas sen toteuttaminen on.

4.5.3 Yksityiskohdat ja kokonaisuus

Vastaavuusongelman ohessa on kysytty, miten Raamatun viittaukset homoseksuaalisuuteen kytkeytyvät Raamatun muuhun opetukseen ihmisestä ja seksuaalisuudesta. Tässäkin tulkintalinjat jakautuvat kahtia.

Ensimmäisen linjan mukaan Raamatun opetus ihmisen luomisesta mieheksi ja naiseksi merkitsee heteroseksuaalisen suhteen erityisasemaa. Rakkauden, sukupuolisuuden ja avioliiton tulisi toteutua miesten ja naisten välisissä suhteissa. Vastakkaiset sukupuolet ovat Luojan lahjoja toisilleen. Tämä liittyy oleellisesti lisääntymiseen. Kun mies ja nainen tarjoavat toisilleen mahdollisuuden vanhemmuuteen, he johdattavat toisensa itse Jumalan työvereiksi ja toteuttavat Jumalan käskyä täyttää maa.

Tällainen ihmiskäsitys sulkee pois homoseksuaalisuuden. Samaa sukupuolta olevien rakkauselämä ei kuulu luomisuunnitelmaan, joten se ei ole Jumalan tahdon mukaista. Raamatun kokonaisopetus ihmisestä ja avioliitosta on siis samassa linjassa homoseksuaalisen toiminnan torjuvien yksittäisten kohtien kanssa.

Toinen tulkintalinja katsoo, ettei samaa sukupuolta olevien yhdyntää koskevia kannanottoja ole *välttämätöntä* kytkeä muuhun rakkautta, sukupuolisuutta ja seksuaalisuutta koskevaan aineistoon. Tätä muuta raamatullista aineistoa voidaan siis tulkita ilman homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viittaavien kohtien esiyymmärrystä.

Tällöin on mahdollista ajatella, että Raamatun opetus miehestä ja naisesta tarjoaa periaatteet, jotka voivat toteutua myös homoseksuaalisessa suhteessa. Myös samaa sukupuolta olevat parit voivat rakastaa ja täydentää toisiaan ja osallistua luomistyöhön rakentamalla koko yhteiskunnan elämää. Näin homoseksuaalisessakin elämäntavassa toteutuu se, mitä Raamattu tarkoittaa sanoessaan, että ihminen on

luotu sukupuoliseksi olennoksi, joka kaipaa rakkaussuhdetta toiseen ihmiseen.

Tämän tulkintalinjan mukaan Raamatun kielteiset viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen eivät kohdistu tällaiseen elämäntapaan. Ne eivät torju sellaista samaa sukupuolta olevien yhteiselämää, jossa toteutuvat muun Raamatun opettamat parisuhteen ja rakkauden periaatteet.

Lisäksi on kysytty, mitä annettavaa Jeesuksen ja varhaiskirkon opettamalla lähimmäisenrakkauden käskyllä on homoseksuaalisuutta koskevalle keskustelulle. Kaikki osapuolet ovat yksimielisiä siitä, että rakkauden käsky velvoittaa kohtelemaan homoseksuaaleja tasapuolisesti ja kunnioittavasti heidän taipumuksestaan riippumatta ja että heidän kokemuksensa suuntautuneisuudestaan on otettava vakavasti. Mutta seuraako rakkauden käskystä myös joitakin homoseksuaalisuuden eettistä oikeutusta koskevia päätelmiä?

Joidenkin mielestä rakkauden käsky ei vaikuta siihen, mitä kristityt ajattelevat homoseksuaalisuudesta sinänsä. Rakkaus neuvoo kyllä siinä, miten kohdellaan yksittäisiä ihmisiä. Mutta rakkauden käskystä ei suoraan seuraa itse homoseksuaalista käyttäytymistä puoltavia tai torjuvia näkökohtia. Velvoitus auttaa ihmisiä hyvään ja oikeaan ei vielä anna selvää tietoa siitä, mikä on hyvää ja oikeaa. Edes kultainen sääntö – tee toiselle niin kuin tahdot itsellesi tehtävän – ei auta tässä kovin pitkälle. Ihminen ei nimittäin aina tiedä, mikä on hänelle itselleen hyväksi.

Toisille taas lähimmäisenrakkauden käsky ja kultainen sääntö tuovat lisänäkökohdan siihen, mitä homoseksuaalisuudesta ajatellaan ja minkälaisia käytännöllisiä johtopäätöksiä asiasta olisi muodostettava. Se kehottaa antamaan tärkeän aseman homoseksuaalien omalle kokemukselle ja toiveelle.

4.5.4 ”Yksin Raamattu” ei ole koskaan yksin

Raamattu on kristityille Jumalan sana. Sen sitovaa arvovaltaa on korostettu sanomalla, että ”Raamattu yksin” on kristillisen uskon perusta. Raamatun tulkinta on kuitenkin toisinaan vaikeaa ja voi johtaa eri suuntiin. Tulkinta tapahtuu aina lukijan kokemuksen, koulutuksen ja ympäristön antaman esiyymmärryksen pohjalta. Siksi periaate ”yksin Raamattu” ei ole koskaan yksin, vaan Raamattua luetaan kirkon perinteen ja nyky maailman tulkintaympäristön valossa.

Kristillisessä raamatuntulkinnassa korostetaan tulkinnan yhteisöllisyyttä. Yksittäisen ihmisen tulkintaa luotettavampaa on nojata kristittyjen yhteiseen ymmärrykseen. Tämä johtuu kahdesta seikasta: Raamatussa on vaikeaselkoisia kohtia, ja ihmisessä itsessään on monenlaisia esteitä, jotka vaikeuttavat Jumalan sanan ymmärtämistä ja hyväksymistä. Siksi kirkot ja kirkkokunnat sitoutuvat sellaisiin tulkintalinjoihin, joita on tutkittu ja koeteltu yhdessä ja joista on saavutettu riittävä yksi-

mielisyys.

Tätä periaatetta on seurattu myös homoseksuaalisuutta koskevassa keskustelussa. On kysytty, miten edellisten sukupolvien kristityt ovat ymmärtäneet Raamatun viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Kristillisen raamatuntulkinnan pitkä historia on suhtautunut kielteisesti homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Paavaliin kirjeiden edustama linja tulee lyhyesti esille jo kaikkein vanhimmassa kristillisessä kirjallisuudessa (Didakhe, Barnabaan kirje, noin 80–130-luvuilla). Sama tulkintalinja jatkuu vanhan kirkon aikana ja keskiajalla.

Vasta 1900-luvulla on kysely laajemmin, jättääkö Raamattu sittenkin tilaa myös vakiintuneeseen parisuhteeseen sitoutuvalle homoseksuaalisuudelle. Joidenkin mielestä kristikunnan perinteinen kanta antaa perussuunnan myös nykyajalle: koska kristikunnan suuri enemmistö on 1900 vuoden ajan torjunut homoseksuaalisen käyttäytymisen, samalla kannalla on syytä pysyä edelleen.

Toiset taas katsovat, että pelkkä tulkinnan pitkä ikä ei takaa sen lopullisuutta. On nimittäin tosiasia, että Raamattu ei ole koskaan yksin: sen tulkitsijoiden oma traditio ja kulttuuripiiri ovat vaikuttaneet siihen, miten Raamattua on ymmärretty. Toisin sanoen Raamattua ei ole koskaan lähestytty ilman ennalta ohjaavaa esimmärrystä.

Tästä syystä sekin on mahdollista, että edellisiltä sukupolvilta opittu torjuva suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on miltei aina ohjannut uusia polvia tulkitsemaan aiheeseen liittyviä raamatunkohtia kielteisempään suuntaan kuin olisi välttämätöntä. Siksi perinteinen tulkintalinja ei sitoisi kristittyjä lopullisesti, vaan sitä voitaisiin koetella uudestaan ja kysyä, onko se sittenkään ainoa mahdollinen tapa tulkita Raamattua. Kristittyjen perinteinen kanta ei siis sellaisenaan olisi itsenäinen argumentti, joka omalla painollaan sitoisi homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viitattavien kohtien ymmärtämistä tiettyyn suuntaan.

Toisaalta kristityt haluavat suhtautua kriittisesti myös nykyajan vallitseviin arvostuksiin. Pelkkä yleinen mielipide sellaisenaan ei voi ohjata kirkollista raamatuntulkintaa, vaan tulkinnan on perustuttava ja nivellyttävä teologisiin näkökohtiin.

Lisäksi kirkot ovat seuranneet muiden kirkkokuntien keskustelua homoseksuaalisuudesta. Näin yritetään saavuttaa koko kristikunnan yhteinen tulkinta homoseksuaalista käyttäytymistä koskevista raamatunkohdista. Tässäkin kristittyjen näkemykset jakautuvat kahteen joukkoon. Kirkkojen ja kirkkokuntien valtaenemmistö on ottanut kielteisen kannan homoseksuaalisuuteen.

Joidenkin mielestä tämän pitäisi olla selkeä merkki siitä, ettei ole syytä muuttaa perinteistä näkemystä aiheeseen liittyvistä raamatunkohdista. Toiset taas huomauttavat, ettei kirkkojen virallisia kantoja voi pitää itsenäisinä raamatuntulkintaa ohjaavina argumentteina. On kysyttävä, millä perusteilla kirkot ja kristilliset ryhmät ovat

päättyneet kantoihinsa. Lisäksi monissa kirkoissa keskustellaan homoseksuaalisuudesta ja kysellään, onko vallitseva linja sittenkään ainoa mahdollinen.

Raamatuntulkinnan alueella ei enää vallitse sellaista ekumeenista konsensus-ta, joka selvästi näyttäisi, mihin suuntaan tulkinnan pitäisi mennä. Tämän kannan edustajat katsovat, että muiden kirkkojen keskustelua on kyllä seurattava, mutta kukaan kirkko päättää itsenäisesti, miten se tulkitsee Raamattua tässä kysymyksessä.

Kun keskustellaan Raamatun viittauksista homoseksuaaliseen käyttäytymiseen, olisi tärkeää ottaa huomioon seuraavat asiat:

- On pidettävä kiinni Raamatun asemasta ilmoituksena ja Jumalan sanana, vaikka sen tulkinta onkin toisinaan vaikeaa ja voi johtaa eri suuntiin.
- Kristittyjen tulee erimielisyyksistä huolimatta säilyttää keskinäinen yhteys ja toimia kaikenlaista hajaannusta vastaan.
- Ennen kaikkea on muistettava, että kysymys homoseksuaalisuudesta ei ole vain teoreettinen vaan myös käytännöllinen. Se koskee todellisten ihmisten kokemusta itsestään, identiteetistään ja elämästään.

5 ETIIKKA JA OPPI

5.1 Moraalikäsitysten historiaa

5.1.1 Moraalikäsitysten historia ja sen suhde kirkon ratkaisuihin

Moraali on se osa inhimillistä ajattelua ja käyttäytymistä, joka liittyy hyvään ja pahaan sekä oikeaan ja väärään. Se muodostuu arvoista ja normeista. Arvoja ovat esimerkiksi totuudellisuus ja oikeudenmukaisuus. Normit ovat arvoista johdettuja käyttäytymissuosituksia, kuten ”puhu totta”.

Hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän toteutumista arvioidaan useilla tavoilla riippuen siitä, mitä moraalia koskevaa eettistä teoriaa käytetään. Eettisten teorioiden eri päätyypit arvioivat asioita eri näkökulmista. Voidaan kiinnittää huomiota toiminnan lähtökohtaan tai sen seurauksiin. Voidaan arvioida asioita ihmisten välisen sopimusten kannalta. Moraalin perustaksi on ajateltu myös toimijan hyviä ominaisuuksia eli luonteenpiirteitä, joita nimitetään hyveiksi.

Teoriasta riippuen käytännöllinen moraaliratkaisu voi vaihdella. Jonkin velvollisuuden toteutumista tarkastelevan teorian mukaan homoseksuaalinen parinmuodostus voi olla paha asia. Jonkin seurauksia tarkastelevan teorian mukaan se voi olla hyvä asia. Jos taas velvollisuus on määritelty jollakin muulla tavalla, voi homoseksuaalinen parinmuodostus määrittyä hyväksi ja vastaavasti seurausetiikassa pahaksi. Erilaisista käytännöllisistä ratkaisuista huolimatta kaikki ratkaisut ovat eettisiä.

Se, että ihmiset ovat moraalisia eli jäsentävät elämäänsä hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän näkökulmasta, ei merkitse sitä, että he olisivat moraalista kysymyksestä samaa mieltä. Erimielisyys moraalikysymyksistä ei tee henkilöstä moraalitonta. Sen sijaan on syytä tarkastella sitä, millaisiin eettisiin oletuksiin erilaiset moraaliratkaisut perustuvat, sekä keskustella näiden oletusten perusteltavuudesta.

5.1.2 Perinteen jännitteisyys

Eettisten oletusten kannalta on olennaista, että ne liittyvät perinteeseen. Perinne edustaa oletusten jatkuvuutta. Perinteen piirissä tapahtuu kuitenkin myös muutoksia. Eettiset oletukset sijoittuvat perinnekerrostumiin, jotka eivät muodosta johdonmukaista kokonaisuutta. Sen sijaan perinne on jännitteinen, siihen sisältyy keske-

nään ristiriitaisiakin ainesosia.

Perinteen jännitteisyys selittyy erityisesti todellisuuden yleistä luonnetta ja ihmistä koskevien käsitysten muuttumisesta. Muutoksista keskeisin liittyy uuden ajan alkupuolella syntyneisiin käsityksiin. Ne poikkeavat huomattavasti siitä, miten antiikin ja keskiajan ajattelu tulkitsi todellisuutta ja ihmistä. Modernin ihmisen eettisten näkemysten vaikeaselkoisuus johtuu osittain siitä, että olemme perineet ajatteluumme katsomuksia antiikin, keskiajan ja uuden ajan perinteistä. Niitä ei ole helppo sovitaa yhteen. Tämä vaikeus näkyy erityisesti seksuaalietiikan alalla.

5.2 Luonnollinen moraal

Kristillisen perinteen valtavirran mukaan moraal on luonnollinen asia siinä mielessä, että Jumala on tehnyt jokaisesta ihmisestä – onpa hän uskova tai ei – moraalisen olennon. Moraalisuus merkitsee sitä, että elämää jäsennetään hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän näkökulmasta. Moraalisuuden kannalta on vakavasti ongelmallista, jos näin ei tehdä.

Luterilainen teologinen etiikka liittyy tähän katsomukseen. Se korostaa erityisesti kultaista sääntöä yleispätevänä eettisen ajattelun lähtökohtana. Säännön voi vielä tiivistää rakkauden kaksoiskäskyyn: ”Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.”

Näkemyks on yksi tulkinta luonnollisuudesta. Luonnollisuus liitetään usein muisakin eettisissä lähestymistavoissa seksuaalieettisten kysymysten yhteyteen. Mistä luonnollisuudessa on kysymys, ja kuinka läpinäkyvä ja käyttökelpoinen lähestymistapa se on? Antiikin ja keskiajan perinteessä voi erottaa ainakin kolme hieman erilaista näkemystä luonnollisuudesta.

5.2.1 Luonnollista on se, mikä ei ole sopimuksenvaraista

Luonnollisuudella voidaan viitata siihen, mikä ei ole sopimuksenvaraista eikä kulttuurisidonnaista. Tältä pohjalta syntyi antiikissa käsitys, jonka mukaan seksuaalisuus liittyy lisääntymiseen ja sukupuoliseen haluun. Hetero- ja homoseksuaalien seksuaalista halua pidettiin yhtä luonnollisena. Koska lisääntymistä pidettiin yhtenä luonnollisen seksuaalisuuden piirteinä, perustavaksi parisuhteeksi tulkittiin miehen ja naisen yhteiselämä, jonka tarkoitus on saada lapsia.

Ajattelutapaan liittyi edelleen näkemys miehen johtavasta asemasta perheessä. Naista pidettiin tiedollisilta kyvyiltään tasavertaisena miehen kanssa, mutta ajateltiin, että naisen harkintakykyyn liittyy ailahtelevaisuutta, ja siksi katsottiin, että nai-

sen on perheessä alistuttava miehen ratkaisuihin. Miehen on puolestaan tehtävä ratkaisunsa naisen kanssa tasavertaisesti keskustellen.

Antiikissa muotoiltu näkemys miehen johtamasta perheestä synnytti niin kutsutun vanhaeurooppalaisen perinteen. Se on ollut vakiintunut perhekäsitys länsimaissa 1900-luvulle asti. Sen pääpiirteet ovat voimassa edelleen, ainoastaan käsitys naisen alisteisuudesta on muuttunut.

Toisaalta myös homoseksuaalisilla suhteilla oli antiikissa tärkeä asema. Tämä suhtautuminen perustui lähinnä kahteen näkemykseen. Homoseksuaalista halua pidettiin klassisessa antiikissa yhtä luonnollisena kuin heteroseksuaalista. Lisäksi ajateltiin, että todellinen viisautta etsivä ystävyys toteutuu ensisijaisesti miesten välillä. Tämä käsitys esiintyy klassisissa moraaliteorioissa Platonilla ja erityisesti Aristoteleella, mutta ei enää stoalaisessa moraalijattelussa. Käsitys homoseksuaalisuudesta kokonaisvaltaisena ihmissuhdekäsityksenä ei siis ole vain nykyajan ilmiö. Tämän vuoksi on oltava varovaisia perusteluissa, joissa vedotaan olennaiseen eroon antiikin ja nykyajan homoseksuaalisuuden välillä.

5.2.2 Luonnollista on se, mikä on järkevää

Toiseksi luonnollisuutta voidaan arvioida sen mukaan, mikä on järkevää. Antiikissa syntyi näkemys, jonka mukaan todellisuus on jäsentynyt käsitettävien piirteidensä avulla. Todellisuuden yleinen käsitettävyys ja järkevyys loivat pohjan niin kutsutulle luonnolliselle laille.

Luonnollisen lain mukaan ihmisen toiminnan tarkoitus on seurata luontoa eli käsitettävää todellisuutta. Luonnon seuraaminen merkitsi toisin sanoen järjen mukaista elämää. Kristillinen teologia kehitti tätä ajatusta keskiajalla eteenpäin. Keskiajan ajattelun mukaan laki on tekojen mitta ja sääntö Siksi laki on oikea silloin, kun se seuraa järkeä. Järki pystyy päättämään, mikä on luonnon tarkoituksen mukaista.

Laki muodostuu jumalallisesta laista, luonnollisesta laista ja inhimillisestä laista. Jumalallinen laki on muuttumaton. Inhimilliset lait perustuvat luonnolliseen lakiin, joka välittää tiedon jumalallisesta laista. Inhimilliset lait ovat kuitenkin muuttuvia olosuhteiden muuttumisen takia.

Luonnollinen laki jakaantuu ensisijaisiin ja toissijaisiin periaatteisiin, joista vain ensin mainitut ovat muuttumattomia. Luonnollisen lain ensisijaiset ja muuttumattomat periaatteet ovat kaikkien tuntemia. Niistä keskeisin on sääntö, jonka mukaan hyvää on tehtävä ja paha vältettävä. Luonnollisen lain toissijaiset periaatteet ovat muuttuvissa olosuhteissa muodostettuja sovelluksia ensisijaisista periaatteista. Niille antaa ilmauksen inhimillinen laki. Yksittäiset seksuaalieettiset ratkaisut sijoittu-

vat muuttuvien ja toissijaisten periaatteiden alueelle. Niiden piirissä on siten käsitteellisesti mahdollista tehdä muutoksia, kunhan muutoksetkin toteuttavat seksuaalisuuden luonnollista tarkoitusta.

Filosofisen perinteen valtavirta katsoo, että inhimillinen laki, joka kytkee perhelämän miehen ja naisen väliseen suhteeseen, ilmaisee muuttumattoman luonnollisen lain. Käsitelmä perustuu ajatukseen, että perhelämän luonnollinen tarkoitus on lisääntyminen. Jos halutaan tästä poiketen ajatella, että myös homoseksuaalinen parinmuodostus ilmaisee luonnollisen lain (eli on järkevä yhteiselämän muoto), näkemys joudutaan perusteamaan luonnollisen lain kannalta. Silloin on osoitettava, että vakiintunut näkemys on puutteellinen. Lisäksi on perusteltava, millä tavoin korjattu näkemys ilmaisee luonnollisen lain eli kuinka homoseksuaalinen parisuhde toteuttaa seksuaalisuuden luonnollisen tarkoituksen.

5.2.3 Luonnollista on se, mikä on Jumalan tahdon mukaista

Kolmanneksi luonnollisuudelle voidaan antaa teologinen sisältö. Kristillisessä perinteessä tämä liitetään luomiskertomukseen. Luonnollisuus tulkitaan tällöin Jumalan tahdon ilmaisuksi. Antiikin teologiassa luomiskertomuksen kirjaimellisena tulkintana pidettiin tulkintaa siitä, mikä oli ollut Jumalan oma tarkoitus, kun Hän oli synnyttänyt pyhän tekstin Pyhässä Hengessä. Näin luomiskertomuksen kirjaimellinen merkitys ei avaudu vain tekstin ulkoisen sisällön perusteella.

Tekstin varsinainen ja sisäinen sisältö on luomisjärjestys ja Luojan tahto. Tämän tietäminen edellyttää kristillistä uskoa ja siitä käsin tehtyä tulkintaa tekstistä. Seksuaalietiikan osalta vakiintunut käsitys on, että Jumalan luomistahto liittyy miehen ja naisen suhteeseen. Toisaalta heteroseksuaalinen avioliittokaan ei ole Jumalan alkuperäisen luomistahdon mukainen vaan synnin alainen järjestys Syntiin langenneessa maailmassa heteroseksuaaliseen avioliittoon liittyy synnillinen himo, joka ei ole Jumalan alkuperäisen luomistahdon mukaista.

Antiikin ja keskiajan perinne oletti, että todellisuus voidaan käsittää. Ajateltiin, että kaikilla on samat edellytykset saavuttaa oikea käsitys todellisuudesta. Katsottiin, että ihmisillä on yhteinen järki, joka saavuttaa käsityksen todellisuudesta silloin, kun sitä harjoitetaan oikein.

5.2.4 Uuden ajan murros

Uuden ajan alussa käsitykset luonnollisuudesta muuttuivat juuriin käyväällä tavalla. Ensinnäkin alettiin ajatella, että todellisuus ei ole välttämättä sellainen kuin se on, vaan se voisi olla toisenkinlainen. Todellisuuden järkevyyden ja käsitettävyyden rin-

nalle sitä määrittäväksi tekijäksi asetui mahdollisuuden käsite. Mahdollisuuden käsite oli puolestaan sidoksissa tahdon, mielikuvituksen ja yksilöllisyyden teemoihin.

Teologisessa keskustelussa muutos merkitsi ajatusta, jonka mukaan Jumala ei luo maailmaa välttämättä sellaiseksi kuin se on. Sen sijaan Jumala on luonut maailman vapaasta tahdostaan ja rakkaudestaan. Tällä tavalla moraalin arvioperusteeksi tuli Jumalan rakkaus: se mikä on oikein, on oikein, jos se kuuluu Jumalan rakkauten piiriin. Moraalin lähteeksi voitiin ajatella Jumalan käsky, joka ei selity järkevyyden ja välttämättömyyden vaan Jumalan tahdon näkökulmasta.

Toiseksi luonnollisten ja keinotekoisien olioiden välillä tehty erottelu hämärtyi, kun luovuttiin välttämättömän ja järkevän todellisuuden ajatuksesta. Ainoaksi eroksi näytti tulevan se, että luonnollisen olion oli tehnyt Jumala ja keinotekoisien olion ihminen. Jokainen olio saatettiin tehdä sekä luonnollisesti että keinotekoisesti, eikä niillä ollut muuta eroa kuin se, kuka tai mikä ne oli valmistanut.

Kolmanneksi ihminen alettiin tulkita yksilölliseksi tahto-olennoksi, jolla voi olla itsenäisiä päämääriä. Koska välttämätöntä ja järkevää todellisuutta ei ollut olemassa, ei ollut perustaa, johon kaikille ihmisille yhteinen ihmisyyden ankkuroituisi. Yksilöistä tuli tahtonsa varassa oman ihmisyytensä muodostavia ihmisiä.

5.3 Uudenlainen seksuaalietiikka

Ajattelutapojen muutokset uuden ajan alussa mahdollistivat käsitteelliset edellytykset uudenlaiselle seksuaalietiikalle. Ei ollut välttämättä niin, että ihminen on järkensä avulla todellisuutta käsittävän ihmisyyden yksilöedustaja. Sen sijaan hänet oli mahdollista tulkita yksilöllisiä elämänprojektejaan ja yksilöllistä identiteettiään toteuttavaksi toimijaksi.

Yksilöllinen elämä muodostui perustavaksi ihmisoikeudeksi. Sitä rajasivat kuitenkin muiden yksilöiden yksilölliset elämänsuunnitelmat siten, että yksilöllinen elämä on kaikille kuuluva oikeus. Ylipäänsä ihmisoikeuksien lista laajeni antiikissa esitettyihin verrattuna. Kun antiikissa ihmisoikeuksiksi voitiin ajatella oikeus yhteisöön, jossa toteutuu oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo, ryhdyttiin uudella ajalla lueteloimaan erilaisia yksilöllisiä oikeuksia.

Yksilöllisten oikeuksien joukkoon asetuu joissakin puheenvuoroissa myös fysiologisten ominaisuuksien tulkitseminen oikeuksiksi. Esimerkiksi lapsen saamista alettiin pitää yksilön oikeutena. Tällainen näkemys on perinnäisen länsimaisen ihmisoikeusajattelun näkökulmasta ongelmallinen.

Myöskään kristillinen perinne ei ole yhtä avoin myöntämään oikeuksia. Sen

mukaan esimerkiksi Jumalan rakkauden kohteeksi tuleminen, taivaaseen pääseminen tai siunaus eivät ole ihmisoikeuksia. Kristillinen perinne ajattelee, että ihmiselle tapahtuu asioita, joita hän ei tahtoisi itselleen tapahtuvan. Lisäksi elämän perimmäinen onni muodostuu lahjasta eikä oikeudesta.

5.3.1 Seksuaalisuudesta identiteetin määrittäjä

Uuden ajan ajattelumuutos teki mahdolliseksi myös sen, että seksuaalisuus voitiin tulkita voimakkaammin henkilön identiteettiä määrittäväksi tekijäksi. Aikaisemmin henkilön identiteetti määrittyi hänen järkensä mukaan.

Luonnollisuus alkoi värityä myös naturalistisessa merkityksessä niin, että ihmistä tulkittiin tarpeittensa toteuttajana. Toisin kuin aiemmin ihminen voitiin tulkita jopa ensisijaisesti sukupuoliolennoksi. Näkökulma oli uusi, sillä antiikissa ja keskiaikana seksuaalisuudella ei ollut suurta merkitystä ihmisen identiteetille.

Enää ei uskottu, että olisi olemassa yleistä todellisuuden rakenteeseen perustuvaa seksuaalisuutta. Siksi syntyi käsitteellinen mahdollisuus muodostaa erilaisia sukupuoli-identiteettejä. Niihin liittyvät eettiset kysymykset eivät koske sitä, ovatko ne sallittuja vai eivät. Sen sijaan seksuaalieettiset kysymykset koskevat sitä, sisältykö seksuaalisuuteen yksilönvapautta loukkaavia ainesosia.

5.3.2 Seksuaalisuuden sosiaalisuus

Se, että yksilöllisyyttä rajaa toinen yksilöllisyys, merkitsee inhimillisen sosiaalisuuden ja vuorovaikutuksen huomioon ottamista seksuaalietiikassa. Sosiaalisuus ja vuorovaikutuksellisuus muodostavat edelleen pohjan käsitykselle, että seksuaalisuus on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muodostunut ilmiö. Kuinka suuri tämän sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitys seksuaalisuudelle on?

Vakiintuneen jaon mukaan seksuaalisuus merkitsee yhtäältä biologista sukupuolta (*sex*) ja toisaalta henkistä sukupuolisuutta (*gender*). Sukupuolisuus muodostuu yhteisöllisessä toiminnassa esimerkiksi kasvatuksen ja roolimallien puitteissa.

Yleensä sukupuoli tulkitaan anatomiseksi ja fysiologiseksi asiaksi. On kuitenkin huomautettu, että myös biologinen sukupuoli määrittyy synnytyslaitoksella tehdyn sukupuolirekisteröinnin myötä henkisen sukupuolisuuden näkökulmasta. Näin on ainakin niissä tapauksissa, joissa syntyvän lapsen anatominen sukupuoli on epäselvä.

Jotkut keskustelijat väittävät, että yhteisöllinen sukupuolisuuskasvatus vaikuttaa myös ruumiin fyysiseen kehittymiseen. He korostavat, että yksilöllinen sukupuoli ei ole vakioitunut ominaisuus, vaan se on kehkeytyvä ja muuttuva asia.

Tästä näkökulmasta sukupuolisuutta koskevassa kysymyksenasettelussa keskeistä ei ole asettaa kysymystä ”mikä?” vaan ”miten?” Tällöin sukupuolikeskustelu ei rajoitu esimerkiksi hetero- ja homoseksuaalisuuden välisen suhteen miettimiseksi. Tällaisen ajattelutavan mukaan erilaisen sukupuolisuuden mahdollisuuksia on huomattavasti enemmän kuin vakioituneet sukupuolikäsitteet esittävät.

5.3.3 Seksuaalisuuden oikea ja väärä?

Länsimainen eettinen perinne ei anna yksiselitteistä vastausta kysymykseen, onko homoseksuaalisen parisuhteen virallistaminen oikein tai väärin. Luonnollisuuden käsitteeseen perustuvat näkemykset ovat moniselitteisyytensä vuoksi käsitteellisesti sameita.

Erilaisia seksuaalisen käyttäytymisen muotoja voidaan pitää oikeina tai väärinä riippuen eettisestä teoriasta, jota sovelletaan. Ehkä ainoa yleisemmin torjuttu näkemys on, että seksuaalisuuden moraalisen arvioinnin pitäisi perustua siihen, miten asiat ovat luonnossa sen biologisessa merkityksessä.

Tämä johtuu siitä, että olemisesta ei seuraa pitäminen. Toisin sanoen jos asiat ovat jollakin tavalla, tämä ei perustele sitä, miten niiden tulisi olla. Humeren gijotiiniksi nimetyn säännön soveltaminen luonnollisuuteen muussa kuin biologisessa merkityksessä on kuitenkin moniselitteistä. Vaikeus johtuu mm. siitä, että muissa luonnollisuuden käsitteissä ”oleminen” ja ”pitäminen” ovat solmiutuneet yhteen toisella tavalla kuin biologisessa luonnollisuuden käsitteessä.

5.4 Moraaliperusteiden ongelmallisuus

Naisen ja miehen välinen parisuhde on länsimaisessa perinteessä vakiintunut seksuaali-instituutio. Kristillinen perinne pitää sitäkin synnin vaurioittamana.

Nykyaikana ovat yleistyneet yksilöllisyyttä korostavat ajattelutavat. Siitä huolimatta toisten ihmisten kunnioittaminen on laajasti hyväksytty katsomus. Toisaalta yleiset moraaliperiaatteet kuten toisten ihmisten kunnioittaminen ovat ongelmallisia yleisluontoisuutensa takia. On vaikea nähdä sääntöjä, joiden varassa niitä koskevia sovelluksia yksittäistapauksissa tulisi tehdä.

Tämä pätee myös kultaiseen sääntöön. Vaikka henkilö ajattelisikin, että hänen tulee rakastaa lähimmäistään kuten itseään, hän saattaa olla tekemättä niin, koska ei tiedä, miten häntä itseään ja lähimmäistä tulisi jossakin yksittäistapauksessa rakastaa.

Yksilön mielessä voi herätä myös kysymys, kuka on se itse, jonka rakastaminen tulisi asettaa toisen ihmisen rakastamisen malliksi. Jos rakastaa lähimmäistään kuten itseään, voi olla, ettei rakasta lähimmäistään lainkaan, koska lähimmäinen on ain van erilainen itse kuin se itse, joka on määrittynyt rakastamisen malliksi.

5.4.1 Luonnollisen lain ongelmat

Eettisen periaatteen soveltaminen yksittäistapaukseen on vaikeata myös luonnollisen lain kohdalla. Luonnolliseen lakiin sisältyy muuttuvia osia kuten seksuaalietittiset kysymykset. Luonnollisen lain muuttumattomana osana voidaan pitää hyvin yleisluonteista ohjetta: ”On tehtävä hyvää ja vältettävä pahaa.” Niin yleisluonteista sääntöä on vaikea soveltaa yksittäistapaukseen. Säännön soveltamiseksi ei ole olemassa ohjetta. Uuden ajan kristillisen teologian pohjalta taas voidaan ajatella, että hyvän tekemisen raja on Jumalan rakkaus. Miten Jumalan rakkauden sisältö tunnetaan yksittäistapauksissa?

Luterilaisessa perinteessä on ajateltu, että ihminen kykenee luonnollisen moraalityajunsa perusteella muodostamaan vähintäänkin kohtuullisen oikeita ratkaisuja moraalikysymyksistä. Tällöin kohtuullisen oikeaksi moraaliratkaisuksi seksuaalietiikan alueella voidaan ajatella yhteiskunnan lainsäädännössä määritelty tilanne – ellei ole ilmiselvää, että se sotii rakkauden kaksoiskäskyä ja kultaista sääntöä vastaan.

Luterilaisessa perinteessä ei ole innostuttu ajatuksesta, jonka mukaan kirkolla olisi erityistä eettistä tietoutta. Jos kirkko esittää vallitsevasta näkemyksestä poikkeavia eettisiä kantoja, niiden ajatellaan olevan periaatteessa yleisen moraalityajun ilmaisuja. ”Yleinen moraalitaju” ei tarkoita ”yleistä mielipidettä”, vaan sen katsotaan perustuvan luonnollisen moraalien yleispätevään ja ajattomaan muuttumattomaan osaan. Jos kirkon esittämä eettinen näkemys poikkeaa yhteiskunnassa vallalla olevasta eettisestä näkemyksestä, tähän voi olla kaksi syytä: yhteiskunnassa vallitsevat näkemykset saattavat olla joko liian sallivia tai liian rajoittavia tulkintoja luonnollisen lain muuttumattomasta osasta.

Luterilainen perinne nojaa yleensä luonnolliseen moraalilakiin, mutta tarkastelee eettisiä ratkaisuja myös suhteessa kirkon uskoon. Tarkasteltavat kysymykset eivät palaudu puhtaasti opillisiksi kysymyksiksi, mutta niitä ei voi pelkistää puhtaasti moraaliksikaan kysymyksiksi. Esimerkiksi se, minkä joku saattaa määritellä oikeudeksi, voi olla kirkon uskon näkökulmasta pikemminkin lahja eikä oikeus. Esimerkiksi siunaus ei ole oikeus eli moraalinen termi, vaikka siihen voidaankin liittää moraalisia kysymyksiä.

5.4.2 Luojan tahto

Kristillisen perinteen näkökulmasta seksuaalieettisen pohdinnan ydin liittyy Jumalan tahtoon luomisessa. Luojan tahto merkitsee kristillisen ajattelun valtavirtaperinteessä Raamatun luomiskertomuksen teologista tulkintaa siitä, mikä on ollut Jumalan tarkoitus luomisessa.

Koska tällaiseen tulkintaan sisältyy myös ns. luonnollisen järjen uskomuksia, käsitys Jumalan luomisjärjestyksestä voi periaatteessa muuttua. Viimeaikaisessa luterilaisessa teologiassa on korostettu, että kristillinen oppikin on luonteeltaan oletus, vaikka kristityt pitävät sitä totena.

Jumala on historian Jumala, ja Jumalan totuus paljastuu vasta historian loppuessa. Näin kirkko on myös etsivä yhteisö, jonka on mahdollista löytää uskostaan uusia ulottuvuuksia historian kuluessa. Vaikka luomisjärjestyksen tulkintaa on mahdollista muuttaa, sitä ei välttämättä pidä muuttaa. Kyseessä on välttämätön mutta ei riittävä edellytys.

Myös luonnollinen laki on luonteeltaan sellainen, että sen sisältö voi muuttua. Muutos on mahdollinen, koska luonnolliseen lakiin sisältyy muuttumattoman perustan lisäksi muuttuvia osia. Luonnollisen lain muuttuvia osia ei voi kuitenkaan muuttaa mielivaltaisesti. Muutokset ovat hyväksyttäviä, jos ne ilmaisevat muuttuneissa olosuhteissa aikaisempaa paremmin sen, mikä luonnollisessa laissa on muutumatonta.

5.5 Luterilaisen etiikan erityispiirteet

5.5.1 Laki ja evankeliumi, usko ja rakkaus

Luterilaisen näkemyksen mukaan kirkon opetus perustuu Raamattuun. Raamatun tulkinnassa on puolestaan pidetty ohjeellisena luterilaisen reformaation piirissä syntyneitä tulkintoja, joiden keskeisenä ilmauksena ovat luterilaiset tunnustuskirjat. Seuraavassa selostetaan eräitä luterilaiseen raamatuntulkintaan vaikuttaneita periaatteita ja niiden sovellutuksia seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Luterilaisen tulkintaperinteen mukaan Jumalan ilmoitus ihmisille koostuu laista ja evankeliumista [Apol. 4]. Evankeliumi sisältää sen pelastavan uskon sisällön, jota on julistettu apostolien ajoista lähtien ja joka on tiivistetyksi ilmaistu uskontunnustuksissa. Sen kautta Jumala lahjoittaa ihmisille uskon ja kaikki hengelliset lahjansa. Evankeliumia eli uskon sisältöä on pidetty luterilaisuudessa muuttumattoma-

na. Uskon sisällöstä on katsottu voitavan keskustella, mutta keskustelun tarkoitus on nähty siinä, että sen kautta pyritään ymmärtämään uskon sisältöä paremmin ilman ajatusta siitä, että uskon sisältö voisi ajan kuluessa itsessään muuttua.

Laki puolestaan koostuu Jumalan vaatimuksista ihmisille. Sen keskeisin tehtävä on osoittaa synty, mutta ulkonaisessa mielessä se on myös yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden perusta. Laki on reformaattoreiden mukaan ilmoitettu paitsi Raamatussa, myös jossain määrin jokaisen ihmisen omassatunnossa luonnollisena lakina. Lain perimmäisenä sisältönä on puolestaan pidetty rakkauden kaksoiskäskyn vaatimusta Jumalan ja lähimmäisen rakastamisesta. Rakkauden sisältöä ei ole pidetty periaatteessa muuttumattomana, vaan rakkauden vaatimuksen on katsottu voivan muuttua eri aikoina erilaisissa konkreettisissa tilanteissa. Tämä käsitys periytyy jo Lutherin teologiasta. Lutherin mukaan on kuitenkin olemassa Jumalan antamia käskyjä, jotka eivät muutu aikojen kuluessa. Toisaalta saman käsityksen mukaan monet Vanhassa testamentissa lausutut käskyt eivät kirjaimellisessa muodossaan enää velvoita kristittyjä.

Usko ja rakkaus saavat ilmauksensa kirkossa eri tavoin julkisella ja yksityisellä tasolla. Julkisessa keskustelussa kirkko puhuu yleisellä tasolla siitä, mitä usko ja rakkaus ovat. Pastoraalisessa toiminnassaan kirkko puolestaan soveltaa uskoa ja rakkautta käytäntöön. Perinteinen luterilainen käsitys uskon ja rakkauden suhteesta haastaa kirkkoa arvioimaan uusissa historiallisissa tilanteissa, mitä Jumala on säätänyt kaikkia aikoja velvoittavalla tavalla ja mitä kulloinenkin tilanne vaatii kristillisen rakkauden toteuttamiseksi.

Luterilainen tulkintaperinne pitää ihmistä lännen kirkon perinteen mukaisesti perisyntyn alaisena, eikä ihmisen syntyisyys merkitse ainoastaan tiettyjä tekoja. Toisin kuin roomalaiskatolinen teologia, luterilainen opetus pitää myös kaikissa kastetuissa asuvaa perisyntiä varsinaisessa mielessä syntyinä. Tämän perusteella reformaattorit saattoivat puolustaa näkemystä, jonka mukaan myös pyhien ihmisten hyvät teot ovat syntiä sanan varsinaisessa merkityksessä. Samalla he kuitenkin pitivät kiinni siitä näkemyksestä, että ihminen voi tehdä moraalisesti hyviä tekoja ja että kastetussa vaikuttava Pyhä Henki aikaansaa todellisia, Jumalan edessä kelpaavia hyviä tekoja. Syntisyyttä ei luterilaisessa teologiassa nähdä myöskään ainoastaan yksilön ominaisuutena, vaan jopa yksittäisiä syntyjä pidetään jossain määrin yhteisinä.

5.5.2 Teologinen ja filosofinen ihmiskäsitys

Luterilaisessa teologiassa on jo reformaattoreista alkaen erotettu toisistaan teologinen ja filosofinen ihmiskäsitys. Teologinen ihmiskäsitys koskee erityisesti ihmisen alkuperää ja hänen tarkoitustaan maailmassa. Sen mukaan ihminen on Jumalan luo-

ma ja hänet on tarkoitettu palvelemaan Jumalaa ja lähimmäistä ja elämään ikuista elämää. Teologiseen ihmiskäsitykseen kuuluu myös näkemys ihmisen olemusta ja toimintaa määrittelevän rakkauden luonteesta. Se voi olla joko omaa hyvää etsivää tai toisen hyvään suuntautuvaa.

Filosofiseen ihmiskäsitykseen on nähty kuuluvan kaikki se, mitä ihmisestä voidaan tietää ilman Raamatusta annettua erityistä ilmoitusta. Sen teologisena perustana on pidetty Jumalan ihmiselle luomisessa antamaa järjen lahjaa, joka on tarkoitettu myös syntiinlankeemuksen jälkeisessä tilassa tämän elämän piiriin kuuluvien asioiden arvioimiseen. Sen alaan eivät kuitenkaan kuulu ihmisen alkuperä ja lopullinen päämäärä eikä teologian osoittama ihmistä perimmäisesti määrittelevä rakkauden liike. Perisyntin aiheuttaman järjen turmeltuneisuuden on nähty vaikuttavan siten, että filosofinen tarkastelutapa pyrkii helposti selittämään teologian alaan kuuluvia asioita omasta rajoittuneesta näkökulmastaan käsin, mikä puolestaan joutaa vääristyneeseen kuvaan ihmisestä [Luther, *Disputatio de homine*].

Luterilainen erottelu teologisen ja filosofisen ihmiskäsityksen välillä pyrkii rajaamaan kaksi ihmistä koskevaa näkökulmaa, joita ei ole pidetty keskenään ristiriitaisina, mikäli niiden erilaiset soveltamisalat pystytään määrittelemään asianmukaisesti. Niiden erottamisessa on nähty kuitenkin omat vaaransa.

5.5.3 Maallinen ja hengellinen järjestys

Luterilaisen etiikan raameina on perinteisesti pidetty reformaattoreiden hahmottelemia käsityksiä Jumalan asettamista luomisjärjestyksistä ja Jumalan kahdesta regimentistä eli hallintatavasta. Luther tulkitsi Raamatun luomiskertomuksia niin, että niiden mukaan Jumala asetti jo paratiisissa kaksi instituutiota ihmisen avuksi: antaessaan kiellon syödä hyvän ja pahan tiedon puusta hän perusti kirkon alkumuodon jumalanpalveluksen paikaksi, ja antaessaan ensimmäisille ihmisille käskyn lisääntyä Jumala perusti perheen maallisen elämän jatkuvuuden takaamiseksi. Luther piti siis perhettä jo ennen syntiinlankeemusta asetettuna instituutiona. Syntiinlankeemuksen jälkeen Jumala asetti Lutherin mukaan myös maallisen hallinnon eli esivallan.

Reformaattoreiden mukaan Jumala hallitsee asettamiensa luomisjärjestysten kautta kahdella tavalla: kirkon kautta hengellisesti ja esivallan kautta maallisesti. Luterilaiset tunnustuskirjat määrittelevät kirkon ja yhteiskunnallisen vallan suhteita käyttäen hyväkseen edellä mainittuja erotteluja. Augsburgin tunnustuksen mukaan ihmiseen on jäänyt syntiinlankeemuksen jälkeenkin jonkinlainen kyky järjen avulla muodostaa käsitys oikeasta ja väärästä maallisen elämän alueella sekä tähän liittyvä valinnanvapaus [CA 18]. Kristillinen usko ei siten kumoa yhteiskunnan laillisia järjestyksiä, jotka ovat Jumalan hyviä tekoja. Tämän vuoksi tunnustuksessa ke-

hotetaan, että kristittyjen tulee “välttämättä totella esivaltaa ja heidän lakejansa, mikäli ne eivät käske tekemään syntiä.” Kuuliaisuus nähtiin Jumalan antaman rakkauten käskyn toteuttamisena.

Esimerkkinä väärästä tavasta asettaa vastakkain yhteiskuntajärjestys ja Jumalan tahto esitettiin vaatimus ottaa Mooseksen lain oikeudelliset käskyt yhteiskunnan elämän perustaksi. Reformaattorit tekivät myös eron maallisen käskyvallan ja kirkollisen vallan välillä käsitellessään piispojen valtaa. Vastustaessaan piispojen poliittista valtaa reformaattorit esittivät, että piispojen varsinainen valta on valtaa julistaa evankeliumia ja jakaa sakramentteja; maallista valtaa heillä voi olla ainoastaan inhimillisen oikeuden perusteella [CA 16; 28, Apol. 16].

Kirkon sisäisistä asioista Augsburgin tunnustuksessa todetaan, että on oikein säilyttää ihmisten aloittamia perinteisiä jumalanpalvelusmenoja ja kirkollisia tapoja, sikäli kuin ne edistävät järjestystä eikä niitä pidetä pelastukselle välttämättöminä. Niistä voidaan tarvittaessa myös luopua, mikäli se ei aiheuta pahennusta [CA 15; 24].

5.6 Kristillinen seksuaalietiikka

5.6.1 Sukupuolisuus, lisääntyminen ja rakkaus

Reformaattorit käsittelivät seksuaalisuutta erityisesti puolustaessaan pappien oikeutta solmia avioliitto ja kiistäessään naimattomuuslupauksien oikeutuksen. Tässä yhteydessä he vetosivat sekä Raamatun sanomaan että kaikille ihmisille yhteiseen kokemukseen ihmisluonnosta. Luonnollinen tarkoitti heille ennen muuta sitä, mikä Raamatun tekstien perusteella voidaan ymmärtää Jumalan alkuperäisen luomistahdon mukaiseksi. Tämän ”luonnollisen” reformaattorit uskoivat ihmisten kykenevän havaitsemaan myös jossain määrin nykyisessä syntiinlankeemuksen turmelemassa tilassaan.

Tunnustuskirjoissa ihminen kuvataan Raamatun alkukertomuksiin liittyen olennoksi, joka on luotu mieheksi ja naiseksi ja johon Jumala on jo luomisessa asettanut sukupuolten välisen kiintymyksen. Tämän tarkoituksena nähtiin ihmisen lisääntyminen. Vaikka kiintymys syntiinlankeemuksen seurauksena esiintyvän synnillisen pahan himon vaikutuksesta vääristynyt ja voimistunut, on se tunnustuskirjojen mukaan olemukseltaan edelleen Jumalan alkuperäisen tarkoituksen mukaista. [CA 23; Apol. 23; Schmalkaldenin opinkohdat 11].

Reformaattorit näkivät homoseksuaalisen käyttäytymisen osana syntiä, jota

kutsuttiin sodomiaksi eli Sodomian synniksi. Tässä he liittyivät keskiajan teologiassa vakiintuneisiin käsityksiin. Esimerkiksi Luther tulkitsi Sodomian syntiä Room. 1:26–27 valossa niin, että sen taustalla on miehen ja naisen välisen luonnollisen halun tukahduttamisen ja tätä seuraava samaan sukupuoleen kohdistuvan luonnonvastaisen halun herättäminen.

Luther käsitti siis samaan sukupuoleen kohdistuvan seksuaalisen halun Jumalan luomisjärjestyksen vastaiseksi. Lutherin maininta siitä, että sodomia on tullut saksalaisten tietoisuuteen suhteellisen myöhään Italian kautta, viittaa siihen, että hän käsitti ilmiön pikemmin opituksi käyttäytymismalliksi kuin syntiseen ihmisluontoon yleismaailmallisesti kuuluvaksi paheeksi.

Reformaattorien käsitys sukupuolisuudesta perustui siten keskeisesti teologiseen näkemykseen ihmisestä, vaikka he perustelivat näkemyksiään myös filosofiseen ihmiskuvaan eli järjen alueeseen kuuluvilla seikoilla. Teologisen näkemyksensä he puolestaan ankkuroivat Raamatun tekstien tulkintaan, jossa he tukeutuivat mahdollisuuksien mukaan aiempien teologioiden tulkintoihin. Usein he kuitenkin hylkäsivät aiemmat tulkinnat, mikäli ne näyttivät heistä olevan ristiriidassa Raamatun itsensä kanssa.

5.6.2 Avioliitto, naimattomuus ja seksuaalisuus

Tunnustuskirjoissa opetetaan avioliitosta, että Raamatun mukaan Jumala on asettanut sen jo ennen syntiinlankeemusta erikseen säädettyksi elämänmuodoksi. Sen tarkoituksena oli suvunjatkaaminen ja jälkeläisten kasvattaminen. Syntiinlankeemuksen jälkeisessä tilanteessa yhdeksi avioliiton tehtäväksi nähtiin myös olla lääke syntiä vastaan, mihin eräät Paavalin lausumat avioliitosta yhdistettiin. Luther sisällyttää Isossa katekismuksessa Jumalan säätämykseen myös isän ja äidin tehtävän kasvatata lapset toteuttamaan uskoa ja rakkautta. Avioliiton rooli perheen perustana oli keskeinen reformaattoreille. Luomisjärjestyksiin kuuluva perhe puolestaan ymmärrettiin reformaatioaikana modernia ydinperhettä laajempänä yhteisönä, kotitaloutena (lat. *oconomia*), mikä korosti sen luonnetta yhteiskunnan taloudellisena perusyksikkönä.

Reformaattorit eivät kiistäneet naimattomuutta elämänmuotona, mutta he katsoivat, että Raamatun mukaan vain harvat ovat saaneet siihen erityisen lahjan. Niitä, jotka eivät sovellu elämään pidättyväisyydessä reformaattorit velvoittivat solmimaan avioliiton. He eivät myöskään johtaneet avioliiton jumalallista oikeutusta ainoastaan Raamatun teksteistä, vaan heidän mukaansa se voidaan todeta myös sukupuolien välisestä luonnollisesta kiintymyksestä. Tätä kiintymystä he pitivät merkkinä Jumalan luomisessa asettamasta laista, joka tulee asettaa etusijalle ennen inhimil-

lisiin säädöksiin perustuvia naimattomuuslupauksia.

Luther vastusti kuitenkin laajalle levinnyttä käsitystä, jonka mukaan aviorikosta ei tule pitää vakavana syntinä, koska sen perustana on luonnollinen halu. Vaikka avioliitto on reformaattorien mukaan Jumalan erikseen säätämä elämänmuoto, oikeus avioliiton solmimiseen kuuluu maallisen elämän alueeseen [CA 23; 27; Apol. 23; Schm. opinkohdat 11].

Luterilaisten kirkkojen piirissä suhtautuminen homoseksuaalisuuteen ja homoseksuaaliseen käyttäytymiseen on ollut perinteisesti kielteistä. Kielteistä kantaa puolustetaan mm. seuraavilla perusteilla:

- Homoseksuaalinen käyttäytyminen (homoseksuaalisuus) on luonnontonta siinä mielessä, että se ei vastaa Jumalan alkuperäistä luomistahtoa, vaan on ilmausta perisyntien turmelemasta ihmisyydestä.
- Homoseksuaalisuus on kristillisen ihmiskuvan vastaista, mihin liittyy näkemys sukupuolien vastakkaisuudesta ja toisiaan täydentävästä luonteesta.
- Homoseksuaalinen käyttäytyminen on Raamatussa ilmoitetun Jumalan lain vastaista; sitä koskevia käskyjä ei joko pidetä periaatteessa rakkauten muuttuvaan osaan kuuluvina tai niiden suhteen ei nähdä perusteita muuttaa kantaa.

Nämä perusteet ovat luonteeltaan teologisia ja ne edellyttävät sen näkemyksen, että Raamatun kautta ilmoitetun Jumalan tahdon mukaan homoseksuaalisuus on sinänsä luonnonvastaista tai ainakin Jumalan tahdon vastaista.

Näiden lisäksi kielteistä kantaa puolustetaan seuraavilla ei-teologisilla perusteilla, jotka voidaan perinteisen luterilaisen opin kannalta ymmärtää kuuluvan pikemmin järjen kuin erityisen ilmoituksen alueelle.

- Homoseksuaalinen käyttäytyminen voidaan ymmärtää luonnottomaksi tai moraalisesti vääräksi järkeen perustuvilla (lääketieteellisillä, yhteiskunnallisilla ym.) argumenteilla eli luonnollisen moraalilain perusteella.
- Ajatellaan, että homoseksuaalisuus ei ole pysyvä ominaisuus.
- Homoseksuaalisuus tunnetaan eri aikoina ja monissa kulttuureissa, mutta se on aina ollut enemmistön seksuaalikäyttäytymisestä poikkeava ilmiö.

Viime aikoina on esitetty myös yhä enemmän seikkoja, joilla perustellaan myönteistä suhtautumista homoseksuaalisuuteen. Positiivista kantaa perustellaan seuraav-

vasti:

- Homoseksuaalisissa suhteissa toteutuu rakkaus, joka on heteroseksuaaliseen rakkauteen rinnastettavissa oleva Jumalan luomistahdon ilmaus.
- Homoseksuaalisuus ei kuulu uskon vaan rakkauden alueelle, jonka suhteen käsityksiä oikeasta ja väärästä voidaan tarkastella uudelleen uudessa historiallisessa tilanteessa.
- Homoseksuaalisuus ei ole ristiriidassa kristillisen ihmiskuvan kanssa, vaikka tähän kuuluisikin käsitys sukupuolien vastakkaisuudesta ja toisiaan täydentävästä luonteesta.
- Raamatussa esiintyvät homoseksuaalisuutta koskevat kiellot eivät kuulu lain muuttumattomaan osaan.
- Reformaatioaikana ei ollut tämän tulkinnan mukaan käsitystä homoseksuaalisuudesta yksilölle ominaisena, pysyvänä taipumuksena. Ajatellaan, että nykyinen käsitys homoseksuaalisen käyttäytymisen takana olevasta taipumuksesta puolustaa ilmiön hyväksyttävyyttä luonnollisen moraali-tajun perusteella.
- Historiallinen kehitys on mahdollistanut sen, että perinteisessä käsityksessä voidaan havaita kristilliselle uskolle vieraita aikahistoriallisesti si-toutuneita käsityksiä (patriarkalismi, heteroseksismi jne.).

Nämä perustelut liittyvät edellä kuvattuihin luterilaisen teologian peruseriaat-teisiin, vaikka niistä vedetäänkin perinteisestä näkemyksestä poikkeavia johtopää-töksiä. Perusteluihin liittyvien raamatunkohtien tulkintaa on käsitelty edellä. Näi-den lisäksi positiivista suhtautumista perustellaan yleiseen rationaliteettiin perustu-villa argumenteilla siinä määrin, kuin asian katsotaan kuuluvan järjen eikä Raama-tun kautta tunnettavan erityisen ilmoituksen alaan. Näistä perusteluista on enem-män ihmiskuvaa käsittelevässä jaksossa.

5.6.3 Kirkot, avioero, avoliitto ja rekisteröity parisuhde

Reformaattorit lakkasivat pitämästä avioliittoa sakramenttina. Osittain tähän liittyen he sallivat myös avioeron tietyissä tapauksissa, mikä oli merkittävä muutos suhtees-sa lännen kirkon aiempaan käytäntöön. Nämä piirteet ovat sittemmin erottaneet luterilaisen avioliittokäsityksen muun muassa roomalaiskatolisesta käsityksestä.

Edellä kuvatuista reformaatioajan keskusteluista lähtien luterilaisessa teologias-sa on pidetty seksuaalisuutta yleensä Jumalan hyvänä luomistekona. Suvunjatkami-sen periaatteellista merkitystä on perinteisesti korostettu, joka näkyy muun muassa

siinä, että hedelmättömyyttä pidettiin pitkään perusteena avioerolle. Historian kulessa myös avioliiton muut ulottuvuudet ovat saaneet enemmän painoarvoa. Osaltaan tämä on liittynyt sukupuolielämää koskevien käsitysten muutoksiin kirkossa ja yhteiskunnassa.

Jo perinteinen luterilainen teologia antaa periaatteellisen mahdollisuuden avioliittoon ja seksuaalisuuteen liittyvien käsitysten muuttamiseen, mikäli katsotaan, että kyse on rakkauden alaan liittyvistä vaatimuksista tai inhimillistä alkuperää olevien käsitysten uudelleenarvioinnista. Yhteiskunnan lainsäädännön muuttuminen voidaan nähdä myös siten kirkkoa velvoittavana, että perinteisen käsityksen mukaan kirkon tulee omantunnonsyistä kehottaa jäseniään noudattamaan laillisen esivallan käskyjä, mikäli se ei voi osoittaa, että Jumalan tahto on esivallan käskyjen kanssa ristiriidassa.

Siunaaminen on tärkeä osa myös luterilaisen kirkon toimintaa. Siunaamisen merkitys on luterilaisuudessa ymmärretty kuitenkin eri tavalla kuin esimerkiksi roomalaiskatolisessa ja idän ortodoksisissa kirkkoissa. Luterilainen näkemys on korostanut sitä, että kirkko siunaa ihmisiä eikä esineitä. Esimerkiksi kirkkorakennuksen tai kodin siunausta on pidetty niissä toimivien ihmisten siunaamisena. Siunaaminen ymmärretään Jumalan siunauksen välittämiseksi. Tämän merkinä siunattaessa luetaan Raamatun teksti, jossa ilmenee siunattavaa asiaa koskeva Jumalan käsky ja lupaus. Avioliittoa siunattaessa keskeistä on lupaus lisääntymisestä ja lasten kasvattamisesta. Aviopuolisot siunataan vastaanottamaan Jumalan lupaama lahja ja hoitamaan tähän liittyvää tehtävää perheessä.

Seuraavassa tarkastellaan samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröintiin liittyviä kantoja ja niiden perusteluita, sikäli kuin ne vetoavat luterilaiseen perinteeseen.

Samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröintiin suhtaudutaan kielteisesti seuraavista syistä:

- Homoseksuaalinen halu tai homoseksuaaliset aktit on nähty luonnonvastaisina tai synnillisinä; rekisteröinnin on nähty edistävän tällaista elämänmuotoa.
- Parisuhteen rekisteröinnin on nähty rinnastuvan avioliiton solmimiseen tavalla, joka sekoittaa nämä instituutiot toisiinsa.
- Homoseksuaalisia taipumuksia omaaville tulee suositella pidättäytymistä homoseksuaalisuuden toteuttamisesta.

Näistä viimeinen peruste ei edellytä tiettyä kantaa itse homoseksuaalisuuden hyväksyttävyyteen.

Rekisteröintiin suhtaudutaan positiivisesti seuraavilla perusteilla, jotka edellyttävät, että homoseksuaalista rakkautta ei nähdä sinänsä Jumalan tahdon vastaisena tai että se nähdään jopa heteroseksuaalisen rakkauden kaltaisena Jumalan hyvänä luomistekona:

- Seksuaalisuuden toteuttamista voidaan pitää suositeltavana homoseksuaalisesti suuntautuneille samoilla perusteilla kuin heteroseksuaalisesti suuntautuneille. Tämä perustuu käsitykseen seksuaalisuuden toteuttamisen merkityksestä “lääkkeenä syntii vastaan”.
- Yhteiskunnan antamaa mahdollisuutta tulee kunnioittaa, koska se ei ole ristiriidassa Jumalan tahdon kanssa.
- Rekisteröidyssä parisuhteessa voidaan nähdä elementtejä, jotka on perinteisesti liitetty vain avioliittoon, kuten puolisoiden välinen pitkäaikainen sitoutuminen, ilman että näitä instituutioita samastetaan toisiinsa.
- Samaa sukupuolta olevien parisuhde voidaan nähdä perheen keskeisenä osana, ja näin pitkäaikaisen parisuhteen suosiminen voidaan nähdä reformaattoreiden avioliittoa ja perhettä koskevien periaatteiden soveltamisena (perhe lasten kasvattamiseen tähtäävänä instituutiona).

Näiden lisäksi rekisteröintiin voidaan suhtautua positiivisesti, ilman että otetaan kantaa homoseksuaalisuuden hyväksyttävyyteen:

- Parisuhteen rekisteröinti voidaan nähdä maallisen regimentin alaan kuuluvana toimituksena, jonka perusteella pari saa tietyt lailliset oikeudet ja velvollisuudet yhteiskunnassa.
- Parisuhteen rekisteröintiä voidaan pitää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja hyvinvointia edistävänä toimituksena.

Rekisteröityjen parisuhteiden siunaamista vastaan esitetään seuraavia perusteita:

- Homoseksuaalinen halu tai homoseksuaaliset aktit on nähty luonnonvastaisina tai synnillisinä, ja samaa sukupuolta olevien parisuhteen siunaaminen on nähty siten synnin hyväksymisenä.
- Parisuhteen siunaaminen rinnastuu avioliiton siunaukseen ja näin se sekoittaa nämä instituutiot keskenään.
- Luterilainen kirkko ei siunaa suhdetta tai esineitä, vaan ainoastaan ihmisiä.

Siunaamisen puolesta esitetään seuraavia perusteluja:

- Samaa sukupuolta olevien parisuhde kuuluu Jumalan hyviin luomistekoihin ja osapuolet siunataan sitä hoitamaan.
- Samankaltaisuudesta huolimatta siunaaminen ei välttämättä samastu avioliiton siunaukseen.
- Siunaaminen voidaan nähdä parisuhteen osapuolten kodinsiunauksena.
- Siunaaminen voidaan nähdä osapuolten siunaamisena vastuullisiin tehtiin heidän muodostamansa perheen piirissä.

6 KIRKOLLISET TOIMITUKSET

6.1 Mikä on kirkollinen toimitus?

6.1.1 Kirkollisten toimitusten kirja

Nykyinen Kirkollisten toimitusten kirja (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkokäsikirja III) otettiin käyttöön adventtina 2004. Uusi kirja korvasi vuonna 1984 käyttöön otetun edellisen Kirkollisten toimitusten kirjan. Uudessa kirjassa on kolme osaa:

1. kasuaalitoimitukset (kaste, avioliiton solmiminen, hautaus, rippi ym.),
2. vihkimiset, virkaan asettamiset ja tehtävään siunaamiset (jotka liittyvät kirkon virkaan ja seurakunnan jumalanpalvelustiloihin) sekä
3. rukoushetkiä.

Uuden Kirkollisten toimitusten kirjan oli valmistellut käsikirjakomitea, jonka kirkolliskokous asetti 1988. Uudistuksen tavoitteena oli muun muassa

- toimitusten jumalanpalvelusluonteen korostaminen,
- Raamatun käytön vahvistaminen,
- virren aseman vahvistaminen,
- liturgisen kielen uudistaminen,
- vaihtoehtoisuuden ja monimuotoisuuden lisääminen,
- toimituskeskustelujen kehittäminen,
- seurakuntalaisten kanssakäymisen lisääminen sekä
- seurakunnan osallistumisen vahvistaminen.

Komitean yleisperustelujen mukaan uudistuksen keskeiset teologiset painotukset olivat ”kirkollisten toimitusten lähtökohta kolminaisuusoppissa (trinitaarisuus) ja elämäntilanteen huomioon ottava toteutus (kontekstuaalisuus)”. Kolminaisuusoppi muistuttaa, että kirkollisissa toimituksissa tekee työtään pelastava Jumala, joka lah-

joittaa ihmisille pyhyytensä ja saa heidät iloitsemaan hyvistä lahjoistaan. Kirkollisten toimitusten yhteydessä otetaan huomioon koko ihminen ja se tilanne, jossa hän elää.

Käsikirjakomitea muistutti, että luotuna olentona ihminen etsii yhteyttä Jumalaan erityisesti elämän käännekohtissa. Hän tuntee kiitollisuutta luomisen lahjoista ja haluaa jättää elämänsä Jumalan siunauksen varaan. Näin tapahtuu siunaustoimituksissa ja rukoushetkissä. (Käsikirjakomitean perustelut 2001)

Käsikirjakomitean ehdotuksessa kirkollisten toimitusten kirjan lopussa oli siunaamistoimituksia ja rukoushetkiä. Siunaamistoimituksia oli laadittu mm. kodin ja toimitilojen siunaamiseen sekä kylvön ja lipun siunaamiseen. Rukoushetket oli tarkoitettu perheen ja seurakunnan arkeen ja juhlaan sekä sairaan luona ja surun aikana vietettäviksi. Siunaamistoimitusten alussa oli yleisluonteinen siunaamisen kaava, jota ”voidaan soveltaa toimituksissa, joissa pyydetään siunausta esimerkiksi rakennusta tai toimitilaa käyttöön otettaessa sekä työtä tai harrastustoimintaa aloitettaessa”.

Komitea viittaa siunaukseen, joka on saatu ”jo luomisessa ja lunastuksessa”. Tämän muistaminen johtaa ylistämään kaiken siunauksen lähdeä ja lahjoittajaa. Samalla se johtaa rukoukseen ja esirukoukseen. Ihmisten kokemus Jumalasta kaiken hyvän antajana vahvistuisi, jos kirkko sanomallaan voisi olla mukana elämän eri tilanteissa. Raamatullisena perustana siunaustoimituksille komitea mainitsee apostoli Paavalin sanan:

”Kaikki, minkä Jumala on luonut, on hyvää, eikä siitä tarvitse hylätä mitään, kun se otetaan kiittäen vastaan. Jumalan sana ja rukous pyhittävät sen.” (1. Tim. 4:4–5)

Käsikirjakomitea laati uudeksi Kirkollisten toimitusten kirjaksi ehdotuksen, jossa oli neljä osaa: kasuaalit, vihkimykset, rukoushetket ja siunaukset. Kirkolliskouksen käsittelyssä rakenne pelkistyi. Käsikirjavaliokunnan esityksen perusteella uuteen kirkollisten toimitusten kirjaan tuli lopulta kolme osaa.

Uuden Kirkollisten toimitusten kirjan ensimmäisessä osassa ovat kasuaalitoimitukset, joista säädetään kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä Ne ovat kaste, konfirmaatio, kirkon yhteyteen ottaminen, avioliiton solmiminen, hautaus, yksityinen rippi sekä ehtoollinen sairaan luona. Lisäksi ensimmäisessä osassa on eräitä rukoushetkiä ja kodin siunaaminen, joista ei ole säännöstä kirkkolainsäädännössä. Toisessa osassa ovat kirkon virkaan vihkimiset, virkaan asettamiset, tehtävään siunaamiset sekä kirkon, hautausmaan ja siunauskappelin vihkimisen kaavat. Näilläkin toimituksilla on perusta kirkkolainsäädännössä, sillä niistä säädetään kirkkolaissa ja kirk-

kojärjestyksessä. Kolmannessa osassa on rukoushetkiä elämän eri tilanteisiin.

6.1.2 Kirkollisen toimituksen merkitys

Luterilaisen kirkon jumalanpalveluselämän keskeisimmät kirkolliset toimitukset ovat Kristuksen asettamat kaste ja ehtoollinen. Muut kirkolliset toimitukset ovat kirkon perinteessä syntyneitä ja kirkon päätöksellä vakiintuneita siunaustoimituksia ja rukoushetkiä. Kaikkiin kirkollisiin toimituksiin liittyy samoja hengellisiä merkityksiä kuin sakramentteihin.

1. Sakramentit välittävät armon eivätkä vain ole armon merkkejä. Muilla kirkollisilla toimituksilla ei ole samaa armonvälineen merkitystä, mutta nekin tukevat seurakuntalaisen uskonelämää.
2. Sakramentit vahvistavat uskoa. Koska ihmisen on vaikea ottaa vastaan Jumalan lupauksia ja vastata niihin, Jumalan sanaan on liitetty näkyviä aineellisia merkkejä, jotka kertovat Jumalan hyvyydestä. Vastaavasti muihinkin kirkollisiin toimituksiin liittyy näkyviä merkkejä (vihkisor-mukset, hautaansiunaamisen hiekka, vihkimyksissä käytettävät liturgiset vaatteet), jotka tekevät toimituksen hengellisen sisällön näkyväksi.
3. Sakramentit lisäävät ykseyttä ja sitoutumista kirkossa. Uskonpuhdistajien korostuksen mukaan sakramenttien tehtävä oli vakuuttaa uskovia siitä, että he ovat todella Kristuksen ruumiin jäseniä ja Jumalan valtakunnan perillisiä. Vastaavasti muutkin kirkolliset toimitukset ovat yksilölle ja yhteisölle juhlallinen muistutus siitä, että seurakuntalainen kuuluu kirkon perhepiiriin ja hoitaa seurakunnassa omaa, erityistä tehtäväänsä kastettuna ja konfirmoituna seurakuntalaisena, avioliittoon vihittyinä puolisona, virkaan vihittyinä palvelusviran hoitajana jne.
4. Sakramentit vakuuttavat Jumalan lupauksista. Reformaattorien korostuksen mukaan Kristus asetti sakramentit, koska heikko ihmisluonto tarvitsee toistuvaa vakuutusta Jumalan hyvyydestä. Vastaavasti kirkko on säätänyt muita kirkollisia toimituksia, jotta seurakuntaiset saisivat toistuvasti elämän eri käännekohtissa muistutuksen siitä, että Jumalan hyvät lupaukset koskevat myös heitä.

Kirkon käytännöllisen elämän näkökulmasta on korostettu kirkollisten toimi-

tusten neljää keskeistä piirrettä:

1. Kirkolliset toimitukset ovat siirtymäriittejä, jotka tukevat seurakuntalaisia ja perheitä elämän käännekohdissa. Siirtymäriitit tukevat myös yhteisön sisäistä yhteenkuuluvaisuutta ja vakautta.
2. Joillakin kirkollisilla toimituksilla on myös yhteiskunnallinen luonne. Kaste liittyy seurakunnan hoitamaan väestökirjanpitoon, ja avioliittoon vihkimisessä pappi käyttää vihkijänä maallista virkavaltaa.
3. Kirkolliset toimitukset ovat evankeliumin julistusta ja sielunhoitoa. Seurakuntalaiset saavat omaan elämäntilanteeseensa henkilökohtaisesti sovelletun opetuksen kristillisen uskon ydinsisällöstä. Erityisesti toimituskeskusteluissa toteutuu myös sielunhoidollinen kuunteleminen ja rinnalle asettuminen, joiden pohjalta toimituksen toteutus voidaan soveltaa juhlaväen tilanteeseen.
4. Kirkolliset toimitukset ovat jumalanpalveluksia ja seurakunnan yhteisiä juhlia. Kysymys ei ole vain papin hoitamasta yksityisestä toimituksesta vaan seurakuntalaisten viettämästä yhteisestä juhlasta. Usko ei ole yksityisasia, vaan se syntyy ja elää seurakunnan yhteydessä Juhlan luonnetta ja yhteisöllistä ulottuvuutta on vahvistettu lisäämällä toimituksiin liturgista rikkautta, kuten havainnollisia eleitä ja seurakunnan toteutettavissa olevia osioita.

Samat korostukset toistuvat Kirkollisten toimitusten oppaassa, jonka piispainkokous hyväksyi syyskuussa 2005. Kirkollisten toimitusten opas ”Sinä olet kanssani” syventää toimitusten teologisia perusteita ja antaa niiden toteutukseen yksityiskohdaisia ohjeita. Oppaan mukaan kirkon pyhien toimitusten perimmäisenä tarkoituksena on välittää ihmisille yhteys Jumalaan ja osallisuus pelastukseen. Tämä tapahtuu ihmiselämän keskellä ja sen asettamien edellytysten mukaisesti. Kirkollisiin toimituksiin kuuluu kirkon uskon ja ihmisten elämäntilanteiden välinen vuorovaikutus.

Kristillisen uskon mukaan ihminen on kokonaisuus, jossa ruumiillinen, henkinen, sosiaalinen ja hengellinen ulottuvuus kuuluvat erottamattomasti yhteen. Ihminen on luotu Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi. Jumalan luomana hän elää alusta loppuun, tietoisesti tai tiedostamatta, persoonallisessa suhteessa Luojojansa kanssa: ”Minne voisni mennä sinun henkesi ulottuvalta, minne voisni paeta sinun edestäsi” (Ps. 139:7). Jumala on luonut ihmisen elämään toisten ihmisten yhteydessä. Luomis-

kertomuksen mukaan ihmisen tehtävänä on viljellä ja varjella luomakuntaa ja palvella Jumalaa ja lähimmäisiään (1. Moos. 1–2).

Elämän ajalliset lahjat ovat Jumalan hyviä lahjoja. Näihin kuuluvat mm. koti ja suku sekä rakkaus ja ystävyys. Uudessa testamentissa kehoitetaan ottamaan ne kiittäen vastaan: “Kaikki, minkä Jumala on luonut, on hyvää, eikä siitä tarvitse hylätä mitään, kun se otetaan kiittäen vastaan. Jumalan sana ja rukous pyhittävät sen” (1. Tim. 4:4–5).

Opas muistuttaa, että ihminen elää samalla myös lankeemuksen ja katoavaisuuden todellisuudessa. Hän kaipaa Jumalaa, mutta pyrkii myös eroon Luojastaan (1. Moos. 3). Ihmissuhteiden hauraus, yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus, luomakunnan lahjojen väärinkäyttö ja tuhoutumisen pelko varjostavat jokaisen elämää. Lankeemuksesta huolimatta jokainen ihminen pysyy Jumalan luomana ja hänen kuvanaan. Siksi kirkko kutsuu kaikenlaisia ja monin tavoin epätäydellisiä ihmisiä kirkollisten toimitusten kautta Jumalan yhteyteen.

Kirkollisten toimitusten opas korostaa toimitusten merkitystä elämän käännekohtissa, joissa ihminen kohtaa olemassaolon perimmäiset kysymykset, ilot ja ahdistukset erityisellä tavalla. Tällaisia vaiheita ovat esimerkiksi syntymä, aikuistuminen, avioituminen, erilaiset työelämän haasteet, sairaus, kärsimys ja kuolema. Kirkollisissa toimituksissa ihmisen elämän merkittävät vaiheet liittyvät kirkon jumalanpalveluselämän yhteyteen.

Jokaisella toimituksella on oma erityinen luonteensa. Yhteistä niille on, että ne kaikki välittävät Jumalan hyviä lahjoja. Kristuksen läsnäolosta seuraa, että toimitukset eivät ole pelkästään tunteiden ilmausta tai eettistä kehotusta. Luetun, julistetun ja laulettu sanansa välityksellä Jumala synnyttää uskoa, toivoa, rakkautta, yhteyttä, iloa ja rauhaa. Sanansa kautta hän puhuttelee ja armahtaa, sitoo ja päästää, lohduttaa ja vapauttaa. Opas mainitsee erityisesti siunaamisen hengellisen merkityksen: kun ihmiset siunataan toimituksissa, heille välittyy elävän Jumalan siunaus.

6.1.3 Eriluonteiset kirkolliset toimitukset

Kirkolliset toimitukset ovat kirkolliselta ja oikeudelliselta merkitykseltään erilaisia. Oman tärkeysluokkansa muodostaa kaste, joka on sakramentti. Kristuksen itsensä säätämänä pyhänä toimituksena sillä on yhdessä ehtoollisen kanssa kirkolle ja jokaiselle kristitylle ainutlaatuinen ja perustavan tärkeä hengellinen merkitys.

Joillakin kirkollisilla toimituksilla on kirkko-oikeudellinen perusta. Kasuaali-toimitusten, virkaan vihkimisten, virkaan asettamisten sekä kirkon, hautausmaan ja hautauskappelin vihkimisen perusta on kirkkolainsäädännössä. Siksi niiden tarkoitus, toteutus, muoto ja toimittamisen valtuutus on säännelty tarkasti kirkkolaissa,

kirkkojärjestyksessä tai kirkkokäsikirjassa, jotka hyväksyy kirkolliskokous.

Yhdellä kirkollisella toimituksella on oikeudellisia vaikutuksia myös yhteiskunnan lainsäädännön perusteella. Avioliittoon vihkiminen on myös siviilioikeudellinen toimi, jonka yhteiskunnallisen merkityksen perusta on avioliittolaissa. Siksi avioliittoon vihkimisen ydinsisällöstä ja vihkijän valtuutuksesta on säädetty laissa.

Avioliiton siunaamisen kaavalla ei ole avioliittoa synnyttävää oikeudellista merkitystä, koska itse vihkiminen tapahtuu ennen siunaamista eri toimituksena kirkollisesti toisessa uskonnollisessa yhdyskunnassa tai siviilivihkimisenä viranomaisen edessä. Avioliittolakiin sisältyvä avioliiton määritelmä rajoittaa kuitenkin myös avioliiton siunaamisen kaavan käyttöä, sillä kaavan tarkoituksena on siunata nimenomaan yhden miehen ja yhden naisen välillä solmittu avioliitto. Lisäksi avioliiton siunaamisen kaavan tarkoituksesta säädetään kirkkojärjestyksessä.

Kirkollisten toimitusten kirjan kolmannen osan rukoushetkillä ei ole oikeudellista merkitystä yhteiskunnan eikä kirkon lainsäädännön kannalta. Niteessä on aineistoa erilaisiin tilannekohtaisiin rukoushetkiin sekä esineiden ja tilojen siunaamiseen. Oikeudellisen merkityksen puuttuessa korostuvat hengellinen sisältö ja yhteys kirkon uskoon ja kristilliseen ihmiskäsitykseen.

Kaikki toimitukset ovat Jumalan käskyyn ja lupaukseen perustuvia jumalanpalveluksia. Kirkollisten toimitusten opas muistuttaa, että Jumala itse on käskennyt kunnioittaa hänen nimeään, muistaa hänen hyviä tekojaan ja turvautua hädässä häneen. Jumala on itse luvannut kuulla rukoukset ja avunpyynnöt: ”Huuda minua avuksi hädän päivänä! Minä pelastan sinut, ja sinä kunnioitat minua” (Ps. 50:15). Jumalan käskyyn ja lupaukseen turvautuen ihminen voi rukoilla myös epäilysten ja vaikeuksien keskellä.

6.1.4 Kirkollisten toimitusten tavoitteet

Pyhien toimitustensa kautta kirkko palvelee jäseniään. Toimitukset liittyvät luonnollisella tavalla ihmisen elämänkaareen ja auttavat häntä kohtaamaan oman elämänsä muutoksia. Ne ovat monille keskeinen syy olla kirkon jäsen. Samalla kirkolliset toimitukset palvelevat myös kirkon opetustehtävän hoitamista. Sanoin ja teoin niissä vahvistetaan kirkon jäsenten uskoa ja Jumalan kansan yhteyttä.

Toimituksissa kohdataan myös ihmisiä, jotka eivät tunne kirkon uskoa ja elämää tai eivät koe sitä omakseen. Siten toimituksilla on myös missionaarinen ulottuvuus. Jokainen pyhä toimitus todistaa Jumalan rakkaudesta ja kutsuu Kristuksen yhteyteen. Kirkollisten toimitusten yhtenä tarkoituksena on rohkaista ja vahvistaa niitä seurakuntalaisia, jotka syystä tai toisesta kokevat etäänntyneensä kirkon uskosta ja elämästä. Samalla toimitusten tehtävänä on kutsua uusia ihmisiä Hyvän Paimenen

luo evankeliumin iloon: ”Iloitkaa kanssani! Minä löysin lampaani, joka oli kadoksissa” (vrt. Luuk. 15:1–10). Parhaiten tämä toteutuu siellä, missä luotetaan Pyhän Hengen voimaan ja Jumalan sanan vaikutukseen.

Kirkollisten toimitusten opas määrittlee toimituksille palvelun, opetuksen, todistamisen ja kutsumisen merkitykset. Näin opas asettaa kirkollisten toimitusten hoitajille neljä suurta haastetta:

- Jokainen kirkollinen toimitus tulisi toteuttaa niin, että kirkon jäsen tulee palveluksi omassa elämäntilanteessaan. Siksi toteutuksen täytyy liittyä herkällä ja luovalla tavalla ihmisen tilanteeseen.
- Jokaisessa kirkollisessa toimituksessa hoidetaan myös kirkon opetusvirkaa. Siksi sanoman on oltava kirkon yhteisen uskon ja elämäkäsitteiden mukaista.
- Jokaisen kirkollisen toimituksen on annettava uskottava todistus Jumalan toiminnasta. Siksi toimituksen sisällön on oltava uskollinen sille, mitä Raamatun mukaan tiedetään Jumalan tahdosta.
- Jokaisen kirkollisen toimituksen on kutsuttava ihmisiä Jumalan yhteyteen. Siksi yksittäiset kirkolliset toimitukset ja seurakunnan koko jumalanpalveluselämä on toteutettava niin, että ne eivät etäännytä ihmisiä Jumalasta.

Hyvän esimerkin tästä pyrkimyksestä antaa kirkollisten toimitusten oppaan ohje avioliittoon vihkimisen ja kasteen yhdistämisestä. Kirkollisten toimitusten kirjan kirkolliskokouskäsitteilyssä toivottiin kaavaa, joka antaisi mahdollisuuden toimittaa samassa tilaisuudessa avioliittoon vihkiminen ja lapsen kaste. Tarve on seurakuntatyössä ilmeinen ja yleistyvä. Kirkolliskokous ei perinteisen kristillisen perhekäsityksen vuoksi halunnut luoda toimitusten kirjaan uutta yhdistelmätoimitusta.

Piispainkokous hyväksyi kuitenkin kirkollisten toimitusten oppaaseen ohjeen: ”Pastoraalisista syistä toimitukset voidaan kuitenkin yhdistää toimittamalla ensin vihkiminen ja sitten kaste.” Näin pidetään kirkollisten toimitusten kirjan tasolla kiinni siitä perinteisestä kristillisestä perhekäsityksestä, että seksuaalisuus ja lasten saaminen kuuluvat avioliittoon. Samalla pystytään pastoraalisen toteutuksen tasolla palvelemaan ja kutsuma seurakunnan yhteyteen niitäkin perheitä, joissa lapsia on saatu ennen avioitumista.

6.2 Opin ja sielunhoidon leikkauspiste

6.2.1 Opin ja jumalanpalveluselämän suhde

Kristinuskolla on oma kulttinsa, oppinsa ja näkökulmansa etiikkaan. Usko on kokonaisvaltainen asia, jonka lähtökohtana on pyhän kohtaamiseen liittyvä ja oman olemassaolon perusteisiin ulottuva vakuuttuneisuus. Tästä kokemuksesta syntyvät uskon erilaiset ilmaisumuodot: uskon merkityksen opillinen selvittely eli dogmatiikka, kristilliseen elämäntapaan ja arvomaailmaan liittyvien kysymysten pohdinta eli etiikka ja jumalanpalvelus eli kultti.

Kun arvioidaan rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen teologiaa, joudutaan miettimään myös siunaamistoimituksen suhdetta kirkon uskoon ja ihmiskäsitykseen. Suhde voi olla kaksisuuntainen. Oppi ja jumalanpalveluselämä ovat kaksi rinnakkaista, joskin hyvin läheisesti toisiinsa sidoksissa olevaa tapaa ilmentää uskonollista peruskokemusta. Siksi voidaan edellyttää, että kirkollinen toimitus heijastaa kirkon yhteistä uskoa ja ihmiskuvaa. Samalla voidaan havaita, että jumalanpalveluselämän uudistukset ja muutokset vaikuttavat siihen, kuinka kristillisen uskon totuudet avautuvat kirkon elämässä.

Liturgian omalakisuus ei tarkoita sitä, että sen periaatteet tai käytännöt voisivat olla kirkon opin vastaisia. Sekä kirkon rukouselämä että sen oppi nousevat samasta peruskokemuksesta. Mutta molemmat lähestyvät tätä samalla kertaa lumoavaa ja pelottavaa mysteeriota omalla tavallaan ja kuvaavat sitä omalla kielellään. Kirkossa tätä opin ja kultin yhteenkuuluvuutta on usein ilmaistu lauseella: ”Rukouksen laki on uskon laki.” (*Lex orandi, lex credendi.*)

Luterilaisessa teologiassa on saatettu puhua uskonkäsityksen liturgisista seuraamuksista eli siitä, miten uskon laki määrää rukouksen lain. Kirkon historiassa oppi ja liturgia ovat kuitenkin olleet mitä ilmeisimmin vuorovaikutussuhteessa, eikä niitä voida ainakaan historiallisessa tarkastelussa asettaa vastakkain. Oppi ja liturgia ilmaisevat kahdella erilaisella kielellä samaa uskoa.

Luterilaisen kirkon päätunnustuksen, Augsburgin tunnustuksen (CA), mukaan luterilaiseen tunnustukseen sitoutuminen ei vielä sanele kovin tarkasti kirkon liturgisen elämän muotoja:

Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumia puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tahi seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, olisivat kaikkialla samanlaiset (CA 7).

Augsburgin tunnustus pitää kirkon ratkaisevina tuntomerkkeinä evankeliumin puhdasta oppia ja sakramenttien oikeaa toimittamista. Sakramentit ovat Kristuksen asettamia (CA 7), mutta niiden toimittamiseen liittyy inhimillisiä traditioita, joiden suhteellisuus todetaan. Augsburgin tunnustuksen tekemä ero eriasteisten traditioitten välille voidaan ymmärtää muodon ja sisällön erottamisen avulla. Evankeliumin julistuksen ja sakramenttien toimittamisen sisältö on muuttumaton ja luovuttamaton, mutta niiden muoto voi vaihdella.

Augsburgin tunnustus ei kuitenkaan väitä, että jumalanpalveluselämä olisi alistettu opille. Liturgia ei voi olla kirkon opin kanssa ristiriidassa, mutta liturgia kantaa jo itsessään luovuttamatonta uskon sisältöä. Viittaus yksimielisyyteen sakramenttien toimittamisesta koskee juuri tätä Augsburgin tunnustus tiedostaa ja myöntää selvästi jumalanpalvelusmenojen suhteellisuuden ja aikasidonnaisuuden, mutta myös niiden itsenäisen aseman suhteessa oppiin (CA 7, 21, 24).

Ratkaisut rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta eivät koske pelkästään kirkollisten toimitusten käytännön toteutusta tai seurakuntatyön johtamista. Ne liittyvät syvällisellä tavalla kirkon uskontulkintaan ja ihmiskäsitykseen. Pelkästään käytännön sanelemat ratkaisut voivat olla lyhyellä aikavälillä toimivia, mutta sisällöllisesti pinnallisia ja pitkässä katsannossa ongelmallisia.

6.2.2 Kirkollinen toimitus ja opetus, sielunhoito ja kirkkokuri

Kirkolliset toimitukset ovat leikkauskohta, jossa kohtaavat kirkon yhteinen jumalanpalvelus, kristillinen opetus ja seurakuntalaisten yksityinen sielunhoito. Seurakunnan hengellisen työn kokonaisuuteen kuuluu kirkkojärjestyksen jäsenyyksen mukaan kolme pääaluetta:

1. kirkon pyhät toimitukset (jumalanpalvelus ja kirkolliset toimitukset, KJ 2),
2. kristillinen kasvatus, opetus ja konfirmaatio (KJ 3) sekä
3. sielunhoito ja rippi, kirkkokuri, diakonia ja lähetystyö (KJ 4).

Kirkolliset toimitukset kokonaisuutena kuuluvat seurakunnan jumalanpalveluselämän piiriin. Ne eivät kuitenkaan rajaudu pelkästään osaksi jumalanpalveluselämää. Kirkollisissa toimituksissa seurakuntalaisille opetetaan kristinuskon ja kristillisen elämän perustotuuksia. Siksi erityisesti konfirmaatio, mutta muutkin kirkolliset toimitukset, kuuluvat yhteen kristillisen kasvatuksen ja opetuksen kanssa. Kirkollisissa toimituksissa jumalanpalveluselämän ja opetuksen sisällöt liittyvät seura-

kuntalaisten elämän käännekohtiin ja sanoma sovelletaan yksilöllisiin tilanteisiin. Siksi kirkollisiin toimituksiin kuuluvat myös sielunhoidon, ripin ja kirkkokurin ulottuvuudet.

Kirkkojärjestyksessä säädetään kristillisestä kasvatuksesta, sielunhoidosta ja kirkkokurista:

Seurakunnan tulee huolehtia eri-ikäisten seurakunnan jäsenten kristillisestä kasvatuksesta ja hengellisen elämän hoitamisesta. (KJ 3:2 §)

Seurakunnan tulee huolehtia alueellaan asuvien sielunhoidosta, kristillisestä uskosta ja elämästä sekä tarjota tilaisuus yksityiseen rikkiin. (KJ 4:1 §)

Niitä, jotka aiheuttavat pahennusta elämällään ja laiminlyövät kirkon jäsenen velvollisuuksiaan, papin tulee opastaa kristilliseen elämäntapaan. Kirkon tunnustuksen vastaisesti opettavaa kirkon jäsentä kirkkoherran tulee oikaista. (KJ 4:2 §)

Seurakuntalaisen yksityiseen elämäntilanteeseen liittyvä opetus, sielunhoito ja kirkkokuri ovat tärkeitä kirkollisten toimitusten ulottuvuuksia. Kun seurakunta kohtaa jäsenensä kirkollisessa toimituksessa, se ”hoitaa hengellistä elämää”, ”huolehtii sielunhoidosta” ja tarvittaessa ”opastaa kristilliseen elämäntapaan”. Nämä toiminnot ovat seurakunnan velvollisuus mutta myös seurakuntalaisen oikeus: seurakuntalaisella on oikeus odottaa, että seurakunta hoitaa juuri hänen hengellistä elämäänsä, huolehtii hänen sielunhoidostaan ja tukee häntä täyttämään velvollisuutensa seurakunnan jäsenenä.

6.3 Kirkollisten toimitusten johtavat periaatteet

6.3.1 Joustavuus ja yhtenäisyys

Kirkollisten toimitusten kirjan johdannossa todetaan, että kaavat ovat joustavia kirkollisten toimitusten tilansidonnaisuuden vuoksi. Kaavojen yksityiskohdissa on vaihtoehtoja ja usein myös vapaan muotoilun mahdollisuus.

Tilannekohtainen soveltaminen ja vapaa muotoilu korostuvat toimitusten kirjan kolmannessa osassa, jonka alkuun on kirjoitettu rukoushetken rakenne yleisluonteisessa muodossa. Eri käyttötilanteita varten annetaan aineistoja, joita käytetään rukoushetken rakenteen mukaisesti. Ohjeeksi on merkitty: ”Rakennetta voidaan käyttää soveltaen.” Mietinnössään käsikirjavalioikunta korostaa soveltamisen

vapautta: rukoushetkien aineistoa voidaan käyttää ”hyvin vapaasti tilanteen mukaan soveltaen”.

Toimitusten kirjan kolmannen osan aineistoja olisi periaatteessa helppoa soveltaa muihinkin kuin kirjassa mainittuihin tilanteisiin. Kokonaisuuden henkeen soveltuisivat hyvin esimerkiksi rukoushetket nuoren muuttaessa kotoa tai lähtiessä opiskelemaan tai opintojen päättyessä, matkalle lähettäessä, ulkomaille muutettaessa tai seurakunnan toiminnan käännekohtissa. Esimerkki uudesta toteutuksesta on Turun arkkihiippakunnassa laadittu rukoushetki seurakuntien yhdistyessä.

Mahdollisuus vapaampaan soveltamiseen palvelisi käsikirjakomitean määrittelemää pyrkimystä: ”Kirkollisten toimitusten yhteydessä otetaan huomioon koko ihminen ja se tilanne, jossa hän elää. Luotuna olentona ihminen etsii yhteyttä Jumalaan erityisesti elämän käännekohtissa. Hän tuntee kiitollisuutta luomisen lahjoista ja haluaa jättää elämänsä Jumalan siunauksen varaan.” Tavoite on hengellisesti tärkeä ja liturgisesti haastava. Toimitusten kirjaa laadittaessa ja sen kirkolliskokoukskäsitelyssä ei kuitenkaan ajateltu rukoushetken rakennekaava olevan yleiskaavan, jonka varaan voitaisiin luoda rukoushetkiä tai siunaamistoimituksia täysin uudenlaisiin tilanteisiin.

Joustavuuden rajoja määrittää soveltamisen ja yhtenäisyyden kaksoisperiaate, joka mainitaan kirkollisten toimitusten oppaassa. Opas korostaa aineiston soveltamista: kirkollisten toimitusten kirjan käyttö edellyttää aina tilanteen mukaista soveltamista ja ihmisten huomioon ottamista. Soveltamisen rinnalle opas tuo kuitenkin toisen johtavan periaatteen: tilannekohtaisuuden ohella kirkon pyhät toimitukset heijastavat universaalisuutta, jatkuvuutta ja yhtenäisyyttä. Tämä kaksoisnäköala muistuttaa, että kirkko julistaa Kristusta, joka on sama eilen, tänään ja ikuisesti (Hepr. 13:8) ja joka kuitenkin kohtaa yhä uusia sukupolvia uusissa tilanteissa.

Joustavan pastoraalisen soveltamisen ja kirkon yhtenäisyyden periaatteet olivat esillä myös silloin, kun Helsingin hiippakunnan tuomiokapituli teki päätöksen rekisteröidyn parisuhteen siunaamista koskeneesta kantelusta:

Rukous kaikkien ihmisten puolesta on niin papin kuin jokaisen kristityn tehtävä. Yksityisen ripin kaavassa korostetaan, että ‘kuka tahansa’ voi haakeutua papin tai seurakunnan jäsenen luo etsimään lohdutusta ja neuvoa. Kaikessa muussakin toiminnassa me olemme velvoitetut asettumaan toisen ihmisen asemaan. Esirukous toisten puolesta kuuluu hengellisen elämämme ytimeen.

Kun pappi rukoilee ihmisten puolesta, hänen tulee ottaa huomioon yhtäältä kirkon yhteinen usko ja elämänsäilytys, toisaalta rukousta pyytävien ihmisten elämäntilanne. Pappi voi oman harkintansa ja ammattitaitonsa no-

jalla arvioida, miten hän vastaa hänelle esitettyyn esirukouspyyntöön. Omas-
ta kannasta riippumatta papin tulee kohdata ihmiset avoimesti ja kunnioit-
tavasti.

Kirkollisten toimitusten säätäjälle eli kirkolliskokoukselle joustavuuden ja yhten-
näisyyden kaksoisperiaate antaa sekä mahdollisuuden että rajoituksen. Kirkollisko-
kouksella on mahdollisuus säätää uudenlaisia kirkollisia toimituksia, jotka ottavat
huomioon kirkon muuttuvan toimintaympäristön ja seurakuntalaisten muuttuvat
elämäntilanteet. Uudenlaiset toimitukset eivät kuitenkaan voi olla ristiriidassa kris-
tillisen uskon ja elämäntavan kanssa. Kristillisyyden kriteeriksi on kirkkomme hal-
lintojärjestelmässä asetettu kirkon päättäjien suuri yksimielisyys eli korkea kolmen
neljäsosan määräänemmistövaatimus päätöksissä, jotka koskevat mm. kirkkokäsi-
kirjaa sekä kirkon uskoa ja oppia (KL 20:10 §).

Joustavuuden ja yhtenäisyyden kaksoisperiaate antaa mahdollisuuden ja rajat
myös toimitusten kirjan kaavojen soveltamiselle ja uudiskehittelylle. Kirkolliset toi-
mitukset tulee toteuttaa tilannekohtaisesti, mutta samalla niiden tulee heijastaa kris-
tillisen uskon universaalisuutta, edistää kirkon perinteen jatkuvuutta ja tukea kir-
kollisen elämän yhtenäisyyttä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kirkollisten toimi-
tusten tulee liittyä seurakuntalaisten elämäntilanteisiin, mutta kirkollisia toimituk-
sia ei pidä rakentaa seurakuntalaisten elämäntilanteista käsin niin, että ne irtautu-
vat kirkon yhteisestä uskosta, nousevat vakiintunutta perinnettä vastaan tai uhkaa-
vat kirkon ykseyttä.

6.3.2 Intentio

Toiseksi yleisohjeeksi voidaan ottaa liturgian teologiassa tärkeä intention (tarkoi-
tuksen) periaate. Intention periaatteella on kahtalainen merkitys. Liturgista kaavaa
käytetään siihen tarkoitukseen, mihin kirkko on sen alun perin tarkoittanut. Siksi
kirkollisten toimitusten kirjan mainitsemilla käyttötilanteilla on merkityksensä. Esi-
merkiksi hautaan siunaamisen kaava on tarkoitettu ihmisen hautausta varten eikä
sitä pidä käyttää lemmikkieläimen hautaamisessa, vaikka vainaja olisikin saattovä-
elle rakas kuin ihminen.

Toiseksi liturgisen kaavan hengellisen merkityksen ratkaisee toimituksen tar-
koitus, ei pelkkä sanamuoto tai liturginen toteutus. Siksi muotovirhe tai puutteelli-
nen toteutus ei kumoa toimituksen hengellistä merkitystä, jos toimituksen tarkoitus
on ollut selvä siihen osallistuville. Esimerkiksi kouluun lähtevien siunaamistilaisuus-
dessa siunaus ulottuu varmasti kaikille kirkkoon tulleille lapsille, vaikka joku lapsis-
ta ei ujouden vuoksi rohkenisikaan tulla polvistumaan alttarin ääreen.

Kirkollisen toimituksen kirjan tavoitteena on palvella seurakuntalaisia hengellisen tarpeen mukaan hyvin monenlaisissa elämän käännekohtissa. Siksi on ymmärrettävää, että kirkollisten toimitusten kirjan aineistoa halutaan toisinaan käyttää muissakin kuin kirjassa mainituissa tilanteissa. Täysin toiseen käyttötarkoitukseen soveltaminen on kuitenkin ongelmallista erityisesti kasuaalitoimitusten sekä kirkon virkaan ja rakennuksiin liittyvien vihkimysten osalta, koska niitä sääntelee kirkkolainsäädäntö.

6.3.3 Kirkollinen järjestys

Myös kirkollinen järjestys on tärkeä ohjaava periaate kirkollisten toimitusten teologiassa. Kirkollinen järjestys on luterilaisten tunnustuskirjojen oleellisia korostuksia. Kirkon yhtenäisyyden ja sisäisen rauhan kannalta arvioidaan myös, minkälaisia kirkollisia tapoja seurakunnissa noudatetaan:

Kirkollisesta järjestyksestä seurakuntamme opettavat, ettei kirkossa kukaan saa julkisesti opettaa eikä hoitaa sakramenteja ilman asianmukaista kutsumista. (CA 14)

Kirkollisista tavoista seurakuntamme opettavat, että sellaiset tavat tulee säilyttää, joita voidaan noudattaa ilman syntiä ja jotka edistävät rauhaa ja hyvää järjestystä kirkossa. (CA 15)

Kirkollinen järjestys on tunnustuskirjojen mukaan hengellisen esivallan vastuulla, mutta se ei saa olla ristiriidassa kristinuskon sanoman kanssa. Uskonpuhdistuksen aikana esimerkiksi kiisteltiin, ”onko piispoilla tai papeilla oikeus ottaa seurakunnassa käyttöön seremonioita ja antaa lakeja ruoista, juhlista” jne. Uskonpuhdistajat opettivat tässä kysymyksessä, ”että piispoilla ei ole minkäänlaista valtaa antaa evankeliumin vastaisia säädöksiä” (CA 28). Kiistan ytimessä ei ollut sinänsä uusien seremonioiden kehittäminen, vaan ajatus, että kirkollisia sääntöjä noudattamalla ihmisen keräisi hengellisiä ansioita pelastusta varten. Kuitenkin tässäkin kysymyksessä johtaviksi periaatteiksi nousivat järjestys ja yhtenäisyys:

”...piispat ja papit ovat oikeutettuja asettamaan säädöksiä, jotta kaikki kirkossa tapahtuisi järjestyksessä, ei kuitenkaan siinä tarkoituksessa, että me näin sovittaisimme synnit tai että omattunnot velvoitettaisiin uskomaan, että ne ovat välttämättömiä jumalanpalveluksen muotoja. Tällaisia säännöksiä seurakuntien tulee noudattaa rakkauden ja rauhan vuoksi ja niitä tulee seurata, jotteivät toiset loukkaisi toisiaan, vaan että kaikki tapahtuisi seurakunnissa

rauhallisesti ja ilman häiriötä.” (CA 28)

Tähän luterilaiseen järjestyksen periaatteeseen perustuvat kirkkomme nykyiset säännökset jumalanpalveluselämän, kirkollisten toimitusten ja sielunhoidon järjestämisestä. Hengellisellä esivallalla on siitä vastuu kokonaiskirkon, hiippakuntien ja seurakuntien tasolla:

Kirkolliskokous hyväksyy kirkkokäsikirjan (KL 20:7 §), jossa määrätään kirkollisista toimituksista (KL 4:2 §). Kirkolliset toimitukset on suoritettava kirkkokäsikirjan mukaisesti (KJ 2:1 §).

Tuomiokapituli antaa kirkollisista toimituksista ”tarvittaessa täydentäviä ohjeita” (KL 4:2 §).

Hiippakunnassa ”piispan tehtävä on valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia hoidetaan seurakunnissa uskollisesti kirkon tunnustuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen [ym.] ohjeiden mukaan”. (KJ 18:1 §)

Seurakunnassa ”kirkkoherra on vastuussa jumalanpalveluksen, pyhien sakramenttien, kirkollisten toimitusten ja sananjulistuksen oikeasta hoitamisesta sekä yksityisen sielunhoidon järjestämisestä”. (KJ 6:34 §)

Kirkollisten toimitusten hoitaminen on ”papin erityisenä tehtävänä” (KJ 5:1 §). Pappisvirka saadaan papiksi vihkimisessä (KL 5:1 §). Pappi on kuitenkin sitoutunut viranhoidossaan noudattamaan kirkollista järjestystä. Kirkollisten toimitusten hoitamisessa se tarkoittaa sitoutumista kirkkokäsikirjan, tuomiokapitulin, piispan ja kirkkoherran ohjeisiin. Luterilaisten tunnustuskirjojen hengessä tavoitteena on, että ”toiset [eivät] loukkaisi toisiaan, vaan että kaikki tapahtuisi seurakunnissa rauhallisesti ja ilman häiriötä” (CA 28).

6.4 Muuttuvat kirkolliset toimitukset

6.4.1 Sairaana voitelun kaava

Nykyisen kirkollisten toimitusten kirjan edeltäjä otettiin käyttöön vuonna 1984. Sen valmisteluun liittyy päätöksenteko sairaan voitelun kaavasta. Vuonna 1973 asetettu käsikirjakomitea ehdotti, että rukoukseen sairaan puolesta voisi liittyä öljyllä voitelun mahdollisuus. Kirkolliskokouksen käsikirjavaliokunta yhtyi komitean ehdotukseen. Kirkolliskokous vierasti ehdotusta ja hylkäsi sen käsitellessään asiaa keväti-

tuntokaudella 1984.

Samalla kirkolliskokous kuitenkin pyysi piispainkokousta selvittämään öljyllä voitelemisen ja kännenpällepanemisen kaavan ja antamaan sen käytöstä tarpeelliset ohjeet. Piispainkokous antoi ohjeet 17.9.1985. Ohjeiden mukaan öljyllä voitelemisen voidaan toimituksen suorittajan harkinnan mukaan toimittaa, kun

- menettely tapahtuu sairaan omasta toivomuksesta,
- voitelun suorittaja keskustelee etukäteen sairaan kanssa ja selvittää toimituksen luonteen ja kulun,
- painopiste on esirukouksessa ja sairaan siunaamisessa,
- toimituksen suorittaja on ensi sijassa pappi, lehtori tai diakonian viranhaltija, ja kun
- voitelemiseen käytetään puhdasta oliiviöljyä.

Ohjeet annettiin tilanteessa, jossa kirkkokäsikirjassa ei ollut öljyllä voitelemisen kaavaa. Toimituksesta tuli tavallaan kolmannen tason toimitus, kun se ei ollut sakramentti eikä kirkkokäsikirjaan sisällytetty kirkollinen toimitus. Nykyisessä kirkollisten toimitusten kirjassa öljyllä voitelemisen on vaihtoehto kännenpällepanemiselle, kun toimitetaan siunaaminen sairaan luona vietettävän rukoushetken lopussa.

6.4.2 Eronneiden vihkiminen ja avokummit

Öljyllä voitelemisen vakiintuminen viralliseksi vaihtoehdoksi kirkollisten toimitusten käsikirjaan on esimerkki kehityksestä, jossa perinteinen toiminto palautuu kirkon jumalanpalveluselämään. Sotien jälkeisinä vuosikymmeninä tapahtui myös muutoksia, jotka toivat yhteiskunnallisen muutoksen vaikutuksesta uusia piirteitä kirkollisten toimitusten käytäntöihin.

Kun avioerot alkoivat yleistyä sotien jälkeisinä vuosina, yleistyivät seuraavassa vaiheessa myös uudelleenavioitumiset. Valtiollinen avioliittolainsäädäntö myönsi jokaiselle laillisesti eronneelle oikeuden solmia uusi avioliitto, mikä samalla merkitsi virassa oleville papeille vihkimisvelvollisuutta. Perinteisen kristillisen käsityksen mukaan tämä oli vastoin Jeesuksen käskyä (Matt. 5:32 ja Matt. 19:9) ja Paavalin ohjetta (Room. 7:2–3 ja 1. Kor. 7:8–16), jos edellinen puoliso oli edelleen elossa.

Ensimmäisessä sotien jälkeisessä kirkolliskokouksessa 1948 tuli käsiteltäväksi kirkkolakiin ehdotettu uusi säännös, jonka mukaan papilla olisi omantunnon syistä oikeus kieltäytyä vihkimistä.

Avioeron saanutta henkilöä, jonka edellinen aviopuoliso on elossa, voi pappi

omantunnon syistä kieltäytyä vihkimistä ja hänen siviiliavioliittoaan siunaa-
masta.

Kysymys jakoi kirkon päättäjät jyrkästi. Kirkolliskokous 1948 käänsi näkökul-
man toisinpäin ja hyväksyi välittävän esityksen, joka olisi antanut papille mahdल्ली-
suuden ”erittäin painavista syistä” vihkiä myös eronneen.

Avioeron saanutta henkilöä, jonka edellinen aviopuoliso on elossa, älköön
vihittäkö kirkolliseen avioliittoon älköönkä hänen avioliittoaan siunattako,
jollei pappi katso siihen olevan erittäin painavia syitä.

Tasavallan presidentti jätti asian kuitenkin raukeamaan 1949. Laajennettu piis-
painkokous toi uuden ehdotuksen vuonna 1953 seuraavaan kirkolliskokoukseen, jo-
ka pyrki ratkaisuun laajentamalla papin omantunnonvapautta.

Avioeron saanutta henkilöä, jonka edellinen aviopuoliso on elossa, voi pappi
omantunnonsyistä kieltäytyä vihkimästä ja hänen siviiliavioliittoaan siunaa-
masta.

Kompromissi ei tyydyttänyt kiistan kumpaakaan osapuolta. Toiset vaativat pitä-
mään tinkimättä kiinni Jumalan sanasta ja kieltää eronneilta kirkollisen vihkimisen,
toiset halusivat ottaa huomioon ihmiselämän moninaisuuden ja suhtautua rohkai-
sevasti elämässään uuteen alkuun päässeisiin ihmisiin. Tämäkään kirkolliskokous ei
kuitenkaan pystynyt tekemään päätöstä määränemmistön puuttuessa.

Asia jäi ilman säädösmuutoksia, yksittäisten pappien omantunnon asiaksi.
Vuonna 1978 piispainkokous päätti, että pappi voi omantunnon syistä kieltäytyä
vihkimästä eronneita sillä edellytyksellä, että hän on etukäteen ilmoittanut piispalle
tästä vakaumuksestaan. Piispan asiaksi tuli päättää, miten tällaiset vihkimiset käy-
tännössä hoidettiin. Vihkijöitä alkoi ajan myötä löytyä yhä enemmän, kun eronnei-
den kokemukset tulivat papeille tutuiksi seurakuntatyössä ja omassa lähipiirissä.

Suhtautuminen ns. avokummeihin muuttui vastaavasti. Kun yhdessä elämi-
nen ilman avioitumista yleistyi, myös kummeiksi kutsuttiin yhä enemmän avoli-
tossa eläviä. Perinteisen käsityksen mukaan avoliitossa elävä ei kuitenkaan kelvan-
nut kummiksi, koska kummien piti silloisen kirkkolain mukaan olla ”konfirmoitu-
ja, elämässään nuhteettomia evankelis-luterilaista uskoa tunnustavan kirkon jäse-
niä” (KL 1964/635 36 §).

Tässäkin asiassa kirkko alkoi vähitellen mukautua yleiseen kehitykseen, ja suh-
tautuminen avioliittoon ja ns. avokummeihin muuttui yhä sallivammaksi. Nykyi-

sessä kirkkolaissa edellytetään vain, että ainakin kaksi kummiä on ”konfirmoituja evankelisluterilaista uskoa tunnustavan kirkon jäseniä” (KJ 2:17 §). Kirkon perinteen vakiintuneet kiellot ja tinkimätön pitäytyminen Raamatun sanaan saivat harjennassa rinnalleen armollisen suhtautumisen nykyihmisen valintoihin ja elämän epätäydellisyyteen.

6.5 Siunaaminen kirkollisissa toimituksissa

6.5.1 Siunaamisen merkitys

Yleisessä kielenkäytössä siunaaminen liitetään usein hyväksymiseen, mutta silloin kyseessä on pikemminkin sanan eettinen kuin teologinen merkitys. Siunaamisen teologia ei kuitenkaan varsinaisesti kuulu teologisen etiikan piiriin, vaikka siunaamisella on myös eettisiä ulottuvuuksia.

Perusluonteeltaan siunaaminen on Jumalan teko. Se ei ole pelkästään hyväksymisen ilmaus tai myönteinen toivutus ihmisten kesken. Se on Jumalan teko, joka liittyy hänen käskyynsä ja lupaukseensa. Siksi se saa aikaan sen, mistä se puhuu. Jumala kuitenkin käyttää luotuja siunauksen välittämiseen ja jakamiseen. Kun tällainen siunaus otetaan uskolla vastaan, se lahjoittaa uskovalle siunauksen sisällön.

Kun Jumala siunaa, hän antaa ihmiselle hyviä lahjojaan. Ne ovat joko maallista tai hengellistä hyvää tai molempia. Myös avioliiton siunauksessa yhdistyvät tietyllä tavalla maallinen ja hengellinen siunaus. Kun kirkko siunaa aviopuolisot, pappi yhdessä rukoilevan seurakunnan kanssa liittyy Jumalan avioliitossa jo antamaan siunaukseen.

Kirkon jumalanpalveluselämään kuuluu muitakin julkisia siunaustoimituksia, kuten kodin siunaaminen. Näissä toimituksissa yhdistyvät maallinen ja hengellinen siunaus siten, että toimituksen aiheena on kiitos jostakin Jumalan lahjoittamasta maallisesta hyvästä ja ihmisten siunaaminen, joka sisältää pyynnön kyetä käyttämään saatua lahjaa oikein.

Siunaaminen Jumalan siunauksen välittämisenä kuuluu oleellisesti kirkollisiin toimituksiin. Sitä voidaan toivottaa ja rukoilla myös yksityisessä sielunhoidossa ja muutoinkin ihmisten tavatessa toisiaan. Kirkolliskokouksen perustevaliokunnan mukaan ”kaikille ihmisille voidaan rukoilla ja toivottaa siunausta. Tällöin rukoillaan, että Jumalan hyvä tahto, siunaus, toteutuisi ihmisen elämässä.” (Perustevaliokunnan mietintö 2/2003)

Siunausta toimitettaessa on olennaista tietää, mikä tai kuka on siunauksen koh-

de. Rekisteröity parisuhde ei teologisessa merkityksessä vastaa avioliittoa, joten avioliiton siunaamista vastaavaa toimitusta ei voida suorittaa. Koska rekisteröity parisuhde on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä oikeudenmukaisuutta edistävä instituutio, sen voidaan katsoa tuovan puolisoiden yhteiseen elämään maalliseen järjestykseen sisältyvää hyvää.

6.5.2 Aviopuolisoiden siunaaminen

Avioliiton solmimiseen liittyvät toimitukset sisältyvät kirkollisten toimitusten kirjan ensimmäiseen osaan. Ne ovat avioliittoon vihkiminen, morsiusmessu ja avioliiton siunaaminen. Yhteistä näille kaavoille on aviopuolisoiden siunaaminen toimituksen ydinkohdassa.

Avioliittoon vihkimisessä ja morsiusmessussa seuraa kysymysten ja sormusrukouksen (ja valinnaisten sormuslupausten) jälkeen avioliiton vahvistaminen ja aviopuolisoiden siunaaminen. Erillistä aviopuolisoiden siunaamista ei ollut aikaisemmassa vihkikaavassa. Uudessa kaavassa puolisoiden siunaaminen, kristillisen avioliittoon vihkimisen erityinen sisältö ja toimituksen keskeinen osa, korostuu toimituksen keskellä ja erottuu toimituksen loppusiunauksesta, joka kohdistuu koko läsnä olevaan seurakuntaan.

Eryistä avioliiton siunaamisen toimitusta käytetään, kun avioliitto on solmittu muussa kuin evankelis-luterilaisen kirkon käyttämässä järjestyksessä. Kaavan nimi on ”avioliiton siunaaminen”, mutta todellisuudessa siunaaminen kohdistuu niin avioliittoon kuin aviopuolisoihinkin: kaavan ohjeissa puhutaan ”siunattavista”, kun tarkoitetaan aviopuolisoita, ja itse siunaamiskohdassa puhutaan aviopuolisoiden siunaamisesta.

Aviopuolisoiden siunaamiseen on näissä kolmessa kaavassa täysin samat kolme vaihtoehtoista rukousta. Kieliopillisesti voidaan määritellä, että rukoukset on kirjoitettu kehottavaan muotoon, jossa verbien tapaluokkana (moduksena) on käskytapa (imperatiivi). Kehottaminen kohdistuu Jumalaan eikä siksi ole varsinaisesti käskemistä – ikään kuin ihmisellä olisi valta käskää Jumalaa – vaan siunaamisen sisältönä on luottava vetoaminen Jumalan hyvyyteen. Kun siunataan, siunaaja lupaa siunattaville Jumalan siunauksen. Hän vakuuttaa, että Jumalan hyvyyteen voi luottaa. Vakuutus perustuu pohjimmiltaan Jumalan sanaan, jossa Jumala itse on luvannut antaa siunauksensa niille, jotka sitä pyytävät. Liturgisena eleenä siunaamiseen liittyy ristinmerkki, joka kytkee siunauksen kolmiyhteisen Jumalan nimen kautta Kristuksen pelastustekoon.

Aviopolisoiden siunaaminen

[Jumala, taivaallinen Isä, antakoon teille ilonsa ja siunauksensa.

Jumalan ainoa Poika olkoon hyvydessään teidän kanssanne niin ilon kuin murheen päivinä.

Jumala, Pyhä Henki, asukoon teissä ja vuodattakoon lakkaamatta rakkautensa teidän sydämiinne.]

Siunatkoon teitä kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki.

TAI

[Jumalan Henki ohjatkoon teitä,

Jumalan voima varjelkoon teitä,

Jumalan viisaus opettakoon teitä,

Jumalan käsi suojelkoon teitä,

Jumalan tie antakoon teille suunnan.]

Siunatkoon teitä kaikkivaltias ja armollinen Jumala,

Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki.

TAI

Herramme Jeesuksen Kristuksen armo (+), Jumalan rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon teidän kanssanne.

Aviopolisoiden siunaamista seuraa kaikissa näissä kaavoissa yhteinen esirukous. Kaikissa rukousvaihtoehdoissa toistuu siunauksen ajatus: aviopuolisolle pyydetään Jumalan siunausta keskinäiseen elämään. Aviopolisoiden siunaamisen vaihtoehdoista ja esirukousteksteistä käy kuitenkin selvästi ilmi liturgisen siunaamisen ja seurakunnan yhteisen esirukouksen ero. Siunaamissanoilla on vakuuttava sävy ja julistava merkitys, esirukous on pyytämistä ja anomista.

6.5.3 Pieni rukoushetki

Jumalanpalvelusten kirjaan sisältyy Pienen rukoushetken kaava. Pieni rukoushetki noudattaa perinteisen rukoushetken rakennetta. Sisällöltään se on sanajumalanpalveluksen vaatimaton toteutus. Perinteisiä rukoushetkiä ovat aamu-, päivä- ja iltarukous sekä rukoushetki päivän päättyessä. Pienen rukoushetken muoto ja toteutustapa on niitä pelkistetympi.

Jumalanpalvelusten kirjan esipuheen mukaan rukoushetken voi johtaa pappi, seurakunnan työntekijä tai muu seurakuntalainen. Rukoushetket ovat seurakunnan yhteisiä jumalanpalveluksia, mutta erityisen hyvin ne sopivat pienpiireille. Myös yksittäinen seurakuntalainen voi käyttää niitä rukouselämässään. Rukoushetkien toteutustavassa on messun tapaan vaihtoehtoja, joissa otetaan huomioon muun muassa palvelukseen osallistuvien erilaiset edellytykset ja lahjat.

Pienen rukoushetken lopussa on päätössiunaus, joka sulkee siunaukseen kaikki rukoushetkeen osallistuvat:

- E Siunatkoon meitä kaikkivaltias ja armollinen Jumala,
Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki.
- S Aamen.

6.5.4 Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osan rukoushetket

Kirkollisten toimitusten kirjan kolmas osa syntyi, kun kirkolliskokouksen käsikirjavalioikunta (käsikirjavalioikunnan mietintö 1.2/2003) yhdisti komitean ehdottamat siunaamiset ja rukoushetket yhdeksi rukoushetkien kokonaisuudeksi, koska ne olivat sekä rakenteellisesti että sisällöllisesti hyvin lähellä toisiaan. Molemmissa kaavoissa oli siunaamislauselmia, jotka liittyivät ihmisiin, rakennuksiin ja esineisiin.

Kirkolliskokouksen hyväksymässä muodossa toimitusten kirjan kolmas osa sisältää rukoushetken kaavan sekä eri tilanteisiin tarkoitettuja raamatuntekstejä, rukouksia ja musiikkiaineistoa, joita käytetään rukoushetken kaavan puitteissa. Parisuhteeseen näistä tilanteista liittyvät suoraan vain avioliittoon vihkimisen vuosipäivä ja tilanteesta riippuen kodin siunaaminen sekä surun ja sairauden tilanteet. Rukoushetken johtaa pappi, muu seurakunnan työntekijä tai seurakuntalainen. Rukoushetken rakenne noudattaa pienen rukoushetken kaavaa, joka sisältyy Jumalanpalvelusten kirjaan (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja I).

Rukoushetken kaavan rakenne on kirjoitettu kirjan alkuun. Kysymyksessä on rakennekaava, jonka mukaan käytetään kirjan sisältämää raamattu- ja rukousaineistoa kirjan tarkoittamissa tilanteissa. Ratkaisun taustalla oli tarve saada rukousaineistoa erilaisiin arjen ja juhlan tilanteisiin. Kysymys ei ole kuitenkaan rukoushetken yleiskaavasta, jota voitaisiin soveltaa vapaasti muihinkin kuin kirjan sisältämiin kirkollisiin toimituksiin.

Ratkaisu on kirkkomme jumalanpalvelusperinteessä uusi, mutta liittyy uudenlaisten siunaamistoimitusten kehitykseen, joka kirkossamme oli alkanut jo ennen kuin kirkolliskokous ryhtyi sitä virallistamaan kirkkokäsikirjan puitteissa. Ratkaisun periaatteellisen pohjan muodostivat kaksi siunaamisen teologian asiantuntija-

lausuntoa, jotka valiokunnalla oli käytettävissä (professorit Antti Laato ja Antti Rauhio).

Näiden asiantuntijalausuntojen mukaan Jumalan siunaus kohdistuu ensisijaisesti ihmisiin. Vanha testamentti sitoo siunauksen ja kirouksen kiinteästi ihmisen eettis-moraaliseen käyttäytymiseen. Uuden testamentin näkökulma siunaukseen liittyy erityisesti Kristuksen tuomaan pelastukseen. Luterilaisessa teologiassa ei ole syntynyt luonnon eikä esineiden siunaamisen käytäntöä. Esineitä, rakennuksia ja tiloja ei tarvitse niiden itsensä vuoksi siunata, koska Jumala on niissä jo lahjoittajana läsnä ja pitää niitä sanallaan yllä. Siksi valiokunta kehitti näitä siunaamistoimittuksia ihmisten ja heidän toimintansa siunaamisen ja Jumalan lahjoista kiittämisen suuntaan.

Periaatteessa siunaamisen ensisijaiset kohteet ovat siis ihminen ja hänen toimintansa, mutta käsikirjavalikokunnan mukaan siunaamisen sisältäville rukoushetkille on monia mahdollisia ja perusteltuja käyttötilanteita, jotka liittyvät myös esineisiin, rakennuksiin ja tiloihin. Kirkollisten toimitusten kirjan kolmannen osan rukoushetken kaava ja aineistot on tarkoitettu näihin tilanteisiin. Valiokunnan mukaan niitä ovat sellaiset käyttöönottilaisuudet, joissa otetaan vastaan Jumalan lahjat, kiitetään niistä sekä tunnustetaan Jumala kaiken hyvän antajaksi.

Kirkollisten toimitusten kirjan kolmannen osan rukoushetkien aiheet eivät kuitenkaan rajaudu elottomien kohteiden (esineiden, rakennusten ja tilojen) siunaamiseen. Mukana on tilanteita, joissa rukouksen aiheina ovat ihmisen elämäntilanne (avioliittoon vihkimisen vuosipäivä, syntymäpäivä, sairaus tai suru). Näissä kaavoissa rukousjaksoon ei sisälly varsinaista siunaamista, vaan rukouksissa kiitetään Jumalaa ja pyydetään siunausta ja Jumalan muita hyviä lahjoja.

Mukana on lisäksi tilanteita, joissa rukoushetken pääsisältönä on ihmisen siunaaminen. Näitä tilanteita ovat kouluun lähtevien siunaaminen ja rukoushetki sairaan luona.

Kouluun lähtevien siunaaminen

Lapset polvistuvat, ja heidät siunataan kännenpäällepanemisella. Siunaamisen aikana voi olla virsi, laulu tai muuta musiikkia.

[NN (etunimi)], Jeesus siunatkoon sinun koulutiesi ja koko elämäsi.

TAI

[NN (etunimi)], Herramme Jeesuksen Kristuksen armo, Jumalan rakkaus ja

Pyhän Hengen osallisuus olkoon sinun kanssasi.

Sairaana siunaaminen

Vaihtoehto A Kättenpäällepaneminen

Rukoushetken johtaja panee kätensä sairaan pään päälle ja sanoo:

Sinut on pyhässä kasteessa otettu Jumalan ikuiseen armoliittoon. Vapah-tajamme Jeesus Kristus on luvannut olla kanssasi joka päivä, nyt ja elämäsi loppuun asti. Hän vakuuttaa: »Ystäväni, ole rohkealla mielellä, sinun syntisi annetaan anteeksi.» (Matt. 9:2)

Herramme Jeesuksen Kristuksen armo, Jumalan rakkaus ja Pyhän Hen-gen osallisuus olkoon sinun kanssasi.

Siunattava: Aamen.

Vaihtoehto B Öljyllä voitelemine

Raamatussa sanotaan: »Jos joku teistä on sairaana, kutsukoon hän luokseen seurakunnan vanhimmat. Nämä voidelkoot hänet öljyllä Herran nimessä ja rukoilkoot hänen puolestaan, ja rukous, joka uskossa lausutaan, parantaa sairaan. Herra nostaa hänet jalkeille, ja jos hän on tehnyt syntiä, hän saa sen anteeksi.» (Jaak. 5:14–15)

Rukoushetken johtaja tekee öljyllä sairaan otsaan ristinmerkin ja sanoo: Tähän Raamatun sanaan luottaen voitelen sinut, NN (etunimet), Isän ja + Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Jää Jumalan haltuun.

Siunattava: Aamen.

Valinnaisena osana siunaaminen sisältyy myös avioliiton vihkimisen vuosipäi-vän aineistoon.

Vihkimisen vuosipäivää viettävän avioparin siunaaminen

Jumala on hyvydessään johdattanut tätä avioparia -- vuotta.

NN ja NN (etunimet), siunatkoon teitä kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poi-ka ja Pyhä Henki, nyt ja aina.

Kodin siunaamisen aineistossa siunaamislause kohdistuu sekä kotiin että ihmi-siin.

Kodin siunaaminen

Jumala on hyvydessään antanut meille kodin ja läheiset ihmiset. Siunatkoon kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki, tämän kodin ja kaikki, jotka täällä asuvat ja vierailevat.

TAI

Jumalan sanan mukaan sillä, minkä Herra siunaa, on aina oleva siunaus (1. Aik. 17:27). Tähän luottaen siunaan tämän kodin Isän ja (+) Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Olkoon tämä koti paikka, jossa kysytään ja seurataan Jumalan tahtoa. Vallitkoon teidän sydämässänne Kristuksen rakkaus.

Rukoushetken kuolevan luona sisältyy armon vakuutus, ja läheisen kuoltua rukousjakso päättyy ristinmerkkiin ja kasvojen peittämiseen. Näissä kohdissa rukoussanoihin liittyy kehottavia ajatuksia, jotka ovat sisällöltään ja muodoltaan lähellä muihin kaavoihin sisältyviä siunaamislauseita.

Armon vakuutus kuolevalle

Rukoushetken johtaja panee kätensä kuolevan pään päälle ja sanoo:
Sinut on pyhässä kasteessa otettu Jumalan ikuiseen armoliittoon. Vapahtajamme Jeesus Kristus on luvannut olla kanssasi joka päivä, nyt ja elämäsi loppuun asti. Jeesus sanoo: ”Ystäväni, ole rohkealla mielellä, sinun syntisi annetaan anteeksi.»

TAI

Näin sanoo Herra:

»Vaikka vuoret järkkäyisivät
ja kukkulat horjuisivat,
minun rakkauteni sinuun ei järky
eikä minun rauhanliittoni horju.»

Kun lähtöhetkesi koittaa, saat uskoa elämäsi turvallisesti Lunastajasi käsiin. Kantakoot pyhät enkelit sinut autuaitten joukkoon. Olkoon osanasi ikuinen rauha ja valo.

Rukoushetken johtaja ottaa kätensä kuolevan pään päältä ja jatkaa:

Jumala auttakoon myös teitä, omaiset ja ystävät, turvautumaan Jeesukseen Kristukseen. Hän antakoon teille voimaa. »Jumalan rauha, joka ylittää kaiken ymmärryksen, varjelee teidän sydämenne ja ajatuksenne, niin että pysytte Kristuksessa Jeesuksessa.»

Ristinmerkki ja kasvojen peittäminen läheisen kuoltua

Herra antakoon sinulle iankaikkisen levon, ikuinen valo sinua valaiskoon.

Rukoushetken johtaja tekee ristinmerkin vainajan otsaan ja lausuu:
Pyhät enkelit johtakoot sinut ikuiseen elämään.

Rukoushetken johtaja voi peittää vainajan kasvot liinalla tai pyytää jotakuta lähiomaista tekemään sen.

Kaikki nämä siunaamisen ohjeet ovat yhdessä monipuolinen valikoima siunaamisen toteuttamiseen erilaisissa tilanteissa. Ratkaisut ovat liturgisesti luovia ja henkilökohtaisesti koskettavia. Ne ammentavat Raamatun sanomasta ja kristillisten kirkkojen jumalanpalvelusperinteestä Erilaiset liturgiset eleet ja toiminnot tukevat sanallista siunaamista.

6.6 Kysymys rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta

6.6.1 Kirkolliskokouks käsittely

Kun Suomessa tuli voimaan laki rekisteröidystä parisuhteesta, kirkolliskokouksessa tehtiin edustaja-aloite siunaamisesta parisuhteen rekisteröimisen jälkeen. Aloitteentekijät esittivät, että siunaamista varten valmisteltaisiin ”muutamia vaihtoehtoisia siunaamiskaavoja”.

Kirkolliskokouksen edustaja-aloite 4/2002

Piispojen kannanotoista olemme ymmärtäneet, että eri hiippakunnissa sallitaan tai suositellaan erilaisia käytäntöjä parisuhteen solmineiden tai heidän kotinsa siunaamiseksi. Nämä tilanteet saattavat olla papeille vaikeita ja joka tapauksessa tarvitaan suurta hienotunteisuutta. Jotta siunaaminen voitaisiin

toteuttaa tyylikkäästi kaikkien osapuolten yhteiseksi rakennukseksi, olisi hyvä, että papeilla olisi käytettävissään siunaamistoimituksen kaavoja myös näitä erikoistilanteita varten.

Siksi me allekirjoittaneet esitämme, että kirkolliskokous antaisi käsikirjavalioikunnalle tehtäväksi valmistella muutamia vaihtoehtoisia siunaamiskaavoja mainittuja tilanteita varten.

Aloitteessa ei esitetä varsinaisesti toimituskaavan vahvistamista rekisteröidyn parisuhteen siunaamista varten. Siinä puhutaan ”parisuhteen solmineiden” puolisoiden ”ja heidän kotinsa” siunaamisesta. Aloitte ei myöskään suoraan esitä, että kirkkokäsikirjaan lisättäisiin uusi kirkollinen toimitus rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseksi. Tavoitteena on saada pappien avuksi ”muutamia vaihtoehtoisia siunaamiskaavoja mainittuja tilanteita varten”.

Kirkolliskokouksen perustevaliokunta käsitteli aloitetta mietinnössään 2/2003. Samassa mietinnössä arvioitiin aloitetta 3/2003, joka koski parisuhteen rekisteröimisen seurauksia kirkossa.

Perustevaliokunta ei muodostanut yhteistä kantaa kysymykseen rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta. Valiokunnassa esitettiin asiaan erilaisia vastauksia. Vastaukset voidaan tiivistää kahdella vastakkaisella tavalla:

- Siunaaminen voidaan torjua kokonaan, jos homoseksuaalista käyttäytymistä pidetään syntinä ja homoseksuaalista parisuhdetta kristillisen elämäntavan vastaisena. Kirkon ei pidä siunata sellaista, mikä ei ole Jumalan tahdon mukaista. Siunaaminen olisi viesti homoseksuaalisen elämäntavan hyväksymisestä.
- Siunaamista voidaan pitää mahdollisena ja tarpeellisena, jos homoseksuaalista parisuhdetta arvioidaan samoin perustein kuin heteroseksuaalista avioliittoa. Kirkon tehtävä on tukea elinikäistä sitoutumista toiseen ihmiseen ja rukoilla parisuhteeseen Jumalan siunausta, kun puoliset sitä pyytävät.

Jos siunaaminen täysin torjutaan, sen toteutukseen liittyvät kysymykset raukeavat. Jos siunaamista kuitenkin pidetään mahdollisena, on selvitettävä, millä tavalla se voidaan meidän kirkossamme toimittaa. Valiokunta toteaa, että ”siunaaminen Jumalan siunauksen välittäjänä kuuluu oleellisena osana kirkon pyhiin toimituksiin”. Samalla valiokunta kuitenkin lisää, että siunausta voidaan toivottaa esimerkiksi yksityisessä sielunhoidossa:

Sitä voidaan toivottaa ja rukoilla myös yksityisessä sielunhoidossa ja muutoinkin ihmisten tavatessa toisiaan. Kaikille ihmisille voidaan rukoilla ja toivottaa siunausta. Tällöin rukoillaan, että Jumalan hyvä tahto, siunaus, toteutuisi ihmisen elämässä.

Perustevaliokunta huomautti, että kysymys kirkollisesta toimituksesta homoseksuaalisen parisuhteen siunaamiseksi ”ei ole yksiselitteinen”. Valiokunta arvioi kysymystä joustavuuden ja yhtenäisyyden kaksoisperiaatteen näkökulmasta:

Kirkollisilla toimituksilla on vahva ja selkeä yhteys kirkon oppiin; ne ilmaisevat, mitä kirkko uskoo. Kirkollisten toimitusten kirjaan voidaan ottaa vain sellaisia toimituksia, joilla on riittävän yhtenäinen kirkollinen hyväksyntä (KL 20: 10 §). Tällä on haluttu turvata kirkon mahdollisimman suuri yksimielisyys paitsi julistuksessa ja opetuksessa myös yhteisesti hyväksytyissä liturgisissa teksteissä.

Parisuhteen siunaamisen tarkastelun yhteydessä on myös pohdittava, millainen merkitys kirkollisella toimituksella on yksilön kannalta. Minkä viestin kirkko antaisi parisuhteensa rekisteröineelle parille siunatessaan tämän ja minkä viestin se antaa, jos se ei siunaa? Parisuhteensa rekisteröineet ihmiset toivovat siunauspyynnöllään ainakin yhteisön – kirkon – hyväksyntää suhteelleen. He odottavat, että Jumala siunaisi heidän suhdettaan ja auttaisi sitä kestämaan. Näihin odotuksiin kirkossa voitaneen etsiä ja löytää ratkaisuja myös muilla tavoilla kuin varsinaisella parisuhteen siunaamistoimituksella. Kirkon työntekijöiden ja homoseksuaalien ihmisten aito kohtaaminen, toisen kuunteleminen ja vuorovaikutuksessa löydettävä tapa toimia yksilöllisesti on haaste, johon kirkossa halutaan vastata.

Valiokunta otti varsin selkeän kannan,

ettei parisuhteen siunaamisen kaavaa tule ottaa kirkollisten toimitusten kirjaan.

Kirkolliskokous jätti kummankin aloitteen raukeamaan, mutta lähetti ”parisuhteen rekisteröinnin seurauksia kirkossa koskevan asian piispainkokoukselle siihen liittyvien teologisten ja juridisten näkökohtien selvittämiseksi”.

Koska toinen toimeksiannon taustalla olevista kirkolliskokousaloitteista koskee siunaamisen kaavoja, tässä selvityksessä on käsiteltävä myös kirkollisten toimitusten ja parisuhteen siunaamisen teologiaa.

6.6.2 Mikä olisi rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen sisältö?

Kirkossamme on vahvoja kantoja rekisteröidyn parisuhteen kirkollisen siunaamisen puolesta ja sitä vastaan. Jos yhtenä vaihtoehtona pidetään sitä, että kirkossamme salitaan jossain muodossa rekisteröityjen parisuhteiden siunaaminen, on ratkaistava oleellisia kysymyksiä siunaamisen sisällöstä, kohteesta ja toteutuksesta.

Rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen perussisältöjä olisivat kiitos ja esirukous. Ihminen avautuu näkemään Jumalan lahjat ja johdatuksen usein erityisesti elämän käännekohtissa. Hän tuntee kiittolisuutta luomisen lahjoista ja haluaa jättää elämänsä Jumalan siunauksen varaan. Kiittolisuus johtaa ylistykseen, rukoukseen ja esirukoukseen. Kun kristillisen uskon sanoma tuodaan kirkollisissa toimituksissa mukaan elämän eri tilanteisiin, ihmisten kokemus Jumalasta kaiken hyvän antajana vahvistuu.

Jos homoseksuaalista käyttäytymistä sinänsä ei tuomita, myös homoseksuaalinen parisuhde voidaan nähdä Jumalan siunauksena puolisoille. Parisuhteessa Jumalan lahjoja ovat rakkaus ja kumppanuus, sitoutuminen ja huolenpito. Parisuhteen rekisteröiminen tuo puolisoitten yhteiseen elämään vakautta, pysyvyyttä, turvallisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Nämäkin hyvät asiat ovat kristillisen uskon näkökulmasta Jumalan hyviä lahjoja ja maallista siunausta. Rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen ohjaisi näkemään parisuhteen virallistamisen maallisena järjestyksenä, joka toisi puolisoitten elämään Jumalan siunausta.

Rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen antaisi viestin, että elämän ajalliset lahjat, kuten koti ja suku sekä rakkaus ja ystävyys, ovat Jumalan hyviä lahjoja. Jos homoseksuaalista parisuhdetta pidetään Jumalan hyvänä lahjana puolisoille, siihenkin pätsivät apostoli Paavalin sanat:

”Kaikki, minkä Jumala on luonut, on hyvää, eikä siitä tarvitse hylätä mitään, kun se otetaan kiittäen vastaan. Jumalan sana ja rukous pyhittävät sen.” (1. Tim. 4:4–5)

Myös rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen perimmäisenä tarkoituksena olisi välittää ihmisille yhteys Jumalaan ja osallisuus pelastukseen. Kun kirkko kohtaisi puoliset heidän virallistettuaan parisuhteensa, yhteyttä Jumalaan haettaisiin ihmiselämän keskellä ja sen asettamien edellytysten mukaisesti. Näin toteutuisi kirkollisiin toimituksiin kuuluva kirkon uskon ja ihmisten elämäntilanteiden välinen vuorovaikutus.

Parisuhteen siunaamisessa toteutuisi kirkollisten toimitusten merkitys elämän käännekohtissa. Parisuhteen solmiminen on yksi niistä elämäntilanteista, joissa ih-

minen kohtaa olemassaolon perimmäiset kysymykset, ilot ja ahdistukset erityisellä tavalla. Siunaamistoimituksessa puolisoiden elämän merkittävät vaiheet, keskinäiset lupaukset ja yhteiset toiveet tuotaisiin kirkon jumalanpalveluselämän yhteyteen.

Kaikille kirkollisille toimituksille on yhteistä, että ne välittävät Jumalan hyviä lahjoja. Jumala synnyttää pyhässä toimituksessa uskoa, toivoa, rakkautta, yhteyttä, iloa, rauhaa ja kuuliaisuutta Jumalan tahdolle. Jumalan sana toimii kaikissa merkityksissään. Erityisen tärkeätä on, että ihmisille välittyisi elävän Jumalan siunaus, kun heidät siunataan kirkon yhteisessä rukouksessa.

Rekisteröidyn parisuhteen siunaamista on vastustettu sillä perusteella, että siihen sisältyisi homoseksuaalisen elämäntavan hyväksyminen. Asiasta ei kuitenkaan ole kirkossamme yksimielisyyttä. Teologisesti on kuitenkin oleellista, että siunaamistoimituksen varsinainen sisältö ei ole kirkon tuomio tai ihmisten arvio niistä ihmisistä, joille Jumalan siunausta pyydetään. Varsinainen sisältö on siinä, että siunaus antaa ihmiselle yhteyden elävään Jumalaan, joka haluaa uudistaa jokaisen ihmisen ja muuttaa hänen elämänsä suunnan oman tahtonsa mukaiseksi.

6.6.3 Mikä olisi rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen kohde?

Keskustelussa rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta on pohdittu, mihin siunaaminen kohdistuu. Rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen on koettu ongelmalliseksi, koska homoseksuaalisen elämänmuodon hyväksymisestä ei ole kirkossamme yksimielisyyttä. Vaihtoehdoksi on ajateltu, että siunataan rekisteröidyn parisuhteen sijasta puoliset, jotka ovat rekisteröineet parisuhteensa.

Kysymystä on arvioitava kahden tärkeän periaatteen valossa. Soveltamisen ja yhtenäisyyden kaksoisperiaatteen mukaan kirkollisia toimituksia uudistettaessa ja toteutettaessa on pyrittävä samanaikaisesti luovaan, tilanteenmukaiseen soveltamiseen ja uskollisuuteen kirkon yhteiselle uskolle ja perinteelle. On selvää, että kirkon tehtävänä on jakaa siunausta, joka pohjautuu Jumalan käskyihin ja lupauksiin. Samalla on tiedostettava yhteisen uskon ja maailmanlaajan perinteen asettamat vaatimukset. Rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen liittyisi homoseksuaalisuuteen, josta kirkossamme ja laajemminkin kristikunnassa ei ole yhteistä käsitystä.

Toiseksi kysymystä on arvioitava intention (tarkoituksen) periaatteen kannalta. Jos kaksi ihmistä tulee pyytämään siunausta rekisteröityään parisuhteensa, he lähestyvät Jumalaa yhdessä puolisoina ja tuovat rukouksessa parisuhteensa Jumalan eteen. Sama toteutuu avioliiton siunaamisessa, jossa ei voida erottaa toisistaan puolisoiden ja heidän liittonsa siunaamista. Siksi on selvää, että siunaamista ei esimerkiksi sanamuodoilla voi rajoittaa vain puolisoihin, vaan toimituksen tarkoituksena olisi luonnollisesti myös parisuhteen siunaaminen.

6.6.4 Mitkä olisivat parisuhteen siunaamisen toteutusvaihtoehdot?

Kirkolliset toimitukset suoritetaan kirkkokäsikirjan mukaisesti. Rekisteröidyn parisuhteen siunaamiselle ei kuitenkaan ole kirkkokäsikirjassa kaavaa. Ainakin seuraavat teoreettiset mahdollisuudet ovat nousseet esiin asiasta käydyssä keskustelussa:

1. Otetaan kirkkokäsikirjaan kasuaalitoimituksen kaava rekisteröidyn parisuhteen siunaamista varten, jota kaikkien pappien on käytettävä.
2. Otetaan käyttöön kasuaalitoimituksen kaava rekisteröidyn parisuhteen siunaamista varten, mutta ei sisällytetä sitä kirkkokäsikirjaan. (Ruotsin nykyinen malli)
3. Sovelletaan rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen avioliiton siunaamisen kaavaa.
4. Sovelletaan Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osan rukoushetken rakennekaavaa, johon sisällytetään rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen.
5. Sovelletaan Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osan rukoushetken rakennekaavaa, johon sisällytetään puolisoiden erillinen siunaaminen.
6. Toimitetaan parisuhteen rekisteröimisen jälkeen pariskunnan kotona kodin siunaaminen Kirkollisten toimitusten kirjan mukaisesti.
7. Toimitetaan parisuhteen rekisteröimisen jälkeen pieni rukoushetki, sanajumalanpalvelus tai viikkomessu Jumalanpalvelusten kirjan kaavan mukaisesti.
8. Pappi rukoilee esirukousta pyytävän pariskunnan puolesta niin, että liturgiasta esirukoustoimitusta ei voi mieltää uudeksi liturgiseksi kaavaksi. (Norjan malli)
9. Jätetään rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen tai parisuhteen rekisteröineiden puolesta rukoileminen yksityisessä sielunhoidossa papin harkinnan mukaan toteutettavaksi tehtäväksi. (Ruotsin vanha malli)
10. Jätetään rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen alueelliseen tai paikalli-

seen harkintaan sillä perusteella, että kirkossa ei ole asiasta yhtenäiseen linjaan riittävää yksimielisyyttä. (Tanskan malli)

11. Ei oteta asiaan virallisesti kantaa, vaan annetaan kirkollisen käytännön muotoutua hiippakunnissa ja seurakunnissa.
12. Todetaan, että rekisteröityjä parisuhteita tai rekisteröidyn parisuhteen solmineita ei voida kirkon uskon ja järjestyksen perusteella siunata eikä heidän puolestaan rukoilla.

Ensimmäinen vaihtoehto ei ole työryhmän arvion mukaan nyt mahdollinen. Riittävän yksimielisyyden puuttuessa on epätodennäköistä, että kirkolliskokous hyväksyisi kirkollisten toimitusten kirjaan kaavan rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseksi. Liturgian teologian kannalta on tärkeitä, että jumalanpalveluselämän yhtenäisyyden suojaksi asetettu suuren yksimielisyyden kriteeri toimii kysymyksessä, joka voisi jakaa kirkkoa.

Toinen vaihtoehto vastaisi Ruotsin kirkon nykyistä mallia. Ruotsin kirkko on pitänyt ekumeenisten suhteidensa kannalta merkittävänä, että rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen kaavaa ei ole siellä sisällytetty kirkkokäsikirjaan, jonka tulee olla kirkon yhteisen uskon ilmaus. Ruotsin kirkossa ei ole säädetty tätä siunaamista kaikkia pappeja velvoittavaksi kirkon yhteiseksi toimitukseksi. Seurakunnat on velvoitettu järjestämään pyydettyä pappi, joka katsoo voivansa toimittaa siunaamisen. Tähän tuskin Suomessa löytyy riittävää yksimielisyyttä.

Kolmatta vaihtoehtoa on tarkasteltava intention periaatteen kannalta. Tässä tapauksessa periaate tarkoittaa, että kaavan valinnassa on noudatettava toimitusten säätäjän eli kirkolliskokouksen alkuperäistä tarkoitusta. Tästä syystä avioliiton siunaamisen kaavaa ei ole ilman kirkolliskokouksen päätöstä mahdollista soveltaa rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen. Avioliiton siunaamisen kaavan alkuperäinen tarkoitus on avioliiton, ei rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen.

Neljännessä ja viidennessä vaihtoehdossa siunaamistoimitus rakennettaisiin rukoushetken rakennekaavan pohjalle. Kirkollisten toimitusten kirjan mukaan tällaisen rukoushetken voisi johtaa papin sijasta muokin seurakunnan työntekijä tai seurakuntalainen. Kaava on tarkoitettu käytettäväksi Kirkollisten toimitusten kirjassa mainituissa tilanteissa, joten sen soveltaminen rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen olisi työryhmän käsityksen mukaan kirkkokäsikirjaan sisällytetyn aineiston vyyntämistä tarkoitukseen, josta kirkossamme ei ole riittävää yksimielisyyttä.

Neljannen ja viidennen vaihtoehdon erona on, kohdistuuko siunaaminen rekisteröityyn parisuhteeseen vai siunataanko parisuhteen rekisteröineet kumppanit.

Näiden käsitteiden erottelua on pidetty oleellisena esimerkiksi Saksan luterilaisten kirkkojen keskusteluissa. Toisaalta kaikki liturgian teologian asiantuntijat eivät pidä tällaista eroa todellisena. Jos parisuhteen rekisteröimisen jälkeen vietetään rukoushetki, jossa puoliset siunataan (vaikkakin erikseen), voidaan katsoa, että toimituksen hengellinen sisältö vastaa rekisteröidyn parisuhteen siunaamista. Siksi tässäkin tilanteessa luotaisiin todellisuudessa kirkollinen toimitus rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseksi.

Kuudennessa vaihtoehdossa siunataan rekisteröidyn pariskunnan koti. Kodin siunaamisen toimittaa pappi, muu seurakunnan työntekijä tai seurakuntalainen. Kaavan siunaamislauseen kumpikin vaihtoehto kohdistuu yleisesti kotiin ja siellä asuviin ja vieraileviin. Myös päätössiunaus kohdistuu erotuksetta kaikkiin läsnäolijoihin. Siunaamislauseet vastaavat kirkolliskokouksen perustevaliokunnan määrittelemiä sisältöjä. Toisaalta kaavan tarkoituksena ei ole, että kodin siunaaminen mielletäisiin parisuhteen siunaamiseksi.

Myös seitsemännessä vaihtoehdossa sovellettaisiin muita kirkkokäsikirjaan sisältyviä toimituskaavoja rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen. Seurakunnissa toimitetaan rukoushetkiä ja jumalanpalveluksia monenlaisissa tilanteissa tiettyyn ajankohtaiseen aiheeseen liittyen. Jumalanpalveluskaavat on kuitenkin tarkoitettu seurakunnan yhteiseen jumalanpalveluselämään toisin kuin kasuaalitoimitusten kaavat, joita käytetään yksityisten seurakuntalaisten juhlissa.

Kahdeksas malli vastaisi uutta norjalaista ratkaisua. Siinä pidetään tärkeänä, että seurakunta palvelee jäseniään. Tällöin ollaan valmiita järjestämään liturginenkin tilaisuus, jossa rukoillaan yhdessä kumppanien kanssa ja heidän puolestaan. Samalla halutaan varmistaa, että tilaisuutta ei mielletä uudeksi kirkollisen toimituksen kaavaksi, sillä kirkollisten toimitusten tulee perustua kirkon yhteiseen uskoon. Homoseksuaalisuudesta Norjan kirkoissa kuitenkin vallitsee syvälinen erimielisyys.

Yhdeksännessä vaihtoehdossa ei synny tarvetta ottaa kantaa kirkollisten toimitusten teologiaan, hyväksymiseen tai soveltamiseen, koska parisuhteen siunaamista ei suoriteta julkisena toimituksena Kirkollisten toimitusten kirjan mukaan. Parisuhteensa rekisteröineet puoliset tapaavat papin yksityisessä sielunhoidossa. Siunauksen toivottaminen ja rukoileminen on luonnollinen osa sielunhoitoa niin kuin kirkolliskokouksen perustevaliokunta korostaa.

Kymmenennessä vaihtoehdossa hyväksytään, että suhtautuminen asiaan vaihtelee alueellisesti kirkkojen sisällä. Esimerkiksi Tanskassa kukin hiippakunta päättää alueellisen käytännön suhteessa rekisteröityjen parisuhteiden siunaamiseen. Meidän kirkkomme järjestyksen mukaan jumalanpalveluselämän ja sielunhoidon valvonta kuuluu hiippakunnassa piispalle (KJ 18:1 §). Tuomiokapituli antaa kirkollisista toimituksista tarvittaessa täydentäviä ohjeita (KJ 4:2 §). Seurakunnassa hengelli-

sestä toiminnasta on vastuussa kirkkoherra (KJ 6:34 §). Voidaan ajatella, että vaihtoehto kunnioittaisi kirkkomme eri hiippakuntien ja seurakuntien erilaisuutta asiassa. Toisaalta pidetään ilmeisenä, että tällainen ratkaisu ilmeisesti lisäisi vastakkainasettelua ja heikentäisi kirkkomme yhtenäisyyttä.

Yhdestoista vaihtoehto vastaa tähänastista tilannetta. Kirkkomme piirissä ovat esimerkiksi piispat, kirkkohallitus ja eräät tuomiokapitulit ottaneet eri yhteyksissä kantaa homoseksuaaliseen elämänmuotoon liittyviin kysymyksiin. Asiasta ei ole kuitenkaan muodostettu yhteistä kokonaiskäsitystä. Parisuhteen siunaamiseen ja homoseksuaalisten työntekijöiden asemaan liittyviä ratkaisuja on tehty seurakunnissa ja hiippakunnissa ilman, että asiasta olisi käyty perusteellista yhteistä keskustelua kirkossamme. Tilannetta ei ole pidetty tyydyttävänä.

Kahdestoista vaihtoehto seuraa käsityksestä, että homoseksuaalista elämänmuotoa ei voida hyväksyä Raamatun ja kristillisen kirkon perinteen pohjalta. Tällainen ratkaisu lisäisi vastakkainasettelua ja heikentäisi kirkkomme yhtenäisyyttä.

7 LAINSÄÄDÄNTÖ

Kirkolliskokouksen antaman selvitystehtävän työskentelyn taustana on uusi laki rekisteröidystä parisuhteesta (parisuhdelaki) ja siihen liittyvä muu lainsäädäntö. Tässä jaksossa selostetaan asiaa koskevaa lainsäädäntöä ja Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia.

7.1 Parisuhdelaki

Laki rekisteröidystä parisuhteesta (950/2001) tuli voimaan 1. maaliskuuta 2002. Kahdelle samaa sukupuolta olevalle 18 vuotta täyttäneelle henkilölle annetaan mahdollisuus rekisteröidä parisuhteensa. Rekisteröimisen esteet ovat samat kuin avioliiton solmimisen esteet. Esteettömyyden tutkii maistraatti samoin perustein kuin avioliittoa solmittaessa.

Kahden samaa sukupuolta olevan 18 vuotta täyttäneen henkilön parisuhde voidaan rekisteröidä siten kuin tässä laissa säädetään.

Parisuhdetta ei saa rekisteröidä, jos:

1. suhteen osapuoli on jo rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa; tai
2. suhteen osapuolet ovat toisiinsa nähden sellaisessa sukulaisuussuhteessa, joka avioliittolain 7–9 §:n mukaan on avioliiton este. Oikeusministeriö voi myöntää luvan parisuhteen rekisteröintiin sukulaisuuteen perustuvasta rekisteröinnin esteestä huolimatta soveltaen vastaavasti, mitä luvan myöntämisestä säädetään avioliittolain 8 ja 9 §:ssä.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 1–2 §

Laissa ei määritellä rekisteröitävän parisuhteen sisältöä. Lain esitöissä se rinnastetaan heteroseksuaalisen parisuhteen merkitykseen. Hallituksen esityksen mu-

kaan parisuhteen oleellisia vaikutuksia ovat turva, hellyys ja emotionaalinen tyydytys. Useissa parisuhteissa muodostuu myös yhteinen kotitalous ja laajempikin taloudellinen yhteisyys. Kysymys on sukupuolisuhteesta, jossa toteutuvat samaa sukupuolta olevien henkilöiden rakkaus, kiintymys ja seksuaalisuus.

Parisuhde rekisteröidään siten, että parisuhteen osapuolet [rekisteröivän] viranomaisen läsnä ollessa yhdessä allekirjoittavat rekisteröintiä tarkoittavan asiakirjan ja viranomainen samalla vahvistaa sen allekirjoituksellaan.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 4 § 3 mom.

Samaa sukupuolta olevien kumppanien parisuhteen rekisteröi viranomainen, joka on oikeutettu toimittamaan siviilivihkimisen. Parisuhdelain mukainen rekisteröinti ei siten edellytä kirkollisten viranomaisten toimia. Rekisteröinti tapahtuu niin, että parisuhteen osapuolet yhdessä allekirjoittavat rekisteröintiä tarkoittavan asiakirjan ja viranomainen samalla vahvistaa sen allekirjoituksellaan. Avioliitto sen sijaan solmitaan vihkimisellä, joka toimitetaan sukulaisten tai muiden todistajien läsnä ollessa joko kirkollisena tai siviilivihkimisenä. Parisuhteita rekisteröitiin vuosina 2002–2007 yhteensä 1436. Niistä 685 oli miespareja ja 741 naispareja.

Rekisteröity parisuhde voi päättyä toisen osapuolen kuolemaan tai eroon. Vuosina 2002–2007 rekisteröidyistä pareista erosi vuoden 2007 loppuun mennessä 152. Vuoden 2007 lopussa rekisteröityjä parisuhteita oli kaikkiaan 1089, jokseenkin puolet miespareja (527) ja naispareja (562).

Rekisteröity parisuhde purkautuu, kun parisuhteen toinen osapuoli kuolee tai julistetaan kuolleeksi taikka parisuhde purkautuu tuomioistuimen päätöksellä.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 7 § 1 mom.

Lain mukaan parisuhteen rekisteröinnillä on pääsääntöisesti samat oikeusvaikutukset kuin avioliiton solmimisella. Kuitenkaan rekisteröidyssä parisuhteessa elävien ei ole mahdollista yhdessä ottaa ottolapsia eikä yhteistä sukunimeä niin kuin avioliitossa. Myöskään perheen sisäinen adoptio ei ole mahdollista. Rekisteröity parisuhde on muutenkin avioliitosta erillinen oikeudellinen instituutio. Tämä ei muuta sitä tosiasiaa, että joissakin rekisteröityjen parien perheissä on alaikäisiä lapsia niin, että toinen puolisoista on huoltaja.

Hallituksen esityksessä (200/2000 vp) viitattiin yleisten asenteiden muuttuneen

kielteisestä hyväksyvään suuntaan. Lainsäädännössäkin homoseksuaalisten tekojen rangaistavuus on poistettu, suojaikärajoja yhdenmukaistettu ja syrjintäsuoja toteutettu. Kehitys on samansuuntaista muuallakin länsimaissa, ja monissa maissa oli jo mahdollistettu parisuhteen virallistaminen, kun Suomessa esitettiin lain säätämistä.

Rikoslaissa (39/1889) homoseksuaaliset teot oli säädetty rangaistaviksi vuoteen 1971 asti. Yhdenvertaista kohtelua edistettiin myös rikoslain 20 luvun seksuaalirikossäännösten uudistuksessa vuonna 1998, kun laista poistettiin erityisesti homoseksuaalisia tekoja koskevat säännökset. Asennemuutosta kuvaa myös se, että vuonna 1995 säädettiin rikoslaissa rangaistavaksi teoksi syrjintä homoseksuaalisuuden perusteella. Homoseksuaalisuus poistettiin Suomessa sairausluokituksista vuonna 1981, joten sitä ei enää pidetä lääketieteessä häiriönä tai sairautena. Hallituksen esityksessä viitataan myös tutkimustuloksiin, joiden mukaan suomalaisten yleinen suhtautuminen samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteeseen on muuttunut viime aikoina myönteisemmäksi.

Hallitus perusteli uutta lakia käytännön ongelmilla. Samaa sukupuolta olevien pariin erotilanteissa ei aikaisemmin voitu soveltaa avioeroon liittyviä omaisuuden ositusta koskevia säännöksiä. Samaa sukupuolta olevilla kumppaneilla ei ollut myöskään mahdollisuutta yhtä edulliseen perimysoikeuteen toisen osapuolen kuoleman jälkeen kuin leskellä aviopuolison kuoltua.

Ongelmia tuli aiemmin myös lainsäädännöstä, jossa annetaan merkitystä perhesuhteeseen perustuvalla läheisyydellä. Hallituksen esityksessä mainitaan esimerkkinä mm. potilaan asemasta ja oikeuksista annettu laki (785/1992). Samaa sukupuolta olevaa kumppania ei välttämättä pidetty sellaisena lähiomaisena tai muuna läheisenä henkilönä, jolle olisi saatu antaa tietoja potilaan tilasta. Ongelmia saattoi tulla myös sopimuspohjaisissa tilanteissa, joissa esimerkiksi henkilökuntaetu koskee työntekijän perhettä tai vakuutusetuus perustuu perhesuhteeseen.

Uudella lailla pyrittiin purkamaan myös käytännön ongelmia, jotka liittyivät kulttuurisidonnaisiin normeihin. Samaa sukupuolta olevan kumppanin kuoltua vainajan sukulaiset eivät aina tunnustaneet elämänkumppanille oikeutta päättää vainajan hautaamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Eduskunnan lakivaliokunta katsoi (LaVM 15/2001 vp), että uusi laki ei heikennä avioliiton asemaa eikä muuta sen luonnetta. Avioliitto on jatkossakin naisen ja miehen välinen sitoumus. Avioliitto säilyy myös ainoana tapana, jolla nainen ja mies voivat tulla perhelainsäädännön piiriin. Valiokunta katsoi siksi, että ehdotuksella ei luoda avioliiton kanssa kilpailevia instituutioita. Valiokunnan mukaan laki päinvastoin tukee avioliittoa, kun avioliittoon kuuluva sitoutumisen ja vastuullisuuden ajatus ulotetaan myös samaa sukupuolta olevien parisuhteisiin.

Eduskunnassa tehtiin ensimmäisen kerran vuonna 2006 lakialoite avioliittolain

muuttamisesta (kansanedustaja Oras Tynkkynen 19.12.2006). Aloitteen tavoitteena oli, että myös homoseksuaalit saisivat mahdollisuuden solmia avioliiton. Aloitteen mukaan parisuhdelaki kumottaisiin ja rekisteröityihin homoseksuaalisiin parisuh-teisiin alettaisiin soveltaa avioliittolakia. Vaihtoehtoisesti esitetään avioliiton ja ”si-viiliiton” eriyttämistä instituutioina toisistaan. Oikeus vihkiä avioliittoon varattai-siin uskontokunnille. Niillä olisi vapaus päättää vihkimisen ehdoista, mukaan lukien se, pitääkö puolisoiden olla eri sukupuolta. Oikeus siviililiittoon taas olisi yhtäläinen pariskunnille puolisoiden sukupuolesta riippumatta. Aloite ei johtanut lainsäädän-töön, mutta aloitteen tekijä on ilmoittanut uusivansa sen näillä valtiopäivällä.

7.2 Perheen sisäinen adoptio rekisteröidyssä parisuhteessa

Hallitus antoi marraskuussa 2008 eduskunnalle esityksen parisuhdelain muuttami-sesta niin, että perheen sisäinen adoptio tulisi mahdolliseksi. Mikäli hallituksen esitys eduskunnalle tulee hyväksytyksi, rekisteröidyn parisuhteen osapuolelle tulee mahdolliseksi adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsi (laki rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta, HE 198/2008 vp). Lainmuutos ei antaisi mahdollisuutta yhteisadoptioon, eli rekisteröidyssä parisuhteessa adoptio edellyttäisi toisen osapuolen biologista vanhemmuutta.

Tavoitteena on tehdä mahdolliseksi nais- ja miesparien oikeus perheen sisäi-seen adoptioon ottaen huomioon biologisen vanhemman oikeudet. Esityksen mu-kaan perheen sisäisen adoption edellytykset, adoptiossa noudatettava menettely ja adoption oikeusvaikutukset määräytyisivät lapseksiottamisesta annetun lain nykyi-sien säännösten mukaisesti.

Perheen sisäisestä adoptiosta on nykyisin kysymys silloin, kun aviopuoliso ottaa avioliiton aikana tai avioliiton purkaututtua kuoleman johdosta yksin ottolapsekseen toisen puolison lapsen. Lapseksiottamisesta annetusta laista (153/1985 12 §) seuraa, että perheen sisäisen adoption seurauksena lasta pidetään puolisoiden yhteisenä lap-sena ja hänen oikeudellinen suhteensa toiseen aikaisempaan vanhempaan katkeaa.

Kun perheen sisäinen adoptio ei ole rekisteröityjen parien perheissä mahdollarinen, useissa tällaisissa perheissä on haettu käräjäoikeudelta päätös, jonka mukaan sosiaalinen vanhempi on määrätty juridisen vanhemman ohella lapsen huoltajaksi. Tällaisen päätöksen antaminen on mahdollista lapsen huollosta ja tapaamisoikeu-desta annetun lain (361/1983 9 § 1 mom. 4 kohta) nojalla. Tuomioistuim ottaa asiaa ratkaistessaan huomioon lapsen edun ja laissa tarkemmin määritellyissä tilanteissa

lapsen omat toivomukset.

Hallituksen esityksen lähtökohtana on tosiasia, että rekisteröidystä parista ja heidän kanssaan elävistä lapsista muodostuvat perheet ovat jo nykyisin olemassa oleva perhetyyppi. Siksi hallitus katsoo, että ehdotetulla uudistuksella ei luoda yhteiskuntaan uutta perhemuotoa. Kysymys on hallituksen mukaan vain siitä, että näiden jo olemassa olevien perheiden sisällä annetaan mahdollisuus siihen, että lapsen sosiaalisen vanhemman vanhemmuus vahvistetaan myös juridiseksi vanhemmuudeksi.

Rekisteröidyssä parisuhteessa elävien lapsiperheellisten joukossa on myös uusperheitä sekä niin sanottuja monivanhempaisia perheitä. Näissä perhetyypeissä lapsella on toisaalla asuva isä tai äiti, joka ei usein ole valmis luopumaan vanhemmuudesta. Esityksen yhtenä tavoitteena on turvata lapsen biologisten vanhempien asema, kun samaa sukupuolta oleville pareille annetaan mahdollisuus perheen sisäiseen adoptioon. Hallituksen mukaan asiassa ei tarvita lainsäädäntömuutoksia, sillä biologisen vanhemman oikeudet on turvattu tehokkaasti jo voimassa olevassa laissa. Lapseksiottamisesta annettu laki edellyttää pääsääntöisesti biologisten vanhempien suostumusta alaikäisen adoptioon.

Perheen sisäistä adoptiota pidetään tärkeänä myös niissä naisparien perheissä, joissa toinen osapuoli on saanut lapsen hedelmöityshoidolla. Laki hedelmöityshoidoista (1237/2006) tuli voimaan 1. syyskuuta 2007. Sen mukaan hedelmöityshoitoa voidaan antaa paitsi miehen ja naisen muodostamalle avio- tai avoparille myös naiselle, joka ei elä parisuhteessa miehen kanssa. Hedelmöityshoitoa voidaan siis antaa myös naiselle, joka elää rekisteröidyssä parisuhteessa toisen naisen kanssa.

Hedelmöityshoidoissa lapsen synnyttäjä on aina lapsen äiti. Jos hedelmöityshoitoa on annettu naiselle yksin, lapsen isäksi voidaan isyylain (700/1975 3 a §:n) mukaan vahvistaa mies, jonka siittiöitä on käytetty hoidossa, jos hän on antanut suostumuksen isyyden vahvistamiseen. Jollei siittiöiden luovuttaja ole antanut suostumusta isyyden vahvistamiseen, lapsella voi juridisesti olla vain yksi vanhempi, vaikka äiti olisi rekisteröidyssä parisuhteessa toisen naisen kanssa. Hallituksen esityksen mukaan uusi laki antaisi näissä tilanteissa mahdollisuuden virallistaa rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen vanhemmuus. Näissäkin tilanteissa lapsella on 18 vuotta täytettyään hedelmöityshoitolain mukaan oikeus saada tietää isänsä henkilöllisyys.

Kirkkohallitus asettui kannattamaan lakiesitystä lausunnossaan elokuussa 2008. Kirkkohallituksen mukaan työryhmän ehdottama ratkaisu on seuraus rekisteröidyn parisuhteen lainsäädännöllisen aseman kehityksestä. Se parantaa lapsen oikeudellista asemaa ja on tästä näkökulmasta perusteltu. Kirkkohallitus painotti kuitenkin sitä, että lapsella on oikeus sekä äitiin että isään. Se ei pitänyt hyvänä, että luodaan sellainen perhetyyppi, jossa lähtökohtaisesti tämä oikeus ei toteudu. Kirkkohallitus korosti myös ottolapsineuvonnan tärkeyttä ja resurssseja.

7.3 Hedelmöityshoidot

Kirkkohallitus otti kantaa hedelmöityshoitolaain valmisteluun elokuussa 2005. Kirkkohallitus piti lakia tarpeellisena, koska asiasta ei aikaisemmin ollut mitään lainsäädäntöä Toisaalta kirkkohallitus piti ongelmallisena, että lapsen saamista pidetään nykyään usein subjektiivisena oikeutena. Kirkkohallituksen mukaan lapsen saaminen ei ole ihmisoikeus. Siksi kirkkohallitus edellytti, että hedelmöityslaila etsitään erityisesti hoitojen avulla syntyvien lasten parasta. Lainsäädännön tehtävä on turvata hedelmöityshoitojen avulla syntyneen lapsen oikeudellinen asema.

Lausunnossaan kirkkohallitus korosti, että kristillisen uskon mukaan miehen ja naisen perhe on ihmisyyteen perustuva yksikkö. Siksi kirkkohallitus painotti lapsen oikeutta äitiin ja isään: ”Lapsella on oikeus syntyä perheeseen, ei ennalta määrättyyn isättömyyteen. Lainsäädäntö on vuosisatojen ajan kamppailut kysymyksessä, kuinka löytää ja taata jokaiselle lapselle isä.” Kirkkohallitus piti tärkeänä, ettei nyky-lainsäädännöllä vähätellä isyyttä eikä isän merkitystä perheessä. Siksi kirkkohallitus edellytti, että täysi-ikäiselle säädetään oikeus saada tieto biologisesta äidistään ja isästään.

Kirkkohallitus ei kannattanut hedelmöityshoitojen antamista naiselle, joka ei elä parisuhteessa miehen kanssa. Kirkkohallituksen mielestä hedelmöityshoitoja voidaan antaa aviopareille, joiden avioliitto on turvallisin parisuhteen muoto etenkin lasten kannalta. Muutenkin kirkkohallitus olisi rajoittanut hedelmöityshoitojen antamisen eri sukupuolta oleviin pareihin, joissa molemmat osapuolet myös juridisesti sitoutuvat hoitojen avulla mahdollisesti syntyvän lapsen vanhemmiksi. Kannanoton mukaan yksin ja rekisteröidyssä parisuhteessa elävät naiset olisivat jääneet vaille hedelmöityshoitoja.

Hedelmöityshoitolaki ei salli sijaissynnyttäjän käyttöä. Sijaissynnyttäjän käytöllä tarkoitetaan sitä, että alkio viedään naiseen siinä tarkoituksessa, että synnyttävä nainen synnytyksen jälkeen luovuttaa lapsen toiselle naiselle tai parille. Sijaissynnytyksessä käytetään yleensä lapsettomuudesta kärsivän naisen omia ja hänen parikumppaninsa sukusoluja. Laki on tässä suhteessa linjassa kirkkohallituksen lausunnon kanssa.

Sijaissynnyttäjäjärjestelyllä myös miespari voisi saada lapsen, joka polveutuisi parin toisesta osapuolesta. Järjestelyä on ollut tapana kutsua kohdunvuokrauukseksi, jos siinä on käytetty rahaa. On esitetty, että tasa-arvosyyt puoltaisivat sijaissynnyttäjäjärjestelyjen sallimista, jotta myös miesparit voisivat saada lapsen hedelmöityshoidon tuloksena. Hedelmöityslakia koskevassa hallituksen esityksessä (3/2006) esitetään äitiyden luonteeseen ja järjestelyn ongelmiin liittyviä syitä, joiden vuoksi sijaissynnyttäjäjärjestelyä ei ole sallittu tasa-arvoperusteella miespareille. Kirkkohallituk-

sen kanta on tässä asiassa tasa-arvoisempi ja lähtee lapsen oikeudesta isään ja äitiin: jokaiselle lapselle tulisi lähtökohtaisesti taata mahdollisuus elää isän ja äidin perustamassa perheessä niin, että hedelmöityshoitojen edellytykseksi olisi säädetty vanhempien heteroseksuaalinen parisuhde

7.4 Perustuslain perusoikeussäännökset

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mukaan sukupuoliseen suuntautuneisuuteen liittyvissä lainsäädäntökysymyksissä oleellisia perustuslain säännöksiä ovat perustuslain 6 ja 10 §:ssä säädetty perusoikeudet sekä perustuslain 22 §, joka sisältää yleisen julkiseen valtaan kohdistuvan perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisveloitteen (PeVL 15/2001 vp).

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslaki 6 §

Perustuslain yhdenvertaisuussäännös ilmaisee pääperiaatteen. Siihen sisältyy vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää 2 momentin syrjintäkielto. Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentyväksi, vaan se sisältää perusteita, joita voidaan suomalaisessa yhteiskunnassa pitää syrjintäkiellon ydinalueena. ”Muita henkilöön liittyviä syitä” ovat hallituksen esityksen mukaan esimerkiksi perhesuhteet ja sukupuolinen suuntautuminen (HE 309/1993 vp, s. 44).

Oikeudellisilla syrjintäkielloilla on tarkoitettu poistaa ei-hyväksyttävät erottelut, jotka perustuvat ihmisten välillä luonnostaan esiintyviin eroihin. Syrjintäkieltoon sisältyy ajatus, että näihinkin syihin perustuva erottelu saattaa joissakin tapauksissa olla hyväksyttävää. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut (PeVL 15/2001 vp), että esimerkiksi avioliittolainsäädännössä on kyse sellaisista erityisistä yhteiskunnan tulevaisuuteen ja arvoihin liittyvistä ratkaisuisista, joissa on perusteltua asettaa avioliitto naisen ja miehen parisuhteena erityisasemaan lainsäädännössä.

Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu...

Perustuslaki 10 § 1 mom.

Yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista. Yksityiselämän piiriin kuuluvat muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. Säännöksessä ei kuitenkaan ole kansainvälisten ihmisoikeussopimusten tavoin erityistä mainintaa perhe-elämän suojasta. Lain valmistelussa katsottiin, että perheen käsite on ongelmallinen ja sen määrittely vaikeaa. Kuitenkin myös perhe-elämä kuuluu yksityiselämän suojan piiriin (HE 309/1993 vp, s. 53).

Perustuslain perusoikeussäännökset uudistettiin vuonna 1995. Tärkeimpänä tavoitteena oli yksilön oikeuksien turvan laajentaminen ja vahvistaminen perustuslain tasolla. Samasta syystä lisättiin perusoikeuksien suoraan sovellettavuutta tuomioistuimissa, tehostettiin perusoikeuksien suojaa täsmentämällä ja tiukentamalla perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä sekä pyrittiin lisäämään tosiasiallista tasa-arvoa yhteiskunnassa (HE 309/1993 vp). Perusoikeuksien toteutumisen kannalta on oleellista, ettei niitä kavenneta muulla lainsäädännöllä enempää kuin on välttämätöntä. Nämä tavoitteet ja periaatteet tulee ottaa huomioon perusoikeuksien mahdollisia rajoituksia harkittaessa.

Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perustuslaki 22 §

Perusoikeuksien säätämisen varsinaisena lähtökohtana on ollut yksilön vapauksien suojaaminen valtiovallan puuttumiselta. Siksi julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Käsitettä ”julkisen valta” ei kuitenkaan voida ymmärtää pelkästään valtion toiminnaksi, vaan perusoikeussäännökset ulottavat vaikutuksensa muuhunkin julkiseen toimintaan. Perusoikeussäännökset sitovat julkista valtaa sen kaikessa toiminnassa, niin lainsäädännössä, hallinnossa kuin lainkäytössäkin (HE 309/1993 vp).

7.5 Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset

Perusoikeusuudistus toi Suomen perusoikeusjärjestelmän lähemmäksi kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia. Näitä ovat Kansalaisyhteiskunta ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus), johon Suomi sitoutui vuonna 1976, ja Euroopan ihmisoikeussopimus, johon Suomi sitoutui vuonna 1990. Perusoikeusuudistuksessa kuitenkin katsottiin, että Suomen perusoikeusjärjestelmän ja kansainvälisille ihmisoikeussopimusten välille jää tietty keskinäinen riippumattomuus. Yksittäisen perusoikeussäännöksen ja vastaavan ihmisoikeussopimuksen määräyksen tulkinnat eivät välttämättä ole samat huolimatta mahdollisista sanamuotojen yhtäläisyyksistä.

Kaikki ihmiset ovat oikeudellisesti yhdenvertaisia ja oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhtäläiseen lain suojaan. Tässä suhteessa lain tulee kieltää kaikki syrjintä ja taata kaikille henkilöille yhtäläinen ja tehokas suojele rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää vastaan.

Kansalaisyhteiskunta ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 26 artikla

Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö mainitaan KP-sopimuksessa itsenäisenä ihmisoikeutena. Sen mukaan kaikki ihmiset ovat oikeudellisesti yhdenvertaisia ja oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhtäläiseen lain suojaan. Siksi lailla on kieltävä artiklassa mainituilla perusteilla tapahtuva syrjintä.

Tässä yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

Euroopan ihmisoikeussopimus 14 artikla

Myös Euroopan ihmisoikeussopimukseen sisältyy syrjintäkieltö, joka takaa sopimuksessa turvattujen oikeuksien nautinnan ilman syrjintää. Lisäksi sopimuksen 12. pöytäkirja sisältää yleisen syrjintäkiellon, joka koskee myös jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä turvattuja oikeuksia. Pöytäkirja on Suomen osalta tullut voi-

maan 1.4.2005.

1. Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.
2. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Euroopan ihmisoikeussopimus 8 artikla

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvataan perhe-elämän ja yksityisasioiden kunnioitus. Yksityiselämän kunnioituksella tarkoitetaan sen koskemattomuutta. Viranomaiset saavat puuttua kansalaisen yksityiselämään vain silloin, kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä artiklassa mainituista erityisistä syistä. Vaikka artikla etupäässä suojaa yksilöä viranomaisen puuttumista vastaan, useissa tapauksissa on katsottu, että se edellyttää valtiolta myös positiivisia toimenpiteitä oikeuksien turvaamiseksi.

Nimenomaan tästä oikeudesta on ollut kysymys useissa tapauksissa, joissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt seksuaalisen käyttäytymisen säätelyä. Useimmat jutuista ovat koskeneet nimenomaan homoseksuaalista käyttäytymistä Joissakin tapauksissa sen kieltämistä ja rajoittamista on pidetty hyväksyttävänä, vaikka silloin puututaan yksityiselämään. Yksityiselämään puuttumista on perusteltu artiklan mainitsemilla yleisen moraalin sekä nuorten henkilöiden suojelemisen perusteilla.

Artiklassa mainittu ”perhe” tarkoittaa laillisesti vihityn avioparin muodostamaa perhettä, jossa voi olla lapsia, mutta myös aviopari ilman lapsia on perhe. Perhe ymmärretään Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkintakäytännössä kuitenkin laajemmin kuin vain vanhempien (ja heidän biologisten lastensa) muodostamaksi kokonaisuudeksi. On katsottu, että sopimus antaa myös samaa sukupuolta olevien välisille suhteille jonkinasteisen suojan. Se ei kuitenkaan mene yhtä pitkälle kuin perinteisten perheiden nauttima suoja, vaan perustuu enemmän yksityiselämän kuin perhe-elämän suojaan.

(12) Koko yhteisössä olisi kiellettävä tämän direktiivin soveltamisalaan kuu-

luva kaikenlainen uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään taikka sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva välitön tai välillinen syrjintä.
EU:n työsyrintädirektiivi, Johdanto

Tämän direktiivin tarkoituksena on luoda yleiset puitteet uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiselle työssä ja ammatissa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa.

EU:n työsyrintädirektiivi, 1 artikla

Syrjintä työelämässä kielletään Euroopan unionin työsyrintädirektiivissä (direktiivissä 2000/78/EY yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista). Direktiiviin sisältyy kuitenkin poikkeussäännös (4 art.), jonka mukaan erilainen kohtelu esimerkiksi sukupuolisen suuntautumisen perusteella ei ole välttämättä syrjintää. Erilainen kohtelu hyväksytään vain, jos se liittyy oleellisesti työhön ja työtehtävien luonteeseen, sisältää oikeutetun tavoitteen ja kohtuullisen vaatimuksen.

Jäsenvaltiot voivat säätää, että erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos tiettyjen työtehtävien luonteen tai niiden yhteyksien vuoksi, joissa tehtävät suoritetaan, kyseinen ominaisuus on todellinen ja ratkaiseva työhön liittyvä vaatimus, edellyttäen, että tavoite on oikeutettu ja että vaatimus on oikeasuhtainen.

EU:n työsyrintädirektiivi, 4 artikla 1. kohta

Samana poikkeussäännöksen 2. kohdan mukaan uskonnolliset yhteisöt saavat edelleen vaatia palveluksessaan olevilta henkilöiltä vilpittömyyttä ja uskollisuutta yhteisön eetokselle. Edellytyksenä on, että uskonnolliset yhteisöt toimivat kansallisen valtiosäännön ja lainsäädännön mukaisesti. Poikkeussäännöksessä korostetaan, että tiettyä uskontoa ja vakaumusta voidaan vaatia työelämässä vain silloin, kun ne liittyvät työn suorittamiseen ja toiminnan luonteeseen.

Kun kyseessä on kirkko tai muu julkinen tai yksityinen organisaatio, jonka eetos perustuu uskontoon tai vakaumukseen, ja kun kyseessä on tällaisessa organisaatiossa tapahtuva ammatillinen toiminta, ei henkilön uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa erilaista kohtelua pidetä syrjintänä silloin, kun uskonto tai vakaumus on kyseisen ammatillisen toiminnan luonteen tai työn

suorittamiseen liittyvien yhteyksien vuoksi työtä koskeva, organisaation eetokseen perustuva todellinen, perusteltu ja oikeutettu vaatimus. Tällaisen erilaisen kohtelun toteuttamisessa on otettava huomioon jäsenvaltioiden valtiosäännön säännökset ja periaatteet sekä yhteisön oikeuden yleiset periaatteet, eikä se saisi oikeuttaa syrjintään muun seikan perusteella. Tämä direktiivi ei, edellyttäen, että sen säännöksiä muutoin noudatetaan, vaikuta kirkkojen tai muiden julkisten tai yksityisten organisaatioiden, joiden eetos perustuu uskontoon tai vakaumukseen, oikeuteen vaatia palveluksessaan olevilta henkilöiltä vilpittömyyttä ja uskollisuutta suhteessa järjestön eetokseen, kunhan ne toimivat kansallisen valtiosäännön ja lainsäädännön mukaisesti.

EU:n työsyrintädirektiivi 4 art. 2. kohta

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten yhteydessä on mainittava myös Euroopan unionin perusoikeuskirja. Sen ovat hyväksyneet unionin kolme tärkeintä toimijaa, Eurooppa-neuvosto, Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin komissio. Sen vahvistava julistus allekirjoitettiin Nizzassa 7.12.2000. Perusoikeuskirjassa on ensimmäistä kertaa unionin historiassa koottu yhteen asiakirjaan Euroopan unionin kansalaisten ja kaikkien unionin alueella asuvien henkilöiden kansalaisyhteisö- ja poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet. Syrjintäartikkelissa mainitaan kiellettyjen syrjintäperusteiden luettelossa myös sukupuolinen suuntautuminen. Kun Euroopan perustuslakisopimus ei Lissabonin sopimuksen 2004 muodossa toteutunut, perusoikeuskirjasta ei tullut oikeudellisesti sitova, mutta se on olemassa vuoden 2000 arvovaltaisena julistuksena.

Kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu sukupuoleen, rotuun, ihonväriin tai etniseen taikka yhteiskunnalliseen alkuperään, geneettisiin ominaisuuksiin, kieleen, uskontoon tai vakaumukseen, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen tai muuhun sellaiseen seikkaan.

Euroopan unionin perusoikeuskirja 21 art.

7.6 Rekisteröidyt parisuhteet ja yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslaki (21/2004, jäljempänä YhdVerL) tuli voimaan 1.2.2004. Tällä lailla pantiin täytäntöön Euroopan unionin yhdenvertaisuus- ja rasismidirektiivit (2000/78/EY ja 2000/43/EY). Direktiivien tarkoituksena on ollut luoda puitteet kiellettyjen syrjintäperusteiden hylkäämiselle sekä kansalaisten yhdenvertaiselle kohtelulle Euroopan unionin jäsenvaltioissa.

Yhdenvertaisuuslaki on yleislaki, joka ei korvaa muihin lakeihin jo sisältyviä syrjinnän kieltoja. Lain perustelujen mukaan (HE 44/2003 vp) yhdenvertaisuuslaki on otettava huomioon yleislakina, kun sovelletaan sen alaan kuuluvien erityislakien syrjintäkieltoja.

Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän synn perusteella. Sukupuoleen perustuvasta syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986).

Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom.

Lailla halutaan turvata ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista, ehkäistä syrjintää yhteiskunnan eri alueilla sekä vahvistaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Syrjintäkiellon perussäännöksessä sukupuolinen suuntautuminen mainitaan yhtenä kielletyistä syrjintäperusteista. Naisten ja miesten tasa-arvo ei kuulu yhdenvertaisuuslain alaan, vaan siitä säädetään tasa-arvolaisissa.

Syrjinnällä tarkoitetaan:

1. sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);
2. sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä);

3. henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä);
4. ohjetta tai käskyä syrjiä.

Yhdenvertaisuuslaki 6 § 2 mom.

Syrjinnäksi määritellään sekä välitön että välillinen syrjintä, häirintä ja ohje tai käsky syrjiä. Myös eri tavoin kielteisen ilmapiirin luominen on kielletty, sillä se määritellään häirinnäksi. Epäsuotuisasti ei saa kohdella myöskään sellaista henkilöä, joka toimii yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Erilainen kohtelu on hyväksyttävää vain, jos sillä on hyväksyttävä tavoite ja keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, myös julkisyhteisöissä. Lain soveltamisalaan kuuluvia julkisia yhteisöjä ovat valtio, kunnat ja kuntayhtymät sekä evankelis-luterilainen ja ortodoksinen kirkko. Työelämän osalta lakia sovelletaan muun muassa silloin, kun kyse on työn tai ammatin harjoittamisen edellytyksistä, työhönottoperusteista, työoloista ja ehdoista, henkilöstökoulutuksesta tai uralla etenemisestä.

Yhdenvertaisuuslaissa on säännöksiä myös syrjintäasioiden käsittelystä tuomioistuimissa, todistustaakan jaosta, lain rikkomisen seuraamuksista ja lain valvonnasta. Lain rikkomista koskevat tapaukset käsitellään yleisessä alioikeudessa. Syrjintäasioita tuomioistuimessa käsiteltäessä noudatetaan ns. käännettyä todistustaakkaa (YhdVerL 17 §). Jos syrjintää kokenut esittää asiasta selvityksen, jonka perusteella muodostuu syrjintäoletama, epäillyn on osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu. Jos esimerkiksi työelämässä työntekijä kertoo kokeneensa syrjintää työnantajan tai työtoverin taholta, syntyy syrjintäoletama. Silloin työnantajan tai työtoverin pitää pystyä osoittamaan, että syrjintää ei ole tapahtunut.

Yhdenvertaisuuslain syrjintäkiellon ja vastatoimien kiellon rikkomisesta voidaan tuomita maksettavaksi hyvitystä, jonka enimmäismäärä on 15 000 euroa. Eriyisestä syystä enimmäismäärä voidaan ylittää. Hyvityksen suuruutta määrättäessä otetaan huomioon muun muassa syrjinnän laatu ja laajuus sekä sen kesto, säännöksiä rikkoneen suhtautuminen tekoonsa ja tekijän taloudellinen asema. Rikosoikeudellinen seuraamus yhdenvertaisuuslain rikkomisesta määräytyy rikoslain (39/1889) mukaan. Työsyrjinnästä voidaan tuomita sakkorangaistukseen tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi (RL 47 luku 3 §). Työelämän osalta yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset.

Yhdenvertaisuuslaissa säädetään myös tilanteista, joissa syrjintäperusteisiin liit-

tyvää erilaista kohtelua ei pidetä kiellettyinä syrjintänä (YhdVerL 7 §). Käytännössä merkittävin tilanne koskee työtehtävien laatuun ja niiden suorittamiseen liittyvää todellista ja ratkaisevaa vaatimusta erilaisen kohtelun perusteena. Työntekijän tai -hakijan eri asemaan asettaminen yhdenvertaisuuslaissa mainitullakin perusteella voi olla mahdollista, mikäli menettelylle on olemassa hyväksyttävä syy, joka liittyy nimenomaan työn todellisiin vaatimuksiin. Erilaisen kohtelun oikeutusta arvioidaan aina lisäksi sen mukaan, onko käytetty peruste tavoitteeltaan perusoikeuksien toteutumisen kannalta hyväksyttävä.

Yhdenvertaisuuslain mukaan olisi kiellettyä syrjintää asettaa eri asemaan työntekijänä tai -hakijana henkilö, joka on rekisteröinyt parisuhteen samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa tai muuten toteuttaa homoseksuaalisuuttaan. Vain silloin syrjintäolettaa ei muodostu, kun erilainen kohtelu voidaan perustella työtä ja työn tekemistä koskevilla todellisilla ja hyväksyttävillä vaatimuksilla.

7.7 Rikoslain syrjintäkiellot, työsopimuslaki ja työturvallisuuslaki

Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä on kielletty muuallakin lainsäädännössä. Kirkon kannalta merkittävänä voidaan mainita rikoslain eräät säännökset, työsopimuslain syrjintäkielto ja työturvallisuuslain häirintää koskeva säännös.

Joka elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa, yleisöpalvelussa, virkatoiminnassa tai muussa julkisessa tehtävässä taikka julkista tilaisuutta tai yleistä kokousta järjestettäessä ilman hyväksyttävää syytä

1. ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla,
2. kieltäytyy päästämästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai poistaa hänet sieltä taikka
3. asettaa jonkun ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielien, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava työsyryjintänä, syr-

jinnästä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rikoslaki 11 luku 9 §

Rikoslaki kieltää syrjinnän mm. yleisöpalvelussa ja julkisissa tehtävissä. Syrjintäkielto koskee myös julkisia tilaisuuksia ja yleisiä kokouksia. Syrjinnästä on kysymys, jos ilman hyväksyttävää syytä jotakuta ei palvella yleisesti noudatettavilla ehdoilla. Sukupuolinen suuntautuminen mainitaan rikoslaissa kiellettyinä syrjintäperusteena.

Lisäksi rikoslaissa kielletään työsyrintä mm. sukupuolisen suuntautumisen perusteella (47 luku 3 §). Henkilöä ei saa kohdella sukupuolisen suuntautumisen perusteella epäedullisesti ilman painavaa, hyväksyttävää syytä, kun ilmoitetaan työpaikasta tai valitaan työntekijää tai palvelussuhteen aikana.

Työsyrintä työsopimussuhteissa on kielletty erikseen työsopimuslaissa (2 luvun 2 § 1 mom.). Työnantaja ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa työntekijöitä eri asemaan mm. sukupuolisen suuntautuneisuuden vuoksi.

Yhdenvertaisuuslain mukaan myös kielteinen ilmapiiri on häirintää ja sellaisena kiellettyä syrjintää. Häirinnästä säädetään myös työturvallisuuslaissa (28 §). Jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi.

7.8 Kirkon oma lainsäädäntö ja perusoikeuksien rajoittamisen edellytykset

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on perustuslaissa säädetty oikeus säätää omasta järjestysmuodosta ja hallinnostaan kirkkolaissa (PL 76 §). Myös perustuslain 11 §:ssä turvatulla uskonnonvapaudella on yhteisöllinen ulottuvuus, johon sisältyy uskonnollisen yhdiskunnan tietynasteinen sisäinen autonomia.

Uskonnon ja omantunnon vapaus

Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus.

Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta us-

konnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan oman-
tuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

Perustuslaki 11 §

Kirkkolaki

Kirkkolaissa säädetään evankelis-luterilaisen kirkon järjestysmuodosta ja
hallinnosta.

Kirkkolain säätämisyjärjestyksestä ja kirkkolakia koskevasta aloiteoikeudesta
on voimassa, mitä niistä mainitussa laissa erikseen säädetään.

Perustuslaki 76 §

Voidaankin todeta, että evankelis-luterilaisen kirkon sisäinen autonomia naut-
tii perustuslain suojaa uskonnonvapautta koskevien perusoikeussäännösten perus-
teella. Autonomiaan kuuluu kirkon oikeus muun muassa päättää omasta opistaan
ja tunnustuksestaan. Perustuslakiin pohjautuva autonomia ilmentyy laajemminkin
kirkkolain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa siten, että sen mukaan kirkolla on yksinoike-
us ehdottaa kirkkolakia kaikesta mikä koskee ainoastaan kirkon omia asioita, sekä
kirkkolain muuttamista ja kumoamista. Kirkon ehdotuksen tekee kirkolliskokous.

Kirkkolainsäädännön perusteita ja kirkkolain alaa on tarkemmin selvitetty kirk-
kohallituksen asettaman toimikunnan mietinnössä ”Kirkkolaki 2010” (Suomen ev-
lut. kirkon keskushallinto. Sarja C 2006:9).

Vaikka kirkolla onkin laaja autonomia ja oikeus päättää kirkkolain sisällöstä,
perustuslaki ja muu lainsäädäntö koskevat myös kirkkoa. Velvoite turvata perusoi-
keuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen koskee kaikkia julkisyhteisöjä, myös lu-
terilaista ja ortodoksista kansankirkkoa.

Perusoikeuksien turvaamiseen ei riitä, että julkinen valta ei toimillaan rajoita
perusoikeuksia. Julkisyhteisöiltä edellytetään aktiivisia toimenpiteitä yksilön perusoi-
keuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta. Perusoikeuksien käyttämi-
nen on tehtävä myös käytännössä mahdolliseksi. Perusoikeussäännökset merkitse-
vät siksi kirkolle aktiivista tehtävää perusoikeuksien toteuttamiseksi kirkon hallin-
nossa ja seurakuntien toiminnassa.

Perusoikeusjärjestelmään kuuluu kuitenkin ajatus, että perusoikeudet eivät ole
täysin ehdottomia. Niitä voidaan rajoittaa joissakin olosuhteissa tai joiltakin osin.
Rajoitukset on kuitenkin pidettävä mahdollisimman vähäisinä, ja ne on voitava pe-

rustella erittäin hyvin.

Rajoittamisen tarpeen taustalla on usein eri perusoikeuksien ristiriitailanne (kollisio). Tällöin kyse on siitä, että jonkun perusoikeuden rajoittaminen on edellytyksenä toisen perusoikeuden toteutumiselle. Silloin tulee pyrkiä ratkaisuun, joka mahdollisimman hyvin turvaisi kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikaisen toteutumisen. Tavoitteena on siten saavuttaa mahdollisimman hyvä tasapainotilanne yhteen sovitettavien perusoikeusintressien kesken. Perusoikeuksien välistä kollisioita joudutaan ratkaisemaan sekä yleisellä tasolla lakeja säädettäessä että konkreettisesti lainsoveltamistilanteessa.

Vastakkain voivat olla ensinnäkin kahden henkilön perusoikeudet. Toiseksi perusoikeuskollisio voi ilmetä saman henkilön eri perusoikeuksien välisenä ristiriitana. Kolmanneksi perusoikeuksia voidaan rajoittaa painavien yhteiskunnallisten tavoitteiden perusteella. Perusoikeuksien rajoittaminen vaatii tuekseen erittäin painavia perusteita juuri siksi, että ne on säädetty perustuslain tasolla.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta määritteli tiukat edellytykset perusoikeuksien rajoittamiselle perusoikeusuudistuksen yhteydessä (PeVM 25/1994 vp):

- Rajoituksien tulee aina perustua lakiin.
- Rajoitusten tulee olla riittävän täsmällisesti määriteltyjä ja tarkkarajaisia.
- Sen perusteen, jonka vuoksi perusoikeutta rajoitetaan, tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä.
- Rajoituksen on myös oltava oikeassa suhteessa ja välttämätön rajoituksen perusteena olevan hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi.
- Mahdollisia rajoituksia säädettäessä tulee aina huolehtia riittävästä oikeusturvajärjestelystä.
- Rajoitusten tulee täyttää ihmisoikeuksien noudattamisen vaatimus.

Perusoikeuksia rajoitettaessa tulee kaikkien edellä mainittujen edellytysten täytyä samanaikaisesti, ja rajoituksen sallittavuuden harkinnan tulee perustua edellytykset huomioon ottavaan kokonaisarviointiin.

Lailla turvattujen oikeuksien rajoittaminen edellyttää vähintään lain tasoista normia. Osa perusoikeussäännöksistä on kuitenkin kirjoitettu sillä tavoin ehdottomiksi, ettei niiden rajoittaminen tavallisella lailla ole sallittua. Tällainen säännös on muun muassa syrjäntäkielto (PL 6 §:n 2 momentti), jossa kuitenkin kielletään eri asemaan asettaminen ilman hyväksyttävää perustetta. Säännös antaa siten lainsäätäjälle harkintavallan sen suhteen, onko hyväksyttävä peruste olemassa. Vastaavanlaista hyväksyttävän perusteen käsitettä käytetään ja edellytetään myös yhdenvertai-

suuslaissa.

Pääsääntöisesti katsotaan, ettei lailla turvattujen oikeuksien käyttämisestä saisi aiheutua kielteisiä seuraamuksia. Parisuhdelaililla on ollut tarkoitus turvata ja parantaa ensisijaisesti homoseksuaalisesti suuntautuneiden henkilöiden perustuslain mukaista yhdenvertaisuutta suhteessa heteroseksuaaleihin. Vastaavasti yhdenvertaisuuslain tavoitteena on syrjinnän ehkäiseminen ja syrjityksi tulleen oikeusturvan parantaminen.

Rajoittamissäännöksiä voitaisiin periaatteessa säätää kirkkolakiin, koska kirkolla on perustuslakiin pohjautuva autonomia ja kirkkolaissa vahvistettu oikeus säätää omasta järjestysmuodostaan ja hallinnostaan (PL 76 §). Se edellyttäisi kuitenkin rajoituksille riittävän yksimielisesti hyväksyttäviä uskonnollisia perusteita kirkon opissa ja tunnustuksessa ja hyväksyttävästi määriteltyä tarkoituksenmukaisuutta (kirkolliskokouksen lakivaliokunnan lausunto 6/2002). Toisena hyväksyttävänä perusteena yhdenvertaisuuden rajoittamiselle voisi olla työhön liittyvä peruste, joka nousisi objektiivisesti todennettavalla tavalla työtehtävien luonteesta tai työn sisällöstä. Säätelyn olisi oltava täsmällistä ja tarkkarajaista, koska kyse olisi perustuslaissa turvattun yhdenvertaisuuden rajoittamisesta (PeVL 10/2003 vp).

7.9 Asiaan liittyvää kirkkoa koskevaa oikeuskäytäntöä

Kaksi hallinto-oikeuden päätöstä seurakunnan virantäytöstä liittyy parisuhdelakiin. Kahdessa seurakunnallisessa virantäytössä oli hakijana samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa elävä ja parisuhteensa rekisteröinyt henkilö. Tuomioistuimet ovat tehneet ratkaisunsa yksinomaan valtakunnan lain pohjalta, koska kirkolla ei ole ollut asiasta omaa lainsäädäntöään. Vaasan hallinto-oikeus on päätöksessään viitanut mahdollisuuteen säätää asiasta kirkkolaissa kirkon tunnustuksen perusteella.

Päätöksistä näkyy, että syrjintäkieltoa sovelletaan selkeästi myös kirkon toimintaan. Nykyisellä säädösperustalla työsyryntä sukupuolisen suuntautumisen perusteella on yksiselitteisesti kiellettyä kirkossakin. Näin katsoi myös kirkolliskokouksen lakivaliokunta lausunnossa 6/2002. Tuomioistuiemien päätökset muodostavat oikeuskäytäntöä, joka osaltaan vaikuttaa asian käsittelyyn.

7.9.1 Vaasan hallinto-oikeuden päätös 27.8.2004

Tuomiokapitulin päätös koski hakijoiden kelpoisuutta kappalaisen virkaan. Tuomiokapituli ei pitänyt yhtä hakijaa kelpoisena virkaan, koska hän asui julkisesti pa-

risuhteessa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa ja aikoi mahdollisesti rekisteröidä parisuhteen.

Pastori haki muutosta tuomiokapitulin päätökseen vaatien päätöstä kumottavaksi. Yhtenä perusteena oli, että tuomiokapitulin päätös ei perustunut lakiin: Kirkkolaki tai kirkkojärjestys eivät sisällä säännöksiä, joiden perusteella muutoksenhakijalta voitaisiin evätä kelpoisuus virkaan parisuhteen perusteella. Valituksen mukaan kirkolla ei ole yksiselitteistä kantaa samaa sukupuolta olevien parisuhteeseen.

Valituksessa todettiin edelleen, että syrjiminen on lailla kiellettyä riippumatta siitä, onko parisuhdetta rekisteröity. Tuomiokapituli asetti muutoksenhakijan eriarvoiseen asemaan muiden hakijoiden kanssa sukupuolisen suuntautuneisuuden ja perhesuhteiden perusteella. Niin se rikkoi oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun, joka perustuu perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Päätös oli valituksen mukaan myös syrjinnän kieltävän kansallisen lainsäädännön vastainen. Sopivuusharkinnalla ei voi sivuuttaa perusoikeuksia.

Hallinto-oikeus hyväksyi valituksen ja kumosi tuomiokapitulin päätöksen sekä palautti asian tuomiokapitulille uudelleen käsiteltäväksi. Perusteluna hallinto-oikeus totesi, että parisuhteen solmiminen kahden samaa sukupuolta olevan henkilön kesken on laintasoisesti säännelty ja hyväksytty. Suomen perustuslakiin ja yhdenvertaisuuslakiin sisältyy kieltäjä ketään henkilöön liittyvän synn perusteella. Parisuhdetta samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa on pidettävä henkilöön liittyvänä olosuhteena. Poikkeaminen laintasoisista säännöksistä ei ole mahdollista ainakaan ilman kirkon tunnustukseen perustuvaa laintasoista säännöstä kirkko-laissa. Kun tuollaista säännöstä ei ole olemassa, hallinto-oikeus katsoi tuomiokapitulin päätöksen lainvastaiseksi. Kelpoisuutta virkaan ei siis voitu evätä parisuhteeseen liittyvillä perusteilla.

7.9.2 Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätös 9.6.2005

Seurakuntaneuvosto toimitti laajaa yliopistotutkintoa edellyttävän kanttorin virka-vaalin. Muutoksenhakija hävisi suljetuin lipuin toimitetun vaalin.

Muutoksenhakija teki oikaisuvaatimuksen seurakuntaneuvostolle ja vaati virkaa itselleen. Osa perusteista koski ammatillista pätevyyttä. Lisäperusteena oli seurakuntaneuvoston puheenjohtajan puuttuminen hakijan perhesuhteisiin. Kirkkoherra oli vaalikokousta edeltäneessä kokouksessa kertonut kielteiseen sävyyn, että muutoksenhakija oli rekisteröinyt parisuhteen samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. Muutoksenhakija katsoi, että vaalin tulokseen ei ollut työn tai tehtävän laadusta johtuvaa painavaa ja hyväksyttävää syytä. Hän koki tulleen syrjityksi sukupuolensa ja sukupuolisen suuntautumisensa perusteella. Seurakuntaneuvosto hyl-

käsi äänestyksen jälkeen muutoksenhakijan oikaisuvaatimuksen.

Muutoksenhakija haki päätökseen muutosta hallinto-oikeudelta ja toisti oikaisuvaatimuksessa lausumansa perustelut. Hallinto-oikeus kumosi seurakuntaneuvoston päätökset ja palautti asian seurakuntaneuvostolle uudelleen käsiteltäväksi. Hallinto-oikeuden mielestä voitiin olettaa, että muutoksenhakijaa oli syrjitty virantäytössä sukupuolisen suuntautumisen perusteella.

Käänteisen todistustaakan periaatteen mukaan seurakuntaneuvoston vastuulla oli osoittaa, että kieltoa ei ollut rikottu. Seurakuntaneuvosto ei kuitenkaan ollut esittänyt riittävää vastanäyttöä siitä, ettei syrjintäkieltoa ollut rikottu. Lisäksi hallinto-oikeus katsoi, että muutoksenhakija oli hakijoista pätevämpi. Siksi hallinto-oikeus katsoi, että seurakuntaneuvosto oli syyllistynyt syrjintään.

7.10 Kirkon virkamiesoikeudellisten säännösten muuttaminen

7.10.1 Kirkkohallituksen esitys

Kirkolliskokouksessa käsiteltiin vuonna 2007 laajaa virkamiesoikeudellisen lainsäädännön uudistusesitystä (kirkkohallituksen esitys kirkolliskokoukselle nro 2/2006). Esitys pohjautui kirkkohallituksen asettaman virkasuhdetyöryhmän mietintöön. Työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus kirkon viranhaltijoita koskevien säännösten ja määräysten uudistamisesta ottaen huomioon perustuslain sekä yleisen lain virkamieslainsäädännön ja työsopimuslain kehityksen.

Julkisen sektorin viranhaltijoita koskevassa lainsäädännössä pyritään yhdenmukaisuuteen. Siksi myös syrjinnästä on perusteltua säätää kaikissa julkisyhteisöissä samalla tavalla, jollei julkisyhteisön luonne anna perusteita erilaiselle säännökselle. Kirkkohallitus ei nähnyt tässä asiassa erityisiä perusteita, vaan ehdotti, että syrjinnän kiellosta säädetään kirkkolaissa valtion virkamieslain ja kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain mukaisesti.

Työnantaja ei saa virkasuhteeseen ottaessaan eikä virkasuhteen aikana ilman hyväksyttävää perustetta asettaa hakijoita eikä viranhaltijoita eri asemaan iän, terveydentilan, vammaisuuden, kansallisen tai etnisen alkuperän, kansalaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, perhesuhteiden, ammattiyhdistystoiminnan, poliittisen toiminnan tai muun näihin verrattavan seikan vuoksi. Sukupuoleen perustuvan

syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986). Siitä, mitä syrjinnän käsitteellä tarkoitetaan, vasta toimien kiellosta ja todistustaakasta syrjintääsiasia käsiteltäessä säädetään yhdenvertaisuuslaissa (21/2004)

Määräaikaisissa ja osa-aikaisissa virkasuhteissa ei saa pelkästään virkasuhteen kestoajan tai työajan pituuden vuoksi soveltaa epäedullisempia palvelussuhteen ehtoja kuin muissa virkasuhteissa, ellei se ole perusteltu asiallisista syistä.

Työnantajan on muutoinkin kohdeltava viranhaltijoita tasapuolisesti, jollei siitä poikkeaminen ole viranhaltijoiden tehtävät ja asema huomioon ottaen perusteltu.

Kirkkohallituksen ehdotus KL 6 luku 19 §

Ehdotuksen mukaan työnantaja ei saa virkasuhteeseen ottaessaan eikä virkasuhteen aikana ilman hyväksyttävää perustetta asettaa hakijoita eikä viranhaltijoita eri asemaan mm. sukupuolisen suuntautumisen vuoksi. Lisäksi kirkkohallitus esitti kirkkolakiin toteamusta, että syrjintääsiasia käsiteltäessä syrjinnän käsitteestä, vasta toimien kiellosta ja todistustaakasta säädetään yhdenvertaisuuslaissa.

7.10.2 Kirkolliskokouksen perustevaliokunnan lausunto

Kirkolliskokouksen perustevaliokunta antoi kirkkohallituksen esityksestä lakivaliokunnalle lausunnon 2/2007. Siinä käsitellään syrjintäkieltoon liittyviä kysymyksiä. Lausuntoon liittyy viiden henkilön eriävä mielipide.

Perustevaliokunta totesi, että uskonnonvapaus ei koske vain yksittäisiä ihmisiä, vaan se koskee myös uskonnollisia yhdyskuntia. Uskonnollisen yhdyskunnan uskonnonvapaus toteutuu, kun se saa noudattaa pyhien kirjojensa ja tunnustuksensa mukaista elämää. Käytännössä tämä saattaa joissakin tilanteissa johtaa siihen, että uskonnollinen yhteisö jollakin tavoin rajoittaa jäsentensä ja palveluksessaan olevien henkilöiden perusoikeuksia. Tällöin perusoikeuksiin puuttumisella tulee olla perusteltu syy, joka nousee yhteisön pyhinä pitämistä kirjoituksista ja sen järjestysmuodosta.

Kirkon uskoon ja järjestykseen liittyvin perustein evankelis-luterilainen kirkko on rajoittanut jäsentensä oikeutta kuulua samanaikaisesti muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin (KL 1:3 §) ja edellyttänyt, että laissa mainittujen viran- ja toimenhaltijoiden tulee olla kirkon jäseniä (KL 6:1 §). Lisäksi papistolle on säädetty erityinen velvollisuus pysyä kirkon tunnustuksessa (KL 5:3 §). Silloin kun kirkko rajoittaa jäsen-

tensä ja työntekijöittensä uskonnonvapautta, asianomaisten perusoikeuksien katsotaan toteutuvan siinä, että henkilö vapaasta tahdostaan on kirkon jäsen tai omasta päätöksestään hakeutuu sen palvelukseen.

Perustevaliokunta jatkoi, että perustuslain syrjintäkielto sallii kirkon omalle lainsäädännölle riittävän liikkumavaran. Mikäli kirkko katsoo tarpeelliseksi kaventaa jäsentensä tai työntekijöidensä perusoikeuksia, rajoitusten tulee selkeästi nousta kirkon järjestysmuodosta ja rajoitukset on selkeästi kirjattava lakiin. Kirkolla ei myöskään ole syytä olla säätämättä rajoituksia silloin, kun siihen on hyvät perusteet.

Perustevaliokunta käsitteli myös varsinaista syrjintäsäännöstä. Valiokunnan mukaan on ratkaistava omana kysymyksenään, voidaanko kirkon itseymmärryksen ja eettisen opetuksen perusteella katsoa parisuhteensa rekisteröineen henkilön soveltuvan kirkon työntekijäksi. Perustevaliokunnan mielestä lakivaliokunnan tehtävänä oli varmistaa, että lakiehdotus ei tule hyväksytyksi muodossa, joka tosiasiallisesti ratkaisisi tämän kysymyksen jo ennen, kuin kirkko on tehnyt asiassa oman päätöksensä. Päätöksen perusteista riippuu, voiko kirkko poiketa yleisen lain säätämistä yhtäläisen kohtelun velvoitteesta.

Perustevaliokunta muistutti, että ihmisten syrjiminen on vastoin kristillisen uskon perusnäkemystä. Tämän periaatteen näkyminen lainsäädännössä heijastaa kirkon eettisen opetuksen vaikutusta yhteiskunnassamme. Yleisen lainsäädännön syrjintäkiellot koskevat jo nyt kirkkomme toimintaa, mutta perustevaliokunta näki tarpeelliseksi korostaa sitä, että ne saattavat eräissä tapauksissa olla ristiriidassa kirkon omien perusteiden kanssa.

Perustevaliokunnan lausuntoon liittyi eriävä mielipide, jonka mukaan kirkkohallitus on esityksessään ajanmukaistanut kirkkolakia perustuslain mukaiseksi ilman teologisia perusteita. Syrjintäkieltojen ottaminen kirkkolakiin perustuslakia laajemmassa muodossa vaikuttaa kirkon oppiin, etiikkaan ja käytäntöihin. Allekirjoittajat katsoivat, että kirkon ei ole syytä omilla toimillaan rajata sille suotua uskonnonvapautta. Päinvastoin on syytä selvittää kirkon oman norminantovallan laajuus perustuslain 11 §, 76 § ja 80 § pohjalta. Kannanotossa viitattiin myös eduskunnan perustuslakivaliokuntaan, jonka mukaan (PeVL 57/2001) uskonnonvapautteen sisältyy uskonnollisten ryhmien oikeus määrätä omista asioistaan, kuten uskonnollisten johtajien, pappien ja opettajien valinnasta.

Eriävässä mielipiteessä muistutettiin, että uskonnonharjoitus rajattiin tasa-arvolain soveltamisen ulkopuolelle. Näin yhteiskunta vaali uskonnonvapauden perusoikeutta. Allekirjoittajat korostivat, että kirkon työntekijöiltä voidaan edellyttää kirkon jäsenyyttä ja kristillistä elämäntapaa ja että kirkko voi vihkiä pappinsa ja järjestää jumalanpalveluselämänsä tahtomallaan tavalla.

7.10.3 Kirkolliskokouksen lakivaliokunnan mietintö

Kirkolliskokouksen lakivaliokunta antoi kirkkohallituksen esityksestä mietintönsä 4/2007. Valiokunta muistutti, että kirkko on julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on tietty valtiosääntöoikeudellinen asema perustuslain säännösten perusteella (11 § ja 76 §). Perustuslain 11 §:n turvaamaan uskonnolliseen yhdistymisvapauteen sisältyy uskonnollisen yhdiskunnan tietynasteinen sisäinen autonomia. Kirkon sisäinen autonomia nauttii siten perustuslain suojaa uskonnonvapautta koskevien säännösten perusteella, ja kirkolla on hyvin pitkälle menevä oikeus määrätä omista asioistaan. Perustuslaki turvaa kuitenkin myös jokaiselle, mukaan lukien kirkon viranhaltijat ja työntekijät, tietyt perusoikeudet.

Ehdotetusta syrjintäkiellosta lakivaliokunta kertoo ensiksi säädösperustan. Perustuslaissa on yhdenvertaisuuden perussäännös (6 § 1 mom.) ja erityinen kieltosyrjiä ”sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän synn perusteella” (6 §:n 2 mom.). Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltä vahvistetaan itsenäisenä ihmisoikeutena (26 art.). Myös Euroopan ihmisoikeussopimukseen sisältyy syrjintäkieltä (14 art. ja 12. pöytäkirja). Syrjintäkieltä on säädetty myös EU:n työsyryntädirektiivissä. Suomi on lisäksi ratifioinut useita syrjinnän vastaisia erityissopimuksia.

Työlainsäädännössä työelämän yleinen syrjintäkieltä oli jo vuoden 1970 työsoyopimuslaissa (17 § 3 mom.). Säännöstä täydennettiin vuonna 1987 kieltämällä syrjintä myös työhön otettaessa. Nykyisen työsoyopimuslain (55/2001) syrjintäkieltä (2 luku 2 § ja 4 §) koskee sekä työsoyhteita että työhön ottamista. Syrjintäkieltä täydentävät työsoyopimuslain säännökset työnantajan velvollisuudesta kohdella työntekijöitä tasapuolisesti. Vastaava syrjintäkieltä ja tasapuolisuusvelvoite on otettu myös valtion virkamiehiä ja kunnallisia viranhaltijoita koskeviin lakeihin. Lisäksi syrjintä työelämässä on kriminalisoitu rikoslaissa (47 luku 3 §).

Vuonna 1987 voimaan tullessa tasa-arvolaissa on yksityiskohtaiset säännökset naisen ja miehen välisestä tasa-arvosta ja syrjinnän kieltämisestä. Yhdenvertaisuuslaki, joka tuli voimaan 1.1.2004, on hyvin samankaltainen kuin tasa-arvolaki, ja senkin soveltamisala on laaja. Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä myös sukupuolisen suuntautumisen perusteella.

Lakivaliokunta korosti, että syrjintään saattaa samanaikaisesti soveltaa useampikin säännös yleislaeista (perustuslaista, rikoslaista, yhdenvertaisuuslaista tai tasa-arvolaista) tai erityislaeista (työsoyopimuslaista tai kirkkolaista). Lähtökohtana on, että useita säännöksiä voidaan soveltaa samanaikaisesti.

Lainsäädännössä voidaan kuitenkin poikkeuksellisesti todeta, että jotain lakia

tai sen säännöstä ei sovelleta. Kirkon kannalta merkittävin poikkeus lienee tasa-arvolain säännös, jonka mukaan lakia ei sovelleta evankelis-luterilaisen kirkon, ortodoksisen kirkkokunnan eikä muiden uskonnollisten yhdyskuntien uskonnonharjoitukseen liittyvään toimintaan (2 §).

Syrjintäkielloissa on kysymys kielloista asettaa ihmisiä eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Eri asemaan asettamista ei siis kielletä, mutta sille on esitettävä hyväksyttävä peruste. Myös kirkkohallituksen esitys kirkkolain syrjintäkielloksi sisältää ilmaisun ”ilman hyväksyttävää perustetta”.

Perusteen hyväksyttävyyden arvioitava tapauskohtaisesti. Olennaista on, voidaanko eri asemaan asettamista perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Koska kirkko on autonominen uskonnollinen yhdyskunta, sillä on tarve arvioida asioita kirkon opin ja tunnustuksen perusteella.

Syrjintänä ei voida pitää esimerkiksi toista kirkkohallituksen ehdottamaa säännöstä, jonka mukaan kirkon viranhaltijalta sekä jumalanpalvelukseen, kirkollisiin toimituksiin, diakoniaan tai opetukseen liittyvissä toistaiseksi voimassa olevan työsopimussuhteen työntekijältä vaaditaan kirkon jäsenyyttä. Syrjintänä ei voida myöskään pitää kirkkolakiin ehdotettua lojaliteettivelvollisuutta, joka vahvistaisi kirkon viranhaltijoiden velvollisuuden sitoutua kirkon oppiin ja tunnustukseen.

Lakivaliokunnan mielestä kirkkolakiin ehdotettu syrjintäkielto ei ratkaise kirkon suhtautumista homoseksuaalisuuteen tai rekisteröityihin parisuhteisiin. Ratkaisu joudutaan tekemään säännöstä sovellettaessa. Silloin arvioidaan, nouseeko kirkon opista ja tunnustuksesta hyväksyttävä peruste, jonka mukaan parisuhteensa rekisteröineet henkilöt pitää asettaa eri asemaan työntekijänä tai työhönottotilanteessa. Jos kirkon kanta parisuhteen rekisteröintiin ja sen vaikutuksiin perustuu kirkon oppiin ja tunnustukseen, sillä voidaan perustella mahdollista eri asemaan asettamista sitä hyväksyttävämmin, mitä yhtenäisempi kirkon kanta on.

Lakivaliokunta piti tarkoituksenmukaisena, että kirkkolakiin otetaan syrjintäkielto. Kirkko ei hyväksy syrjintää. Samalla sillä on uskonnollisena yhdyskuntana tarve arvioida säännöksessä ilmaistua ”hyväksyttävää perustetta” oman oppinsa ja tunnustuksensa kautta.

Lakivaliokunta huomautti lisäksi, että kiellettyjen syrjintäperusteiden luettelot eroavat toisistaan virkamieslainsäädännön eri säädöksissä (laissa kunnallisesta viranhaltijasta, työsopimuslaissa ja valtion virkamieslaissa). Lisäksi näiden lakien luettelot poikkeavat yhdenvertaisuuslain ja rikoslain luetteloista. Valiokunta katsoi, että lakeihin otetut luettelot eivät ole tyhjentyviä vaan lähinnä informatiivisia. Pääsääntö on, ettei työnantaja saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan palvelussuhteessa olevaa tai siihen hakevaa viranhaltijaa tai työntekijää tämän henkilöön liittyvän synn perusteella.

Luettelojen moninaisuuden vuoksi lakivaliokunta piti parempana, että kirkkolain syrjintäkiellessä ei luetella kiellettyjä syrjintäperusteita. Lakivaliokunnan ehdottaman säännöksen mukaan työnantaja ei saisi virkasuhteeseen otettaessa eikä virkasuhteen aikana ilman hyväksyttävää perustetta asettaa hakijoita eikä viranhaltijoita eri asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. Muutoin syrjintäperusteiden osalta viitattaisiin tasa-arvolakiin (609/1986) sekä yhdenvertaisuuslakiin (21/2004).

Työnantaja ei saa virkasuhteeseen otettaessa eikä virkasuhteen aikana ilman hyväksyttävää perustetta asettaa hakijoita eikä viranhaltijoita eri asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. Sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta säädetään lisäksi naisten ja miesten tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986). Syrjintäperusteista, siitä, mitä syrjinnän käsitteellä tarkoitetaan, vastatoimien kiellosta ja todistustaakasta syrjintäasiaa käsiteltäessä säädetään yhdenvertaisuuslaissa (21/2004).

Määräaikaaisissa ja osa-aikaaisissa virkasuhteissa ei saa pelkästään virkasuhteen kestoajan tai työajan pituuden vuoksi soveltaa epäedullisempia palvelussuhteen ehtoja kuin muissa virkasuhteissa, ellei se ole perusteltu asiallisesta syystä.

Työnantajan on muutoinkin kohdeltava viranhaltijoita tasapuolisesti (poist.).

Kirkolliskokouksen lakivaliokunnan ehdotus KL 6 luku 19 §

Myös lakivaliokunnan mietintöön liittyi eriävä mielipide, jonka mukaan keskustelussa on unohdettu kirkon ja valtion erilaisuus. Allekirjoittaja katsoi, että syrjintäpykälä sopii yhteiskuntaan, mutta ei rajoituksitta kirkkoon. Kirkon kannalta on olennaista, että eri asemaan asettaminen hyväksyttävällä perusteella ei ole syrjintää. Kirkolla voi olla omasta perustastaan nousevia syitä olla pitämättä syrjintänä sellaista, minkä maallinen laki määrittelee syrjinnäksi. Allekirjoittaja korosti, että kirkolla on Raamatun perusteella perinteisesti ja vakiintuneesti kielteinen kanta homoseksuaalisiin parisuhteisiin. Kirkolla on myös painavat syyt pitäytyä klassiseen avioliitonäkemykseen ja torjua samaa sukupuolta olevien parisuhteiden siunaaminen tai kirkollinen legitimointi.

Kirkolliskokouksen täysistunnon käsittelyssä lakivaliokunnan esitys ei saanut riittävää määränemmistöä, joten kirkkohallituksen esitys jätettiin raukeamaan.

7.10.4 Kirkkohallituksen uusi esitys

Kirkkohallitus antoi asiasta uuden esityksen 16.9.2008. Lakiesitykseen ei ehdoteta nimenomaista säännöstä työsyrintäkiellosta. Kirkkohallituksen esityksen mukaan aikaisemmin esitetty säännös sekä lakivaliokunnan ehdottama asiallisesti samansisältöinen ehdotus ”olivat saaneet kirkolliskokouskäsitellyssä osakseen kritiikkiä ja säännöksen merkityksestä tehtiin myös virheellisiä tulkintoja ja johtopäätöksiä. Kirkkohallituksen nyt tekemä esitys perustui siihen, että perustuslain, yhdenvertaisuuslain, tasa-arvolain ja työsopimuslain sisältämät työsyrintäkiellot sitovat suoraan kirkkoa sellaisinaan.” Asia on selostettu lakiehdotuksen yleisperusteluissa:

Kun kirkkolaissa ei ole säännöstä syrjinnän kiellosta, perustuslain 6 §:n syrjintäkielto samoin kuin tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain syrjintäkiellot velvoittavat sellaisenaan kirkkoa työnantajana. Työsopimussuhteissa sovelletaan lisäksi työsopimuslain syrjinnän kieltoa. Syrjintäkielloissa on kysymys kielloista asettaa ihmisiä eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Eri asemaan asettamista ei perustuslaissa tai syrjintää koskevassa muussa lainsäädännössä sinänsä kielletä, mutta sille on oltava laissa hyväksytty peruste. Hyväksyttävän perusteen arvioiminen on tehtävä tapauskohtaisesti.

Kirkkohallituksen esitys 5/2008 kirkolliskokoukselle

Kirkkohallitus määrittelee selkeästi perusteet, joilla uskonnollinen yhdyskunta periaatteessa voisi säätää poikkeuksia yhdenvertaiseen kohteluun:

Arvioitaessa toiminnan syrjivyyttä on uskonnollisille yhteisöille hyväksytty perustuslainsäädännönkin puitteissa tietty autonomia niiden järjestäessä uskontoon liittyvä toiminta oppinsa ja tunnustuksensa mukaiseksi. Kirkon opin ja tunnustuksen perusteella on siten periaatteessa mahdollista säätää poikkeuksia yhdenvertaisesta kohtelusta siten, että niitä ei voida pitää syrjivinä perustuslain ja muun lainsäädännön syrjintäkieltojen perusteella. Poikkeaman oikeuttavan säännöksen tulee kuitenkin olla sisällöltään sellainen, että sille on löydettävissä sellaiset objektiiviset kirkon opista ja tunnustuksesta nousevat perusteet, joista kirkossa on riittävän laaja yksimielisyys. Riittäväksi yksimielisyydeksi on katsottava KL 20:10 §:ssä kirkkolain säätämiseksi edellytetty kolmen neljäsosan määränemmistö kirkolliskokouksessa. Yhdenvertaisesta kohtelusta poikkeavalle käytännölle on tämän lisäksi oltava

perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet.

Kirkkohallituksen esitys 5/2008 kirkolliskokoukselle

Kirkkohallituksen uuden esityksen käsittely jatkuu lähetekeskustelun jälkeen kirkolliskokouksen lakivaliokunnassa.

7.11 Kirkko työnantajana ja perusoikeudet

7.11.1 Viranhaltijoiden ja työntekijöiden kuuluminen kirkkoon

Vaikka evankelis-luterilaisella kirkolla on edellä kerrotulla tavalla perustuslain 22 §:n nojalla julkisen vallan edustajana velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen, voidaan kuitenkin todeta, että uskonnollisten yhteisöjen erityisluonnetta kunnioitetaan lainsäätämistyössä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on antanut kirkolle uskonnollisena yhdyskuntana perustuslain 11 pykälän uskonnonvapausäännökseen pohjautuvan tietynasteisen sisäisen autonomian. Esimerkkinä voidaan mainita kirkon oikeus edellyttää viranhaltijoiltaan ja eräiltä työntekijöiltään kirkon jäsenyyttä (PeVL 57/2001).

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa on todettu, että kirkkolain 6 luvun 1 §:n 2 momentissa mainituissa viroissa sekä jumalanpalvelukseen, kirkollisiin toimituksiin, diakoniaan tai opetukseen liittyvässä pysyväisluonteisessa työssä voi olla vain evankelis-luterilaisen kirkon jäsen. Tämä kirkkolakiin sisältyvä säännös säädettiin ennen vuoden 1995 perusoikeusuudistusta. Valiokunnan mukaan kyseistä säännöstä on arvioitava perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta. Sen mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan mm. uskonnon perusteella. Kirkkolain tästä sääntelystä on valtiosäännön näkökulmasta selvitetävä, onko eri asemaan asettamiselle tässä tapauksessa osoitettavissa hyväksyttävä peruste.

Valiokunta on todennut, että kelpoisuusehtoa koskeva sääntely kohdistuu evankelis-luterilaisen kirkon, siis uskonnollisen yhdyskunnan, palvelukseen pyrkiviin. Perustuslain 11 §:n turvaamaan uskonnolliseen yhdistymisvapauteen sisältyy valiokunnan käsityksen mukaan myös uskonnollisen yhdyskunnan tietynasteinen sisäinen autonomia. Yleisen yhdistymisvapautta koskevan perusoikeussäännöksen esitöissä todettiin nimenomaisesti, että yhdistysten sisäinen itsemääräämisoikeus ja toimintavapaus ovat yhdistämisvapauden perustana.

Valiokunta on katsonut evankelis-luterilaisen kirkon sisäisen autonomian naut-

tivan perustuslain suojaa uskonnonvapautta koskevien perusoikeussäännösten perusteella. Tilanne on vastaavanlainen myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaan. Uskonnonvapauteen sisältyy uskonnollisten ryhmien oikeus määrätä omista asioistaan, kuten uskonnollisten johtajien, pappien ja opettajien valinnasta.

Valiokunnan mukaan kirkon kirkkolain mukainen perustehtävä on uskonnollinen ja liittyy tiettyyn uskontunnustukseen. Perustuslain 11 §:stä johtuvan kirkon oikeuden sisäiseen autonomiaan huomioon ottaen valiokunta on pitänyt perustuslain 6 §:n 2 momentista huolimatta mahdollisena, että laissa säädetään kirkon jäsenyys edellytykseksi kirkon omiin virkoihin ja tehtäviin valittaville. Tämä on kiistatonta sellaisiin virkoihin ja tehtäviin nähden, jotka liittyvät suoraan kirkon hengelliseen toimintaan. Mahdollisuus ulottuu valiokunnan mielestä kuitenkin myös muunlaisiin virkoihin ja tehtäviin.

Tässä yhteydessä voidaan mainita, että kirkolliskokous oli edellä mainittua kirkkohallituksen esitystä 2/2006 käsiteltäessä valmis menemään hieman pidemmälle ja oli esittämässä kirkkoon kuulumista koskevaa vaatimusta myös kaikille toistaiseksi voimassa olevassa työsopimussuhteessa oleville. Kirkolliskokouksen lakivaliokunta totesi asiaa koskevassa mietinnössään 4a/2007, että eduskunnan perustuslakivaliokunnan ei mietinnössään PeVL 57/2001 voida katsoa ottaneen kantaa siihen, voidaanko kaikissa työsopimussuhteissa vaatia kirkon jäsenyyttä.

Lakivaliokunta viittasi kirkolliskokouksen perustevaliokunnan lausunnossaan esille tuomaan näkökohtaan, jonka mukaan kirkon palvelussuhteissa ollaan yhä enenevässä määrin siirtymässä työsopimussuhteisiin myös kirkon jumalanpalveluselämään ja kristilliseen kasvatukseen liittyvissä tehtävissä. Toisaalta kirkon hengellistä työtä eivät ole vain välittömästi jumalanpalveluselämään ja kristilliseen kasvatukseen kuuluvat tehtävät, vaan kirkon hengellistä työtä tehdään aina, kun kirkon työntekijät kohtaavat ihmisiä. Kirkon tehtävän kannalta on toisarvoista, tehdäänkö kirkon työtä virka- vai työsopimussuhteessa. Tästä syystä kirkon järjestysmuodosta nousevaa vaatimusta siitä, että sen työntekijöiden tulee olla kirkon jäseniä, ei tule sitoa ainoastaan virkasuhteeseen. Lakivaliokunta katsoi, että tämä ajatus oli ollut myös täysistuntokeskustelussa tulleen muutosesityksen taustalla, ja toteaa yhtyvän näihin perusteluihin. Lakivaliokunta puolsi kirkolliskokouksen täysistunnossa tehtyä muutosehdotusta.

Asian rauettua kirkolliskokouksessa eduskunnan kantaa asiaan ei saatu, eikä tiedetä, olisiko esitys mennyt esitetyssä laajuudessa läpi. Vertailun vuoksi voidaan tässä todeta, että perustuslakivaliokunta on ortodoksista kirkkoa koskevasta laista antamassaan lausunnossa (PeVL 28/2006) ottanut kantaa lakiehdotuksen 108 §:ään. Sen mukaan jumalanpalvelusten ja kirkollisten toimitusten suorittamiseen ja diakonian tai opetukseen liittyvissä tehtävissä työskentelevältä työntekijältä sekä kirkol-

lishallituksen lainoppineelta kirkkoneuvokselta vaaditaan ortodoksisen kirkon jäsenyyttä. Uudessa laissa siirryttiin yhteen palvelussuhteeseen siten, että kaikki ortodoksikirkon palveluksessa olevat, myös hengellisen työn tekijät, ovat työsopimus-suhteessa.

Perustuslakivaliokunta totesi, että mainituissa tehtävissä kelpoisuusvaatimus on mahdollinen perustuslain 6 §:n 2 momentista huolimatta, kun otetaan huomioon perustuslain 11 §:stä johtuva kirkon oikeus sisäiseen autonomiaan. Perustuslakivaliokunta viittasi siihen, että se on evankelis-luterilaisen kirkon osalta pitänyt mahdollisena, että laissa säädetään kirkon jäsenyys edellytykseksi kirkon omiin virkoihin ja tehtäviin. Ortodoksikirkkoa koskevan lain yhteydessä ei näin ollen ole arvioitu kirkolliskokouksen edellä esittämää vaatimusta siitä, että kaikilta työsopimussuhteisilta työntekijöiltä tehtävästä riippumatta vaadittaisiin kirkon jäsenyys. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön pohjalta on todettava, että hengellisessä työssä olevilta voidaan vaatia kirkon jäsenyyttä, olivatpa he virka- tai työsopimussuhteessa.

7.11.2 Uskonnollisen yhteisön autonomia

Suomessa kirkon uskonnolliseen autonomiaan kuuluu myös oikeus päättää omaa uskoaan, oppiaan ja tunnustustaan koskevista asioista. Kirkolliskokouksen perustevaliokunta on todennut, että uskonnollisen yhdyskunnan uskonnonvapaus toteutuu, kun se saa noudattaa pyhien kirjojensa ja tunnustuksensa mukaista elämää (lausunto 2/2007). Käytännössä tämä saattaa joissakin tilanteissa johtaa siihen, että uskonnollinen yhteisö jollakin tavoin rajoittaa jäsentensä ja palveluksessaan olevien henkilöiden perusoikeuksia. Tällöin perusoikeuksiin puuttumiseen tulee olla perustelut syy, joka nousee yhteisön pyhinä pitämistä kirjoituksista ja sen järjestysmuodosta.

Myös YK:n alainen ihmisoikeuskomitea toteaa uskonnonvapauden sisältävän uskonnollisten yhteisöjen vapauden määrätä omista asioistaan, kuten uskonnollisten johtajien, pappien ja opettajien valinnasta. Tämä sisältää myös oikeuden pitäytyä pelkästään miespappeudessa. Oikeudelliset asiantuntijat katsovat, että Suomessa kirkko on kuitenkin luopunut tästä oikeudestaan, eli se ei siinä asiassa voi enää uskottavasti vedota opilliseen näkemykseen. Myös korkeimman oikeuden päätös 2001:9 kappalaisen vaalista toteaa, että hyväksymällä naispappeuden kirkko hyväksyi myös yleisen tasa-arvoajattelun ja luopui sille annetusta oikeudesta tässä asiassa. Sitä vastoin ortodoksisen kirkon on hyväksyttävää rajata pappisvirka vain miehille, koska käytäntö kiinnittyy vahvasti kirkon perinteeseen ja oppiin.

7.11.3 Kirkon opin ja tunnustuksen tulkinta

Oikeudellisten asiantuntijoiden mukaan kirkon uskoon ja oppiin nojaavat päätökset virkasuhteen rajoituksista ovat mahdollisia, mutta tällöin niiden tulee olla osoitetavissa ilman epäilystä, ja niillä tulee olla kirkossa vankka tuki. Oppi tulee pystyä sitovasti näyttämään toteen mahdollisessa oikeustapauksessa. Asiantuntijat katsovat, että oppi ei voi olla pelkästään äänestyskysymys, vaan sen pitää olla suhteellisen vakiintunut käytäntö kirkossa.

Kun lainsäätävä arvioi uskonnollisten yhdyskuntien erityisasemaa, lähdetään oletuksesta, että niiden oppi- ja tunnustusperusta on jotenkin pysyvä ja pitkäaikainen ja että ne elävät ja toimivat sen pohjalta. Lainsäädännössä edellytetään, että kirkon oppien lähtökohtana on tietty pysyvyys ja muuttumattomuus. Oikeudelliselta kannalta katsoen näyttäisi siis siltä, että selvitetään, mikä on ollut ja tällä hetkellä on kirkon opin ja tunnustuksen mukaista esillä olevassa asiassa.

On myös esitetty näkemyksiä siitä, ettei oppia ja tunnustusta voida muuttaa demokraattisesti valitussa toimielimessä. Tässä asiassa on kuitenkin kysymys kirkkolain muuttamisesta, jolloin kirkolliskokous on se toimielin, joka viime kädessä tulkitsee oppia ja tunnustusta kirkkolain sisällöstä päättäessään. Kirkkolain 20 luvun 7 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan kirkolliskokouksen asiana on käsitellä kysymyksiä, jotka edellyttävät kirkon uskoa ja oppia koskevia tai niihin pohjautuvia periaatteellisia kannanottoja, sekä ryhtyä toimenpiteisiin niiden johdosta. Saman luvun ja pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan kirkolliskokouksen tehtävänä on tehdä ehdotuksia kirkkolain säätämisestä, muuttamisesta tai kumoamisesta.

Ainakin teoriassa voidaan ajatella, että esimerkiksi piispainkokous esittää yksimielisen tulkinnan siitä, mitä kirkon opin ja tunnustuksen pohjalta on asiassa pidettävä oikeana. Jos sitten kirkolliskokous ei tähän tyydy ja on eri mieltä, Suomen evlut. kirkossa ei ole mitään järjestelmää, jolla kirkolliskokouksen käsitys voitaisiin kumota tai edes saattaa uuteen käsittelyyn.

Näin ollen tältäkin pohjalta voidaan todeta, että kirkolliskokous on homoseksuaalisuutta koskevassa asiassa kuitenkin ylin päättävä elin myös opin ja tunnustuksen tulkinnan osalta. Silloin korostuu perustelujen merkitys, mikä on luettavissa myös edellä olevasta lakivaliokunnan mietinnöstä 4/2007. Hyväksyttävää perustetta tulkittaessa on tulkinnalle löydettävä objektiivisesti arvioitavissa olevat perusteet. Lakivaliokunta toteaa, että mikäli kirkon ottama kanta parisuhteen rekisteröinnistä ja sen vaikutuksista voidaan sitoa kirkon oppiin ja tunnustukseen ja mitä yhtenäisempi tuo kanta on, sitä hyväksyttävämmiin voidaan perustella mahdollista eri asemaan asettamista.

7.11.4 Pappisviran erityisluonne

Oikeudellisten asiantuntijoiden mukaan pappisvirkaa voidaan arvioida eri tavoin kuin kirkon muita virkoja. Kuten edellä ilmenee, lainsäädännössä on hyväksytty myös kirkon oikeus määrätä kirkon opista. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on ortodoksikirkkoa koskevan lain osalta lausunnossaan (PeVL 28/2006 vp) todennut, että pappi, diakoni ja kanttori eivät saa lakiehdotuksen 109 §:n mukaan opettaa, liittää saarnaansa tai levittää mielipiteitä, jotka ovat vastoin kirkon tunnustusta tai kanonista rakennetta. Tämän lisäksi heidän on käyttydyttävä tehtävissään ja niiden ulkopuolella asemansa edellyttämällä tavalla. Valiokunnan mukaan säätelyllä on merkitystä perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaisen sananvapauden kannalta. Sen mukaan jokaisella on oikeus ilmaista mielipiteitä kenenkään sitä ennalta estämättä. Jos mielipiteen vapautta rajoitetaan, tarkemmat säännökset sananvapauden käyttämisestä on annettava lailla.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että se on aiemmin ottanut kantaa vastaavanlaiseen säännökseen muutettaessa lakia ortodoksisesta kirkkokunnasta, jolloin se totesi, että ehdotuksessa mainittujen virkojen luonteen mukaista on, että viranhaltijan tulee opettaa ortodoksisen kirkkokunnan opin mukaan ja vastaavasti viran vastaanottamiseen täytyy sisältyä tietoisuus tästä. Valiokunta on pitänyt selvänä, ettei lakiehdotus asian erityisen laadun vuoksi ole tältä osin ongelmallinen perusoikeutena turvatun sananvapauden kannalta (PeVL 22/1997 vp). Valiokunta on todennut lisäksi, että kysymys on perustuslain 11 §:ään liittyvästä, kirkon sisäistä autonomi-aa koskevasta oikeudesta määrätä kirkon opista, mikä edellyttää sen papeilta, diakooneilta ja kanttoreilta sitoutumista kirkon tunnustukseen ja kaanoneihin.

Luterilaisella kirkolla on vastaavilla perusteilla oikeus määrätä kirkon opista ja tunnustuksesta ja edellyttää sen papeilta sitoutumista tuohon oppiin ja tunnustukseen. Jos siis voidaan osoittaa, että kirkon oppi- ja tunnustus pohja on sellainen, että se ei salli homoseksuaalista käyttäytymistä, on teoriassa lainsäädännön kannalta mahdollista, että kirkko asettaa papeilleen edellytykseksi tällaisesta käyttäytymisestä pidättäytymisen. Kun muu yhteiskunta on nyt lailla hyväksynyt rekisteröidyn parisuhteen, tulisi kirkon säätää asiasta kirkkolakiin otettavalla, riittävän täsmällisellä ja tarkkarajaisella säännöksellä.

Poikkeus siitä, että homoseksuaalisesti suuntautunut henkilö ei voisi esimerkiksi tulla vihityksi kirkon pappisvirkaan, tulisi asiantuntijoiden mukaan sitoa nimenomaan uskonnollisiin perustein torjuttuun homoseksuaaliseen käyttäytymiseen eikä niinkään siihen, että henkilö on käyttänyt muun lain hänelle suomaa oikeuttaan rekisteröidä parisuhde. Tällaisen säädöksen soveltamiseen liittyisi kuitenkin ongelmia. Oli si vaikeata osoittaa, käyttäytyykö henkilö homoseksuaalisesti, ellei hän itse kerro siitä.

Tällä hetkellä kirkossa on edelleen kesken pitkä keskustelu kirkon hengellisestä virasta ja diakonaatin käsitteestä. Kirkolliskokouksen lakivaliokunta todennut, että mikäli virkarakennekomitean esittämä virkaudistus toteutetaan, asettaa se myös muut kirkon hengellisessä virassa olevat tässä suhteessa yhdenvertaiseen asemaan pappien kanssa (lausunto 6/2002). Kun tällä hetkellä kirkon hengelliseen virkaan luetaan kirkkolaissa vain pappisvirka, ei edellä esillä olleiden näkökohtien pohjalta ole perusteita laajentaa pappeihin sovellettavia erityisvelvoitteita muihin kirkon hengellisen työn tekijöihin. Viime kädessä oikeuskäytäntö määrittelee muiden hengellisessä työssä olevien viranhaltijoiden, kuten diakonien, kanttorien tai nuorisotyönohjaajien toimien rajat esimerkiksi tilanteissa, jossa he kieltäytyvät yhteistyöstä parisuhteensa rekisteröineen henkilön kanssa.

Kuten edellä ilmenee, sekä perusoikeudet yleensä että useat erikseen nimetyt syrjinnän kiellot on selkeästi vahvistettu Suomen lainsäädännössä ja Suomea sitovassa kansainvälisessä oikeudessa. Mikäli kirkollishallinnossa halutaan joku asettaa eri asemaan seksuaalisen suuntautumisensa takia, tarvitaan selkeästi ilmenevä hyväksyttävä peruste (ks. mm. PL 6 § 2 mom.). Tällainen peruste voisi mahdollisesti olla yhtäältä mahdollisimman yksimielinen kirkon opin ja tunnustuksen tulkinta. Toisaalta se voisi liittyä työtehtävien asettamiin, objektiivisesti todettaviin vaatimuksiin, mikäli tällaisia olisi löydettävissä. Oikeusoppineiden mukaan olisi vaikea sanoa, olisiko tällaisia vaatimuksia löydettävissä esimerkiksi pappisviran julistus- ja opetustehtävistä. Tällaiset perusteet eivät olisi kuitenkaan yksin riittäviä, vaan niiden täytyisi liittyä tunnustukseen ja oppiin pohjautuvaan perusteeseen.

7.11.5 Laintasoinen säännös

Mahdollinen poikkeaminen yhteiskunnassa yleisesti voimassa olevista syrjinnän kieltoa koskevista säännöksistä vaatii lain tasolla olevaa säännöstä. Asiasta on säädettävä kirkkolaissa. Kirkkojärjestyksessä säätäminen ei ole riittävää, vaikka asian taustana onkin kirkon oikeus päättää omasta opistaan ja tunnustuksestaan. Yleiset syrjintäkiellot perustuvat perustuslain (esim. 6 § 2 momentti) ja muun yleisen lain, kuten yhdenvertaisuuslain säännöksiin.

Jos siis kirkko päätyisi sellaiseen ratkaisuun, että se ehdottomasti kieltäisi homoseksuaalista henkilöä toimimasta hengellisessä virassa, ei ratkaisu voisi jäädä yksinomaan kirkon sisäisen määräyksen varaan. Tähän vaikuttavat edellä mainitut perustuslain 6 ja 22 §:n säännökset sekä perustuslain 80 §, jonka mukaan kirkon virassa olevien aseman perusteista tulee säätää lailla. Lisäksi yhdenvertaisuuslaki kieltää erottelusta ihmistä seksuaalisen suuntautumisen perusteella ja tästä on olemassa edellä selostettua oikeuskäytäntöä

7.12 Johtopäätökset syrjäntäkiellon arvioinnista

Uskonnonvapauteen kuuluu kirkon oikeus päättää tunnustuksestaan, vaikka kirkko tässä seuraa käytäntöjä, joita yhteiskunnassa pidettäisiin vanhentuneina (naispappeuden kieltö, selibaatti). Normaalioloissa työnantaja ei voi tällaisia rajoituksia asettaa. Kun ne johdetaan uskontokunnan pyhänä pitämästä opista, uskontokunta voi asettaa erityisehtoja.

Mahdollisuus rajoittaa perusoikeutta uskontokunnan opillisten käsitysten perusteella koskee erityisesti pappeja. He ovat opin edustajia. On oikeutettua, että uskontokunta asettaa heidän omille valinnoilleen ja elämäntavoilleen rajoituksia, kun ne perustuvat oppiin. Näin ollen kirkko voisi tietyin ehdoin kieltää papeiltaan homoseksuaalisen suuntautumisen toteuttamisen.

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on edellä kerrotulla tavalla perustuslain 11 §:n ja 76 §:n sille antaman uskonnollisen autonomian ja oman norminantovallan pohjalta mahdollisuus rajoittaa perustuslaissa, yhdenvertaisuuslaissa ja Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa olevaa perusoikeutta, joka kieltää henkilön syrjymisen sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Tällöin tulee kuitenkin ottaa huomioon seuraavat näkökohdat:

1. Rajoitusten tulee pohjautua hyväksyttävään perusteeseen, koska perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Perusoikeudet koskevat yleisesti myös kirkon jäseniä ja viranhaltijoita.
2. Hyväksyttävää perustetta tulkittaessa on tulkinntalle löydettävä objektiivisesti arvioitavissa olevat perusteet. Peruste on voitava sitoa kirkon oppiin ja tunnustukseen. Mitä yhtenäisempi käsitys on, sitä hyväksyttävämpää on viranhaltijoiden tai viranhakijoiden eri asemaan asettaminen.
3. Rajoitukset on säädettävä kirkkolailla. Kirkkojärjestyksen tasoinen säännös ei ole riittävä.
4. Kirkkolakiin otettavan perusoikeusrajoitusta koskevan säännöksen on oltava valtiosääntöoikeudelliselta kannalta riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen.
5. Pappisvirassa olevat kuuluvat kirkon hengelliseen virkaan, jonka osalta

rajoitusten asettaminen on perustellumpaa kuin muiden viranhaltijoiden tai työntekijöiden kohdalla. Papeilta voidaan edellyttää sitoutumista kirkon oppiin ja tunnustukseen. Näin ollen heitä voidaan erityisesti pitää opin edustajina.

6. On ongelmallista, jos rajoitukset sidottaisiin parisuhteen rekisteröimiseen, koska yleisesti on katsottu, ettei lailla turvattujen oikeuksien käyttämisestä saisi aiheutua kielteisiä seuraamuksia. Näin ollen rajoitusten sitominen aktiiviseen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen olisi perustellumpaa, jos muut edellä olevat edellytykset täyttyisivät.
7. Kirkon päätöksen tekee kirkolliskokous kirkkolaista päättäessään kolmen neljäosan enemmistöllä (KL 20:10 §). Määräenemmistön huomioon ottaen lainmuutoksella olisi kirkolliskokouksen laaja kannatus, mikä samalla osoittaisi laajaa yksimielisyyttä kirkon opin ja tunnustuksen tulkinnassa.
8. Eduskunta kirkkolakia säätäessään ja tasavallan presidentti lakia vahvistaessaan viime kädessä päättävät, ovatko kirkon esittämät perustelut valtiovallan kannalta hyväksyttäviä. Tällöin voi seurauksena olla se, että kirkkolakiehdotus jää eduskunnassa raukeamaan tai presidentti ei vahvista eduskunnan hyväksymää lakia.

Oleellisin kysymys asiassa näyttäisi siis kuitenkin olevan, miten asiaa voidaan perustella kirkon opin ja tunnustuksen pohjalta. Tältä kannalta asiaa pohditaan toisaalla tässä mietinnössä.

7.13 Rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen liittyviä oikeudellisia näkökohtia

7.13.1 Aloite siunaamiskaavoista

Kuten edellä on käynyt ilmi, rekisteröity parisuhde ei ole Suomen voimassa olevan lainsäädännön mukaan kahden samaa sukupuolta olevan henkilön välinen avioliitto. Kirkollisesta avioliittoon vihkimisestä on nimenomaisesti säädetty niin sanotussa maallisessa lainsäädännössä. Mitään vastaavaa ei ole rekisteröidyn parisuhteen

osalta säädetty. Se, että on säädetty laki samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröimisestä, ei siis suoraan velvoita kirkkoa siunaamaan tuon lain mukaan rekisteröityjä parisuhteita.

Kirkolliskokouksessa rauennut aloite 4/2002 tähtäsi siihen, että kirkkokäsikirjaan valmisteltaisiin vaihtoehtoisia siunaamiskaavoja rekisteröidyn parisuhteen solmineiden tai heidän kotiensa siunaamiseksi. Perustevaliokunta totesi mietinnössään 2/2003:

Kirkossa on muotoiltu erityisiä kirkollisia toimituksia niiden asioiden siunaamiseksi, joita kirkossa uskotaan Jumalan siunaavan ja joille tahdotaan erityisesti rukoilla Jumalan siunausta. Koska kirkko uskoo, että Jumala on asettanut avioliiton, siihen vihkiminen ja sen siunaaminen on keskeinen osa kirkollisten toimitusten kirjaa. Rekisteröidyn homoseksuaalisen parisuhteen kohdalla asia ei ole yksiselitteinen. Kirkollisilla toimituksilla on vahva ja selkeä yhteys kirkon oppiin; ne ilmaisevat, mitä kirkko uskoo. Kirkollisten toimitusten kirjaan voidaan ottaa vain sellaisia toimituksia, joilla on riittävän yhtenäinen kirkollinen hyväksyntä. Tällä on haluttu turvata kirkon mahdollisimman suuri yksimielisyys paitsi julistuksessa ja opetuksessa myös yhteisesti hyväksytyissä liturgisissa teksteissä.

Rekisteröidyn parisuhteen siunaamisessa olisi siis kysymys kirkon omaan hengelliseen perustehtävään liittyvästä toiminnasta. Toisin kuin jaksoissa 7.11–7.12 käsitellyissä kysymyksissä kysymys olisi selkeästi kirkon oman päätösvallan piiriin kuuluvasta toiminnasta, johon kirkolla perustuslain ja kirkkolain turvaaman uskonnollisen autonomian perusteella olisi päätösvalta. Kirkko voi ilman valtion lainsäädäntöelinten myötävaikutusta muuttaa kirkkojärjestystä ja ottaa kirkkokäsikirjaan kaavat parisuhteen siunaamisesta, jos se kirkon opin ja tunnustuksen pohjalta harkitaan mahdolliseksi. Perustevaliokuntakin on edellä siteeratussa lausunnossaan viittänyt kirkon oppiin.

7.13.2 Kirkollisista toimituksista päättäminen

Evankelis-luterilaisilla kirkoilla on pitkä yhteinen perinne, jonka mukaisesti kirkollisiin siunaus- ja vihkitoimituksiin kuuluvat kasteen sakramentin ohella rippi, avioliittoon vihkiminen tai siunaaminen, hautaan siunaaminen, hengellisiin virkoihin vihkiminen sekä kirkon vihkiminen, kodin siunaaminen ja rukoushetket. Homoseksuaalisen parisuhteen siunaamiseen on kirkon perinteessä suhtauduttu tähän asti kielteisesti, eikä parisuhteen siunaamisesta ole tällä hetkellä mitään säännöksiä

kirkkojärjestyksessä tai kirkkokäsikirjassa.

Kun laki rekisteröidystä parisuhteesta hyväksyttiin Suomessa syksyllä 2001, piispat julkaisivat yhteisen kannanoton 1.10.2001. He totesivat kirkossamme vallitsevan vakiintuneen perinteen, jonka mukaan kirkossa vihitään avioliittoon ja siunaataan avioliittoja, mutta ei homoseksuaalisia parisuhteita:

Avioliittoon vihkiminen ja avioliiton siunaaminen ovat kirkon yksi tapa tukea miehen ja naisen välistä suhdetta. Lain voimaan tulemisen johdosta kirkko ei toteuta samaa sukupuolta olevien parisuhteeseen liittyviä vastaavia kirkollisia toimituksia.

Jos tätä Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa noudatettua käytäntöä haluttaisiin muuttaa koko kirkkoa koskevalla päätöksellä, olisi kirkkolain mukainen menettely viedä asia kirkolliskokouksen päätettäväksi. Kirkkolain 20 luvun 7 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohtien mukaan kirkolliskokouksen asiana on

1. hyväksyä ja määrätä käyttöön otettavaksi raamatunkäännös, kristinoppi, virsikirja, kirkkokäsikirja ja messusävelmistö;
2. käsitellä kysymyksiä, jotka edellyttävät kirkon uskoa ja oppia koskevia tai niihin pohjautuvia periaatteellisia kannanottoja, sekä ryhtyä toimenpiteisiin niiden johdosta.

Taustalla on säännös (KL 4:2 § 1 mom.), jonka mukaan muun ohella kirkollisista toimituksista määrätään kirkkojärjestyksessä ja kirkkokäsikirjassa. Asiaan liittyvät lisäksi säännökset, joiden mukaan kirkon pyhissä toimituksissa ja opetuksessa käytettävien kirjojen on oltava kirkon tunnustuksen mukaisia (KJ 1:2 §) ja että kirkolliset toimitukset on suoritettava kirkkokäsikirjan mukaisesti (KJ 2:1 §).

Kirkon pyhistä toimituksista on säädetty tarkemmin kirkkojärjestyksen 2 luvussa. Kirkon pyhiä toimituksia ovat tuon 2 luvun otsikoiden mukaan jumalanpalvelus, ehtoollinen, kaste, avioliittoon vihkiminen ja hautaan siunaaminen. Avioliiton siunaamisesta säädetään nimenomaisesti avioliittoa koskevan otsikon alla kirkkojärjestyksen 2 luvun 20 §:ssä.

Kirkon pyhistä toimituksista on nimenomaisesti säädetty ja säädettävä kirkkojärjestyksessä. Siksi on katsottu, että uuden kirkollisen toimituksen käyttöönotto rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseksi edellyttäisi nimenomaisen säännöksen ottamista kirkkojärjestykseen. Koska kirkolliset toimitukset on suoritettava kirkkokäsikirjan mukaisesti (KJ 2:1 §), seuraisi kirkkojärjestyksen muutoksesta muutoksia

myös kirkkokäsikirjaan. Kirkkojärjestyksen ja kirkkokäsikirjan muuttaminen edellyttävät kirkolliskokouksen päätöstä, johon tarvitaan kolmen neljäsosan (3/4) äänenenemmistö (KL 20:10 §).

Parisuhteensa rekisteröineiden henkilöiden kohdalla on mahdollista suorittaa nykyiseen kirkkokäsikirjaan sisältyviä kirkollisia toimituksia. Tällaisten toimitusten ohjeistaminen ja valvominen on tuomiokapitulin, piispan ja kirkkoherran vastuulla:

Tuomiokapituli antaa kirkollisista toimituksista ”tarvittaessa täydentäviä ohjeita” (KL 4:2 §).

Hiippakunnassa ”piispan tehtävä on valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia hoidetaan seurakunnassa uskollisesti kirkon tunnustuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen [ym.] ohjeiden mukaan”. (KJ 18:1 §)

Seurakunnassa ”kirkkoherra on vastuussa jumalanpalveluksen, pyhien sakramenttien, kirkollisten toimitusten ja sananjulistuksen oikeasta hoitamisesta sekä yksityisen sielunhoidon järjestämisestä”. (KJ 6:34 §)

Kaksi tuomiokapitulia on antanut tähän liittyvät ratkaisut. Helsingin ja Espoon tuomiokapitulit hylkäsivät niille tehdyt kantelut, joissa oli pyydetty tutkimaan papin menettelyä rekisteröidyssä parisuhteessa olevia henkilöitä koskevista toimituksista. Kummassakin päätöksessä viitattiin piispalliseen kaitsentaan ja asiaa hoidettiin myös piispan toimenpitein.

7.13.3 Piispainkokouksen toimivalta

Kirkolliskokous on antanut piispainkokoukselle tehtäväksi laatia selvitys parisuhdelakiin liittyvistä teologisista ja juridisista näkökohdista. Keskustelussa on herännyt kysymys, onko piispainkokouksella toimivaltaa antaa ohjeita rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta tilanteesta, jossa sivutaan kirkollisia toimituksia ja kirkon uskoa ja oppia, mutta jossa ei ole taustalla kirkolliskokouksen päätöstä. [...]

Piispainkokouksen tehtävistä on säännös kirkkolain 21 luvun 2 §:ssä. Pykälän mukaan piispainkokous

1. käsittelee kirkon uskoa, julistusta ja työtä sekä hiippakuntien hallintoa ja hoitoa koskevia asioita;
2. tekee esityksiä ja antaa lausuntoja kirkolliskokoukselle ja kirkkohallitukselle; sekä

3. suorittaa muut sille tässä laissa tai kirkkojärjestyksessä annetut tehtävät.

Piispainkokous toimii neuvotteluelimenä kirkon uskoa, julistusta ja työtä sekä hiippakuntien hallintoa ja hoitoa koskevissa asioissa. Piispainkokouksella ei ole piispoja ja kapituleja sitovaa päätösvaltaa muissa kuin niissä asioissa, joista erikseen säädetään kirkkolaissa. Piispainkokouksen toimivaltaan kuuluu kirkkolain (KL 2:3 § 2 mom.) nojalla kirkkojärjestyksessä tarkemmin säädettyllä tavalla antaa jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta tai opetusta koskevia täytäntöönpanomääräyksiä. Tällainen kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä olevan valtuutuksen nojalla annettu toimeenpanomääräys sitoo kaikkia kirkon viranomaisia.

Piispainkokouksen toimivalta antaa tarkempia määräyksiä kirkollisten toimistusten suorittamisesta ulottuu kuitenkin vain sellaisiin toimituksiin, joista on kirkolliskokouksen antamat säännökset kirkkojärjestyksessä ja toimitusten kirjassa. Piispainkokous on esimerkiksi antanut toimeenpanomääräyksen toisen evankelis-luterilaisen kirkon tai muun kristillisen uskontokunnan tai yhteisön papin edellytyksistä suorittaa kirkollisia toimituksia (kirkon säädöskokoelma nro 86/10.9.2002) Sen sijaan piispainkokouksella ei ole toimivaltaa määrätä kokonaan uuden kirkollisen toimituksen käyttöönottamisesta.

Esimerkkinä voidaan mainita piispainkokouksen antamat ohjeet ”sairaiden voitellun” käytännöstä. Edellä mainitut, piispainkokouksen 17.9.1985 antamat ohjeet sairaan öljyllä voitelemisesta ja kättenpäällepanemisesta ovat mielenkiintoinen tapaus myös käsiteltävän aiheen kannalta. Silloinen käsikirjakomitea ehdotti tällaisen kaavan ottamista kirkkokäsikirjaan. Käsikirjavaliokunta puolsi ehdotusta. Kirkolliskokous ei kuitenkaan hyväksynyt kaavan ottamista kirkkokäsikirjaan. Mutta samalla kun kirkolliskokous hylkäsi ehdotuksen, se pyysi ”piispainkokousta perusteellisemmin selvittämään käsikirjavaliokunnan mietinnössä n:o 1/1984 olevan öljyllä voitelemisen ja kättenpäällepanemisen kaavan käyttömahdollisuuden sekä antamaan tarpeelliset ohjeet.” Ohjeiden antaminen perustui siis nimenomaiseen kirkolliskokouksen toimeksiantoon.

Vaikka piispainkokouksella ei ole suoraa toimivaltaa antaa parisuhteen siunaamista tarkoittavaa toimituksen kaavaa, sillä on halutessaan monenlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa asiaan. Piispainkokous voi tehdä asiasta esityksen kirkolliskokoukselle (KL 21:2 §). Käsitellessään kirkon uskoa, julistusta ja työtä sekä hiippakuntien hallintoja ja hoitoa koskevia asioita (KL 21:2 § 1 mom. 1 kohta) se voi olla yhteydessä tuomiokapituleihin, joiden tulee antaa kirkollisista toimituksista tarvittaessa täydentäviä ohjeita (KL 4:2 § 1 mom.).

Piispoilla voi olla mahdollisuus toimia asiassa myös yhdessä. Kullakin piispalla on omassa hiippakunnassaan tehtävä ”valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia

hoidetaan seurakunnissa uskollisesti kirkon tunnustuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen [ym.] ohjeiden mukaan” (KJ 18:1 § 2 mom. 1 kohta). Säädännöllistä estettä ei ole sille, että piispat harjoittaisivat valvontatehtävänsä yhdessä ja ottaisivat tämän tehtävänsä nojalla yhteisesti kantaa johonkin valvontavastuullaan olevaan kysymyseen. Toimivaltasäännöksen kannalta kannanotto sitoisi kunkin hiippakunnan seurakuntia kuitenkin vain oman piispan virkatoimen mielessä. Kirkkoomme on myös muodostunut sellainen käytäntö, että piispat – piispallisen kaitsennan eräänä tapana – antavat yhteisiä kannanottojaan ajankohtaisista asioista. Näitäkin kannanottoja voidaan pitää piispan virkatehtävien yhteisenä hoitamisena, sikäli kuin ne liittyvät piispan vastuulle säädettyihin kysymyksiin (KJ 18:1 § 2 mom.).

Piispainkokouksella on viranomaisten yleisten toimivaltasäännösten nojalla oikeus antaa toimivaltansa puitteissa ohjeita. Tällaiset ohjeet eivät ole sitovia kuten edellä mainitut täytäntöönpanomääräykset. Ohjeita voidaan antaa esimerkiksi kirkkokäsikirjaan kuuluvien kaavojen soveltamisesta ja ne voidaan osoittaa tuomiokapituleille tukemaan niille edellä kerrotulla tavalla kuuluvaa kirkollisia toimituksia koskevaa ohjeidenantoa.

Rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta on kirkon piirissä jyrkästi erilaisia mielipiteitä, ja tässä tilanteessa kirkolliselle päätöksenteolle on asetettava tavallista tarkempi laillisuuskaiteeri. Muutoin päätöksistä tulee kirkkoa hajottavia ja niiden sitovuus esimerkiksi yksittäisen viranhaltijan kannalta voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen periaatteellisen luonteen ja kirkon oppiin ja tunnustukseen liittyvän pohdinnan tarpeen vuoksi on perusteltua, että asia kaikissa tapauksissa viedään kirkolliskokouksen käsittelyyn. Vaikka piispainkokouksella olisi toimivalta ohjeiden antamiseen kirkkokäsikirjaan sisältyvien toimitusten osalta, tällaistenkin ohjeiden antaminen olisi perusteltua vasta kirkolliskokouksen käsittelyn jälkeen. Kirkolliskokous voi valtuuttaa piispainkokouksen antamaan ohjeet. Tällainen päätös voidaan tehdä kirkolliskokouksessa normaalilla yksinkertaisella enemmistöllä. Kirkolliskokouksen käsittely ja valtuutus päätös olisivat omiaan tukemaan kirkon yhtenäisyyttä enemmän kuin pelkkä piispainkokouksen ohje ilman kirkolliskokouksen valtuutusta.

7.13.4 Rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen vapaaehtoisuus

Valtion näkökulmasta uskonnollisen yhdyskunnan sisäiseen autonomiaan kuuluu päättää, siunaako se rekisteröityjä parisuhteita. Ratkaisu kuuluu uskonnonharjoituksen alaan, jossa kirkkoa koskee yhteisöllinen uskonnonvapaus. Kirkko voi oman tunnustuksensa perusteella ratkaista, salliiko se rekisteröityjen parisuhteiden siunaamista. Autonomiansa perusteella kirkko voi tunnustukseensa vedoten määritellä

itse käyttämänsä toimitukset. Tätä lähtökohtaa ilmentävät kirkkolain ja kirkkojärjestyksen edellä viitatuut säännöksetkin.

Sama uskonnonvapautteen perustuva harkinnanvapaus kirkolla oli alun perin myös suhteessa naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon. Laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta uskonnollisten yhdyskuntien uskonnonharjoitus on rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle (1986/609 2 § 1 mom.). Kun kirkolliskokous kuitenkin koko kirkkoa koskevalla päätöksellä hyväksyi naispappeuden, kirkko itse vapaaehtoisesti luopui rajauksesta ja ryhtyi soveltamaan tasa-arvolakia. Oikeuskäytännössä on todettu, että hyväksymällä naispappeuden kirkko luopui sille annetusta oikeudesta jäädä tasa-arvolain ulkopuolelle.

Kirkkojärjestyksessä mainittuihin kirkollisiin toimituksiin ei kuulu rekisteröidyn parisuhteen siunaamista. Kirkkokäsikirjaankaan ei tällaista toimitusta sisälly. Siksi lainsäädännöllisestä näkökulmasta on esitetty näkemys, jonka mukaan kirkko ei voisi tällaista palvelua tällä hetkellä tarjota. Vastaavasti parisuhteensa rekisteröineellä parilla ei olisi liioin oikeutta kirkolta tällaista toimitusta vaatia.

Kirkko-oikeuden asiantuntijoiden on ollut vaikea arvioida, voiko tämänhetkisestä oikeudellisesta kehuksesta huolimatta löytyä teologiset perusteet rekisteröidyn parisuhteen siunaamiselle. Jos kirkko kaikesta huolimatta sallii rekisteröityjen parisuhteiden siunaamisen, osa seurakuntien työntekijöistä todennäköisesti kieltäytyy toimitukseen osallistumisesta vakaumukseensa vedoten. Siksi on esitetty toivomus, että rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta tulisi seurakunnan työntekijöille vapaaehtoinen tehtävä. Siltä varalta, että seurakunnasta ei löydy toimitukseen työntekijöitä, toteutuksen varmistaminen olisi esimerkiksi lääninrovastin tai tuomiokapitulin vastuulla.

Asiantuntijat eivät ole yksimielisiä mahdolliseen vapaaehtoisuuteen liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä. Toisaalta katsotaan riittäväksi, että kirkko yhteisönä vastaa siitä, että kaikki halukkaat saavat pyytämänsä toimituksen. Järjestely edistäisi jo sellaisena yhdenvertaisuutta ja parantaisi seksuaalivähemmistöjen asemaa kirkossa. Ratkaisu kunnioittaisi yksityisen työntekijän uskonnonvapautta asiassa, josta kirkossa ei ole yhtenäistä opinkäsitystä ja sitovaa, yhteistä kantaa.

Jos kirkossa hyväksytään rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen toimituskaava, syntyy kirkon jäsenelle oikeus päästä osalliseksi tällaisesta toimituksesta. Säännöksistä (mukaan lukien KJ 2:24 §) ei esitettyjen tulkintojen mukaan kuitenkaan ole johdettavissa esimerkiksi ehdotonta oikeutta saada tietty pappi suorittamaan tietty toimitus tiettyinä aikana. Pelisääntöjen luomisella voitaisiin edistää sitä, että yksittäistapauksissa voidaan taata kirkon jäsenille oikeudet eikä ajautuda syrjivään menettelyyn.

Toisaalta pidetään perustuslain syrjintäkiellon kannalta jossain määrin ongel-

mallisena, jos kirkon sisällä joissakin tapauksissa siunataan parisuhteensa rekisteröineitä pareja ja taas toisissa tapauksissa siunaamisesta kieltäytytään. Yksittäistapauksissa voisi syntyä perusoikeuksien ristiriitatilanteita, joissa seurakunnan työntekijä kieltäytyisi julkisen palvelun suorittamisesta seurakuntalaisen seksuaalisen suuntautumisen perusteella omaan uskonnonvapauteensa vedoten. Asia lienee syrjintäkiellon kannalta erilainen, jos kysymys ei ole julkisesta toimituksesta vaan yksityisestä sielunhoidosta.

Asiaan liittyy toisaalta kirkon autonomiaan sisältyvä oikeus järjestää oman oppinsa ja tunnustuksensa perusteella oma toimintansa. Tätä oikeutta on selostettu edellä jaksossa 7.8. Toisaalta asiaan liittyvät seurakuntalaisen laissa turvattuja oikeuksia koskevat säännökset, joissa kielletään syrjintä mm. seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Lisäksi asiaan kuuluvat kirkon viranhaltijoiden ja ennen muuta pappien oikeudet ja velvollisuus suorittaa virkaan kuuluvat tehtävät.

Perusoikeuksien rajoittamiselle on määritelty tiukat ehdot (PeVM 25/1994 vp). Rajoitusten tulee esimerkiksi perustua lakiin ja perusteen tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Mahdollisia rajoituksia säädetäessä tulee aina myös huolehtia riittävästä oikeusturvajärjestelystä. Siksi on selvítettävä, edellyttääkö mahdollisuus kieltäytyä rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta laintasoista säännöstä Ennen tällaista selvitystä ja mahdollisten lakitasaisten säännösten hyväksymistä, seuraamukset siunaamistoimituksen toimittamatta jättämisestä tai sellaisesta etukäteen kieltäytymisestä ratkaistaisiin viime kädessä oikeuskäytännössä.

Vaikka varsinaista siunaamiskaavaa ei ole, seurakunnan tulee huolehtia alueellaan asuvien sielunhoidosta, kristillisestä uskosta ja elämästä sekä tarjota tilaisuus yksityiseen rikkiin (KJ 4:1 §). Tämä on erityisesti seurakunnan pappien ja lehtoreiden tehtävä, mutta kuuluu myös seurakunnan muille jäsenille. Jokaisella on oikeus sielunhoitoon ja siihen mahdollisesti liittyvään rukoukseen. Tämä oikeus kuuluu myös parisuhteensa rekisteröineille. Tämä oikeus ei kirkkojärjestyksen mukaan edellytä edes kirkon jäsenyyttä, vaan seurakunnan tehtävänä on tarjota mahdollisuus kaikille alueellaan asuville.

Kirkkollisia toimituksia voidaan toimittaa kirkossa tai muussa seurakunnan toimitilassa. Kirkon käyttäminen eri tarkoituksiin perustuu lukuisiin eri säännöksiin. Päätösvalta kirkon käyttämisessä on kirkkoherralla ja kirkkoneuvostolla/seurakuntaneuvostolla ja näiden ollessa erimielisiä tuomiokapitulilla (KJ 14:2 § 1 mom.). Jos tietty toimitus hyväksytään yleisellä tasolla suoritettavaksi kirkossa, epäminen yksittäistapauksessa voi olla syrjintää. Toimituksen hyväksyminen yleisellä tasolla suoritettavaksi kirkossa on teologinen kysymys.

7.14 Johtopäätökset rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen arvioinnista

Toisin kuin jaksoissa 7.1.–7.12. käsitellyissä kysymyksissä Suomen evankelis-luterilainen kirkko voi perustuslakiin ja kirkkolakiin pohjautuvan uskonnollisen autonomiansa perusteella pitkälti ilman valtiovallan myötävaikutusta itsenäisti päättää rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen liittyvistä kysymyksistä. Tällöin tulee ottaa huomioon seuraavia näkökohtia:

1. Rekisteröidyn parisuhteen siunaamista koskevan uuden kirkollisen toimituksen käyttöönotto edellyttäisi kirkkojärjestyksen ja kirkkokäsikirjaan otettavia säännöksiä ja määräyksiä.
2. Kirkko voi muuttaa kirkkojärjestystä ja ottaa kirkkokäsikirjaan kaavan parisuhteen siunaamisesta, jos se kirkon opin ja tunnustuksen pohjalta katsotaan mahdolliseksi.
3. Kirkkojärjestyksen ja kirkkokäsikirjan muutosta koskevan päätöksen tekee kirkolliskokous kolmen neljäsosan (3/4) määräenemmistöllä (KL 20:7,2; KL 10).
4. Kirkolliskokous voi yksinkertaisella enemmistöllä valtuuttaa piispainkokouksen antamaan pastoraaliset ohjeet siitä, miten tulee menetellä rekisteröidyssä parisuhteessa olevien henkilöiden tullessa pyytämään papilta kirkollisia toimituksia.
5. Jos rekisteröidyn parisuhteen siunaamista koskevan toimituksen käyttö halutaan papille vapaaehtoiseksi, tulee tarkoin selvittää seurakuntalaisten tasapuoliseen kohteluun ja yleisiin syrjinnän kieltäviin säännöksiin liittyvät kysymykset. Tarvittaessa on ryhdyttävä toimenpiteisiin säännösten muuttamiseksi. Mahdollisesti lain tasoa edellyttävät säännökset tulee ottaa kirkkolakiin edellä jaksossa 7.12. selostettujen periaatteiden mukaisesti.

Oleellista on, kuinka asiaan pitää suhtautua kirkon opin ja tunnustuksen pohjalta.

8 JOHTOPÄÄTÖS

Työryhmän johtopäätökset perustuvat kolmen vuoden työskentelyn aikana kertyneeseen aineistoon. Kahden asiantuntijaseminaarin esitelmät on koottu kirjaksi. Lisäksi työryhmä on kuullut lukuisia asiantuntijoita tai muutoin hyödyntänyt heidän osaamistaan. Työssä on myös seurattu ja otettu huomioon asiasta käytyä julkista keskustelua sekä tuomiokapitulien ratkaisuja.

Keskustelu parisuhteen rekisteröinnin seurauksista kirkossa on ollut laajaa. Se osoittaa, miten keskeisestä periaatteesta ihmisten mielestä on kysymys. Toisaalta parisuhteen rekisteröinti koskettaa henkilökohtaisesti kovin harvaa ihmistä. Vuonna 2007 rekisteröityjä parisuhteita oli voimassa 1089. Kosketuspinnasta tulee kuitenkin huomattavasti laajempi, jos ajatellaan asian koskettavan myös homoseksuaalisten ihmisten sukulaisia, ystäviä ja muita läheisiä.

Vuonna 2002 tuli voimaan laki rekisteröidyistä parisuhteista. Laissa ei määritellä rekisteröitävän parisuhteen sisältöä, mutta hallituksen esityksessä tällaisen suhteen oleellisiin vaikutuksiin kuuluvat turva, hellyys ja emotionaalinen tyydytys. Kysymyksessä on hallituksen esityksen mukaan sukupuolisuuhde, jossa toteutuvat samaa sukupuolta olevien henkilöiden rakkaus, kiintymys ja seksuaalisuus. Samaa sukupuolta olevien kumppanien parisuhteen rekisteröi viranomainen, joka on oikeutettu toimittamaan siviilivihkimisen. Rekisteröinti tapahtuu siten, että parisuhteen osapuolet yhdessä allekirjoittavat rekisteröintiä tarkoittavan asiakirjan ja viranomaisen vahvistaa sen allekirjoituksellaan.

Parisuhdelain mukainen rekisteröinti ei edellytä kirkollisen viranomaisen toimia. Lain mukaan parisuhteen rekisteröinnillä on pääsääntöisesti samat oikeusvaikutukset kuin avioliiton solmimisella, vaikka se on avioliitosta erillinen oikeudellinen instituutio. Joissakin rekisteröidyissä parisuhteissa on alaikäisiä lapsia siten, että toinen puolisoista on huoltaja. Perheen sisäinen adoptio ei kuitenkaan ole tällä hetkellä mahdollinen. Rekisteröityneessä parisuhteessa elävät eivät voi ottaa ottolapsia eivätkä yhteistä sukunimeä. Hallitus on kuitenkin marraskuussa 2008 antanut eduskunnalle esityksen parisuhdelain muuttamiseksi niin, että perheen sisäinen adoptio tulisi mahdolliseksi (HE 198/2008).

Osa parisuhteensa rekisteröineistä toivoo uudessa elämäntilanteessaan kirkon siunausta. Sekä julkisuudessa että joidenkin tuomiokapitulien ratkaisuisissa on käsitelty tilanteita, joissa pastori on viettänyt rukoushetken parisuhteensa rekisteröi-

neiden kanssa. Kokonaiskirkon ohjeiden puuttuminen on hankaloittanut tilannetta. Pastorit eivät ole tienneet, millainen menettelytapa on oikea ja mahdollinen. Osa kirkon jäsenistä puolestaan torjuu kaikki siunaamistoimitukset. Tilanne vaatii menettelytapohjeiden antamista.

Kirkon opin ja elämän kannalta kysymys homoseksuaalisuudesta ei sinänsä ole keskeinen, mutta siihen liittyy laajoja periaatteellisia kysymyksiä. On toivottavaa, että jatkossakin eri tavoin ajattelevat kristityt toimivat kirkon yhteistä hyvää etsien. Tässä tilanteessa on aika etsiä ratkaisua, joka tyydyttää mahdollisimman monia. Keskustelun jatkuessa on pyrittävä pitämään kiinni kirkon ykseydestä. Samalla on kuunneltava eri tavalla ajattelevia ja uskovia ihmisiä.

Jokainen ihminen vastaa omista henkilökohtaisista ratkaisuistaan Jumalan edessä. Kenelläkään ihmisellä ei ole oikeutta pakottaa toista toimimaan ja tuntemaan vastoin omaatuntoaan. Yksilö ei voi vaatia ehdotonta yhteisöllistä hyväksyntää sille, mitä hänen omatuntonsa pitää oikeana. Todellinen kristillinen lähimmäisenrakkaus kykenee myös rajoittamaan omaa vapauttaan, jos se loukkaa toista kristittyä, joka ei pysty tuota vapautta hyväksymään. Tämä periaate koskee kaikkia keskustelun osapuolia.

8.1 Ihmiskuva ja sielunhoito

Ihmisen seksuaalisuudella on aina ollut monenlaisia ilmenemismuotoja. Viime vuosina yleinen suhtautuminen seksuaalisuuden monimuotoisuuteen sekä seksuaalisiin vähemmistöihin on muuttunut. Parisuhteen rekisteröimisen mahdollisuus kertoo osaltaan tästä muutoksesta.

Seksuaalisuuden muotoutuminen on monitahoinen prosessi. Identtisillä kaksoilla tehdyt tutkimukset osoittavat, että perimällä saattaa ainakin joissakin tapauksissa olla vaikutusta homoseksuaalisen identiteetin kehittymiseen. Syitä on etsitty myös esimerkiksi sikiökauden androgeenipitoisuudesta tai hypotalamuksen rakenteesta. Osa tutkijoista korostaa perintötekijöiden merkitystä, osa kasvuympäristöä ja sosiaalisia suhteita.

Varmuutta homoseksuaalisuutta aiheuttavan geenin olemassaolosta ei ole. Silti ihmisen seksuaalisen suuntautumisen monimuotoisuudella saattaa olla myös biologinen eli periytyvä ulottuvuutensa. Lisäksi kasvuympäristössä vaikuttavilla tekijöillä on keskeinen merkityksensä seksuaalisen identiteetin muodostumisessa. Biologiset ja geneettiset tekijät selittävät tämän kehityskulun vain osittain. Homoseksuaalista käyttäytymistä esiintyy myös eläinkunnassa.

Suuri osa tutkijoista katsoo, että seksuaalisten toiveiden suuntautuminen ei riipu ihmisen omasta valinnasta. Silti yksilö tehdessään seksuaalielämänsä käytännön valintoja ottaa huomioon omat toiveensa, mahdollisuutensa, vakaumukselliset näkemyksensä sekä häntä ympäröivän yhteisön vaatimukset. Seksuaalisuus on altis muutoksille koko elämän ajan. Se on muovautuva, mutta ei kovin helposti muokattavissa oleva asia. Yleensä tavoitehakuinen homoseksuaalisuuden muuttaminen myös tunnetasolla heteroseksuaalisuudeksi ei ole mahdollista, vaikka poikkeuksiakin tunnetaan. Suuria toiveita seksuaalisuuden merkittävälle tahdonalaiselle muuttamiselle ei kuitenkaan voida asettaa, sillä seksuaalisuus on pohjimmiltaan vahvasti psyyken tiedostamattomien ja tahdolla hallitsemattomien tekijöiden tulos.

Lääketieteen valtaviirran näkökulmasta homoseksuaalisuus on samanveroinen seksuaalisuuden muoto heteroseksuaalisuuden rinnalla ja eettisesti tarkasteltuna samat teot soveltuvat kummallekin. Sekä homo- että heteroseksuaalisten ihmisten kohdalla on suhtauduttava torjuvasti toista ihmistä vahingoittaviin seksuaalisuuden ilmauksiin, vaikka lääkäri tai terapeutti voikin hyväksyä ihmisen kaikki seksuaaliset tunteet ja psyykkiset kokemukset. Lääketieteessä eettisesti hyväksyttävänä pidetään toimintaa, joka ei vahingoita toista henkisesti tai fyysisesti.

Tutkimuksellisesti on voitu osoittaa homofobian olemassaolo, jolla tässä tarkoitetaan alttiutta pitää homoja pelottavina, uhkaavina ja sairaina. Ihmiset reagoivat ahdistaviin asioihin kieltämällä, reaktionmuodostuksella ja torjunnalla. Kristillinen rakkaus velvoittaa kohtelemaan kaikkia ihmisiä kunnioittavasti, myös homoseksuaaleja. Keskeistä on kysyä, miten suomalaisissa yhteisöissä suhtaudutaan vähemmistöihin, joiden tavat poikkeavat enemmistön elämäntavoista.

Yhteiskunnallisen hyvän kannalta voidaan olettaa, että parisuhteen rekisteröiminen lisää homoliittojen pysyvyyttä ja vähentää niiden sisäisiä ristiriitoja. Yhteisen hyvän kannalta on perusteltua kannustaa sekä homoseksuaaleja että heteroseksuaaleja ihmisiä pitkäaikaiseen parisuhteeseen.

Sekä kirkolle että yhteiskunnalle on tärkeää korostaa yksilön perusarvoja. Kaikilla on oikeus ihmisarvoiseen elämään. Kirkko opettaa, että jokainen ihminen on Jumalan kuva ja hänen luomansa. Tämä lähtökohta asettaa haasteen myös homoseksuaalisuudesta käytävälle keskustelulle. Puhumme siis ihmisistä ja heidän persoonallisuutensa syvimmästä identiteetistä. Kristitty pyrkii suhtautumaan kaikkiin lähimmäisiinsä kunnioittavasti ja oikeudenmukaisesti. Jokainen ihminen on Kristuksen lunastama ja kutsuttu hänen seuraajakseen.

Kirkko kohtaa seksuaalisen identiteettinsä tai parisuhdekysymysten kanssa kamppailevia homoseksuaalisia ihmisiä samoin edellytyksin kuin ketä tahansa apua kaipaavaa. Kirkko pyrkii siis tukemaan homoseksuaalisen identiteetin omaavia luottamuksellisissa ja yksityisluonteisissa tilanteissa, kuten sielunhoidossa, ripissä ja

perheneuvonnassa. Tämän työn päämääränä on auttaa ihmistä löytämään hänen omaan elämäntilanteeseensa mahdollisimman hyvä ja toimiva elämänmalli. Kirkko ei kuitenkaan voi kohdata seksuaalisen suuntautuneisuuden kysymystä ainoastaan yksityisessä sielunhoidossa, vaan myös julkisesti. Homoseksuaalinen ihminen on myös tervetullut osallistumaan kirkon sakramentteihin ja kaikkeen toimintaan.

Homoseksuaalisuudessa on kysymys ihmisen identiteetistä, kokonaisvaltaisesta suuntautumisesta kaikkeen, mikä koskettaa syvästi ihmisen koko olemusta. Kristillisessä sielunhoidossa on syytä tiedostaa sekä homoseksuaalisten että heteroseksuaalisten ihmisten olemassaolo. Lisäksi on tarpeen ymmärtää, että näiden ääripäiden väliin sijoittuu joukko erilaisia seksuaalisen suuntautumisen muotoja. Tämän lisäksi sielunhoidossa kohdataan niitä, joille homoseksuaalisuus on merkittävä hämmennyksen aiheuttaja tai merkki hengellisestä ekyksissä olost ja synnistä. Lisäksi on hyvä huomata, että homoseksuaalisuus aiheuttaa monelle torjutuksi tulemisen tunnetta ja häpeää. Kristitylle homoseksuaalille tämä saattaa pitää sisällään joko ajatuksen Jumalan tuomitsemisesta tai Jumalan hyväksynnästä joidenkin ihmisten tuomitsevasta asenteesta huolimatta.

Jotkut ihmiset kokevat olevansa homoseksuaaleja. He rakastavat samaa sukupuolta olevaa ihmistä ja pyytävät kristittyjen tukea, siunausta ja esirukousta parisuhteelleen. Monet homoseksuaaliset ihmiset kokevat, että he voivat elää yhtä tyydyttävää ja rakentavaa elämää kuin heteroseksuaali.

Kaiken pieniä vähemmistöjä koskevan eettisen keskustelun vaarana on perspektiiviharha: enemmistö puhuu siitä, miten pienen vähemmistön tulisi elää. Tämä koskee myös kirkossa käytävää keskustelua rekisteröidystä parisuhteesta. Yleisinhimillinen moraalitaju, joka kristillisen uskon mukaan on Jumalan luomisessa istuttama ominaisuus, ymmärtää, että moraalin perimmäisenä tavoitteena on hyvä, ajallinen elämä. Se on Jumalan ihmiselämää koskeva luomistahto, mutta sitä toteutetaan langenneessa maailmassa, ei paratiisissa eikä taivaassa. Ihmistä pitää muistuttaa lähimmäisen rakastamisesta vain siksi, että hän on erossa Jumalasta.

Jos siis parisuhdekeskustelussa olisi kysymys vain moraalista, riittäisi, että enemmistö oivaltaisi perspektiiviharhansa rakkaudettomuuden ja korjaisi sitten toimensa lähimmäisenrakkauden edellyttämällä tavalla. Monien kristittyjen mielestä kysymys on kuitenkin myös syvällisesti teologinen, koko kristillistä ihmiskäsitystä koskettava – ei vain hyvää elämää koskeva moraalinen asia. Heille moraaliset perusteet eivät riitä. Silti on tärkeää korostaa sitä, että meidän autuutemme ja pelastuksemme on Jumala, ei moraalit. Parisuhdekeskustelu saattaa siis ainakin joiltain osin olla myös heteroseksuaalisten ihmisten yritys ymmärtää itseään ja omaa elämäänsä sukupuolisina olentoina. Ihmiselle on tyypillistä muodosta kuva itsestään ja todellisuudesta tekemällä raja itsen ja toisen, oman ryhmän ja siihen kuulumattomi-

en välille. Oma identiteetti määrytyy sitä selvemmin, mitä paremmin omat erityispiirteet voi määritellä.

Ihmisten käsityksiin homoseksuaalisuudesta vaikuttavat monet asiat. Jos yksilön sisäinen tarve on torjua homoseksuaalisuus tai jos se on ahdistava asia, tälle tulokinnalle löytyy tukea kristillisestä traditiosta. Vastaavasti jos sisäinen maailmamme hyväksyy homoseksuaalisuuden, kuulemme kirkon perinteestä helpommin tätä puoltavia näkökulmia. Homoseksuaalisen ihmisen kohtaamisen yhteydessä syntyviä ja omasta sisäisestä maailmasta nousevia tunteita, tarpeita, pelkoja sekä reaktiota on hyvä kuunnella ja asettaa ne kommunikaatioon kirkon tradition kanssa. Kristinuskolle on kuitenkin olennaista, että Jumala on tullut ihmiseksi ottaakseen toisen, ulkopuolelle jätetyn osan. Jeesus tuomittiin ja surmattiin ulkopuolelle suljettuna, jotta ketään ei enää rajattaisi pois.

8.2 Ekumenia

Homoseksuaalisesta parisuhteesta keskustellaan kaikissa merkittävässä läntisen maailman kirkoissa. Niiden jäsenet ovat omaksuneet erilaisia näkemyksiä homoseksuaalisuudesta. Ne pohjautuvat eri käsityksiin Raamatun tulkinnasta, opista ja etiikasta. Aihepiiri jakaa mielipiteitä kaikkialla ja nostattaa tunteita. Kirkkojen käymään keskusteluun vaikuttavat myös yhteiskunnan lainsäädäntö ja yleinen asenneilmasto.

Katolinen kirkko suhtautuu kaikissa tilanteissa tuomitsevasti homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Ortodoksinen perinne puolestaan tuntee samaa sukupuolta olevien ystävyysliiton siunaamisen. Nykyisin homoseksuaalisen parin koti siunataan heidän pyynnöstään. Voidaan kysyä, hyväksyykö pappi silloin hiljaisesti myös heidän elämäntapansa. Idän kirkoissa on kautta vuosisatojen pidetty homoseksuaalisuutta yksityisen ja luottamuksellisen sielunhoidollisen huolenpidon asiana. Tällöin ihmistä opetetaan hyväksymään oma seksuaalinen identiteettinsä. Suomessa ortodoksiset piispat eivät ole ottaneet kantaa homoseksuaalisuuteen. Siellä missä ortodoksisessa maailmassa kantaa on otettu, se on ollut torjuva. Toisaalta asiaa on alettu myös uudelleen pohtia. Anglikaanien piirissä keskustelu on kärjistynyt, kun Yhdysvalloissa on vihitty piispaksi homoseksuaalisessa suhteessa elävä. Piispan virka on kirkkokunnassa erityisasemassa. Tästä syystä yhtä laajaa keskustelua ei ole syntynyt homoseksuaalisessa suhteessa elävien pappien kohdalla.

Luterilaisen maailmanliiton yleiskokouksessa vuonna 2003 jäsenkirkot sitoutuivat ”*rohkaisemaan ja tukemaan toisiaan tutkimukseen ja kunnioittavaan vuoro-*

puheluun avioliittoa, perhettä ja ihmisen seksuaalisuutta koskevissa kysymyksissä kunkin jäsenkirkon tarpeille sopivalla tavalla”. Lisäksi jäsenkirkot sitoutuivat ”puhumaan kaikkien ihmisten ihmisoikeuksien ja ihmisarvon puolesta riippumatta heidän sukupuolestaan tai seksuaalisesta suuntautumisestaan”.

Yhdysvalloissa luterilainen Missouri-synodi on laatinut suunnitelman homoseksuaalien ja heidän perheidensä sielunhoitoa ja evankelointia varten. Tarkoituksena on auttaa homoseksuaaleja hyväksymään kirkon opetus homoseksuaalisen käyttäytymisen synnillisyydestä ja kutsua heitä mukaan kirkon elämään. Vanhempia pyritään auttamaan siinä niin, ettei homoseksuaalisuus katkaisisi suhteita lapsiin.

Yhdysvaltain luterilaisen kirkon (ELCA) jäsenistä enemmistö vastustaa homoseksuaalisessa suhteessa elävien pappisvihkimystä ja homoliittojen siunaamista. Kirkolliskokous ei vahvistanut homoseksuaalisen parisuhteen siunaamisen kaavaa, mutta jätti asian paikallisten seurakuntien ja pappien harkintaan. Asiasta on käyty keskustelumateriaalin pohjalta laaja mielipiteiden vaihto. Kirkossa valmistellaan seksuaalieettistä kannanottoa.

Kanadassa avioliiton solmiminen samaa sukupuolta olevien ihmisten kesken on ollut mahdollista vuodesta 2005 alkaen. Lutheran Church of Canada on suhtautunut homoseksuaaliseen käyttäytymiseen kielteisesti, mutta Kanadan ev.-lut. kirkko (ELCIC) on muuttanut käsityksiään homoseksuaaleja ymmärtävämpään suuntaan, vaikka kirkolliskokous ja piispat ovat toistaiseksi olleet päätöksissään pidättyväisiä.

Ruotsissa rekisteröitynyt parisuhde voidaan kirkollisesti siunata. Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että ihmistä ei syyllistetä hänen homoseksuaalisen taipumuksensa tähden. Kirkkohallituksen mielestä kirkko vastustaa aktiivisesti homoseksuaalisen taipumuksen omaavien syrjintää eikä se tue eikä harjoita järjestelmällistä toimintaa, jonka tavoitteena on seksuaalisen taipumuksen muuttaminen. Kirkkohallituksen mielestä homoseksuaalinen taipumus tai elämä homoseksuaalisessa parisuhteessa ei ole peruste kieltää vihkimystä kirkon virkaan.

Norjan kirkon oppineuvosto julkaisi vuonna 2006 homoseksuaalisuudesta mietinnön. Piispat ja professorit eivät kuitenkaan saavuttaneet yksimielisyyttä asiassa. Yhdestätoista piispasta kuusi oli valmiita muuttamaan suhtautumistaan homoseksuaalisuuteen. Kirkolliskokous totesi kahden erilaisen suhtautumistavan olemassaolon. Piispa ja tuomiokapituli ratkaisevat homoseksuaalisessa suhteessa elävien pappisvihkimyksen.

Myös Tanskan kirkossa mielipiteet jakautuvat. Piispojen asettama työryhmä päätyi suosittamaan parisuhteen siunaamisen virallistamista ja yhteisen siunaamiskaavan käyttöönottoa. Työryhmälle syntyi kirkollisia järjestöjä edustava vastatyöryhmä, joka päätyi päinvastaiselle kannalle. Yhteistä siunaamiskaavaa ei otettu käyt-

töön. Piispoista kahdeksan on hiippakunnassaan ottanut käyttöön rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen kaavan, mutta neljä on jättäytynyt tästä ratkaisusta sivuun.

8.3 Raamattu

Sopiiko homoseksuaalisuus ja sen toteuttaminen yhteen Raamatun ihmiskuvan ja seksuaaliopetuksen kanssa?

Homoseksuaalisuuskesustelun kannalta keskeisimmät Raamatun kohdat liittyvät kertomuksiin homoseksuaalisen raiskauksen yrityksistä (1. Moos. ja Tuom.), miestenmakaamiskieltoon (3. Moos.), Paavalin viittaukseen luonnonvastaisesta sukupuoliyhteydestä sekä syntiluetteloihin, joissa puhutaan miesten kanssa makaavista miehistä. Keskustelussa sivutaan toisinaan muitakin kohtia. Tulkinvaraisuutensa tähden ne eivät kuitenkaan tuo johtopäätöksiin lisäarvoa. Tämän lisäksi keskustelussa on otettava huomioon Raamatun yleinen opetus seksuaalisuudesta (luomiskertomus, Laulujen laulun rakkausrunot sekä opetus avioliitto- ja sukupuoli-elämän etiikasta). Yleisenä havaintona voidaan todeta, että Raamatussa ei ole seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä sanoja kuten homo- tai heteroseksuaalisuus. Raamatussa käsitellään ainoastaan homoseksuaalista käyttäytymistä, ei taipumusta.

Jotkut kristityt katsovat, että luomiskertomuksen ihmiskuva ei sulje pois homoseksuaalisen suuntautuneisuuden mahdollisuutta. He katsovat, että ihmisen kaipuu toisen luo ja halu löytää sopiva sukupuoli- ja elämänkumppani toteutuu myös homoseksuaalisessa suhteessa. Tällaisessakin elämänmallissa löytyy ihmiselle sopiva vastapuoli, joka häntä täydentää. Homoseksuaali voi yhteiskunnan jäsenenä osallistua luomistyöhön ja tehdä työtä lisääntymistehtävän toteuttamiseksi, vaikka ei itse saakaan lapsia. Tämän tulkinnan mukaan luominen mieheksi ja naiseksi ei kielä homoseksuaalisen rakkauden mahdollisuutta. Jumalan kuva ei viittaa ihmisen sukupuolisuuteen vaan kykyyn olla vuorovaikutussuhteessa Jumalan kanssa. Elämänkumppanin kaipuu voi suuntautua samaan sukupuoleen.

Toiset painottavat heteroseksuaalisuuden luomiseen perustuvaa normatiivisuutta. Kaikkien ihmisten rakkauden ja kaipuun tulisi suuntautua luomiskertomuksen mukaisesti vastakkaiseen sukupuoleen. Luominen toisiaan täydentäviksi ihmisiksi, mieheksi ja naiseksi, ei toteudu samaa sukupuolta olevien suhteessa. Luomiskertomuksen tarkoittama lasten synnyttämisen tehtävä ei ole mahdollista homoseksuaalisessa parisuhteessa ja muu Raamatun materiaali tukee sitä, että luomisen tarkoituksena on liittyminen vastakkaiseen sukupuoleen.

Miehiä kielletään makaamasta toisten miesten kanssa (3. Moos. 18:22; 20:13).

Kysymyksessä on Jumalalta Mooseksen välityksellä kansalle tullut käsky. Kielto on ehdoton. Emme tiedä, esiintyikö muinaisessa Israelissa vapaaehtoista miesten välistä homoseksuaalista käyttäytymistä. Homoseksuaalinen raiskaus tapana häpäistä vihollinen kyllä tunnettiin. Kysymykseen ilmeisesti liittyy käsitys miehestä aktiivisena osapuolena, jonka sukupuolirooliin passiivinen osa ei ole sovelias. Homoseksuaalisen raiskauksen nöyryytys perustuu miehen pakottamiseen naisen osaan. Näissä teksteissä ei pohdita sukupuolista suuntautumista, tunne-elämää tai ihmishuuhdeulottuvuuksia. Tällöin keskustellaan, voidaanko näitä kieltoja soveltaa niihin, jotka elävät rakkauteen perustuvassa parisuhteessa samaa sukupuolta olevan elämänkumppanin kanssa. Jotkut ajattelevat, että homoseksuaalinen suuntautuneisuus ei ole väärin, mutta sitä ei saa toteuttaa käytännön elämässä.

Syyt homoseksuaalisen käyttäytymisen kieltoon ovat epäselviä, koska ne esiintyvät omissa ympäristössään pelkinä Jumalan antamina kieltoina ilman perusteluita. Silti tällaiseen tekoon syyllistyneet eivät häpäise ainoastaan itseään ja kumppaniin, vaan he saattavat koko kansan vaaraan. Miesten välinen yhdyntä on tabu, kaikissa olosuhteissa sopimaton käyttäytymistapa. Toisten mielestä tästä seuraa, että nämä kiellot torjuvat kaikenlaisista syistä johtuvan homoseksuaalisen käyttäytymisen. Toiset taas ajattelevat, että VT käsittelee erilaista samaan sukupuoleen kohdistuvaa seksuaalisuutta kuin mistä nykyisin keskustelemme. Makaamiskiellot ovat suppeita, eivätkä ne heidän mielestään siksi riitä kristillisen kannan muodostamiseksi.

Kuvaus Sodomasta (1. Moos. 18–20) kertoo kaupungin asukkaiden muukalaisvihamielisyydestä, ylimielisyydestä ja vieraanvaraisuuden puutteesta. Jakso olettaa, että kukaan mies ei halua tulla toisten miesten makaamaksi. Sodomalaisten perimmäisenä tarkoituksena on nöyryyttää ja häpäistä Lootin vieraat. Lootin tyttärienkin raiskaus olisi tätä pienempi synti. Kertomus ensisijaisesti vastustaa muukalaisvihamielisyyttä, eikä se sinänsä tuomitse tai hyväksy homoseksuaalista käyttäytymistä.

Kuvaus gibealaisten raiskausyriyksestä (Tuom. 19) kertoo muukalaisiin kohdistuvasta vihamielisyydestä, ei homoseksuaalisesta käyttäytymisestä sinänsä. Tästä syystä toiset katsovat, että kertomusta ei voi käyttää perusteluna homoseksuaalisuuskeskustelussa. Toisten mielestä kertomus osoittaa, että miesten välistä makaamista pidettiin nöyryyttävänä ja sopimattomana.

Käsitykset VT:n sisällöstä ovat yksimielisiä siinä, että miehen antautumista toiselle miehelle pidettiin sopimattomana ja häpeällisenä. Toiselle miehelle antautuva mies luopuu mieskunniansaan ja ottaa yhdyntätilanteessa naisen roolin. Miehen kanssa ei saa maata niin kuin naisen kanssa maataan, sillä se on kauhistuttava teko. Käsitykset eroavat siinä, millaisia johtopäätöksiä tästä opetuksesta tulisi kirkoissa nyt tehdä. Millainen merkitys on esimerkiksi naisen ja miehen roolien muuttumisella käsityksiimme homoseksuaalisuudesta?

Ehkä keskeisin homoseksuaalisuutta koskeva Raamatun teksti on Roomalaiskirjeen alussa (Room. 1:20–24). Jakso on osa laajempaa kokonaisuutta: Paavali kertoo ensin kaikkien olevan syntisiä Jumalan edessä (Room. 1:18–3:20) ja tämän jälkeen opettaa pelastuksen Kristuksessa kuuluvan kaikille (Room. 3:21–4:24). Homoseksuaalinen käyttäytyminen mainitaan esimerkkinä pakanoiden syntisyydestä. Jumalan viha kohdistuu kaikkeen vääryyteen. Ihmiset ovat tunteneet Jumalan, mutta eivät ole häntä kunnioittaneet, vaan he ovat palvelleet epäjumalankuvia. Koska ihmiset ovat torjuneet Jumalan, hän on jättänyt heidät oman pahuutensa valtaan. Tällöin vääryys saa heistä entistä lujemman otteen. Homoseksuaalinen käyttäytyminen on esimerkki siitä, miten omien mielihalujensa valtaan jätetyt ihmiset jatkavat Jumalan totuuden vääristämistä.

Paavali torjuu samaa sukupuolta olevien sukupuolisen kanssakäymisen. Ensimmäistä kertaa Raamatussa torjutaan nyt myös naisten homoseksuaalinen käyttäytyminen. Paavali ei perustele tätä näkemystään mitenkään. Hän oletti lukijoidensa olevan kanssaan samaa mieltä. Varhaiset kristityt olivat ilmeisesti omaksuneet juutalaisille ominaisen torjuvan suhtautumisen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

Paavali luonnollisen käyttäytymisen vaihtamien homoseksuaaliseen merkitsee ihmisen omaa päätöstä (Room. 1:25 *metallasso*, ”vaihtaa”). Tällainen toiminta on luonnonvastaista eikä sovellu ihmiselle ominaiseen sopivaksi koettuun toimintaan. Näyttää siis siltä, että apostolin mielestä homoseksuaalisesti käyttäytyvällä on heteroseksuaalinen halu. Jumalan totuus näkyy luonnossa (ihmiskehon rakenteessa), jolloin luonnonmukainen sukupuolinen käyttäytyminen merkitsee heteroseksuaalisuutta. Homoseksuaalinen yhdyntä on vastoin sitä tarkoitusta, jota varten ihmiset on luotu. Paavalin mielestä Mooseksen kirjan avioliittolait koskevat myös kristittyjä, vaikka kaikilla säädöksillä ei heille olekaan merkitystä.

Monet ajattelevat, että kristillisen moraalin kannalta UT vahvistaa tässä VT:n ajattelutavan. Tällä perusteella kristilliseen ihmiskuvaan ei voi soveltaa ajatusta homoseksuaalisuudesta tai ainakaan sen toteuttamisesta.

Homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvat tulkitsijat puolestaan myöntävät Paavalin torjuvan samaa sukupuolta olevien seksuaalisen kanssakäymisen. Tämä ei ratkaise kristillistä näkemystä asiassa, sillä Paavalin viittaukset eivät heidän mielestään kohdistu siihen, mitä me tarkoitamme homoseksuaalisuudella. Tämän näkemysten mukaan apostoli ei ota kantaa tilanteeseen, jossa joku kykenee rakastumaan vain samaa sukupuolta olevaan ihmiseen. Toisaalta luonnonmukaisuutta voidaan arvioida toisin kuin Paavali teki: homoseksuaalisen ihmisen olemassaolo osoittaa tällaisen elämänmuodon olevan joillekin luonnollinen tapa toteuttaa ihmisyyttään huolimatta tällaisen seksuaalisuhteen fysiologisista ongelmista. Homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuva tulkitsija katsoo, että Paavali ei ole käsitellyt homosek-

suaalisuutta laajana, koko ihmissuhde-elämää ja sukupuolisuutta koskevana ilmiönä, vaan ainoastaan samaa sukupuolta olevien ihmisten yhdyntänä.

UT:n syntiluetteloista kahdessa mainitaan homoseksuaalinen käyttäytyminen (1. Kor. 6:9; 1. Tim. 1:10). Paavali varoittaa korinttilaisia siitä, että Jumala ei salli palvelijoidensa tehdä vääryyttä. Teksti tuomitsee miesten välisen homoseksuaalisuuden aktiivisen ja passiivisen osapuolen. Timoteuksen kirjeessä tuomitaan miehen homoseksuaalinen käyttäytyminen ilman erotusta aktiiviseen ja passiiviseen osapuoleen. Homoseksuaalinen käyttäytyminen merkitsi syntiä. Sitä harjoittava, vaikka olisi kääntynyt kristityksi, jäisi Jumalan valtakunnan ulkopuolelle. Vanhan testamentin kuolemantuomio (3. Moos.) on siis kristillisessä tekstissä muuttunut iankaikkiseksi kadotukseksi. Jotkut katsovat näiden syntiluetteloiden vahvistavan sen, että homoseksuaalinen käyttäytyminen ei sovi kristitylle. Toiset taas katsovat, että näissä syntiluetteloissa ei käsitellä homoseksuaalisuutta oman aikamme tarkoittamassa merkityksessä.

Evankeliumit eivät kerro Jeesuksen opettaneen mitään homoseksuaalisuudesta. Toiset katsovat Jeesuksen puolustaneen eri syistä syrjäytyneitä ihmisiä, kutsuneen luokseen syntisiä ja armahtaneen heitä. Hän suhtautui Mooseksen lakiin (erityisesti puhtaussääntöihin) vapaamielisesti ja etsi lain tarkoitusta, joka on ihmisen auttaminen ja kutsuminen laupeuteen. Toisten mielestä tämä on totta, mutta siitä ei voida tehdä homoseksuaalisuutta koskevaa johtopäätöstä. Juutalainen Jeesus todennäköisesti omaksui muiden juutalaisten tavoin kielteisen kannan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen eikä hänellä ollut ympäristöstään poikkeavaa opetusta tästä asiasta. Varhaisen kristillisyyden kielteinen suhtautuminen homoseksuaalisuuteen tukee tätä päätelmää. Jeesus myös suhtautui joihinkin seksuaalietiikan kysymyksiin aikalaisiaan jyrkemmin (erityisesti moraalikysymykset, esimerkiksi avioero). Joidenkin mielestä kohdassa Mark. 7:21 mainittu Jeesuksen opetus siveettömyydestä kattaa kaikki jakeessa 3. Moos. 18:20 mainitut sopimattomat sukupuolitavat mukaan lukien homoseksuaalisuuden.

8.4 Raamatun tulkinta ja soveltaminen

Raamatun tulkinnan ja soveltamisen periaatteista ei ole olemassa yksimielisyyttä. Homoseksuaalisuuden ymmärtämistä koskevat päätulkintalinjat voidaan hahmottaa seuraavasti:

- Jotkut tulkitsevat Raamattua sen keskeisestä pelastussanomasta käsin,

jolloin Pyhän Kirjan pääasia on sanoma Kristuksesta. Tällöin voidaan kysyä, mitä tämä merkitsee homoseksuaalisuuden kannalta.

- Toisen tulkinnan mukaan Raamattua selitetään Raamatulla ja Pyhästä kirjasta pyritään ymmärtämään sen teologinen ja hengellinen kokonaisuus. Tällöin voidaan kysyä, miten Raamatun opetukset homoseksuaalisuudesta nivELYVÄT sen muuhun opetukseen ihmisyydestä, seksuaalisuudesta ja rakkaudesta.
- Kolmannen tulkinnan mukaan Raamattu on pohjimmiltaan hengellinen kirja, jonka oikea ymmärtäminen vaatii uskon asennetta. Tällöin voidaan kysyä, voivatko kristityt ja kristilliset kirkkokunnat olla homoseksuaalisuudesta eri mieltä vaarantamatta silti kristittyjen perimmäistä yhteyttä. Raamattu on kristittyjen yhteinen kirja, jota he yhdessä tutkivat, lukevat ja jonka tulkinnasta he keskustelevat. Mitä homoseksuaalisuuteen liittyvät kohdat lopulta Raamatun hengellisestä näkökulmasta tarkasteltuna merkitsevät ja mikä on niiden sanoma nykyajan kristikunnalle?

Kristityt ovat päätyneet näitä kysymyksiä pohtiessaan erilaisiin kantoihin. Joidenkin mielestä homoseksuaalisuus tai sen toteuttaminen ei voi kuulua kristilliseen ihmiskuvaan. Siksi homoseksuaalisuuden tosiasiallinen läsnäolo kirkossa ja yhteiskunnassa merkitsee suurta haastetta. Toiset katsovat homoseksuaalisuuden hyväksymisen mahtuvan Raamatun seksuaaliopetuksen piiriin, sillä viittaukset homoseksuaaliseen toimintaan eivät kohdistu sellaiseen vastuulliseen homoseksuaalisuuden toteuttamiseen, josta heidän mielestään kirkossa nyt keskustellaan. Jotkut ajattelevat myös, että kantaa homoseksuaalisuuteen ei voi muodostaa pelkästään Raamatun perusteella, koska sen tulkinta ei ole riittävän selvää ja yksiselitteistä.

Osa on sitä mieltä, että nykypäivän keskustelussa tarkoitettu homoseksuaalisuus, halu solmia rakkaussuhde samaa sukupuolta olevan kanssa, on hyvin erilainen ilmiö kuin se, mihin Raamatun kohdat viittaavat. Tästä syystä kristityt tänään voivat perustellusti päätyä erilaiseen lopputulokseen kuin aiemmat sukupolvet. Toisten mielestä Raamatun ja nykypäivän kulttuurien erilaisuus ei johda näin pitkälle vietyyn johtopäätökseen. Raamattu kieltää kaikenlaisen homoseksuaalisen käyttäytymisen ja siksi tällainen elämäntapa ei sovellu kristilliseen ihmiskuvaan.

Toiset katsovat että samaa sukupuolta olevien rakkauselämä ei kuulu Jumalan luomissuunnitelmaan. Raamatun kokonaisopetus ihmisestä ja avioliitosta vahvistaa tämän käsityksen. Toiset taas katsovat, että Raamatun opetus miehestä ja naisesta tarjoaa periaatteet, jotka voivat toteutua myös homoseksuaalisessa suhteessa. Myös samaa sukupuolta olevat voivat rakastaa ja täydentää toisiaan sekä osallistua luomistyöhön rakentamalla koko yhteiskunnan elämää.

Lisäksi voidaan kysyä, mitä Jeesuksen ja varhaiskirkon opetus lähimmäisen rakkaudesta vaikuttaa homoseksuaalisuudesta käytyyn keskusteluun. Ainakin tämä käsky haastaa kohtelevaan ihmistä tasapuolisesti ja kunnioittavasti riippumatta tämän sukupuolisesta suuntautumisesta. Joidenkin mielestä rakkauden käskystä ei seuraa homoseksuaalisuutta puoltavia tai torjuvia näkökohtia. Monet katsovat, että kultainen sääntö – *tee toiselle niin kuin tahdot itsellesi tehtävän* – ei tässä sellaisenaan auta, sillä ihminen ei aina tiedä, mikä on hänelle hyväksi. Toiset taas ajattelevat, että rakkauden käsky ja kultainen sääntö kehottavat antamaan tärkeän aseman homoseksuaalisten ihmisten omalle kokemukselle ja toiveille.

Jonkin Raamatun tulkintalinjan pitkä ikä ei sellaisenaan takaa sen lopullisuutta. Traditio ja kulttuuripiiri ohjaavat aina tapaa ymmärtää Pyhän Kirjan sanomaa. Kristitylle Raamattu kuitenkin on Jumalan ilmoitus, Hänen pyhä sanansa. Tästä on pidettävä kiinni, vaikka tulkinta on vaikeaa ja se voi johtaa erilaisiin lopputuloksiin. Huolimatta erilaisista tavoista ymmärtää Raamattua kristittyjen tulee säilyttää keskinäinen yhteys ja toimia hajaannusta vastaan.

8.5 Luterilainen teologia

Missä määrin luterilaisen kirkon kannalta kysymyksen homoseksuaalisuudesta voi katsoa kuuluvan kirkon muuttumattoman opin piiriin ja missä määrin muuttuvan etiikan alueeseen? Pohjimmiltaan voidaan ajatella, että kysymys homoseksuaalisuudesta ei 'aja Kristusta' ja on siis luonteeltaan ainakin enemmän etiikkaa kuin oppia, vaikka siihen liittyy myös oppiin ja ihmiskuvaan liittyviä kysymyksiä. On kuitenkin niitä, joilla oppi ja ihmiskuva saavat tässä asiassa ratkaisevan painoarvon.

Reformaattorit käsittelivät seksuaalisuutta erityisesti puolustaessaan pappien oikeutta solmia avioliitto ja kiistäessään naimattomuuslupauksien oikeutuksen. Tässä he vetosivat sekä Raamatun sanaan että kokemukselliseen tietoon ihmisluonnosta. Jumala on asettanut avioliiton jo ennen syntiinlankeemusta erikseen säädetyksi elämänmuodoksi. Sen tarkoituksena oli suvun jatkaminen ja jälkeläisten kasvattaminen. Syntiinlankeemuksen jälkeisessä tilanteessa avioliitto merkitsi myös lääkettä syntiä vastaan. Reformaatioaikana perhe muodostui nykyistä ydinperhettä laajemmasta yksiköstä. Reformaattorit lakkasivat pitämästä avioliittoa sakramenttina ja sallivat avioeron tietyissä tapauksissa.

Luther piti samaan sukupuoleen kohdistuvaa seksuaalista halua Jumalan luomisjärjestyksen vastaisena. Todennäköisesti hän ymmärsi homoseksuaalisen käytäytymisen opitukseksi käyttäytymismalliksi. Kyseessä on miehen ja naisen välisen

luonnollisen halun tukahduttaminen ja tätä seuraava samaan sukupuoleen kohdistuvan luonnonvastaisen halun herättäminen. Tässä hän noudattaa aikana luonnonoikeudellista perinnettä.

Luterilaisissa tunnustuskirjoissa ei käsitellä kysymystä homoseksuaalisuudesta. Silti asiaa voidaan eri tavoin arvioida luterilaisen teologian kannalta. Kysymyksessä on siis ensiksikin se, miten kysymystä homoseksuaalisuudesta tulisi arvioida luterilaiselle teologialle keskeisen *uskon* (muuttumaton opillinen ydin) ja *rakkauten* (muuttuvat käytännön ilmenemismuodot) kannalta. Toisaalta asia tulee nähdä kysymyksenä kahden hallintavallan, *maallisen ja hengellisen regimentin* suhteesta. Luterilaisen teologian käsitteistöllä ilmaistuna rekisteröity parisuhde on maallisen regimentin piirissä syntynyt ratkaisu, jota täytyy suhteuttaa hengellisen regimentin luonteeseen ja tehtäviin. Luterilaisessa teologiassa kysymyksessä on myös *filosofian ja teologian ero*, joka modernisti voidaan ymmärtää *järjen tai tieteen ja teologian, Jumalan ilmoituksen* antaman tiedon välisenä erona. Kuitenkin myös järki on luterilaisen uskontulkinnan mukaan luotu toteuttamaan Jumalan luomistarkoitusta. Myös maallisen hallinnon on määrä noudattaa Jumalan tahtoa.

Luterilaisten kirkkojen piirissä suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on pitkään ollut kielteistä. Tällaista käyttäytymistä on pidetty alkuperäisen Jumalan luomistahdon vastaisena tekona. Lisäksi sen on katsottu olevan ilmausta perisyntin turmelemasta ihmisyydestä. Homoseksuaalista käyttäytymistä on myös pidetty kristillisen ihmiskuvan vastaisena. Tätä on perusteltu sukupuolten vastakkaisuudella ja toisiaan täydentävällä luonteella. Homoseksuaalinen käyttäytyminen on Jumalan Raamatussa ilmoittaman lain rikkomista. Tämän tulkinnan mukaan näiden käskyjen ei katsota kuuluvan säädöksiin, jotka ajan myötä voivat muuttua. Homoseksuaalista käyttäytymistä pidetään moraalisesti väärinä järkeen perustuvilla (tiede, yhteiskunta) argumenteilla, tai katsotaan, että homoseksuaalisuus ei ole pysyvä ominaisuus, vaan se voi muuttua.

Luterilaisten kirkkojen piirissä myönteistä kantaa homoseksuaalisuuteen perustellaan sillä, että niissä suhteissa toteutuu rakkaus, joka on heteroseksuaaliseen rakkauteen rinnastettava Jumalan luomistahdon ilmaus. Homoseksuaalisuus ei tämän tulkinnan mukaan kuulu uskon alueelle, vaan kysymykseen oikeasta ja väärästä. Tästä syystä uudessa historiallisessa tilanteessa voidaan perustellusti päätyä lopputulokseen, joka poikkeaa perinteisestä kannasta. Raamatun homoseksuaalisuutta koskevat kiellot eivät kuulu Jumalan lain muuttumattomaan osaan. Homoseksuaalisuus ei ole tässä tulkinnassa ristiriidassa kristillisen ihmiskuvan kanssa. Reformaatioaikana ei ollut käsitystä homoseksuaalisuudesta muuttumattomana ominaisuutena. Näin ajattelevat katsovat, että ilmiön olemassaolo puolustaa sen hyväksyttävyyttä luonnollisen moraalitajun perusteella. Tämän tulkinnan mukaan historiallinen

kehitys on mahdollistanut sen, että perinteisessä käsityksessä voidaan havaita kristinuskolle vieraita, aikahistoriallisesti sitoutuneita näkemyksiä.

Uskon ja rakkauden välinen erottelu on yksi luterilaisen teologian tapa havainnollistaa eettisiä kysymyksiä. Usko merkitsee pelastavaa evankeliumia, jota on opetettu kristinuskon alusta lähtien ja ilmaistu erityisesti uskontunnustuksessa. Se on luonteeltaan muuttumaton, vaikka yksilöiden ja yhteisöjen käsitykset ja painotukset siitä ovat eri aikoina vaihdelleet. Uskon sisältö on kirkon ja sen jäsenten yhteinen hyvä. Rakkauden sisältö puolestaan ei ole muuttumaton. Rakkauden alueella on tarpeellista ottaa huomioon sellaisia näkökulmia ja sellaista tietoa, jota esimerkiksi Raamatun syntyäikään ei vielä ollut. Kirkon käsitykseen avioliitosta kuuluu sen alkuperää sekä tarkoitusta koskevia muuttumattomia, uskon alueeseen sisältyviä elementtejä. Sen sijaan käsitys homoseksuaalisuudesta voi muuttua. Tässä kuitenkin on ongelmallista se, että homoseksuaalisuudesta saavutettava tieto on tuloksiltaan kiistanalaista.

Muuttumattomaan uskon alueeseen kuuluu ilman muuta luomisteologiaa ja ihmiskuvallisia lähtökohtia. Se, että ihminen, mies ja nainen, on Jumalan luoma ja lunastama, kuuluu muuttumattomaan pelastavaan uskoon. Miehen ja naisen välinen avioliitto toteuttaa luomisessa ihmisille annettua käskyä lisääntyä. Tällä perusteella luterilaisessa teologiassa pidetään avioliittoa ensisijaisena parisuhteen muotona. Voidaan kuitenkin kysyä, kuuluvatko käsitykset ihmisen seksuaalisesta suuntautumisesta ja niihin liittyvät käyttäytymisnormit muuttumattomaan uskon ja evankeliumin alueeseen. Ei voida ajatella, että ainoastaan jälkeläisiä saaneet ihmiset ovat noudattaneet Jumalan luomistarkoitusta. Lisääntyminen on pikemminkin Jumalan ihmiskunnalle kuin yksilölle antama tehtävä.

Tietämys ihmisestä, seksuaalisesta suuntautumisesta ja monista muista antropologisista kysymyksistä on muuttunut ja muuttuu koko ajan. Käsitykset avioliitosta ja soveliaasta seksuaalisesta käyttäytymisestä ovat vaihdelleet eri aikoina. Kysymys esimerkiksi moniavioisuudesta kuuluu lähinnä muuttuvan rakkauden alaan. Luterilaisen teologian kannalta olisi virhe pitää tällaisia kysymyksiä muuttumattoman uskon ja pelastuksen asioina, koska tällöin evankeliumiin sekoitettaisiin lakia, mikä turmelisi sekä evankeliumin että lain.

Joidenkin mielestä parisuhdeasia kuuluu usko–rakkaus -jaottelussa muuttuvan rakkauden alaan. Vaikka rakkauden ala on periaatteessa muuttuvaa, rakkauden tulkinnasta on olemassa myös kultaisesta säännöstä johdettuja pysyväksi ilmoitettuja käskyjä, kuten kymmenen käskyä.

Luterilaisessa teologiassa moraalilaki tarkoittaa vaatimusta rakastaa jumalallisesti, pyyteettömällä rakkaudella ja tehdä tuon rakkauden mukaisia tekoja. Tämä vaatimus on kirjoitettu ihmisen sydämeen. Ihminen tietää, että hänen tulee tehdä

toiselle, niin kuin toivoo itselleen tehtävän. Jokainen voi myös omasta itsestään tunnustaa, millä tavalla hän odottaa kaikkea hyvää toiselta itselleen. Ihmisen tulee asettua toisen asemaan ja kysyä, mitä toivoisi itselleen tehtävän, jos olisi lähimmäisen sijassa. Omia tarpeitaan ei voi suoraan siirtää toiseen, sillä oman itsen hyvä ei välttämättä ole lähimmäisen hyvä. Käytännössä tämä edellyttää arviointia toisen ihmisen todellisista tarpeista sekä haastetta keskusteluun ja vuorovaikutukseen. Kirkolla voi olla rakkautta toteuttaessaan omia, kristillisestä uskosta nousevia ja teologisesti perusteltuja näkemyksiä siitä, mikä on ihmiselle hyväksi.

Käytännössä lähimmäisen parhaan täysimääräinen huomioon ottaminen on vaikeaa. Mm. tästä syystä kirkon piirissä on tehty ero periaatteellisen tason (julkinen kanta) ja pastoraalisen toiminnan (yksityinen sielunhoito tai rippi) välillä. Parisuhteen kirkollinen siunaaminen merkitsisi aiemmin yksityiseen sielunhoitoon kuuluneen asian nostamista julkiseksi.

Regimenttien erottelussa on kysymys Jumalan kahdenlaisesta tavasta toimia maailmassa. Hengellisessä regimentissä ihminen uudistuu sisäisesti sanan ja sakramenttien välityksellä, mutta maallisen regimentin hallinta tapahtuu lain ja oikeudenkäytön välityksellä rajoittaen pahoja tekoja ja pakottaen hyviin. Kirkon toiminnassakin on hallinnollisia, maalliseen regimenttiin kuuluvia asioita. Luterilaisuuden kannalta rekisteröityä parisuhdetta voidaan pitää maallisen regimentin piirissä syntyneenä ratkaisuna, jonka tarkoituksena on oikeudenmukaisuuden toteuttaminen. Homoseksuaaliselle ihmiselle rekisteröity parisuhde voi olla paras vaihtoehto. Yhteiskunnan käsitys oikeudenmukaisuudesta ei kuitenkaan toimi perustana muuttaa teologista käsitystä avioliiton tarkoituksesta ja alkuperästä. Silti yhteiskunnan lainsäädännön muuttumisen voi nähdä kirkkoa velvoittavana. Kirkon tulee luterilaisen käsityksen mukaisesti kehottaa jäseniään noudattamaan laillisen esivallan käskyjä, mikäli se ei voi osoittaa, että Jumalan tahto on esivallan käskyjen kanssa ristiriidassa.

Homoseksuaalisuuden syitä ei ole kyetty selvittämään. Silti joillekin ihmisille homoseksuaalisuus on ilmeisesti ainoa vaihtoehto. Näiden ihmisten kohdalla rekisteröity parisuhde on todennäköisesti parempi elämänmuoto kuin avosuhde tai suositus pidättäytyä kaikesta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä.

Luterilainen teologia suhtautuu periaatteesta myönteisesti järjen ja tieteen (*filosofia*) menetelmin saavutettavaan (esim. psykologiseen tai lääketieteelliseen) tietoon. Järjellä on kuitenkin rajansa. Sen kyky ei riitä ymmärtämään sielun ja ruumiin alkuperää eikä tarkoitusta. Järki ei tunne Jumalaa luojana eikä ihmisen päämäärää. *Teologista tietoa* ei saavuteta järjen loogisilla päätelmillä, vaan uskon avulla. Ihmisen todellinen päämäärä on Jumalan kuvan mukainen iankaikkinen elämä Jumalan yhteydessä ja Jumalan palveleminen julistamalla hänen nimeään, kiittämällä häntä

ja elämällä kärsivällisesti ja kuuliaisena hänen sanalleen.

Teologinen tieto pitää sisällään myös sen, että jos ihminen pitää jotain syntinä, hän on valmis kantamaan lähimmäisen syntiä, aivan kuin se olisi hänen omansa. Kirkossa synty ja vanhurskaus tulevat yhteisiksi. Avioliiton korostamisen ei siis pitäisi johtaa homoseksuaalisten ihmisten syrjintään tai huonoon kohteluun. Silti luterilaisen teologian kannalta näyttää selvältä, että samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhde ei ainakaan teologisessa mielessä ole avioliitto.

Siunaaminen merkitsee luterilaisuudessa uskonnollista tekoa, jossa Jumala käyttää siunauksen välittämisessä ja jakamisessa luotujaan. Jumalan siunaus on Jumalan puhetta. Tästä luonteesta johtuen siunaaminen ei ole elävän olennon tai jonkin asian hyväksymistä sellaisena kuin se on. Kun Jumala siunaa, hän antaa hengellistä tai maallista hyvää.

Jumala antoi ensimmäisen siunauksensa ihmisille ennen syntiinlankeemusta. Tällöin hän antoi käskyn lisääntyä ja täyttää maa. Syntiinlankeemuksen jälkeisessä tilassa siunaus on voimassa, mutta monin tavoin heikentyneenä. Viimeaikaisessa keskustelussa siunausta on toisinaan pidetty jonkinlaisena jokaisen ihmisen perusoikeutena. Näin ei kuitenkaan ole. Avioliittoon vihkimisen yhteydessä tutkitaan ensin edellytykset. Yksityisessä sielunhoidossa siunaamisen pyyntöön yleensä suostutaan. Lisäksi toisinaan keskustellaan kodin tai laitoksen siunaamisesta. Tässä on syytä muistaa, että luterilainen kirkko ei siunaa rakennuksia, tiloja tai instituutioita, vaan ainoastaan ihmisiä.

Lutherin mukaan ihmisten hengellinen siunaaminen on sama asia kuin evankeliumi, joka synnyttää uskon ja tekee ihmisen osalliseksi Kristuksesta ja Jumalan vanhurskaudesta. Rekisteröidyn parisuhteen kohdalla avioliittoa ei sanan teologisessa merkityksessä ole olemassa. Tästä syystä tällöin ei voida toimittaa myöskään avioliiton siunaamista. Jos parisuhde ymmärretään maallisen regimentin piirissä toteutetuksi oikeudenmukaisuutta edistäväksi instituutioksi, sitä ei tarvitse erikseen siunata. Sen sijaan parisuhteessa eläviä ihmisiä voidaan sallivan tulkinnan mukaan siunata siinä missä muitakin ihmisiä heidän elämänmuodostaan riippumatta. Tällaisen siunauksen vaikutus ihmisten elämässä on uskossa toteutuvaa osallisuutta Kristuksen vanhurskauteen.

8.6 Etiikka

Länsimainen eettinen perinne ei anna yksiselitteistä vastausta kysymykseen, onko homoseksuaalisen parisuhteen virallistaminen oikein tai väärin. Siitä, että asiat ovat

jollakin tavalla, ei voida perustella, miten niiden tulisi olla. Kaikki luonnossa esiintyvät ilmiöt eivät toteuta hyvää ja oikeaa. Luterilaisuutta edeltäneessä antiikin ja keskiajan perinteessä luonnollisuudella on ollut olemassa kolme eri näkökulmaa.

- Ensinnäkin luonnollisuus on jotain mikä ei ole sopimuksenvaraista tai kulttuurisidonnaista. Hetero- ja homoseksuaalista halua pidettiin yhtä luonnollisena, mutta perustavana parisuhteena pidettiin miehen ja naisen yhteiselämää, jonka tarkoituksena oli saada lapsia.
- Toiseksi luonnollisuutena pidettiin sitä, mikä on järkevää. Järkevää oli se, mikä toteutti luonnon tarkoitusta. Järjen mukainen elämä edellytti myös, että hyvää on tehtävä ja pahaa kartettava.
- Kolmanneksi luonnollisuudelle voidaan antaa teologinen sisältö, jolloin se liittyy luomiskertomukseen. Tällöin pohditaan, mikä on Jumalan oma luomistarkoitus. Länsimaisessa eettisessä perinteessä seksuaalisuutta pidetään yleensä luonnollisena asiana. Silti heteroseksuaaliseenkin liittoon kuuluu langenneessa maailmassa synnillinen himo, joka ei ole Jumalan alkuperäisen luomistahdon mukaista.

Luterilaisessa perinteessä on ajateltu, että ihminen kykenee luonnollisen moraalitajunsa perusteella tekemään vähintäänkin kohtuullisen oikeita ratkaisuja. Luterilaisuuteen ei kuulu ajatusta, jonka mukaan kirkolla juuri kirkkona olisi erityistä, muusta yhteiskunnasta poikkeavaa ja tätä parempaa eettistä tietoutta. Jos kirkko esittää yleisestä näkemyksestä eriäviä mielipiteitä, ne ovat silti yleisen moraalitajun ilmauksia. Tästä huolimatta luterilainen eettinen kannanotto tarkastelee ratkaisuja suhteessa kirkon uskoon.

Pitäisikö homoseksuaalisen ja heteroseksuaalisen ihmisen etiikan jollain perusteella poiketa toisistaan? Kristillisessä perinteessä seksuaalisuuden pohdintaan liittyy kysymys Jumalan luomisesta osoittamasta tahdosta. Kyseessä on Raamatun luomiskertomusten teologinen tulkinta siitä, mikä on ollut Jumalan tarkoitus. Tulkinnaan liittyy luonnollisen järjen uskomuksia, joten käsitys Jumalan luomisesta ilmaisevasta tahdosta voi periaatteessa muuttua. Kirkko on myös etsivä yhteisö, joka voi löytää uskostaan uusia ulottuvuuksia. Käsitys luonnollisesta laista voi myös muuttua. Muutokset ovat hyväksyttäviä, jos ne aiempaa paremmin ilmaisevat muuttuneissa olosuhteissa sen, mikä luonnollisessa laissa on muuttumatonta.

Luterilaisessa perinteessä toiset ovat vastustaneet rekisteröityjen parisuhteiden siunaamisia, koska homoseksuaaliset aktit on nähty luomistarkoituksen vastaisina ja parisuhteen siunaamista on pidetty tällaisen toiminnan hyväksymisenä. Samoin sitä on vastustettu siksi, että homoseksuaalisen parisuhteen siunaaminen rinnastuu

avioliiton siunaukseen ja sekoittaa näin instituutiot keskenään.

Siunaamista on perusteltu puolestaan sillä, että samaa sukupuolta olevien parisuhde kuuluu Jumalan hyviin luomistekoihin, jonka hoitamiseen osapuolet siunaataan. Parisuhteen siunaaminen ei samankaltaisuudestaan huolimatta samaistu avioliiton siunaamiseen. Siunaaminen voidaan – niiden mielestä, jotka pitävät sitä mahdollisena – nähdä parisuhteen osapuolten kodin siunaamisena tai osapuolten siunaamisena vastuullisiin tehtäviin heidän muodostamansa perheen piirissä.

8.7 Kirkolliset toimitukset

Ihminen on kokonaisuus, jossa ruumiillinen, henkinen, sosiaalinen ja hengellinen ulottuvuus kuuluvat erottamattomasti yhteen. Ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Elämän ajalliset lahjat ovat Jumalan hyviä lahjoja. Samalla ihminen myös elää lankeemuksen maailmassa ja pyrkii monin eri tavoin eroon Luojostaan (1. Moos 3). Lankeemuksesta huolimatta jokainen ihminen pysyy Jumalan luomana ja hänen kuvanaan.

Kirkollisella toimituksella on keskeinen merkityksensä ihmiselämän käännekohtissa. Sanan välityksellä Jumala synnyttää uskoa, toivoa, rakkautta, yhteyttä, iloa ja rauhaa. Jokaisella kirkollisella toimituksella on oma erityisluonteensa. Niille kaikille on yhteistä Jumalan hyvien lahjojen välittäminen.

KJ 4 §:n 1 momentin mukaan ”*kirkon jäsenellä on oikeus päästä osalliseksi kirkon pyhistä toimituksista ja seurakunnan tarjoamista muista eduista kirkkolain ja kirkkojärjestyksen säännösten mukaisesti.*”

Joillain kirkollisilla toimituksilla on perustansa kirkollisessa tai muussa lainsäädännössä Kaste on sakramentti ja siksi omassa tärkeysluokassaan (KJ 2:13–17 §). Tässä on kyseessä Kristuksen asettama pyhä toimitus. Kasteella ja ehtoollisella on kirkolle ja jokaiselle kristitylle ainutlaatuinen ja perustavan tärkeä hengellinen merkitys.

Avioliiton vihkiminen on siviilioikeudellinen toimi, josta säädetään myös kirkollisesti (KJ 2:18–20 §). Sen yhteiskunnallisesta merkityksestä määrätään avioliittolaissa. Samoin avioliiton vihkimisen ydinsisällöstä ja vihkijän valtuutuksesta on säädetty laissa. Hautaan siunaaminen puolestaan ei ole yhteiskunnallisesti lainsäädännössä säädelty asia, mutta kirkkojärjestyksessä siitä on määräyksiä (KJ 2:21–23 §). Rippikouluun liittyvästä konfirmaatiosta (KJ 3:1–5 §) ja kirkon yhteyteen ottamisesta (KJ 1:3 § 1 momentti 3 kohta) säädetään erikseen. Lisäksi sielunhoidosta ja rippistä on erikseen määräyksiä (KJ 4:1 §).

Avioliiton siunaamisella ei ole oikeudellista merkitystä. Juridisessa mielessä avioliitto on solmittu jo ennen tätä toimitusta kirkollisena toimituksena toisessa uskonnollisessa yhdyskunnassa tai siviilivihkimisenä viranomaisen edessä. Avioliiton siunaamisen kaavaa voidaan kuitenkin käyttää ainoastaan avioliittolain mukaisesti solmitun avioliiton siunaamisessa (vrt. KJ 2:20 §, kirkollisten toimitusten kirjan ingressi). Tätä kaavaa ei siis saa soveltaa sen intention vastaisesti esimerkiksi rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen.

Kirkollisessa lainsäädännössä on perustansa myös virkaan vihkimisten ja virkaan asettamisten sekä kirkon, kappelin ja hautausmaan vihkimisessä. Kirkollisessa lainsäädännössä tai kirkollisten toimitusten kirjassa säädellään niiden tarkoitus, toteutus, muoto ja toimittamisen valtuutus.

Kirkollisten toimitusten kirjan kolmannessa osassa on rukoushetkiä. Niillä ei ole oikeudellista merkitystä yhteiskunnassa. Kirkkojärjestyksessä ei myöskään ole yleissäännöstä, joka koskisi rukoushetkien toteuttamistapaa, toimittajaa tai kaavan soveltamista. Oikeudellisen sääntelyn puuttuessa korostuu rukoushetken hengellinen sisältö, yhteys kirkon uskoon ja kristillinen ihmiskäsitys. Rukoushetkien toteutusta ja soveltamista koskeva sääntely on etsittävä kirkollisten toimitusten kirjasta itsestään. Ohjeena voidaan pitää myös piispainkokouksen hyväksymää kirkollisten toimitusten opasta.

Kirkolliset toimitukset ovat luonteeltaan jumalanpalveluksia, jotka perustuvat Jumalan käskyyn ja lupauksiin. Pyhien toimitusten kautta kirkko palvelee jäseniään. Toimitukset liittyvät ihmisen elämänkaareen ja auttavat häntä kohtaamaan oman elämänsä muutoksia. Kirkolliset toimitukset palvelevat kirkon opetustehtävän hoitamista. Niissä vahvistetaan sanoin ja teoin kirkon jäsenten uskoa ja Jumalan kansan yhteyttä. Kirkollisten toimitusten lähtökohta on kolminaisuusopissa ja elämäntilanteen huomioon ottavassa toteutuksessa.

Kirkollisessa toimituksessa Jumalan sana kohtaa niissä ihmisen. Toimittajalta vaaditaan kykyä ja taitoa kohdata ihminen hänen omassa elämäntilanteessaan. Toimittaja hoitaa opetusvirkaansa, ja häneltä edellytetään uskottavan todistuksen antamista Jumalan toiminnasta. Kirkollisen toimituksen tehtävänä on kutsua ihmistä Jumalan yhteyteen.

Parisuhteen siunaamisen teologiaa pohdittaessa on otettava huomioon siunaus-toimituksen suhde kirkon uskoon ja ihmiskäsitykseen. Sekä kirkon oppi että jumalanpalveluselämä ovat osa ihmisen uskonnollista peruskokemusta. Ne ovat vuorovaikutussuhteessa, sidoksissa toisiinsa. Kirkon rukouselämä ja oppi pohjautuvat samaan peruskokemukseen, eivätkä ne voi olla toistensa vastaisia. Luterilaisen kirkon tunnustuskirjoihin kuuluvan Augsburgin tunnustuksen mukaan luterilaiseen tunnustukseen sitoutuminen ei kovin tarkasti määrää kirkon jumalanpalveluselämän

muotoja (artikla VII).

Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumia puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tahi seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, olisivat kaikkialla samanlaiset.

Kirkon ratkaisevat tuntomerkit ovat siis evankeliumin puhdas oppi ja sakramenttien oikea toimittaminen. Inhimilliset traditiot voivat eri paikoissa poiketa toisistaan. Evankeliumin julistuksen ja sakramenttien toimittamisen sisältö on muuttumaton ja luovuttamaton, mutta niiden muoto voi vaihdella. Kirkon jumalanpalveluselämä pitää sisällään kirkon luovuttamattoman uskon.

Kirkollisten toimitusten kirjan johdannossa todetaan, että kaavat ovat tilannesidonnaisuutensa tähden joustavia. Kaavojen yksityiskohdissa on vaihtoehtoja ja usein myös vapaan muotoilun mahdollisuus. Toimitusten kirjan kolmannessa osiossa (rukoushetkiä) vapaa muotoilu ja tilannekohtainen soveltaminen korostuvat. Kirjan alussa on esitelty rukoushetken yleisluonteinen rakenne. Siihen liittyy eri käyttötilanteita varten annettuja yhdistettäviä aineistoja. Yleisohjeena todetaan ingressissä, että rukoushetken ”*rakennetta voidaan käyttää soveltaen*”. Käsikirjavalioikunta korostaa mietinnössään soveltamisen vapautta: rukoushetken aineistoa voidaan käyttää ”*hyvin vapaasti tilanteen mukaan soveltaen*”. Kehitys kirkossa onkin johtanut siihen, että rukoushetkiä vietetään muulloinkin kuin kirjassa mainituissa tilanteissa.

Rukoushetkiä voidaan viettää esimerkiksi siunattaessa kotia, kirkkoa, työtä, koulua, oppilaitosta, hoitolaitosta, teollisuuslaitosta tai lippua. Ajatus on kuitenkin se, että Jumalan siunaus ei kohdistu esineisiin, vaan ihmisiin. Rukoushetkien aiheet voivat liittyä myös ihmisen elämäntilanteisiin, kuten avioliiton vihkimisen vuosipäivä, syntymäpäivä, sairaus tai suru.

Toimitusten kirjasta tai sen kirkolliskokouskäsitteystä ei selviä, kuinka vapaaseen soveltamiseen aineisto on tarkoitettu. Mahdollisuutta käyttää aineistoa täysin uudenaikaisessa tilanteessa ei suoraan sallita eikä kielletä. Mahdollisuus soveltamiseen palvelee kuitenkin käsikirjakomitean määrittelemää pyrkimystä:

Kirkollisten toimitusten yhteydessä otetaan huomioon koko ihminen ja se tilanne, jossa hän elää. Luotuna olentona ihminen etsii yhteyttä Jumalaan erityisesti elämänsä käännekohtissa. Hän tuntee kiittolisuutta luomisen lahjoista ja haluaa jättää elämänsä Jumalan siunauksen varaan.

Myös piispainkokouksen hyväksymä kirkollisten toimitusten opas korostaa ai-neiston tilanteen mukaista soveltamista ja ihmisten huomioon ottamista. Tilanne-kohtaisuuden ohella kirkon pyhät toimitukset kertovat jatkuvuudesta, universaali-suudesta ja yhtenäisyydestä. Kirkko julistaa Kristusta, joka on sama eilen, tänään ja ikuisesti (Hepr. 13:8). Samalla kirkko kohtaa uusia sukupolvia uudenaikaisissa tilan-teissa.

Liturgista kaavaa voidaan käyttää siihen tarkoitukseen, mihin kirkko on sen alun perin tarkoittanut. Kaavan hengellisen merkityksen ratkaisee toimituksen tar-koitus, ei pelkkä sanamuoto tai liturginen toteutus. Muotovirhe tai puutteellinen to-teutus ei kumoa toimituksen hengellistä merkitystä, jos toimituksen tarkoitus on ol-lut selvä siihen osallistuville. Rukoushetken kaavaa sovelletaan nykyisin useisiin eri-laisiin tilanteisiin.

8.8 Juridiikasta

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat lain edessä yhdenvertaisia. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan minkään henkilöön liittyvän syyn tähden. Perustuslaissa on mainittu joitain kiellettyjä syrjintäperusteita. Niiden joukossa ei ole seksuaalista suuntautumista. Kuitenkin yhdenvertaisuuslain 6 §:n 1 momentti kieltää syrjinnän myös sukupuolisen suuntautumisen perusteella.

Perusoikeusjärjestelmämme lähtökohtana on yksityiselämän suoja (Perustusla-ki 10 § 1 momentti). Yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista. Yksityiselämän piiriin kuuluu mm. yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmi-siin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. Myös perhe-elämä kuuluu suojan piiriin. Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuk-sien toteutuminen (Perustuslaki 22 §). Nämä periaatteet löytyvät myös kansainväli-sistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut.

Yhdenvertaisuuslain soveltamisalaa kuuluu myös evankelis-luterilainen kirk-ko. Työelämän osalta lakia sovelletaan mm. työn tai ammatin harjoittamisen edel-lytyksiin, työhönottoperusteisiin, työoloihin, työehtoihin, henkilöstökoulutukseen sekä uralla etenemiseen. Lain rikkomista koskevat tapaukset käsitellään yleisessä alioikeudessa. Tuomioistuimessa käytetään ns. käännettyä todistustaakkaa: mikäli syrjintää kokenut esittää asiasta selvityksen, jonka perusteella muodostuu syrjintä-olettama, epäilyn on osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu. Syrjintäkiellon rikkomis-

sesta voidaan tuomita maksamaan hyvitystä. Työsyrjinnästä voidaan tuomita sakko-rangaistukseen tai vankeuteen. Yhdenvertaisuuslain mukaan on kiellettyä syrjintää asettaa eri asemaan työntekijänä tai työnhakijana henkilö, joka on rekisteröinyt parisuhteensa samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa tai muutoin toteuttaa homoseksuaalisuuttaan.

Syrjintä esimerkiksi sukupuolisen suuntautumisen tähden julkisessa tehtävässä tai yleisöpalvelua järjestettäessä on rikoslain perusteella kiellettyä. Syrjintäkielto koskee myös julkisia tilaisuuksia tai yleisiä kokouksia (Rikoslaki 11:9 §). Työsyrjintä on erikseen kielletty myös työsopimuslaissa (2:2 § 1 mom.). Yhdenvertaisuuslain mukaan myös kielteinen ilmapiiri on häirintää ja sellaisenaan kiellettyä syrjintää. Häirinnästä säädetään myös työturvallisuuslaissa (28 §). Mikäli työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa haittaa terveydelle tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissä olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi.

Kirkkoa koskevasta yleisestä lainsäädännöstä seuraa se, että ilman erityistä kirkkolain säädöstä kirkko ei voi rajoittaa homoseksuaalisuuttaan toteuttavien tai parisuhteensa rekisteröineiden toimintaa tai työntekoa kirkossa. Sen sijaan kirkolla on enemmän liikkumavaraa tehdä oma päätöksensä parisuhteensa rekisteröineiden siunaamisesta. Silti tässäkin harkinnassa on otettava huomioon yleisen lainsäädännön syrjinnän kieltävät periaatteet sekä vaatimus ihmisten yhdenvertaisesta asemasta ja kohtelusta sukupuolisesta suuntautumisestaan riippumatta (Perustuslaki 6 § ja 22 §).

Työryhmän kanta

Työryhmä toteaa, että parisuhteen rekisteröiminen ei voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti ole este olla työssä kirkossa (mm. yhdenvertaisuuslaki). Periaatteessa kirkko voisi oman tunnustuksensa ja autonomiansa pohjalta pyrkiä luomaan lainsäädännön, joka poikkeaisi tältä osin valtion lainsäädännöstä. Tämä edellyttäisi asian luonteesta johtuen suurta yksimielisyyttä. Työryhmä ei esitä, että piispainkokous ryhtyisi toimiin tällaisen kirkkolain määräyksen aikaansaamiseksi. Tähän tähtäävä aloite on kirkolliskokouksessa hiljattain torjuttu, eikä ole oletettavaa, että kirkolliskokouksen kanta olisi tässä asiassa muuttunut.

Työryhmä ei myöskään esitä, että piispainkokous ryhtyisi toimiin uuden kirkollisen toimituksen kaavan laatimiseksi parisuhteensa rekisteröineiden siunaamistoimitusta varten. Poikkeama olisi perusteltava kirkon opilla ja päätöksen taustalla olisi oltava laaja yksimielisyys, käytännössä kirkolliskokouksen $\frac{3}{4}$ määräenemmistö. Kir-

kolliskokous on myös tällaisen aloitteen torjunut eikä ole oletettavaa, että sen kanta olisi tässäkin asiassa muuttunut.

Työryhmä katsoo, että nykyisen käytännön mukaisesti on mahdollista suorittaa homoseksuaalisen parisuhteen rekisteröineiden kohdalla erilaisia kirkollisia toimituksia. Heidän lapsensa voidaan kastaa, ja tällöin kastettavan lähipiiri on luonteva osa läsnä olevaa seurakuntaa. Parisuhteensa rekisteröinyt otetaan kirkon jäseneksi normaalin kirkollisen käytännön mukaisesti kasteen, konfirmaation tai kirkon yhteyteen ottamisen kaavaa soveltaen. Parisuhteensa rekisteröineiden koti voidaan siunata, ja elämän päätyttyä homoseksuaalinen ihminen haudataan normaalin käytännön mukaisesti. Parisuhteensa rekisteröineitä voidaan kohdata sielunhoidossa ja riipissä. Näiden eri toimitusten toimittajana voi toimituksesta riippuen olla pappi, joku muu kirkon työntekijä tai seurakuntalainen. Homoseksuaaliset ihmiset ovat siis tervetulleita osallistumaan kirkon toimintaan sen kaikilla eri tasoilla.

Kirkon kentän tarve on saada mahdollisimman pikaisesti aikaan yhtenäiset pastoraaliset ohjeet siitä, millainen rukoushetki tai vastaava toimitus on mahdollista suorittaa parisuhteen rekisteröimisen jälkeen. Toimintaohje tarvitaan sekä kirkon ykseyden että kirkon työntekijöiden ja luottamushenkilöiden oikeusturvan tähden. Silti jatkossa eri osapuolilta kysytään kykyä sietää erilaisia näkemyksiä. Tärkeää on myös rukoushetken tai vastaavan kohdalla sen suorittamisen vapaaehtoisuus ottaen huomioon, ettei syrjintäolettamaa synny. Työryhmä pitää mahdollisena etsiä ratkaisua suunnasta, jossa sovelletaan kodin siunaamista, käsikirjan mukaista rukoushetkeä, vapaamuotoista rukoushetkeä tai yksityistä sielunhoitoa.

Hallinnollisesti asiassa voidaan periaatteessa edetä eri tavoin, kuten:

- päätös jätetään kunkin seurakunnan kirkkoherran harkintaan (KJ 6:34 §),
- päätös jätetään kunkin hiippakunnan piispan harkintaan (KJ 18:1 §),
- päätös jätetään tuomiokapitulin harkintaan, jolla on mahdollisuus antaa kirkollisista toimituksista tarvittaessa täydentäviä ohjeita (KL 4:2 §),
- piispainkokous antaa suosituksen tuomiokapituleille menettelytapohjeiden antamisesta ja niiden sisällöstä,
- piispainkokous pyytää kirkolliskokoukselta mandaattia antaa menettelytapohjeet, tai
- asia jätetään kirkolliskokouksen harkintaan.

Esite

Työryhmä ehdottaa, että piispainkokous ryhtyy toimenpiteisiin

pastoraalisen toimintaohjeen aikaansaamiseksi niitä tilanteita varten, jolloin kirkon työntekijältä pyydetään rekisteröidylle parisuhteelle kirkollista siunausta.

PIISPAINKOKOUKSEN MIETINNÖT

Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinnon julkaisusarja B

Julkaisusarja perustettu 1985. ISSN-tunnus 1237-5411 otettu käyttöön 1994. Mietinnöt ovat kunkin työryhmän itsenäinen kannanotto. Lopulliset päätökset löytyvät pöytäkirjoista.

Päätökset tehdään piispainkokouksen kaksipäiväisissä istunnoissa helmi- ja syyskuussa ja niistä julkaistaan pöytäkirjat (ISSN 0359-7512), jotka jaetaan seurakuntiin, tuomiokapituleihin, teologeja valmistavien yliopistojen kirjastoihin etc.

Mietinnöt luetteloidaan vuosittain juoksevasti. Asettamis- ja käsittelypäivät viittaavat istuntojen päätöspäiviin.

1994

- 1 **Teologiharjoittelun kehittäminen**
Asetettu 14.9.1993 Käsitelty 21.9.1994
- 2 **Porvoon yhteinen julkilausuma**
Ehdotus piispainkokouksen esitykseksi kirkolliskokoukselle
Asetettu 15.2.1994 Käsitelty 15.2.1995
- 3 **Kristinoppisuunnitelma**
Asetettu 15.9.1993 Käsitelty 15.2.1995

1995

- 1 **Muodolliset virkamääräykset ja papin äänioikeus**
Soveltamisohjeet tuomiokapituleille
Asetettu 21.9.1994 Käsitelty 15.2.1995
- 2 **Kirkon henkilöstökoulutus 2000**
Asetettu 14.9.1993 Käsitelty 12.9.1995
- 3 **Kanttorin koulutus ja virka**
Asetettu 16.2.1994 Käsitelty 12.9.1995
- 4 **Piispantarkastusta koskevat ohjeet**
Asetettu 20.9.1994 Käsitelty 12.9.1995
- 5 **Saarnalupajärjestelmän perusteiden selventäminen**
Asetettu 15.2.1995 Käsitelty 13.2.1996

1996

- 1 **Kirkkoherralta vaadittavan johtamistutkinnon suunnitelma**
Asetettu 12.9.1995 Käsitelty 17.9.1997

1998

- 1 **Katekismus** **Eero Huovisen ehdotus kristinopiksi**
Päätös 15.2.1995 Julkistettu 21.1.1998 Käsitelty 10.2.1998
- 2 **Katekismusehdotuksen tausta ja perustelut** **Eero Huovinen**
Päätös 15.2.1995 Liitemietintö Käsitelty 10.2.1998
- 3 **Pappien äänioikeus ja hiippakuntaan kuuluminen**
Asetettu 17.9.1997 Käsitelty 15.9.1999
- 4 **Kirkon pastoraalikoulutuksen kokonaisuus**
Asetettu 18.9.1996 Käsitelty 10.2.1999

1999

- 1 **Uskontunnustusten käännökset**
Asetettu 9.2.1999 Käsitelty 15.9.1999
- 2 **Vaalityöryhmä**
Kirkkoherran viran vaaliehtotukset sekä lausunnot
kappalaisen ja kanttorin viran hakijoista
Asetettu 10.2.1999 Käsitelty 8.2.2000

2000

- 1 **Lasten ja nuorten ehtoolliskasvatus**
Asetettu 10.2.1999 Käsitelty 12.9.00, 13.2.01, 11.9.01, 12.2.02
- 2 **Bibel 2000**
Tillsatt 8.2.2000 Behandlat 12-13.9.2000
- 3 **Teologisten tutkintojen pätevöittäminen pappisvirkaan**
Asetettu 15.9.1999 Käsitelty 13.2.2001

2001

- 1 **Vokaatio, ordinaatio ja virkamääräys**
Toimeksianto 13.9.2000 Käsitelty 13.2.01, 13.2.02, 10.9.02

2 Kanttorin virkaan kelpoistavat tutkinnot

Asetettu 9.2.2000

Käsitelty 13.2.01, 11.9.01, 12.2.02, 10.9.02, 11.2.03

2001

1 Maallikoiden saarnakoulutus ja -tutkinto

Asetettu 14.9.1999

Käsitelty 12.9.2001

2 Viran tunnukset ja virkapukeutumisen ohjeet

Asetettu 13.9.2000

Käsitelty 12.9.2001

2002

1 Ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien asema

Asetettu 13.9.2000

Asetettu jatkotyöryhmä 12.2.2002

2 Hiippakuntahallinnon kehittäminen

Asetettu 11.9.2001

Käsitelty 12.2.2002

3 Kirkollisten toimitusten kirja

Asetettu 12.9.2000

Kyrkliga förrättningar

Käsitelty 12.2.2002

4 Piispantarkastuslomakkeiden uusiminen

Asetettu 14.9.1999

Käsitelty 10.-11.9.2002

2003

1 Kirkon virkarakennekomitea – Palvelijoiksi vihityt

Asetettu 10.9.2002

Käsitelty 31.3.2003

2 Kappalaisen vaalin hallintomenettely

Asetettu 11.9.2001

Käsitelty 9.9.03, 10.2.04

3 Järjestöjen rippikoulut

Asetettu 10.9.2002

Käsitelty 9.9.03, 10.2.04

4 Kirkkoherran viran ehdollepano

Asetettu 12.2.2002

Käsitelty 9.9.2003

5 Pappisasessorin viran kehittäminen

Asetettu 10.9.2002

Käsitelty 10.9.03, 11.2.04

6 Piispainkokouksen kehittäminen

Asetettu 12.2.1997

Käsitelty 9.9.03, 11.2.04

**7 Maahanmuuttajien jäsenyys seurakunnassa
ja kirkkolainsäädännön tarkistaminen**

Asetettu 12.2.2002

Käsitelty 9.9.03, 11.02.04

2004

1 Kumiuden perusteet ja toteutuminen kirkossamme

Asetettu 11.9.2002

Käsitelty 11.2.2004

2 Kirjo 2005

Asetettu 10.9.2002

Käsitelty 11.2.2004

2005

1 Rukouspäiväkäytännön kehittäminen

Asetettu 14.9.2004

Käsitelty 13.9.2005

2006

1 Bologna-prosessi

Asetettu 9.9.2003

Käsitelty 14.2.2006

2 Työn johtaminen, työyhteisön kehittäminen ja työturvallisuus

Asetettu 10.2.2004

Käsitelty 14.-15.2.2006 sekä 12.-13.9.2006

2007

1 Kanttorin viran kelpoisuusvaatimusten uudistaminen

Asetettu 14.2.2006

Käsitelty 12.2.2008

2009

1 Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet

Asetettu 14.9.2005

Tilaukset   **Kirkkohallituksen julkaisumyynti**

PL 185,   00161 HELSINKI

p. (09) 1802 315

f. (09) 1802 350

www.evl.fi/julkaisumyynti

julkaisumyynti@evl.fi

Mietinnön hinta määräytyy painatus- ja toimituskuluista.

Piispainkokous asetti istunnossaan 13.–14.9.2005 (22 §) työryhmän laatimaan 30.11.2006 mennessä ehdotuksen piispainkokouksen selvitykseksi parisuhdelain rekisteröinnin seurauksiin liittyvistä teologisista ja juridisista näkökohdista kirkossa. Työryhmän työskentelytapa ja aikataulutus hyväksyttiin 14.–15.2.2006 (5 §). Tämä tarkoitti myös lisäajan myöntämistä vuoden 2008 loppuun.

Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin piispa Mikko Heikka ja jäseniksi piispa Juha Pihkala, asessori Niilo Pesonen, asessori Pirjo Vahtola sekä perheasiain neuvottelukeskukseen johtaja, psykologi Paula Juolasmaa.

Työryhmä kutsui sihteerikseen TM, HuK Antti Saareلمان ja pysyviksi asiantuntijoiksi dosentti Kalervo Salon sekä varatuomari Matti Mäkinen.

Tutkimustyössä ovat olleet mukana lisäksi teologian opiskelijat Satu Linko ja Maija Kalliomäki. Dos. Hannu Juntunen on tehnyt asiaan liittyvän juridisen selvityksen yhdessä kirkkoneuvos Pirjo Pihlajan ja OTK Pauliina Hirsimäen kanssa.

Työryhmä otti nimekseen *Parisuhdelakityöryhmä*. Työskentelyyn ovat osallistuneet asiantuntijoina: lakimies Timo von Boehm, dos. Juhani Forsberg, prof. Jaana Hallamaa, TT Eero Junkkaala, dos. Petri Järveläinen, ihmisoikeussihteeriksi Kati Jääskeläinen, prof. Paavo Kettunen, prof. Heikki Kotila, dos. Kari Kuula, TT Pekka Kärkkäinen, dos. Mikael Lindfelt, YTM Anna-Maria Mäki-Kuutti, toiminnanjohtaja Päivi Mäntylä, dos. Kalervo Nissilä, pastori Jaana Partti, dos. Kai Peltonen, TM Ari Puonti, prof. Antti Raunio, ylilääkäri Jari Sinkkonen, TT Riitta Särkiö, TT Olli-Pekka Vainio ja prof. Veli-Pekka Viljanen.

Työryhmän järjestämässä kahdessa laajassa seminaarissa käytettiin laajalti asiantuntijoita. Alustukset ja kommenttipuheenvuorot on julkaistu Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisusarjassa.

Työryhmä piti päättävän kokouksen 2.2.2009 ja jätti 6.2.2009 yksimielisen ehdotuksen piispainkokouksen selvitykseksi parisuhdelakiin liittyvistä teologisista ja juridisista näkökohdista.